

COMMENTARIA

QV A E D A M
I N C A N T I C A
C A N T I C O R V M,

nunc denuò ex Doctorum dictis con-
gesta, per Fratrem Alphonsum
ab Orozco Augusti-

de la Comp^a de S^{er}u^o nianum de Granada

*Accessere quadraginta quatuor annotationes in eadem
Cantica, Deiparae Mariae Virginis festiuitatibus
accommodatae.*

Bas

CVM LICENTIA

BVRGIS.

Apud Philippum Iuntam.

1581.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

R. 6053
COMMENTARIA

QV A E D A M
I N C A N T I C A
C A N T I C O R V M,

nunc denuò ex Doctorum dictis con-
gesta, per Fratrem Alphonsum
ab Orozco Augusti-

de la Comp^a de Jesus nianum de Granada

*Accessere quadraginta quatuor annotationes in eadem
Cantica, Deipare Mariae Virginis festiuitatibus
accommodatae.*

Pds

CVM LICENTIA
BVRGIS.
Apud Philippum Iuntam.

1581.

ADLECTOREM.

EXcellēs regius senatus tradidit mihi ad examinanda quædam Commentaria in Cantica Canticorū, quibus accessere aliquæ Annotationes in eadem Cantica Deiparæ Mariæ Virginis, festiuitatibus accommodatę, Authore Reuerendo ac doctissimo Fratre Alfonso ab Orozco. Perlegi præsens opus, in quo sacrarum literarum mysteria peruestigare autor inuigilauit, & posteriorum cogitationū suarum primitias edere summa ope curauit, quod sanè operis pulchritudo indicat. Quam ob rem Lector celeberrime à te iterum atq; iterum contendo, vt munusculum hoc omni eruditione refertissimum, quod tibi vir egregiæ, doctrinę addicit semper, præ manibus habeas, à quo non paruam utilitatē haurire poteris. Vale, Madriti, die. 13. Aprilis, anni Dominici. 1574.

Frater Ioannes de Gamarra.

Licencia.

DO N Philipe, por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Sevilla, de Cerdeña, de Cordova, de Corcega, de Murcia, de Jaen, de los Algarves, de Algecira, de Gibraltar, Conde de Flandes, y de Tirol, &c.

Por quanto por parte de vos, Fray Alonso de Orozco, dela orden de Sant Agustin, nos fue fecha relacion, que vos ayuades compuesto vn libro intitulado *Commentaria in Cantica Antiorum* — El qual era muy vtil y prouechoso, y de sancta doctrina: atento lo qual, y el trabajo que en ello ayuades pasado, y nos suplicastes os mandassimos dar licencia para lo poder imprimir y vender, con priuilegio por ocho años, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual vito por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro, se hizo la diligencia, que la pragmática por nos agora nueuamente fecha dispone, fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon. Por la qual, os damos licencia y facultad, para que por esta vez, vos o la persona q vuestro poder para ello tuuiere, podays hazer imprimir e imprimirays, el dicho libro que de suso se hazemencion: sin por ello incurrir en pena alguna. Con tanto que la dicha impresion, se haga conforme al original que presentastes en nuestro Consejo, que esta rubricada todas las hojas, y firmado al fin del de Ioan Fernandez de Herrera, nuestro escriuano de camara, delos que residen en el nuestro Consejo; y con que despues de impresso, no se pueda vender ni venda, sin que primero se trayga al nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impresion esta conforme al original, y se os tasse el precio a que se ha de vender cada volumen. Sopena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmática, y mas de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Dada en Madrid, a veynte y tres dias del mes de Abril, de mil y quinientos y setenta y quatro años.

D. Episcopus Segouienfis. El Licenciado Pedro Gasco. El Doctor Francisco de Villafanes.

El Licenciado Rodrigo Vazquez Arce. El Doctor Luys de Molina. El Doctor don Inigo de Cardenas Capata. El Doctor Aguilera.

Yo Ioan Fernandez de Herrera, Secretario de camara de su Magestad, la fize escreuir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo.

Errata.

Pag. lin.	pro	lege	Pag. lin.	pro	lege	Pag. lin.	pro	lege
6	23	nequibimus	166	4	quam	339	13	externa
	27	summi		22	inter	344	ate.	Ecclesia
4	12	lasciat	168	6	fisti	345	6	sponte
	13	lasciat	169	2	autem	348	5	numeram
	14	quominus		4	vel			dam
7	20	modo	170	3	allioiunt	349	6	co men-
	21	infant-	171	vlr.	Ad			tem
	22	niti in-	177	11	fit	350	7	coamplo
	23	fantas.		178	1			mentem
18	9	subila	178	1	vnaquaq;	351	20	enixa
	21	expectat	181	3	scalens	351	ate.	ianixa
23	26	Paulo	189	7	latice	352	4	enita-
40	10	melita	190	7	panis			mur
36	23	malum	191	4	dequo-	17	enixa	inixa
	3	protege			quitur.	357	23	expectat
38	3	lucet	193	16	sugge-	361	9	ruum
	24	fructife-			stio	371	7	forte
61	19	rat	195	25	isthaec	371	15	sponte
	21	diceret		pē.	dilatari	378	26	expectat
71	22	in volu-	208	16	trabem	381	14	verfat
	23	ero	210	23	quippeq;	381	3	naSus
79	3	cepit	216	10	Ebricmi	387	7	enixus
81	7	quiritibi			ni	401	14	hiniant
87	2	corpore	219	20	chari-	402	22	expectat
	3	sui & fan-			ste	407	4	Virgini
	4	guinis			de se dicit			sanctam
94	29	factū		pē.	vellint			sancta
	29	esset	221	1	miracu-	408		vozem
	24	speculo		vlr.	hæce	17	trabem	trabem
100	28	apparet	223	1	expolia-	409	29	dimittit
103	16	non do-			uit	413	24	solz
104	9	appare-	226	17	dubill	416	26	creatori
	10	ret	230	12	myrrha,	vlr.	nequid	creatoris
105	1	dimittes			que	418	7	nutu
208	20	vnusquis		22	habere	423	17	plicui-
313	ate.	enixus	317	17	velluti	426	12	illecele-
314	27	vel	244	ate.	supiciis			bris
315	25	illam	247	6	eandis	431	9	solto-
316	16	scalenti		20	principū			quans
	20	sternetes	249	ate.	vxor	435	10	horum
320	19	Zi gi	253	ate.	oculi	435	14	Messiz
321	1	vnusquis	256	3	cōferant			tim
322	14	ascēsum	257	3	vilia	436	13	ve
332	21	genusfe-	262	21	Sarez	439	8	incipiter
	20	xi	267	29	fragrabat	440	ate.	applaud
346	17	fluxus	275	13	scalentia			dunt
354	pē.	igne	277	29	enixa	445	7	redditu
355	7	Salomo-	280	13	dixerat	447	vlr.	esse
	28	edisse-		24	Martha	452	20	de
362	13	mirabile	300	19	naturam	461	23	nasqui
	23	Ecclesia	302	22	gignera-	465	24	lanicbat
					ret	474	14	difereret
			317	12	metur	477	12	excele-
			322	19	quēlibet			re
			335	ate.	vellit	480	9	dispersi
			338	20	dono			dispersi

PROLOGVS
AVTORIS AD PIVM
LECTOREM.

SAPIENS Salomon summi numi-
nis spiritu afflatus, candidè Lector, hac
Cantica canticorū nimirum scripsit. In qui-
bus, ni fallor, filia Pharaonis uxori suæ
nullatenus ille loquitur, quā plurimæ de-
formitates in hoc libro inueniantur, quippe quæ venustati
& decori mulieris haud cōueniant. Quæ nam præcor mul-
lier collum instar turris Dauid habuit: aut quæ puella na-
sum similem turri vnquam gessit? sub hæc, si quæ mulier
alteri oculum pulchriorem possideret, nōne apprimè de-
formis foret? vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vul-
nerasti cor meum, in vno oculorum tuorum, & in vno cri-
ne colli tui. Hæc sponsus sponsæ suæ loquitur. Denique
Ægyptus nevtiquam mulieres habet nigras, sed Æthio-
pia. Atqui sponsa se nigram profitetur dicens: *Nigra*
sum, sed formosa filia Hierusalem. Vnde liquido compre-
hendiūtur, sponsum celestem Christi IESVM sponsæ suæ
Ecclesiæ Romanæ loqui, quippe quam sic vnice dilexit:
sic summopere amauit: vt semetipsum traderet pro ea: sicq;
exhiberet illam sponsam gloriosam, non habentem macu-
lam neque rugam, ceu pulchre asserit Apostolus Paulus.
Possunt & hæc omnia, quæ in hoc carmine nuptiali scri-
buntur, cuiuslibet anime sanctæ adaptari: eo quod iam
tota se Deo dicauit: ita vt summi Dei gratia, mūdo, & his
quæ mūdi sunt, prorsus renūciarit. Itaque rebus notis alle-

Cantic. 4.

Canti. i.

Eph. 5.

s. Grego.

gorie consciuntur, & in sententias vertuntur diuinas, quæ
admodum exactè sanctus Gregorius testatur. Quatenus
dum sensu exteriora cognoscimus, ad interiora & abditã
mytheria deuenire valeamus. Enimuerò, epithalamium
amoris nobis describitur, quo ex assuetis sermonibus ani-
ma nostra discussa incaliscat, & ad Christi IESV nobiliss-
simo sponsi amorè plus in ardescat. Illud verò solerter obser-
uandum, quã mirabiliter, atque misericorditer Deus opti-
mus nobiscum, quamuis immeritis operetur. Quique vi nos
vermiculos humi reptantes, ad sacri amoris amplexus ac-
cendat, ad dilectionis corporalis verba vsque se inclinat.
Sed vnde loquedo sic se humiliat, inde nos intellectu exal-
tat. Ratio, quia ex sermonibus huiuscemodi discimus, quã
virtute in diuinitatis amore feruamus. Oportet ergo, vt
cum exteriora audimus, ne tiquã ad exteriora sentie de-
remaneamus: ne forsità machina, quæ ponitur vt leuet,
ipsa magis opprimat, grauetque: alioqui ad nuptias sponsi
caelestis cum veste nuptiali deuenire nequiuimus. Quid
plura? in Canticis his potissime Ecclesia Saluatorem obnixè
prestolatur: quapropter toto pectore clannus inquit: Oscu-
letur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vi-
no, fragrantia unguentis optimis. Nec non & vna quæ
que anima spiritu Dei afflata, hoc ipsum pro virili sua ex-
postulat: magnopere cupiens ingressum Dei in cor suum,
quatenus dulcedinem sponsi sentiat: & illum perinde at-
que in thalamo sedentem intra se aspiciat. Ceterum illud
annotatu dignum est: quodd non abs re Cantica cantico-
rum Salomonis vocantur: quandoquidem Salomon,
pacificus interpretatur. Quo intelligamus signo pacis
librum

Collatio,

Cant. s.

librum hunc insignitum fore: eã ob causam, ab osculo quod
pacis symbolum est, suum auspiciatur initium. Verum, Nota.
mentes pacificas hoc nuptiale carmen accerset, quæ qui-
dem, se se à vitiorum perturbationibus vendicantes, cur-
rarum tumultus penitus abdicarunt. Sed de ijs in explica-
tione tituli huius libri fusius tractabimus. Superest pru-
des Lector, vt qui beneuolentia non vulgari, & charitate
solita Declamationes nostras Aduentus Domini, Quadra-
gesima, & omnium sanctorum festiuitatum hætenus acce-
pisti, commentaria hæc in Cantica canticorum eadem dile-
ctione suscipias. Neque fas erit annotationes quadragin-
ta quatuor, quæ subinde sequuntur, in laudem Deiparæ
Virginis Mariæ spernere. Quin potius eas obsecro legito.
Quas sanè si pio affectu videre, tibi placuerit, fieri non po-
test, quin aliquid frugis, Domino opitulante, exhaurias.
Et quam optime in Christo IESV. Vale.

Omnia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ censuræ, libè submitto.

F. A L P H. M E N D O Z A
Sacre Theologiæ Augustinianiq;
instituti professoris Lectori.
Hexastichon.

QVo ingenuos animo gignas, pie Lector, amores,
Et casto sonas pectore iam genitos:
Scilicet egregium pangit tibi carmen Orozco,
Quo rapit ad thalamos cor animumque pios:
Dum referat viuos Christi, atque Ecclesiæ amores,
Quos viuo expressit carmine Rex Salomon.

E I V S D E M

Carmen inuitatorium vice

Epithalamij.

Quotquot virgineo rubetis ostro,
 Et sancto geritis pudore vultus
 Perfusus, agite ad sacras Camœnas:
 Ad gratum celeres venite xystum,
 Ridentes vbi flosculi colore
 Vernant multiplici, comisq; turgent
 Passis illis candida, et rubescit
 Peshans rosa gratior rosetis.
 Hic flores Amarath*, et Hyacinth*,
 Narcissus quoq; purpuratus offert.
 Flores, symbola vera amoris almi.
 Hic tugis viror hortuli seracis,
 Desertum nemus, vniq; montes,
 Proceve simul arti ores susturo
 Tacta leniter in strepente auræ.
 Hic torrens placiadifluentis amnis,
 Ditans munere præt adisolori:
 Hic fraxus color, hic oleus aethi*,
 Hic et fihula Cimami, atq; stardus,
 Et nichaiathura odore præstant,
 Hic pro pascerbis die atq; nocte
 Blandas lenè sonantibus querelas,
 Voce Sponsæ sonat osculum petentis,
 Audatæ præce blandientis aures
 Sponsæ, cuius amore sauciata
 Hæc illucq; vagatur, ora largo
 Perfundens sua fonte lacrymarum.
 Quis Sponsus liquefactus, o colubæ
 Humente: Soror alma terge oculos;
 Ostende o faciem, mesq; mulcæ

Aures voce tua, veni ad iugales;
 Quos strati, thalamos; veni perosa
 Nymphas Hiermonides, veni ad pudicæ
 Amplexus, quibus implicemur arctè,
 Ceu cum nexibus arbores adultas
 Hæc illucq; hederæ implicat retortis,
 Sic se colloquit simul lacessunt,
 Alternosq; sibi canunt amores,
 Inuitantq; ad amœna rura, et hortos:
 Non hic cœrulæ Nais, aut Oreas,
 Quo letos agitent choros, vocantur:
 Adfant agmina Cœlitum beata
 Virtutum chorus interest sacrarium,
 Certatim que hilares agunt choræas.
 Pergit prima Agape, secunda Diis,
 Mox Elpis, parili sequuntur inde
 Post illas pede cætera Sorores,
 Incorrupta Dice, Phronesis acris,
 Inuincibilis Andria, atq; victrix
 Carnis Sophrosynæ rebellis alma:
 Ad sacros igitur venite xystos:
 Quotquot virgineo rubetis ostro:
 En vobis aditus Orozco pandit,
 Dum iam Bucolicos refert amores,
 Quos per præta virginita, et per hortos,
 Et celsi iugis montis ambulantes,
 Imbeiles ovium greges sequunt,
 Inter se se iniere Christus, atq;
 Sponsa Ecclesiæ, quos breui libello,
 Dilectus Lamuel Deo exaravit

IN CANTICA CANTICORVM,

COMMENTARIA

quædam per Fratrem Alonsum ab
Orozco Augustinianum, nu-
per edita.

De titulo huius libri.

NEMO, quamlibet rudis,
 ignorat, quo titulo liber hic
 sit insignitus: equidem, Cā-
 tica canticorum Salomo-
 nis: Hebraicè verò sic habe-
 tur: Canticum canticorum
 quod Salomoni. Itaque nō
 se iam regē Iſraël appellat,
 vti in principio Prouerbio-
 rum, neque regem Hierusa-

Prouer. i.

lem se vocitat, quemadmodum in initio Ecclesiastes se
 nominarat, quæ nomina regalem dignitatem præ se fe-
 runt, sed proprio nomine vsus Salomonē se nuncupavit:
 nā Salomō, id est, dilectus Dei interpretatur. Ratio, quia
 non de instituenda hominum vita, sicut in Prouerbioꝝ
 libro, aut de contemnēdis rebus perituris, veluti in Eccle-
 siaste, sed de contemplatiua vita in hoc libro Canticorū
 apprimè discribitur: & de mirabili amore sponsi Christi
 IESV, & sanctæ Ecclesiæ exactè tractatur. Sanè Cātico-

Cantica canticorum, cur dicantur.
Exod. 15.
Iud. 5.
1. Reg. 2.

Origenes.

Not. d.

Tit. x.

Gal. 1.

S. Grego.

2. Cor. 3.

rum cantica iurè dicuntur ob mirabilem excellentiam quam habent. Non autem simpliciter cantica, sicut cetera quæ Moses, Delbora, & Anna decantarunt, nuncupanda sunt, Quimpotius in sacris literis quædam dicta sunt sabbatha, quædam verò sabbatha sabbathorum. Et rursus in templo alia dicebantur sancta, alia verò sancta sanctorum. Sic, Origene teste, nunc Salomonis Cantica canticorum dicta sunt. Beatus is qui ingreditur sancta, sed longè beatior, qui dignè sancta sanctorum intrat. Cœterum, fœlix qui sabbatha sabbathizat, fœlicior autem ille, qui sabbatha sabbathorum ritè obseruat. Ad eandem imaginem, beatus iure appellatur, qui voce canora cantica sacra decantat, satis denique beatior, qui corde candido, & pectore mundo hæc cantica canticorum eo spiritu cœcinit, quo ipsa cœscripta sunt. Enumerò, nisi quis Proverbia Salomonis opere impleuerit, vitam habens probè institutam: ne enim & Ecclesiastem peruolauerit, temporalia cuncta abhorrés, sonora voce epithalamium hoc nuptiale perfonare nequibit. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus, ut optimè clamat Apostolus. Imò omnia munda mundis, immundis autem nihil est mundum. Vndè te candide Lector vehementer hortor, moneo, atque obtestor, ut cantica hæc, quæ tot mysteriis affluunt, non lætites, nisi te mundo mortuum agnoueris, & cum Paulo asserere valeas: Viuo iam non ego, uiuit uerò in me Christus. Pallea tegitriticū, uti graphicè scripsit diuus Gregorius, & sic litera operit spiritum. Eam ob rem haud paleis uictitemur, iumentorum in morem, sed paleis pretis frumenta latentia capiamus. Scientes, quoniam litera occidit, spiritus autem uiuificat. Is prælibatis, sponfam auscultemus oportet, quauis Philomena dulcius canentem.

CAPVT

CAPVT PRIMVM
CANTICORVM:

OSCVLETUR me osculo oris sui, quia meliora sunt uerba tua uino fragrantia unguētis optimis. Hebraicè. *Osculetur me ab osculis oris sui.* Idque Græcè habetur.

MIROR flagrans amore sponsi, nunc sponsa oscula exposulat, aduentum Saluatoris magnopere cupiens: nō ignara quot calamitates inuerso orbi satanas per peccatum inuexit, dicēte regali Propeta: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, nō est usque ad unū. Cui sententiæ ad stipulatur Apostolus dicens: Omnes in Adam peccauerunt, & egent gloria Dei. En quanta strages diaboli astucia in mundo oborta est. Sciens ergo, & verè sciens sancta Ecclesia, quòd sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Christum Iesum omnes uiuifi cabuntur: suspiria iactans, gemibunda clamat: *Osculetur me osculo oris sui.* Perinde dicat: sponsus meus, filius Dei, me in uisere dignetur: ipse magnum dilectionis mihi signum ostendat, ipse trabeam mortalitatis amore mei tactus, in uirginis Mariæ alio induat: ita ut homo factus, ore suo sacrosancto me erudiat: eruditamq; omnium charissimum donis decoratam efficiat: adeò ut nec rugam, neque maculam post hac ipsa habeam. Notandum, ut per bellè Origenes inquit, quòd moris Hebræorum est, quem sacra

A 2 scri-

scriptura sectatur, imperatiuum modū, pro opratiuo ponere, vt tibi: Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, hoc est, vt inam sanctificetur nomen tuum in nobis. Sic in presenti: Vtinam me osculetur filius Dei, eas ob res patrem cælestem obnixè præcor, vt quamprimū eum mittat, quem admodum per ora prophetarum sua dignatione ipse sponndit. Vsq̄ue quo sponsus meus per Moſen, & Aaron alioſque vates, & si insignes, mihi oscula mittit: iam ipſus amoris ſymbola, & ora contingere cupio. Ipse veniat, ipse descendat, cui me totam deuoui, dicaui, ac facraui. *Quem* toto diligo affectu: quem deniq; super omnia vnice amo. Alluſio est ad illud *Eſaiæ* clamantis: Emitte agnum Domine dominatorem terræ de petra deserti, ad montem filæ Sion. Et iterum: Vtinam disrumperes cælos, & venires. Et in *Pſalmo*: Emitte manum tuam de alto, etripe me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum. Manus patris omnipotentis vnigenitus filius eius est. Omnia per ipſum facta sunt, & sine ipſo factum est nihil. Sanè vbi legem dedit in monte Sina, digito suo Deus eam scripsit: quādo verò Euangelium sanctum in orbe apparuit, manus patris (id est) filius vnigenitus datus est nobis. Quique eò venit, vt legem amoris daret, eam & opere prior ipse adimpleret, eo cõtestante: Nõ veni soluere legem, aut Prophetas, sed adimplere. Si quidem benè meritò sponſa sic orat, sic totis nisibus Patrem precatur, sciēs, quia Moſes impeditioris linguę erat, vt ipse de se fatetur: *Eſaias* immunda labia se habere asserit: *Hieremias* puerū se nominat, dicēs: A. a. a. nescio loqui, quia puer ego sum: at filius Dei Dominus *I E S V S*: speciosus forma præ filiis hominum, diffusam habet gratiam in labiis suis. Ideò ore suo, & non alieno, fluenta doctrinæ mihi largiri dignetur, & subinde fiet in me

fons,

fons aquæ viuæ, salientis in vitam æternam.

Summa, osculum, quod sponſa tantopere cupiebat, in carnatio verbi est, nec non & sermo eius viuus & efficax, osculum omnimoda suauitate referri dici potest. Quo ibimus, ait beatus Petrus, verba vitæ æternę habes? Non planè osculum hoc est coniunctio labiorum, quæ interdū pacem mentitur animorum, vt de Iuda, & Ioab memoriam proditum est: sed infusio gaudiorum, & reuelatio secretorum, ac spiritalis vnio animæ cum Deo. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Sed iam obsecro fratres altius mecum verba sponſę expendite. Quæ nam est ista, quæ tam audaci confidentia loquitur, ita vt oris filij Dei osculum petat? Non fatei erat, cum diua Magdalena ad pedes tanti regis se dere, & eos osculari? Agite fratres, & virtutem amoris sancti nunc agnoscite, equidem perfecta charitas foras mittit timorē. Mirabile dictū, dilectio sancta audax est, maiestatem ignorat, omnia æquat, omnia audet, & omnia sibi licere existimat. Alioqui Maria Magdalena lachrymabunda in horto magistro suo non diceret: Si tu sustulisti eum dicito mihi, & ego eum tollam. Ecce mulier fragilis amore *I E S V S* succensa, opus magnum promittit, quod suapte natura exequi non valebat. Quid quod Paulus charitate nimia fretus dixit: Omnia possum in eo, qui me confortat! O mirabilem amoris vim, ostendendam, & admirandam charitatis energiam. Diligamus Deum, obsecro charissimi, quoniam ipse prior dilexit nos. Non honores mundi, summi instar euanescentes, non diuitias falaces, aut carnis delicias affectemus vnquam: sed cum sponſa orantes clamemus. *Osculetur me I E S V S* meus *osculo oris sui*. Nõ seruum cum baculo mittat, quia vitam præstare non potest: veniat, qui est via, veritas & vita. Alioqui non resurgo, non respiro, aut de puluere excu-

A 3 tiar,

*Eſai. 26.**Pſal. 143.**Ioan. 1.**Matth. 5.**Exo. 4.
Eſai. 6.
Hiere. 1.**Pſal. 44.**Ioan. 4.**S. Ber. ser. 2
in canti.**1. Corin. 6.**Luc. 7.**Ioan. 1. 9.**Phil. 4.**1. Reg. 4.*

tiar, nisi propheta magnus veniat, & ori meo oscula figat, ut olim tempore Elisei in figura contigit. Cæterum quam efficax fuerit oratio spōsæ, sequētia indicāt verba. *Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia unguentis optimis.*

Verūm quia scriptum est, oratio humiliantis se, nubes penetrat, humili sua precatione sancta Ecclesia necdum nubes, sed omnes caelos penetravit. Aded ut filius Dei Christus I E S V S (ut optimè sanctus Gregorius testatur) anxietatem sponsæ suæ vnicè dilectæ sentiens, votum exaudiens, osculum dulcis inspirationis porrigit: & ne desiderio ingenti laceat, gustu suauitatis lenit. Et dum suam præsentiam exhibet, eam ad maius dilectionis osculum accendit. Mirares, satisque miranda, quem presentem habet, mox gaudens, mutata voce alloquitur, & clamat: *Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia unguentis optimis.* En charissimi quam sit verum illud Propheta: Adhuc te loquente dicam: ecce adsum. Itaque sponsa orare desistēs, ad sponsum quominus conuertitur, & vbera illius miris encomiis collaudat. Verum Saluatoris vbera dilectio Dei, & proximi sunt. Hisce vberibus spōsam suā dilectam lacte pietatis nutrit, & in tentationum calamitatibus fouet: & ut persistat reficit, iuxta illud Osee: Duceam in solitudinem; & ibi loquar ad cor eius, & lactabo eam. Sunt etiam vbera sponsi vtrunque testamentū, quorum candida doctrina omni lacte dulciori, Ecclesia Romana suos filios quotidie alit, nutrit, ac roborat. Enimvero extra sanctam hanc ecclesiam, non lac, sed lethale venenum inuenitur. Talis plandē hæreticorum doctrina, & pestilentissima commenta. Rursus vbera sponsi liberalitas, & misericordia eius erga nos sunt, dicente Zacharia: Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitauit nos, oriēs ex alto. **Quemadmodum in vberibus ma-**

ternis

ternis infantes omne habent nutrimentum, atque solatium, neque alia extra ea quaerunt, desiderant vè: ita sancta Ecclesia, vel quælibet anima pia, in vberibus diuinæ misericordiae, & pietatis sitū suum omne gaudium, & pabulum inuenit, cum Dauide clamās: Renuit consolari anima mea, & memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. O felix anima quæ omnia mundi oblectamenta posthabens, ex vberibus Saluatoris lac dulcissimum quotidie, nec non & quavis hora suggit. Quasi modo infantes lac concupiscite, ut in eo crescat, ait beatus Petrus. Nonne erga nos quasi maternum amorem Deus optimus habet? Ad Ecclesiam Israeliticam loquens, sic inquit: Nunquid potest mulier obliuisci infantem suum? si illa oblita fuerit, ego tamen tui non obliuiscar: ratio, quia in manibus meis scripsi te. Etenim tunc clavis ferreis Christi I E S V manus non erant vulneratae, quia humanitatem nostram non assumpserat. Nunc verò in manibus suis omnes fideles conscripti sumus: ita ut ob oculos nos semper habeat, nec possit nostri vnquam obliuisci. Vtinam vicissitudinem amoris ei reddētes, diu noscūque illius recordemur, gratias agentes: neque eius vel per momentum obliuiscamur. Quod verò super vinum sponsa meliora testatur fore sponsi vbera: perinde est, ac si dicar: Super omnes delicias, & super omnia mundi gaudia tua vbera diligo. Peculiare est vino lætificare cor, ut in Psalmo legitur: Vinum lætificat cor hominis. Vnde per vinum omnimodam lætitiā mundi intelligimus. Quid quod vinum intellectū excæcat: Sicut quondā de Noë scriptum est, quippe qui mero immodico inebriatus est? At contra, vbera hæc intellectū acutiūt, & illumināt vehementer. Illud apostatare facit etiā sapientes: hæc homines quamlibet idiotas sapientissimos efficiunt.

A 4 Quid

4. Reg. 4.

S. Grego. in
canti.

Esai. 65.

Osee. 2.

Lucæ. 11.

Psalm. 76.

1. Pet. 2.

Esai. 49.

Nota.

Psalm. 103.

Gene. 9.

Quid plura? non modo hæc sponſi cæleſtis vbera cuiſuis vini delectamentum & ſaporem exuperant, ſed vnguentis optimis fragrant. Hebraicè habetur: Odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Poſt oſculum viſitationis, ſtatim vnguentorum odorè ſenſit. Ideò memoriam abundantia: ſponſi eructat: neque tacere valet quod deguſtauit, vt nos alliciat; & prorfus allecetet, ad ſpernendas mundi, carnis vè delicias. O verè foelix mens, quæ late ſapientia: reficitur, vino deſſecato inſlāmatur, ac inebriatur: nam ſcriptum eſt: Calix meus inebrians, quàm præclarus eſt! Et iterum: Inebriabūtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos Domine. Beata inquam anima, quæ odore excitatur, vt magis ac magis ſponſum diligat: & tandem vactione ſacratur. Quæ omnia ex diuinitatis oſculo, tanquam è fonte puriſſimo dimanant. Hinc non oſculum tantum, ſed crebra oſcula frequentes viſitationes petamus oportet. Sic ex Hebræo paulò ante, notauiſimus: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*. Nō utique ſponſus noſter ex alto venit ad nos, niſi vnguento mirabili delibutus: nec decebat patrem aliter filium ſuum ad nuptias deſtinare: ſicut exactè Origenes notat. Ipſe quidè caput noſtrum eſt, noſque membra eius. Eam ob rem, ſicut vnguentum in capite quod deſcendit in barbam Aaron, & ex barba deſluit ad oram vſque clamidis: ſic de plenitudine eius, omnes accepimus gratiam pro gratia. Oter quaterq; beatus, qui iam cum Apoſtolo exclamare poteſt: Bonus odor Chriſti ſumus in omni loco. Si quidem virtus quæque miro odore fragrat, ad eò vt Angelos ipſos laſtificent ſiſes noſtra, charitas, ſpes, caſtitas, patientia, & alia id genus. Sed ò inſoelicem orthodoxum, qui hoc audit, & in limo ſcleris volutatur: quiq; illud Pſalmi nō

Pſal. 144.

Pſal. 22.

Origenes.

Iodn. 1.

1. Cor. 2.

poc-

penitendo dicit: Putruerunt, & corrupta: ſunt cicatrices meæ, à facie inſipientia: meæ. Etenim execranda inſcitia eſt, nō ſurgere à peccato, ſtultitia mera, non currere ad penitentiam, & coram confefſore delicta ſua, quantumlibet deformia detegere, & ſalutarem abſolutionem accipere. Vultis peccatoris foetorem agnoſcere: peſſimū Antiochum Regem inſpicite, qui ob iniquam ſuam blaſphemiam, alto Dei iudicio, vermibus ſcatebat, cuius ſector talis erat, vt milites ſufferre illum non potuiſſent: quã ob rem extra caſtra illum proiecerunt. At contra anima ſancta ſic virtutibus ornata ſponſo diuino placet, vt gaudio ingenti affectus ipſe tacere nequeat, quominus clamet: Odor veſtimentorum tuorum, ſuper omnia aromata. Cæterum, quomodo alia ſit vinctio deuotionis, alia cōtritionis, & pietatis fuſius expēdit ſanctus Bernardus ſer. 10. in Cantica. Rurſus, de vberibus ſponſi Chriſti, qui expectat delinquentem, & non ſtatim eum plectit, & dimittit peccata penitenti, latiùs hic ſanctus explicat ſer. 9. in Cātica. Gemina dulcedo ſuauiſſimè exuberat in peſtore Dñi I E S V, longanimitas in expectando, & in donando facilitas. Non enim, qui eſt vera & æterna vita, vult mortem peccatoris: ſed magis vt conuertatur & viuat. Denique, quia horum vnguentorum odor longè plus mentes deuotas reficit, & oblectat quàm corporalè ſenſum quecunque delectare poſſunt, optimi odoris oblectamenta: eas ob res ſponſa ait.

Pſal. 37.

Confefſio.

Figura.

2. Machab. 9.
Et Acto. 12.

Canti. 4.

S. Ber.

Exc. 10.

O *Leum effuſum nomen tuum, ideò adoleſcentula dilexerunt te.*

O B S E R V A N D V M, quòd ſicut ſociales ſiue ſocios ſecum habet ſponſus, qui Angeli ſunt, vel

A s mini-

ministri Ecclesiae: ita sponsa adolescentulas vel pedisequas habet. Est quidem regina, de qua in Psalmo legitur: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circum data varietate. Et sequitur de adolescentulis eius: Adducentur regi, id est, Christo virgines post eam: & proximae eius afferentur tibi, in laetitia, & exultatione. De iis adolescentulis, quae non ad perfectionis metam attigerunt, sponsa in praesentiarum loquitur. Ait ergo: *Oleum effusum nomen tuum, id est adolescentula dilexerunt te.* Sensus est. Cum veneris ad me osculandam, meam induens humanitatem, *nomen tuum*, quod hactenus in mundo est, sicut oleum optimum, quanquam clausum, & obsignatum, & non mittens odorem nisi populo meo Israelitico, tunc post aduentum tuum, non amplius ita erit, sed (nisi fallor) veluti oleum de vase in vase effusum, longè lateque dabit odorem: *Ideo adolescentula dilexerunt te*, hoc est, ob hanc causam gentes, quae mecum sunt in domo tua, & adhuc te sponsum non agnoscunt, diligent te, vanis suis idolis spreto, subinde exhalantis unguenti virtute affectae, tibi soli adherescent: teque vnicè tantum corde toto diligunt: *Oleum effusum nomen tuum*: Vbi Origenes propheticum sacramentum, tantummodo nomen IESU venit, & unguentum praedicatur effusum. In Evangelio mulier accipiens alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi, pedes & caput IESU perfudit. Obseruate diligenter fratres, impleta est domus Simonis Leprosi odore unguenti, id est, totus mundus suavi fragrantia Christi IESU plenus fuit. Leprosus diabolus est, quem principem mundi huius Salvator appellavit. Mirabile dictum: notus erat in Iudea Deus, & in Israel magnum nomen eius. Atqui, ubi filius factus est homo, & ex virginis Mariæ aluo prodiit, cõfestim cum pastores, tum etiam Magi ab Oriente venerunt, Salvato-*

rem

rem mundi adorare. Immo postquam suo roseo sanguine nos redemit in Cruce, pro nobis immeritis obuiens, hac & illac nominis sui sacri fama diuagatur: & per Apostolos, & concionatores verbi Dei, ubique terrarum praedicatur: dicente regali Propheta: *In omnem terram exiit sonus coru, & in fines orbis terrae verba coru.* Quod sanè Paulus de praedicatione Euangelij sancti, probè exponit: *Nunquid non audierunt? & quid è in omnè terrà exiit sonus coru. Nò æquè nomè Moysi, aut Heliæ alteriusque prophetæ per omnia terrarum climata perfonuit, sed solù nomè sancti & terribile Christi IESU.* Sed quia in declamatione Circumcisionis, plura de hoc benedicto nomine adduximus, quae quidem declamatio in libro Aduentus Dei extat, nunc pauca dicemus. Satis adnotare, quòd iure optimo, nomè infusionis infertur: eo quod, a postolo teste, charitas Dei diffusa fuit in corda nostra, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hac charitate fideles affluunt, & ea molliuntur, vt flamas exemplorū emittant: & eadem charitate cooperante, magis in amorem Dei, & proximi in dies accrescunt, amplius & quotidie Christo adherent. O nomè mellitissimum, quo velut unguentò nos vtimur, vt in ieiunio, & poenitentia nemo laudet nos in aniter, sed pater caelestis mercedem commeritam nobis præbeat, qui que in abscondito videt. Eodem oleo unguimur cum fortissima vidua Iudith, vt Holophernem superbum, id est, dæmonem vincamus. Tandem hoc sacro unguento vulnera nostra linire contendimus, quo tam mirabili balsamo, vlcera delictorum nostrorum sanitate accipiant. Vehementer peccatori, de quo scriptum est: *Vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo.* Profectò fratres, lassis, & defatigatis in hac calamitosa vita, ob virtutis studium, quod labo-

rem

Psal. 47.

Not.

Origen. in Cant.

Matth. 26.

Luc. 7.

Ioh. 12.

Psal. 73.

Psal. 18.

Nomen Iesu
oleum est.

Matth. 6.

Iudith. 9.

Esa. 2.

Sapientia. 9.

rem habet ex parte corruptæ carnis, quæ minimè in modum aggrauat animam, diuinis operibus vacare cupientem, nil potest adhiberi tam efficax ad innouandas vires, ad mandatorum Dei percurrendam viam, ad prælianda prælia Dei, quàm oleum istud nominis Domini IESV Christi. Nec aliud nobis datū est sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri. Deniq; rectè nomē Christi oleo effuso cōparatur: quia lucet, pascit, & vngit. Quin & lux, cibus, & medicina salubris est. S. Bernar. ser. 15. in Cātica.

S. Bernar.

Ideo adolescentulæ dilexerunt te. Sancta Ecclesia addidit nimis. Adhuc sponsa amatoria loquitur, & ad laudes sp̄si pergit, ac si patenter dicat. Nō frustra nomen tuum exinanitum est, ō amantissime sponse, eam ob causam adolescentulæ, quæ mecum sunt vehementer dilexerunt te, id est, illę tanquam teneræ, & delicatę nimis ob oleum cō-

Nota.

solationis tuæ te amant. Effusum est oleū, & ignis nouus exarsit: egebat sanè tali cibo. At in me in qua antiquus ignis incensus est, & dilectio tua radicata, non æquè oleo solatij indigeo, imò superabūdo gaudio in tribulationibus meis, vt verbis Paulinis vtar: Quin & omne gaudiū existimo, quādo in varias tentationes incido. Itaque si perdissequar meæ ob nimiam teneritudinē oleo gaudij tui adueniente diligunt te: ego verò inter labores, inter cruce, & medias mortes noui te adamare, tua mirabili virtute freta. Adeò vt cum regali Propheta canam: Si ambulero in medio vmbre mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Diligāt adolescentulæ tua dona, tuas delicias: ego dumtaxat te toto pectore diligo: non tam quærens tua dona, sed te solum. Quid mihi est in cælo? aut à te quid volui super terram? Deus cordis mei, pars mea, Deus in æternum. Vidistis charissimi fortitudinem stupendam sponsæ, quàm perfectè diligit sponsum Christum

Psal. 26.

Psal. 72.

stū IESVM, quauis calamitate aduentante, inter vincula, carceres squallētes, & sartagines, perinde ac sp̄si vocem audiens: Beati eritis, cum maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersus vos: gaudete & exultate, in illa die, quia merces vestra copiosa est in cælis. Sic planè Deipara virgo Maria exultabat in exilio Ægypti, Herodis versuti seuitia inundante: sic virgines sanctæ Catharina, Agnes, Barbara, & alia: quamplures iuuenula ob Christi amorem exquisita obeuntes tormenta. Quorum vestigia nos obsecro sectari contendamus, & pro nostra virili imitemur oportet. Quam perfectionem si hactenus non attigimus, vel saltem ad adolescentularum exēpla sequamur, propter fragrantiam olei, sponsum eandido pectore amantes. Signatè autem animæ fideles, quæ perfectæ non sunt, ad adolescentulæ vocantur: eo quòd diligentes Deum sincerè, & si ætate prouecti sint, & senes, in baptismo iuuenescunt, iuxta illud: Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua, & alibi: Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Rursus in hoc nomine adolescentulæ, corruptio, & puritas animarum sanctorum insinuatur, quippeque alienis non adherent amoribus. Vnde Apostolus clamat: Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Ni fallor fratres, quotidie in Ecclesia sancta hoc impleri videmus, & vidētes grates inexhaustas Deo prebemus, dum puellæ nobiles, quæ mundi sunt oblectamenta, gratanter spernunt, ad monasteria cōvolantes. Idq; iuuenes in tenera ætate acitiant, diuitias, honores, & cuncta seculi bona cōtemnentes, cœnobiacque intrantes, quò securius atque liberius Christo IESV inserviunt, vitamque monachalē imbi perpetim obseruent. Vnde hæc prodigia, & miracula scaturiunt: nempe quia fragrantia, & dulcedine amoris

Math. 5.

Nota.

Psal. 102.

Psal. 42.

1. Cor. 7.

Religi. si.

ris

ris Dei allechi, eorum quæ retro sunt obliuiscetes, ad ea quæ anteriora, & æterna sunt, se extendunt. Sed quia sp̄sa adhuc orationi vacat, & sponsum precari, ei semper placet, rursus clamat.

Trahe me post te, & curremus in odorem unguentorum tuorum. Hebraicè. *Trahe me, post te curremus.*

QUOD ferè in eundem sensum redit, in Hebræo signatur accentus *Turbah*, qui vim habet suspensionis. deditur parumper: postea sequitur: *Post te curremus.* Sensus est. *Trahe me*, ad te amandū, non solū per odore oleorū tuorū optimorū, veluti hucusq; sed iā per oscula, & spirituales inspirationes quæ longè meliores sunt, *Post te curremus.* Hoc est. *Trahe me* per aduētum tuū ad me redimendū, vti pollicitus es patribus meis: & non amplius per prophetas oscula mittas: tenebrosa vti que aqua est in nubibus aëris. Quod si præstiteris, non tantum ego, sed & comites meæ Gentes, *Post te curremus*, Vel sic. *Trahe me* ex hac Ægyptiaca seruitute, & iam libertati restituta, *post te*, in obseruatione mandatorum tuorum ouāter *curremus* ego, & adolescentulæ meæ. Et sic sp̄sa prophetat de Catholica Ecclesia Gentium. Quæ vnā cum vera Israëliti- ca gente, erat post IESVM cūrsura.

Sed lubet fratres, paulò altiùs verba sponsæ mirifica considerare. Orat obnixè, se trahi à sponso cælesti, certo certius sciens, quod nemo currit post Christum, nisi quæ gratia diuina trahit. Alioquin corruptionis suæ pondere prægrauatur. Hinc sacra clamat scriptura: Corpus quod corrumpitur aggrauat animā. Eodem attinet, quod in gemiscens aiebat Paulus: Infelix homo, quis me liberabit, de morte corporis huius: statim quæ: subiungit gratia Dei

per IESVM Christum. Iure ergo Ecclesia vestigia Christi, & virtutes heroicas eius sequi magnopere cupiens, feruido affectu vociferatur, amantissime ac dulcissime sp̄se, hoc votis omnibus concupisco, obsecro quàm primū *Trahe me post te.* Scio namque, & optimè scio, meapte natura infirmam fore, velle sanè adiacet mihi, perficere verò non video: propterea à te trahi cupio, qui omnipotēs es. Exultasti quidem, vt gigas ad currendam viam hanc senticosam, & valdè laboriosam: ego vt pote fragilis, te nisi suffragio tuo sulca, sequi, nullatenus valeo. Nonne ea vox tua est? Sine me nihil potestis facere. Rursus, ore tuo sacro dixisti: Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Quando quidem quos pater trahit, tu trahis, & spiritus sanctus: quia opera Trinitatis ad extra indiuisa sunt. Veruntamen familiaris à te trahi, exoptulo, quia tu solus homo factus es, quem pater cælestis misit in mundū: vt sis mihi sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Trahe quodammodo inuitam, vt factas voluntariam: trahe torpentem, vt reddas currentem. Sarius mihi est, vt secundum vim qualemcumque trahas, aut terrendo minis, aut exercendo flagellis, quàm parcens, in meo more torpore malè securam relinquis. Vidisti Petrum & Andræa fratres in mari laborantes, inspexisti Ioannem & Jacobū, & verbo mellito tuo traxisti eos: ita vt relictis retibus & nauī, nec non & patre Zebedeo, te secuti sunt pedibus, & affectibus. Trahe me Domine mi post te. Rursus tua mirabili dignatione factum est, vt Matthæum in teloneo sedentem inspiceres, & respiciendo, illius miseris, ipsam ad te traheres: Apostolum & Euangelistam tuum exemplo efficeres: non me deferas postulo vehementer. O vos fratres in quacunque aduersitate laborantes, quauis satana tentatione tacti, ne deficiamus: sed toto nilu, toto quæ cona-

Nota,

Psal. 17.

Nota.

S. Grego. in Canti.

Sapi. 9. Rom. 7.

Rom. 4. 7.

Ioh. 6.

Matth. 4.

Nota hoc do- gna.

conatu cum sponsa clamitare oportet: Iesu bone, & nostri amantissime, trahe nos post te. Magnes, cum lapis sit, innata sua virtute trahit ferrū. O lapis angularis pretiose valde, corda nostra, et si ferrea, aut adamantina, extēplō trahe ad te. Adimple Dñe quod lubens spondisti, dicens: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Sed heu iam liber cum diuo Bernardo exclamare: O Iesu bone quàm pauci sunt, qui post te ire volunt, cū tamen ad te peruenire nemo sit qui nolit: hoc scientibus cūctis, quia delectationes in dextera tua vsque in finem, id est, sine fine. Omnes te frui vehementer optant, at non ita imitari: conregnare cupiunt, sed non compati. Quid plura, pessimus ille Balam orabat: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea eorum similia. O dementiam horrendam, extrema sibi optabat iustorum, non principia. Cupiunt impij sanctorum pretiosam mortem, horrent candidam eorum vitam. Nos charissimi Christum sequentes, ore & corde cum Petro dicamus: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Trabe me post te, & curremus in odorem vnguentorum tuorum. Mira res, non se solam currere promittit post sponsum, sed cum ancillis suis simul sequi sponsum spondet. Vbi sanctus Bernardus: Trahimur, cum tentationibus & tribulationibus exercemur: currimus, vbi internis consolationibus, & inspirationibus visitati, tãquã in suauē olentibus vnguentis respiramus. Ergo quod auferū & durum videtur, retineo mihi, ait sponsa: vt pote perfecta & fortis dicit. *Trabe me:* & quod dulce & suauē tanquam infirmis communicat adolescentulis suis. Noui, inquit, comites me asteneras & delicatas, & minus idoneas ad obscundas calamitates, propterea mecum volo vt currant in odorem beneficiorum sponsum meum, sed non

vt me

vt mecum trahantur. Volo socias habere consolationis, non autem laboris. Infirmæ quidem sunt, & vereor, ne deficiant. Me ò sponse dulcissime corripe, me omnimodis erumnis exerce, me tenta, ac proba, quoniam ego in flagella paratus sum. Certatim curremus, sed in odorem vnguentorum tuorum, non in nostrorum fiducia meritorum. Tu Domine in tua virtute tanquam gigas magnificus, atque potēs curris, in ipsa vñctione, nos, nisi vnguenta tua spirauerint, non curremus, Tu in plenitudine, nos in odore. Si quidem te Pater vnxit oleo laticitiae prae consortibus tuis. Vos fratres documentum hoc accipite, scientes, quoniam vniciueque mandauit Deus de proximo suo. Ne obsecro obliuiscamur proximi nostri: quem diligere nos oportet vt nos ipsos, ex Domini praecepto: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, ait Apostolus. Exemplo nobis sint cerui, qui iter agentes, vnusquisq; caput suū super alterius corpus reclinat. Quod exactè sanctus Augustinus expendit, super illud Psalmi: Quemadmodū ceruus desiderat fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Qui ergo audit, dicat, veni: curramus omnes simul, & instar sanctorum animalium currentes non reuertamur, la bentia atque fugatia bona prorsus abdicantes: illud potissimè ob oculos semper habentes, quod Paulus hortatur: Omnes in stadio currunt, sed vnus accipit brauium. Ecce vnitas fidei & charitatis sola est, quae palium vitæ æternæ arripit. Imò ij sunt athletæ violenti, qui regnum cælorum, de mundo, & carne, & satana triumphantes, rapiunt. Atqui sponsa nunc eructat nobis foras, quod affatim gustauit intus. Vnde ait.

B INTRO-

Ioan. 12.

S. Bern. Ser. 21. in Cant.

Nota.

Nume. 23.

Matth. 19.

S. Bern. Ser. 21

Nota.

Psalm. 44.

Dilectio proximi.

Gal. 6.

Psalm. 42.

S. August.

Ecc. 1.

1. Cor. 9.

Introduxit me rex in cellaria sua. Exultabimus, & latabimur in te, memores vberum tuorum, super vinum. In Hebræo sic: *Introduxit me rex in cubicula sua.*

INTROEVNTE sponso, forinsecus adolescentule manent, propter amoris exordiū. Iuxta illud: Amicus sponsi stans, & audiēs eū gaudet, propter vocē sponsi. Tale quidam adolescentulæ sustinent: sponsa verò speciosa, & perfecta, sine macula, sine ruga, in sponsi cubila, in regium penetrare ingreditur. Veruntamen ad iuenculas reuertitur, nunciās eis, quæ sola cōspexit. Dicit quæ, ingenti gaudio affecta: *Introduxit me rex in cubila sua.* Nec ait: introduxit nos in cellaria sua, vel cubicula, sed dumtaxat, de se hoc asserit. Vndē aduertēdum est, quod sponsi cubicula, siue cellaria sacre scripturæ arcana sunt: quæ rimari non licet, nisi ei, qui mundalia prorsus horruit, & carnis delectamenta suppeditauit, sponso quæ Christo toto adhæsit affectu. Huic profectō dictum est: Ostendam tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum. Enimverò incarnationis & redēptionis, nec non & mūdi creationis mysteria velut thesauri sunt in agro scripturæ sanctæ absconditi: quod non quiuis homo, sed qui omnia ob Dei amorem contemnit, inuenire potest. Talis planē erat, qui dixit: In certa & oculta sapientiæ tuæ manifesta mihi. Imō Saluator Apostolus dixit: Iam non dicā vosseruos, sed amicos: quia quæcumq; audiui à Patre meo nota feci vobis. Quid quodd in cellariis istis regis, illos cōmodē accipimus thesauros, sapiētīæ & scientiæ, quos beatus Paulus in Christo asserit absconditos? Absconditos dixit, propter eos, qui superbia turgidos tulerūt clauē scientiæ:

Quippe

Quippe qui nec ipsi intrauerunt, nec alios intrare permiserunt. Quos iure optimo Saluator nosker redarguit. Potuissēmus etiam dicere, cellaria hæc esse vbera sponsi, vt nuperrimē tetigimus. Nam viscera misericordiæ Dei, in quibus nos visitauit oriens ex alto, bonitas, benignitas, & beneficentia, velut cellaria Christi sunt. Ex quibus nos peregrini haurire debemus quotidie solatiū, ne fortē curretes post spōsum deficiamus. Alioqui cū Paulo dicere ne quibimus: Bonū certamen certauī, cursum consummaui. Obseruatione autē dignū est, quod vbi spōsa seorsum cū sponso est, tunc non regem, sed dilectū vocat, aut amicum: at dū aliis loquitur, tunc regē eum dicit, exhibens illi maximum honorē: quia nedū rex, sed rex regū, & Dñs domnantium Christi est. Hinc dicant coniugata suos viros honorare, eosq; dominos appellare: vt Sara princeps magna virū suum Abrahā vocitabat. Quod diuus Petrus iure adnotauit. Vir sanē caput est mulieris, inquit Apostolus. Vndē sponsa inferiūs iterū regem spōsum vocat, suas iuenculas alloquens: *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suū.* Cæterum, cellaria hæc in quæ spōsus suam sponsam introducit, diuo Bernardo testante, triplicia sunt: aliud vinum continet, quo lactificantur animæ sanctæ, aliud verò vnguentum habet, cuius odore in laboribus quotidianis confortamur, ne lassati succubamus: aliud denique cellarium aromata multa possidet, quibus conscientiæ nostræ vulnera sanantur. Nonne vino charitatis estuabat, qui seriō dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? hoc, nisi fallor, perfectionis insignē est. Ost nos intro duceret sponsus in cubiculum suum, vt cū eo quiete, & pace contemplationis vberim fruere mur. Abscōdes eos, ait Rex sanctus, in abscondito faciei tuæ, à conturbatione

B 2 homi-

Iodii.3.

Ipsal.43.

Ipsal.50.

Iodii.15.

Collo.2.

Not.4.

Apo.4.

I. Petri.3.

S. Ber. Sermon. 230.

I. Cor. 11.

Ipsalm. 30.

hominum. Equidem in facie Dei abscondi mirabile donū est, nec conturbatio hominū nos tāgere valeat. Tranquillus Deustrā quillat omnia, & eius aspicere quies nostra est. Visio hęc non terret, sed mulcet, inquietam curiositatem non excitat, sed pacat. Sed heu, inquit Bernardus, quia rara hora, & parua mora. Sed de iis infra fusius.

Exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum.

Vox hęc, vt placet Origeni, & diuo Bernardo, nō sponsę, sed adolescentularū est. Dixerat illis sponsa, vehemēter gauisa, priuilegiū singulare, quod ei pręstiterit sponſus, introducens eā in cellaria sua. Tūc illę ouātes respondent: Exultabimus, & lætabimur in te, non in nobis, sed in te, quę regina, & veluti mater nostra es. Tu fanē lacte doctri nę, & exēpli nos nutris quotidie, gaudemus de ingēti tuo dono, quod sponſus tibi impēdit: & magnopere lætamur, quōd vnicē te dilexerit: ad eō, vt in cubicula sua te introduxerit. Sic nos de bonis proximi gaudere decet, nisi inuidiā liuor in corde nostro fuerit. Charitas non est inuidiōsa, nec quęrit quę sua sunt. Verū tētatio hęc humana non est, sed diabolica, dicente scriptura: Inuidia diaboli mors introiuit in orbē terrarū. Quin & Iob puerorū viciū fore dixit: Paruulū occidit inuidiā. Quantū verō absint ad puerili delicto hoc pedisse quę sponſę, palā faciūt, dicētes: *Lætabimur & exultabimus in te*, memores tēpore tētationū, dulcedinis, & solatij, quibus nos pauisti. Sequitur.

Recti diligunt te. Hebraicē sic. *Cum re-ctitudinibus diligunt te.*

IDEST, Patres antiqui, in nullo deviātes, mādāta tua seruauerunt. Et idēō re-ctitudines operabantur, cum Dauide

Dauide dicentes: Portio mea Dōmine dixi, custodire legē tuā. Gręcē sic habetur, Re-ctitudo diligit te. Quidā non adolescentulas loqui dicunt, sed verba sponſę hęc esse fatentur: ita vt sponsa dicat: Sponſe dilectissimi, exultabimus & lætabimur in te, non in iis caducis rebus, in quibus mūdi amatores frustra gaudere solent: quin & eorū stultitia eō deuenit, vt lætetur cum malefecerint, & exultent in rebus pessimis. Gaudiū autem meum, & ancillarū

meorum in te solo erit, quique Angelorum gloria & lætitia perpetua es. Potissimē verō exultatio nostra ex memoria vberum tuorum dimanabit. Verū enim verō, pietatis tuę, & charitatis stupendā nō obliuiscemur vnquā: neq; innumera beneficia tua obliuioni dabimus. Quę planē iugis memoria dulcior est, quouis optimo, ac defecato mero, Et quia res sic habet, *recti diligunt te*. Nam & si feruor in amore tuo maximi faciendus est, nec spernēda suauitas, quę sapissimē animas sanctas afficit: mentis re-ctitudo dubio procul feruori cordis pręferenda est. Soli nempe recti Christū diligunt: quia si quis per distorta vitiorum ex desiderio currit, in re-ctitudinis lineā offendit. Quamobrem autorē iustitię minimē amant. Si quis diligit mundum inimicus Dei constituitur. Verūm qui suam gloriolā, suāque diuitias, atq; carnis suę miserę voluptates plus a quo diligit, tātum abest, vt purissimū sponsum I E S U M diligat. Lætamini in Dño, inquit Citharedus regalis, & exultate iusti, & gloriāmini omnes recti corde. Vbi sanctus Theodoritus, hęc particula, quā, non secū dum cōparationem posuit, vbi dixit: Quā bonus Israël Deus, iis qui recto sunt corde, sed vt excessum bonitatis Dei ostēderet. Dicit autē Deum Israël multā curam gerere erga eos, qui recto sunt corde. Sed hoc non omnes sciunt, sed qui rectis ac sanis vtūtur cogitationibus. Verū

B 3 recti

Nota.

1. Cor. 9.

Iob. 5.

Nota.

Prover. 2.

S. Gre. in Cap. tica.

Psal. 71.

Vide. S. Ber. Ser. 24. in Cā tica.

recti corde sunt, qui terrena horrēt, & quæ æterna sunt bona, toto nisu appetunt, mandataque Dei penitus seruant. Iob rectus vir, atque timens Deum, ore summi Dei laudatur. Summa, iustitiæ Dei rectæ sunt lætificantes corda: eam ob causam, tatum Deus eos saluat, qui recto sunt corde. Atqui quanquam sponsa magna de se nunciari finis adolecētulis, virtutem humilitatis apud se detinuit. Ideo ad filias Hierusalem se conuertens ait.

Nigra sum, sed formosa filia Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Hebraicè. *Sicut cortina Salomonis.*

ECCE reconditudo sanctorum, quamlibet se gratia Dei locupletes agnoscant, se ipsos peccatores profitentur. Hinc Matthæus publicanum fuisse dixit, Paulus, etsi ad tertium usque cælum raptus fuerit, persequitur e Ecclesie, & blasphemum se nuncupare non horruit. Sanè hæc reconditudo, qua se quisque peccatorem agnoscit, omnium vel maxime placet Deo. Quippe qui, quantum excelsus sit, humilia respicit, & alta longe cognoscit. Unde diuus Augustinus: Humilia respicit Deus optimus, ut exaltet: alta agnoscit à longe, ut deprimat. Sicut scriptum est: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & omnis qui se humiliat, exaltabitur. Idque tam in cælo apud Angelos, quam in terra erga homines actum, videre est. Itaque prudentissima Ecclesia post obsecrationes suas, quod magis moueret, impelleretque, spiritum ad gratificandum sibi, se summopere humilians, ostendit se non fore dignam tantis donis, & muneribus, quæ Dominus ei præstiterat, & prestiturum pollicitus erat. Est ergo sensus *Nigra sum* in filiis primæ domus sanctæ, qui abiecto sponso Christo, abeuntes post idolatriam, prophetas eius occiderunt. *Nigra ego*, cum suo pondere dicit, *ego*. Quasi dicat, & ego eadē nigra sum

gra sum in filiis secundæ domus sanctæ. Qui etsi per Babyloniam captiuitatem ab idolatria sese expiaturi sunt, instaurata Hierusalē, tamē sanctum sanctorum Christum morte affecturi sunt, ac proinde in perpetuam captiuitatem abiturum. Quod totius mundi Saluator non tacuit, ubi fides super ciuitatem, excidium eius per Romanos prophetauit. *Formosa* etiā sum in aliquibus filiorum meorum eiusdem domus secundæ, videlicet, in Apostolis, & aliis qui Christum sponsum meum vltro recipient, & pro nomine eius spontaneè, proprium sanguinem fundent. Vel si malumus, sic verba hæc explicare possumus. Nigram se dicit propter sinagogam, formosam verò propter Catholicam Ecclesiam ex Gentibus congregatam. Quæ Christum IESVM vnā secum erat totis affectibus sequutura. Alij ex Hebræis sic dixerunt: *Nigra sum* in colore, *formosa* in moderata membrorum proportionem, Vel *nigra* in operibus meis, *formosa* in gestis patrum meorum, Abraham, Isaac, Iacob, Dauid, & aliorum Prophetarum. *Nigra* in hoc exilio, *formosa* in patria celesti. *Nigra* in oculis natis, *formosa* in conspectu Creatoris, qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Sed hæc ad tropologicum sensum expectant, prima verò expositio magis videtur literalis. Origenes autem, sic ait: *Nigra* est sponsa, propter delicta ante acta, *formosa* propter poenitentiam. *Nigra* per naturam, quia omnes in Adā peccauerunt, & egere gloria Dei: imò omnes eramus filij ire: *formosa* per gratiam, nam gratificauit nos Pater in filio suo Domino nostro Christo. Nonne Moses duxit Æthiopsam, Aarō & Maria sorore eius murmurantibus? Sic Christus ducit animam, & in sponsam accipit, quantumlibet peccatis denigratam: modò peccata præterita plangat, & veram poenitentiam agat. Quod in Magdalena, Petro, & Publicano, & plerisque alijs cooperatum est. Murmuret sacerdotum legis, ingemiscat Synagoga,

Iob. 1.

Psal. 72.

Humilitas.

Psal. 112.

Luce. 14.

Noti.

Luce. 19.

Secunda expositio.

Iaco. 4.

Roma. 3.

Nume. 12. Figura.

Luce. 7.

Domīnus sua dignatione cōmotus, peccatores recipit, & manducat cum illis. Enimverò, Æthiopia præuenit manus eius. Idèò regina Austri in iudicio surget, & condēnabit Iudeos,

Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles, vel cortinæ Salomonis.

Ex Genesios historia scimus Cedar filii fuisse Ismaëlis. A quo posteri in desertis habitabāt sub tabernaculis, vel causa pascendi pecora, vel ratione prædandi. Idèò tabernacula tūm ob solis ardorem, tūm propter pluuias magna nigredine opplebantur. Volens sponsa ostendere vehementer esse nigram, comparat se tabernaculis Cedar. Cedar tenebræ interpretatur. Veruntamen intus formosam se dicit, vt pelles vel cortinæ lectuli regis potētissimi Salomonis. Erant vtq; perpulchrę, & deauratæ pelles illę. Est itaque Ecclesia nigra ex parte, quia multi orthodoxi legē Dei obseruare nollunt. Multi ambulat in via lata, quæ ad pēditionē ducit: pauci verò in via arcta virtutū versantur. Et in iis, qui probè viuunt, pulchra est sancta Ecclesia. Quod autem filias Hierusalem vocat inueniunt suas, ratio est: quia nomina earum scripta sunt in cælis. Et Apostolus ait: Conuersatio nostra in cælis est.

Nolite me considerare, quòd fusca sim, quoniam decolorauit me Sol. Hebraicè quia denigrauit me Sol.

CAUSA sua nigredinis spōsa palam facit, nā solaris radiis exposita, custodiēdo vineas, sulca, siue nigra facta est. Hunc sanctus Gregorius: Sol Christus est, qui ait: Ego sum lux mundi. Sol ergo sponsam decolorauit: quia quālibet anima sancta fulgeat, in cōparatione Christi fulgorē amittit. Nōnè præcursor Dñi (& si sanctificatus ante-

antequā natus, repletusq; Spiritu sancto, iuxta Gabrielis oraculum) videns coram se Christum Iesum clamauit: Domine, ego debeo baptizari à te, & tu venis ad me? *Matthe. 3.* Verba annotatu digna, omnimodaq; humilitate referta. Mundus erat Diuus Ioannes, & candore gratiæ dealbatus, veruntamen Saluator candor est lucis æternæ, speculum sine macula, & imago bonitatis illius: in quo speculo sese intuens, tanquam immundum se reputabat. Sanè decolorauit eum Sol, vel sic: Ne scandalum patiamini de mea nigredine filiar. Nam si nigra sum, nigredo hæc non est mihi naturalis, aut perpetua in me remanebit, sed quasi ex accidenti venit, & extrinseca: neque nisi ad tempus in me conspicietur, suo tēpore auferetur, quādo sponsus meus venerit in nube cum potestate, & maiestate, vniuersum orbem iudicaturus. Tunc inquam separabit oues ab hædis: tunc sagena ad litus detracta, bonos pisces in vasis suis Angeli reponent, mali verò eiciuntur foras. Itaque solis æstus, & ardor immodicus, quem donec in hoc mundo calamitoso dego, profus effundere nequeo, hac nigredine me decolorauit. Sol iste, vt quidā aiunt, ardor est concupiscentiæ, & prauifomitis, qui vniuersum genus humanum inuasit, suoq; calore quotidie, etiam spiritales homines infestat. Sic de sole dictum est: Non est qui se abscondat à calore eius. Etenim Sol concupiscentiæ sponsam Ecclesiam multa perfudit nigredine. Ignis comedit speciosa deserti, ait scriptura. O quos iuuenes nobiles, quas puellas pulchras ignis concupiscentiæ deuorauit. Profectò, omnis caro iam corruerat viā suam, & iumenta computruerunt in stercore suo. Faxit Deus, vt non vltra hic carnivorax ignis se extendat. Est autem sol denigrās Ecclesiam sanctam, improbitas hæreticorum, quæ, heu, maximè nostra tēpore grassatur.

Gen. 25.

Matth. 7.

Luc. 10.

Phil. 1.

Sapi. 7.

Matth. 25.

Psal. 18.

Ioëlis. 1.

Gen. 6.

Hereti. i.

S. Grego.

Ita vt quàm multi literis candidati, & candore vitæ illustrati miserabiliter ceciderint in hanc scilam. Instant iam iam tempora periculosa, & sunt homines seipfos amantes, superbi, elati, qui Romanæ Ecclesiæ obedire nolunt. Extra quam non est inuenire Christum, sed antichristū. Non ergo me consideretis, o fideles animæ, non me despiciatis, si tot peccata in Ecclesia videritis, inundare, fomes peccati in causâ est, Sensus & cogitatio humani cordis prona sunt ad malum, ab adolescentia sua. Vnde scaturit, quod in carne sua Apostolus bonum non inuenit. Sub hæc, sol persecutionis, quam in me hæreticorum versutia exercere nititur, non nihil nigredinis mihi affert. Oportet planè hæreses esse, vt qui inter fideles probi sunt, probentur, & pateant. Quin & hoc magnum miraculū, & prodigium existimare debetis filiæ Hierusalē, quod spōso meo Christo suffragāte, inter tot vitiōrū examina, & hæreticorū phalanges, fidei integritas, & charitatis sinceritas in me remāserunt. Remanebuntq; ad finem vsq; mundi: vt pollicitatio sponsi mei adimpleatur. Porta inferi non preualebunt aduersus Ecclesiam meam.

Cæterum, vt diui Gregorij sententiam sequamur, qui solem esse Christum asseruit, quiq; vt sol, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundū, is sponsam suam decolorare non cessat, eo quod ob eius amorē fideles carnem suam crucifigunt cum vitiis & concupiscētiis: nec non & membra sua mortificant super terram, iugiter in tristitia, & pœnitētia perseverantes: dicētes, & orāter cantantes: Dñe propter te mortificamur tota die, astiti mati sumus quasi oves occisionis. Nemo ergo excaudescat, videns sanctam Ecclesiam sic humiliatam, & inter tot calamitates defatigatam, aut in quotidiana pœnitentia denigratam. Nemo inquam has ob causas ab illa disce-

discedat. Equidem nigredinem hanc ab sponso præstantissimo habet: vt inde sibi amplissimum fructum comparet foelicitatis æternæ. Haud dubiè, Paulus verū dixit: Id quod in præsentem est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Nigredo que à maleficiis contrahitur, confusibilem facit ista que à sole proficitur, formosos & gloriosos reddit fideles: dicente Petro: Nemo vestrum patiatut vt fur. Ergo spōsa nequiquam est despicienda, quia nigra appareat in hac vita. Est planè intus per pulchra, & in oculis spōsi valde speciosa. Alioqui spōsus non diceret: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus laret. Profectò vocola illa bis repetita, quādā emphasim magnam habet, & admirationem subindicat. Vbi Bernardus: Sol iustitiæ decoloravit me, cuius amore languo. Languor iste coloris, quædam exterminatio est, & defectio in desiderio animæ. Quod autem nigredinem dixerit persecutionē instantiū, indicāt sequentia verba.

Filij matris mea pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in vineis, et vineam meam non custodiui.

SENSVS est. Fratres mei idolatræ reges Iudæ: & Israel, in prima domo sancta, extruserunt me ad solē: posueruntque me, vt custodirem vineas, id est, vt colerē deos alienos, quippe qui verè dæmonia sunt, & sic præuaricarer à Deo. At ibi in custodiendis vineis, hoc est, in cultibus idolorū, sol denigravit me: & sic facta sum nigra & proinde sine proprio spōso, & derelicta. Rursum cum per idolatriam essem punita in Babylone, tandem instaurata Hieru-

Genes. 8.

Rom. 4.

2. Cor. II.

Matth. 16.

Ioan. 1.

Gal. 5.

Ps. 41.

2. Cor. 4.

1. Pet. 4.

Canti. 1.

S. Ber. serm.

28. in Cant.

Nota literale
Iosum.

Hierusalem, ad pristinum statum sui restituta. Veruntamen vineam meam non custodiui. Hoc est, Et si in secunda domo sancta procul ab idolatria steterim, vineasque aliorum deorum non custodierim: vineam tamen meam, id est, legem, & cultum Dei mei non custodiui. **Quin** potius, in magis horredum delictum prolapsa, mortem acerbissimam Christo sponso meo intuli: quique sua mirabili charitate, eum venerat, ut sanaret omnes meos languores, & ad extergendam meam nigredinem. Itaque filij matris meae causa fuerunt nigredinis meae, quorum alij, in prima domo idolatrie, & prophetarum homicidae fuere, alij in secunda domo (quod supra omne scelus fuit) & sancti sanctorum Christi Melsiae homicidae steterunt.

Christi mors

Origenes.

Haec videntur ad litteram dicta, sed Origenes alia via graditur. Considerandum ait, quando aduersus ipsam fratrum pugna surrexit. Vide Paulum Ecclesiam persecutorem, & intelliges quomodo filius matris eius pugnarit contra eam. Mira res, persecutores Ecclesiae tandem poenitentiam egerunt, & ad fororis signa & miracula conuersi, si dem sanctam praedicauerunt, quam paulo ante destruere nitentur. Hoc prophético spiritu sponsa nunc cantans ait: *Filij matris meae pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis, & vineam meam non custodiui.* Ego Ecclesia, ego sponsa sine macula, plurimarum custos sum posita vinearum à filiis matris meae, qui contra me aliquando pugnarunt. Qua solitudine, & cura astricta, dum plures custodio vineas, dum omnium Ecclesiarum curam gerò, vineam meam non seruaui. Hoc de Paulo & quouis pastore Ecclesiae intelligendum est, qui pro omnium salute sit sollicitus. Nam ut alios lucrifaciant, sua non quaerunt. Imò Apostolus liber erat, & ad fratres suos lucrandos, omnium seruum se fecit, ut in suis ipse testatur. Verum.

2. Cor. 11.

runtamen Diuus Gregorius filios matris vocat hereticos Notā. omnes, Arrium, Sabellium, Fotinum, & alios persecutores Romanae Ecclesiae. In sacro baptisate abluti, aliisque Sacramentis enutriti, diaboli suggestu, matrem suam persequuntur, & instar viperarum filiorum, enecare cupiunt matrem suam, & viscera eius disrumpere, pro sua virili conatur. Vae eis, nisi respiscant, & poenitentiam veram agant. Ecce conuersio gentium & sinagoga excecatis verbis sponsa signantur. Nec non hereticos omnes fratres suos Ecclesia sancta vocat, quae filia sinagoga fuit. Nam salus 1o dñi. 4. ex Iudeis est. Hinc Ioannes de hereticis ait: *A nobis exierunt, sed non erant ex nobis.* Nec obstat, quod cum vna sit Ecclesia, vnicaque columba, peculiare Ecclesiae dicatur nationes variae, quae in Christum crediderunt. Sic Apostolus plerisque in locis eas appellat. Vnde in Esaiam vinea Esai. 5. Domini (abbaoth Iudaea vocatur. Sanctus Bernardus filios matris eos dixit, qui Christum crucifigentes vehementer Apostolos insectati sunt. Deinde ipsos Apostolos filios matris, scilicet, sinagoga vocat, qui sua mira doctrina, & portentis salubriter expugnarunt Iudeos, in fidem Christi Iesv eos conuertendo. Iis armis & sagittis illos expugnarunt. De quibus iaculis David ait: *Sagittae potentis acutae, populis sub te cadent.* Item: *Sagittae tuae infixae sunt mihi: id eo sequitur, non est sanitas in carne mea.* Psal. 7. 9. Psal. 36. Carnis infirmitas robur spiritui auget. Alioqui non diceret Apostolus: *Quando infirmior, tunc fortior sum.* Nonne sermo Dei viuus est, & efficax, ac penetrabilior omni gladio accipiti? Haec sagitta cor virginis Mariae vulnerauit, atque animam eius pertransiuit: vti Simeonis ore propheta sonuit. Hebrae. 4.

Conqueritur hodie sancta Ecclesia Romana, de iis qui iniquè viuunt, & si fideles sunt, & ingemiscens clamat: Moraliter.

Filij

Filij matris meae pugnaverunt contra me. Ecce intestinū bellum quod patitur. Superbi, auari, & luxuriæ dediti, militant contra Ecclesiam, in morē pecudum viuentes. Mirabile dictū, verbis Christum IESVM profitentur, factis autem negant. Quid multa? De iis Paulus scribit: Rursus in semetipsis Christum crucifigentes. Nōne dolēdum est hoc, & extremis gemitibus deplorandū? O rem maxime mirandā, quasi nō satis fuerit, quōd Turcæ, hæretici, atq; Barbari contra Ecclesiam furore rabido dimicent, nisi orthodoxi ipsi, suis delictis quotidie belligerantes, Ecclesiam oppugnare contendant? Ceterū sponsa Christi amore dilecti sui tacta, magis in dilectione illius exardescit. Ided ait.

INDICA mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Hebraicè. *Vbi pascas, ubi cubare facies in meridie.*

POST QUAM apostrophans ad filias Hierusalena locuta est, & peccata filiorum matris suæ indicauit: nunc rursus sponsa alloquitur, misericordiā eius obnixè implorans. *Indica mihi, quem diligit anima mea.* Id est, o quē in veritate diligo; & ad quem toto conuersa sum affectu: *Indica mihi, ubi pascas me, ouem tuam, inter istos lupos idolatras reges Iudæ: ubi cubare facies me ouē tuam in meridie.* hoc est, in futura durissima seruitute Babylonica, quæ erit mihi tribulatio maxima, qualis æstus solet esse omnibus meridiis, nisi prouidentissimus pastor prospexerit eis de aliquo opaco loco, in quo cubare eas faciat. Etsi tu sponse mi ac dilecte votorum meorum, in ea maxima tribulatio-

lacione non prospexeris, & aliquod solatium non dederis, actum est de me oue tua. In eisdem voces cum amarissimo fletu prorumpit Romana Ecclesia hodie: *Indica mihi amantissimè sponse IESV, indica obsecro, quem diligit anima mea: ubi pascas me ouem tuam, inter recentissimos Lutheranos hæreticos, qui me vehementer infestāt, ubi pascas me in meridie!* In maxima calamitate vndique conflictata viuo: eo quod non solum à Turcis, hæreticis, & infidelibus vim patior, sed, quod plus dolēdum est, disidentibus Catholicis Principibus, & orthodoxis perperam agentibus, ingens mihi imminet tribulatio. Quam obrem, nisi tu optime sponse tua solita misericordia, peccatis meis parcens, mihi opem feras, iam iam succūbam, quam proprio, atque pretioso sanguine redimere dignatus es. Vbi Origenes sic inquit: Annuncia mihi, quem diligo, ubi pascis, ubi cubas, in meridie. Non quæro alia tēpora, quando vespere, quando diluculo, quando in solis pascis occubitu. Illud tēpus inquirō, quando in feruente die, quando plena luce, in maiestatis tuæ splendore versaris. Diligenter obseruāte fratres, ubi meridiem legeritis: Apud Ioseph meridiem fratres celebrant prandium: Angeli meridiem Abraham suscipiuntur hospicio: meridiem Saluator supra fontem sedet, & sitit, atque peccatricem Samaritanā conuertit: meridiem tandem ascendit in Crucem, & inibi pendēs latronem homicidā cæli ciuem effecit. Hora erat quasi sexta (ait Ioānes) quando Crucifixus est IESVS. Cætera id genus inuenimus in sacra pagina, non sanè frustra. At sanctus Gregorius ait: In meridie Christus sub vmbra pascit, quia in refrigeratione Spiritus sancti sibi quasi quietem, & pastum parat. Per meridiem quippe, ardor vitiorum exprimitur: per vmbra verò, spiritalis gratiæ flatus des-

Ecclesia Romāna.

Heretic.

Origē in Cantica.

No. 7.

Ioan. 4.

Ioan. 19.

S. Grego.

Vmbra quid sit.

designatur. Meridie ergo feruente, in umbra Christus requiescit, quia dum in reprobis estus viciorum flagrat, ipse sponsa suæ spiritum refrigerij tribuit, & in ea delectabilis sibi locum quietis efficit. Ostēde (inquam) te mihi, quia si tu non indicaueris, te inuenire nullatenus ipsa potero. Quousque peregrinabor à te Domine? vsquequo absentiam tuam feram? cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicam? Ancilla tua sum, vultum tuū in desinen-
 ter requiram. Si inueni gratiam in oculis tuis, ostēde mihi faciem tuam, & sufficit mihi. Miranda res, quæ antea osculum quærebat, nunc maiora deposcit, beatificam vitam in carne mortali exoptat videre.

Iob. 13.

Exo. 33.

S. Bern. ser. 31
in cant.

Sanctus Bernardus umbram hanc, in qua sponsus Christus cubare solet, fidem sanctam esse dicit. Quæ quidem lucem non extinguit, sed custodit, fide purificans corda. Acto. 13. Quod sanè Angelus videt, hoc mihi umbra fidei seruat, si deli sine impositum, suo tempore reuelandum. Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie. Bonus pastor, qui animam suam dat pro ouibus suis: animam pro illis, carnem illis: illam in pretium, istam in cibum. Res mira, ipse pastor, ipse pascua, ipse redemptio est. Quoniam subest causa, ut hoc donum sponsa deponat, iam declarat ipsa:

Iod. 10.

Text.

NE vagari incipia post greges sodalium tuorum. Græcè, *Ne quando siã sicut circumamicta in gregibus sociorum tuorum.*

POST factam petitionem, quasi desperata sponsa, in lachrimas prorumpens, hoc dicit. Quare ero sicut inuoluta, hoc est, sicut tristi, & lugubri pallio cooperata, lugens oues meas, sicut mulieres solent plangere viros suos mortuos? Ac si aperte dicat, de iis temporibus prophetaus: *ô misponse, honor tuus non est, v. ego, onsa tua,*
 quam

Nota.

quam primum in monte Sinai tibi per donationem legis, & tot signa despondisti, & quam proprio cruore redempturus es, ut nunc uti vidua facta, inuoluatur nigro pallio, iaceamque confusa & desolata, apud greges eorum, qui se socios tuos dicunt, tamen non sunt, sed seductores mentium, & impositores. Quique fabulationes narrant mihi, non autem ut lex tua sancta. Imò hinc inde in insidias, & laqueos parant, dicentes: Ecce hic est Christus, ecce illic est. Sic multos seducunt, & abducunt à grege tuo sancto, spò se præstantissime. Eadem precatione nos opus habemus, ne ab hæreticis seducamur: aut ne vagari nobis contingat in hac vita, per volaticos honores, per fallaces diuitias, aut per carnis foetidas & horrendas delicias. **Q**uin & cum dieo Bernardo pasci in meridie postulemus. Nam meridies in celo tota dies est, nesciens vesperam. De qua in Psalmo: Melior est dies vna in atriis tuis super millia. Manè fuit, quando ortus est sol iustitiæ in Bethlehem. De quo Dauid: Audirã fac mihi mane misericordiam tuã, quia in te speravi. Eritque meridies, quando videbimus Deum sicuti est. Nunc, quid sponsus respondeat sponsæ suæ precanti, audiamus oportet fratres.

Psal. 118.

S. Bern. ser. 33.

Psal. 87.

Psal. 142.

SI ignoras te, ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hados tuos, iuxta tabernacula pastorum. Hebraicè, *Si non scis tibi, pulcherrima inter mulieres, egredere tibi in vestigia ouium.*

SI non scis tibi, ubi pascere debeas, egredere tibi, & abi in vestigia ouium, id est, antiquorum patrum tuorum, vestigia sancta sequens. Illi quidem legem, &

C cœre.

Deut. 32.

ceremonias optimè seruauerunt. Inibi que pasces etiam paruulos tuos filios, vt indies crescant, & robustiores fiant. Iuxta illud, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, maiores tuos, & dicet tibi. Vtinam Germani, & Anglici, omnesque hereticitiam salubre consilium amplexarentur. Enimuerò vestigia parentum suorum, ac maiorum non sequuntur, sed diaboli præcipitia per abrupta viciorum, & errorum gradiuntur, suo magno malo. Et qui à mille quadraginta annis, vel circa vocati sunt à Romanis Pontificibus, in fidem Christi regenerati, & ad oues Domini aggregati, perperam agentes, vnitatem Ecclesie contempserunt.

Origen. in Cantica. Hom. 1.

Notæ.

Matth. 23.

Iob. 7.

Origenes verò de humilitate, quã vel maximus Deus ipse in sponsa amat, hoc exponit. Comminatur quidem sponsus sponsæ suæ, dicens: Aut cognosce te ipsam, quoniam regis sponsa es, & à me facta formosa: nam ego exhibui te gloriosam non habentem maculam, neque rugam: aut scito, quia si te non cognoueris, & tuam scieris dignitatem, patieris hæc, quæ sequuntur. Egredere, & abi in vestigiis gregum, & pasce, non greges ouium, non agnorum, sed hædos tuos. Statuet quippe oues iudex æquissimus à dextris, hædos verò à sinistris, vt ex Euangelio patet. In vestigiis pastorum nonissima fies, non inter oues eris, nec poteris sic mecum esse, qui pastor bonus sum. Diuus Gregorius sic: Si sponsa non agnoscat se in bello fore, & tentationes sufferat, & vincat, à familiaritate Christi recedit: quia cum militia sit vita hominis super terram, pugnare cum Domino refusat. Non enim coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Hoc qui ignorat, in bello, quasi pacem se habere cogitat, & falso exultat: & eo frequentius vulneratur, quo securior est, quia nescit videre quem caueat. Ideò reprobos sequitur,

fur, quos stultitia brutis animalibus similes fecit. Hædi autem cogitatus immundi sunt, & hos piger pascit, & in corde suo nutrit. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, Iudas in sua canonica muta anima fia eos appellat, qui voluptatibus carnis se dedunt. Rursus, cognitio, quam sponsus cupit in sponsa, humilitas est, de qua in Psalmo: Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Vbi Bernardus sermone. s. Bern. ser. 34. in Cantica: Vides, quia humilitas iustificat nos? Humilitas dixi, & non humiliatio. Multi humiliantur, ramen humiles non sunt. Qui autem toto corde ait: Bonum mihi Domine, quia humiliasti me: is profectò verè humilis est. Neque potest hoc dicere, qui inuitus tribulationem tolerat, longè minus qui murmurat. Est autem humilis, qui humiliationem in humilitatem conuertit. Quare Apostolus ait: Libenter gloriabor in infirmitatibus, vt inhabiter in me virtus Christi: Omnis qui se humiliat, id est, qui se spontè submittit, & despiciat, exaltabitur. Qui talis fuerit, non vtique audiet à sponso: Egredere & abi, post vestigia gregum tuorum. Sed ille ingredietur, & egredietur, & pasca mellicitissima inueniet: quem admodum sponsus ore suo benedicto pollicitus est. Itaque verbis his sponsus sponsam propriæ dignitatis admonuit, & humilitatis virtutem in signem ei ostendit: qua ornata ad visionem sponsi, quem tantopere videre, cupit, deuenire queat: nec non & exemplar, ac speculum in quo se intueri debeat nunc ostendit.

Psal. 48.

Psal. 118.

s. Bern. ser.

34.

2. Cor. 9.

Matth. 23.

3. Reg. 10.

tractari. In tertio Regum legimus sic: Egre diebatur autē quadriga ex Aegypto, sexcentis siclis argenti, & equus cētum quinquaginta. Habebatque mille quadragentos currus Salomon. Itaque sicut Salomoni aducebantur currus, sic Christo datae sunt animae ex variis gentibus, potissimè ex Aegypto. Aegyptus tenebra interpretatur. Ideo in Esaia scriptum est: Ambulantibus in tenebris, & in ymbra mortis, lux orta est eis. Quod vaticinium Matthæus exponit de Christo IESU. capite. 4. Et Apostolus: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Quod autem fideles portare debeant Saluatorem in vtroque hominæ, ostēdit Paulus, ubi ait: Empti enim estis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Glorificate Deum per fidem, & charitatem, animæ nostræ peculiare est. In corpore ipsum, quasi in vehiculo, deferre, per poenitentiam & mortificationem etiam oportet. Scientes quoniam, sicut corpus sine anima mortuū est, ita fides sine operibus mortua est. Quis verò horum genuinus & literalis sensus sit, prudens Lector videat.

Esaia 9.

I. Cor. 6.

Esaia 4.

Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis. Hebraicè: *Pulchrae factae sunt genae tuae in ordinibus.*

DICTIO Hebraica æquiuoca est ad turturem, & ordines. Eritigitur sensus: Genæ tuæ pulchræ factæ sunt in ornamētis pendentiū inauriū, & aureorū frontaliū. Quibus concinè ordinatis, ac pendētib; supra faciē exornabantur mulieres. Vel si lubet: Pulchra est spōsa sicut turturis. Quia turtur, postquam parē suū perdit fecit, nunquam alteri se iungit: vti sanctus Gregorius notat: sed semper solitariē habitans in gemitu perseverat, quia quē diligebat nō inueniens, quærīt. Ad eundem modum

3. Grego.

dum sancta anima, dum à sponso suo absens est, ab eius amore non recedit, in eius amore semper anhelat, & gemit. Eas ob res ab omni alieno amore fugit. Undè quasi in genarum verecundia castitatem cordis, ipso habitu, & actu exteriori ostendit, non ignorans illud Salomonis: Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Deū, ipsa laudabitur. Origenes quidem, ad verecundiam, quæ mulieris pulchritudo magna est, hoc refert: in qua pulchritudo & venustas animæ deliniatur. Cæterum, genæ animæ sunt, res & causa: quid intendas, & propter quid. Ex iis decor, vel deformitas animæ scaturit. Quæ si recta sunt, anima genas pulchras habet. Et ideò de illa dicitur: *Pulchrae sunt genae tuae, sicut turturis.* Denique, pulchræ spōsæ pulchritudo genis turturis comparatur. Vt solitudinē amare discamus, cum Apostolo decantantes: Conuersatio nostra in cælis est. Et regalis Propheta: Factus sum, sicut passer solitarius in tectō. Omnimium felix, qui vt turtur auicula, solitarius sedet, & tacet, eleuans se supra se. Omnino supra te est, Angelorū Domino desponsari: annon supra te adherere Deo, vt vnus spiritus sis cum eo? Equidem spōsus solus in oratione, fugiens turbas, pernoctabat: Tu verò cum oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuū. Vide sanctum Bernardum ser. 40. in Cantica. Sunt etiam duæ genæ Ecclesiæ vel animæ sanctæ intellectus & voluntas. Quæ quidem pulcherrimæ sunt Christo, quando non modo per contemplationem, sed per amorem adherent sponso suo

Prover. 31.

Orig. Homi. i. in Cant.

Moraliter.

Philipp. 13.

Psal. 101.

Trec. 3.

Matth. 6.

Collum tuum sicut monilia. Hebraicè: *Collum tuum in monilibus.*

AC si dicat: Collū tuū, ad eò pulchrū factū est, vt nullatenus monilib; argēti, autivè indigeat. Hęc sanè bona

ornamenta data sunt tibi, ex præda maris, submerso per me iniquo Pharaone. Hinc Origines: Vt ornamentum, quod solet collo pendere, ita sine hoc decore, & tuum ipsum collum est ornamentum. Ad hæc (vt sancti Bernardi sententia vtar) sponsæ collum purus & simplex intellectus est, cum nuda & aperta veritas satis per se ipsum retineat, non indiget ornamento, sed ipsum magis tanquam pretiosum monille animam decenter exornat, ac perinde simile monilibus ipsis describitur. Equidè vt per collum vitalia alimèta, sic per intellectum in viscera animæ spiritualis cibis doctrinæ infunditur. Verum philosophorum, & hæreticorum intellectus non habet in se puritatis, veritatisque fidei nitorem. Eam ob causam magnopere laborant, ipsum fucare verborum phaleris, & syllogismorum versutiis, ne, si nudus appareat, falsi etiam videatur turpitudine. Atqui per collum non incongruè prædicatores designantur, & prælati Ecclesiæ. Ij sunt, vt monilia, quæ ex auro sunt, & in eis gemmæ ponuntur. Si sapientia ministri Ecclesiæ pollent, & exterius in sanctis operibus se exercent, verè sicut monilia sunt, quibus sancta Ecclesia Christi sponsa ornatur. Sunt Hebræi quidam, qui per collum templum intelligant, quod in monte Sio erat situm, tam miro artificio fabricatum, vt de illo scriptum sit: Non est tale opus factum, in vniuersis regnis. Quid? quod monilia non modo virtutes tam theologales, quàm morales dicuntur (vt ex diuo Bernardo Paulo antè meminimus) sed mandata Dei, & consilia sunt: quibus sponsa collum mirabiliter decoratur. Dilexi mandata tua (ait Propheta) super aurum & topazion. Dum ergo spòsa captiuat intellectum, & affectum in obsequium Christi, & spontè collum subponit iugo suauitatis eius, tunc in oculis spòsi speciosa valde apparet.

Muræ-

Muranulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Hebraicè. *Ordines auri faciemus tibi cum punctis argenti.* Græcè sic: *Similitudines auri faciemus tibi cum punctis argenti.*

TOTIVS Trinitatis vox hæc est. Nam si Deus inditribilis substantiæ sit (iuxta illud: Audi Israël, Deus Deus tuus) Deus vnus est: veruntamen personaliter non inibus tribus distinguitur. Vnde beatus Ioannes ait: Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, & Verbum, & Spiritus sanctus, & ij tres vnum sunt. Et quemadmodum in creatione hominis Deus optimus dixit: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: & extèplò Moses subneçtit: fecit Deus hominem, ita nunc sponsus personarum Trinitatem indicans, inquit: *Muranulas aureas faciemus tibi.* Sensus est: Non tantum in exitu de Egypto pretiosis vestimentis & monilibus, quæ tibi accomodabunt mulieres Hebrææ, eris læuèpletata sponsa, sed submerso Pharaone & comitatu eius, spoliis quam multis ditata euades. Quod autem de futuro loquatur, nihil officit, quæ de donis patrum antiquorum à Deo largita symbola erant, eorumque Ecclesia in sacro baptismo accipit, sicuti super verbum illud *Equitatus meo assimilauit te amica mea*, tetigimus. Itaque sicut Hebræi, Pharaone demerso in mari, valde ditati sunt, ita fideles, per aquam baptismatis aduersario sarana destructo, per Spiritum paracletum omnium charismatum donis læuèpletantur. Idquod Ezechielis vaticinium palam fecit: Laui te aqua, & mundani te à sanguine tuo: vestiui discoloribus: vixi te oleo: calciaui te iacinto: cinxi te bisso: ornaui te ornamentis.

C 5 to: de-

S. Ber. Ser. 41
in Cantica.Hæretici cæ
ei.

Prælati.

3. Reg. 7.

Psalm. 118.

Matth. 17.

Deute. 6.

1. Ioan. 5.

Gene. 5.

Notæ.

Ezech. 16.

to: dedi atrillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum, & coronam decoris in capite tuo: dedi in aurem super os tuum. Sanè ornamēta hæc mysteriis scatent: nō autem vacat cuncta prosequi. Aduertenda tamen Originis expositio est. Spōsi sodales, id est, Angeli, sponsam defatigatā, & sponsi præsentiam cōcupiscentē verbis suis solatur, dicētes: Nostribi aurea ornamēta facere nō possumus: non tā diuites sumus, vt spōsus tuus, qui aureū tibi monile largitur: tamē similitudines auri faciemus, & in hoc lætandū est, si stigmata faciamus argēti: *Similitudines auri cū stigmatibus argenti faciemus*, verū non omni tempore, sed donec sponsus tuus surgat à cubitu suo: tū verè diues eris in eo. Perindè dicāt: Quid anxie sponsi faciē videre nūc affectas: ipse habitat lucē inaccessibilē, tu verò peregrina exulas in hoc mundo. Auditū primò ornare contendere: Audi filia & vide, & inclina aurem tuā, obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscere rex decorē tuum. Sat sit tibi murænulas habere: fides ex auditu cōsurgit, auditus autē per verbū Dei. Accepisti legem in monte Sinai, & digito Dei tabulas scriptas. Veniet tēpus in quo facta voti tui cōpos, in meridie faciē ad faciē videas sponsum, sicuti est. O fratres quā egemus iis murænulis, verū maxinè opus habemus similitudinibus eorū, quæ æterna sunt: vt per hæc visibilia agnoscamus, quæ inuisibilia sunt. Dicente diuo Dionysio: Impossibile est, diuinum radium nobis elucere, nisi sacrorum velaminum tegmine circūuelatum. Equidem, autore Aristotele, omnis cognitio nostra pendet à sensu. Scripturæ sanctæ (vt pulchrè inquit Gregorius) murænule sunt, quibus ornare debemus aures nostras, vtrò audientes, frequenter verbum Dei, Et mementote charissimi, quod deficientibus in aureis in populo Dei, statim vitulū adorauerunt,

Orige. Hom.
1. in Canti.

Epim. 44.

3. Diony. lib.
de Diui. no.

Notā.

rauerunt, mutantes gloriam Dei, in gloriam vituli comedentis scenum. Tropologicè autem loquendo: murænula aureæ, fides & charitas sunt, puncti argenti eas decorātes, opera sancta. Vel dilectio proximi argētum est, amor Dei aurum pretiosum. Idè Dominus ait: Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo: & subindè intulit: & proximum, sicut teipsum. Ecce murænula aurea vermiculata argento. Sub hæc, vita cōtemplatiua, & actiua, veluti murænula aurea est argento decorata. Ecce ornatus, quem sponsus pollicetur suæ sponsæ, tū per Angelos, tū etiā per prædicatores, quos vti coadiutores Saluator habet, etiam hodie præbere non cessat. Nec non sanctus Bernardus has murænulas fatetur esse sapientiam cum eloquentia, quæ vel maxime attinent ad opus prædicationis, Vtinam sic audientes verbum Dei fideles, magis ac magis in amore Dei crescant, vt de illis Dominus non dicat: Dedit eis aurum & argentum meum, ipsi autem de argento & auro meo operati sunt Baal. Tandem murænula aureæ argento vermiculata vtrunque testamentum est, in quibus diuinitas, & humanitas Christi IESV patefcit. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. En murænula aurea argento vermiculata. Verū quanto gaudio exhilarata fuerit sponsa, pollicitationem hæc exaudiens, sequentia indicant verba.

Roma. 1.

S. Ber. serm.
41. in Canti.

Osce. 2.

Ioan. 1.

DUm esset Rex in accubitus suo, nardus mea dedit odorem suum.

SI Hebræorū expositioni fidē damus, accubitus regis sepsio eius ad mēsam est. Sic erat moris Hebræorū vt supra latus sinistrū ad mēsam sederent accubentes. Sic, teste diuo Marco: Recumbētibus vnde cim, apparuit illis

Marci. 16.

I E S V S

Luce. 7.

IESVS. Et Lucas ait: Sciens Magdalena, quod IESVS accubuit in domo Simonis. Rursus odor hinc pro foetore accipitur. Vult ergo (vt Doctores Hebraei dicunt) sponsa dicere: Quæ hæcenus dixisti, sponse amantissime, verissima sunt, bona cuncta gratis mihi tribuisti. At ego non grata fui, quin potius reddidi mala pro bonis. Quia cū ad huc rex esset in accubitu suo, hoc est, in discubitu suo in monte Sinai, in nuptiis meæ desponsationis, loquens cū

Exod. 32.

Mose, nardus mea, quæ bonum odorem dare debuit, dedit malum suum odorem, id est, foetuit. Nā vitulum excreandum erexi, & illum adoravi, & sic impudentissima fornicata sum. Sed Catholici Doctores secus hoc intelligunt, pro nardo, quæ herba humilis est, ac bene olens, charitatem accipientes, quæ nimirum odorem suum dedit, quando Moyse populus Dei respondit: Omnia, quæcunque præcepit nobis Deus, faciemus. Verum Origenes

Nota.

Origenes.

de benedicta Magdalena hoc explicat. Nam, recumbente Domino in domo quadam, alabastrum vnguenti pretiosi fregit, & super caput illius fudit, & repleta est domus odore vnguenti. Sunt profectò opera nostra bona, veluti nardus, odore miro fragrantia. Qua propter cum

2. Cor. 2.

Apostolo acclamare possumus: Bonus odor sumus in Christo. Et notandum, quod vnguentum, quod ex spica nardi conficitur, pretiosior est eo, quod ex folijs eius fit. Quare in Euangelio vnguentum Mariæ laudatur, quoniam nardi spicati erat. Ad eandem imaginem opera nostra ex humilitate oborta, optimum odorem emittunt coram Domino. Hinc de sacrificio Noë typicè legimus: Odoratus est Dominus odorem suauitatis. Mirabile dictum: humilis fuit precatio Patrum antiquorum, vt filium suum Pater mitteret in terras. Nempè odor humiliantis caelos ipsos penetrat. Quid? quod non Christus IESVS

Genes. 8.

in ac-

in accubitu mensæ caelestis, de qua mensa ille dixit: Recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob, non obliuiscitur sponsæ suæ. Imò quotidie humiles eius preces audiat, & dona plurius largitur. Obseruandum verò, quod humilitas duplex in nobis inuenitur, alia est intellectus, & hæc veritas parit, nec habet calorem: quis ad eò stupidus & rudis, qui se esse cinerem & puluerem nesciat? est autè humilitas in affectu, & hæc inflamat, nā ipsam informat charitas. Nori ergo fat est, vt humilitatem habeamus in intellectu, nisi in voluntate nardus hæc radices habeat. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Ecce vera humilitas, quam sectari debemus, vt nardus nostra odorem suauem dare queat. Humilitas non modo maioribus, sed paribus, & minoribus subdita est. Sine modo (ait Dominus ad præcursores suos) sic decet nos adimplere omnem iustitiam. En humilitatem iustitiam perfectam appellauit. Est rursus odor nardi deuotio seruens in oratione, quippe qui vehementer placet Deo optimo. Hoc sanè modo Apostoli cum sacrosancta virgine Maria in monte Sion orabant regem regum Christum, & ipse odorem nardi sentiens, Spiritum sanctum misit, quo repleti, per vniuersa terrarum climata, Euangelium prædicarēt. Ait tunc Ecclesia inibi congregata: Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

Luce. 12.

S. Ber. Ser. 42
in cantu.

Matth. 12.

Matth. 3.

Acto. 2.

Fasciculus myrrha dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Hebraicè: Fasciculus myrrha amor meus mihi.

EST enim myrrha res quæ stillat, colligitur in resina, & combusta liquecit thuris instar. Hinc rectè dicitur infra: Manus meæ stillauerunt myrrham. Prosequitur ergo

Nota.

ergo sponsa sua amatoria verba, & in hoc epithalamio nuptiali frequenter insinuat, quanto amore sponsum suū prosequatur. Est igitur sensus. Amor meus Christus est mihi, ceu fasciculus myrrhæ. Vel amor meus in Christū IESVM est mihi sicut myrrha panniculo inuoluta. Custodiam dilectum, non nisi inter vbera mea, nam ibidem cor astat, in quo veluti in regali throno ipse sedere, & regnare cupit. Origenes sic ait: Fasciculus factes, id est, guttæ, siue stilla fratruelis meus mihi, perinde dicar: Si videris Saluatorem meum ad terrena, ad humilia descendētem, quomodo virtute magna & maiestate diuina ad nos modica quædam stilla defluerit, intellige gratuita sua dignatione id factum. En lapis paruus præfixus de monte, qui statuam mundi huius euerit, & crenit in mōtem magnum. Nec poterat humana fragilitas mōtis magnitudinem capere. Ideo venit pauper & humilis ad nos, & vt stilla guttæ siue myrrhæ apparuit. Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Itaque pro nostra salute exinanivit semetipsum, formam serui accipiēs: Fratruelē cum vocat sponsā, quia filius es sororis suæ synagoge, & vir Ecclesiæ, & sponsus amantissimus. Beatus qui sermōnem sponsi inter vbera sua habet. Nempē peccatoris vbera contracta sunt in Agypto: vt Dominus per Ezechielem conqueritur: Castarum mulierum, vbera non frangitur, sed meretricum vbera laxi spellibus irrogantur. At qui, quā grata sit sponsa vbi ex donis & beneficiis sibi collatis, nec non ex laboribus, & ignominiiis Christi fasciculum colligit, & mente quotidie reuoluit, hisce verbis ipsa insinuat, quo eius exemplo admoniti hoc ipsum faciamus. Inter vbera mea cum tenebo, & quæ brachiis meis constringam, sinceræ dilectionis tenui eum, neutiquam dimittam; Vbera sponsæ (vt iam diximus)

amoris

amoris affectiones sunt. Et bene ait *commorabitur*, quia ipse ait: Ego diligentes me diligo. Et in Euāgelio: Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & mansionem apud eum faciemus. Ecce quanto opere diligit suam sponsam Christus. Hinc pollicitus est: Vobiscū enim sum, vsque ad consumationem seculi. Sanctus Gregorius, adnotat, quòd sicut myrrha corpora mortuorū condiuntur, ne putrescant, sic sponsa Ecclesia sponsi sui vitam contemplatur, ne fortè in peccati corruptionem incidat. Inter vbera sua reponit eum, quia Saluator in dilectione Dei & proximi valde delectatur. Observatione dignum est, quòd non fascē, sed fasciculum eum appellauit, quoniam iugum Domini suauē est, & onus leuē. Vnde diuus Augustinus ait: Nihil difficile amanti: imò omnia difficilia & immania facilia, & propè nulla facit amor Dei. Huc pertinet quod sanctus Bernardus inquit: Myrrha amara, dura, & aspera tribulationū significat, ea sibi dilecti causa imminere prospiciens, gratulabunda id loquitur, confidens se omnia viriliter subitaram. Ibant Apostoli gaudentes à cōspectu concilij, quoniam digni habitū sunt, pro nomine IESV contumeliam pati. Bene fasciculus Christus est, quia non sunt dignæ passionēs huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Hęc & multa id genus scribit hic sanctus, ser. 43. in Cāti. Non fratres renuamus myrrham, nam vita nostra amaritudo est. Exilium in quo viuimus, peccatū, periculum, quod vbiq; imminet, infirmitas, & diuine visionis privatio, quid nisi amaritudo magna est? Sed hen in pace amaritudo mea amarissima. Væ illis, qui ponunt amarum dulce, & dulce amarum, exilium pro patria reputantes.

Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. Hebraicè. *Racemus camphora amor meus mihi.*

NO T A N D V M quòd cypus non insula, sed species arboris est, non cuiusvis, sed arboris aromaticæ, in similitudinem vitis producens racemos. Engaddi in terra promissionis est, Iosue. 15. Quandoquidem racemus ille magnus, quem duo homines portabant, Saluator mundi est, in quem uterq; populus credit. Quippe qui, ad torcular crucis pressus, emisit fragrantissimum mustum, per quod totius mundi scelera delera sunt. Origenes verò ita inquit: Botrus cypri fratruelis meus mihi, cypri, id est, floritionis in verbo. Nò omnibus est botrus cypri, sed his qui eius flore digni sunt. Aliis uia varia est, huic soli sponsa, quæ nigra est & formosa, in floribus decore se præbet. Vnde signanter ait, *mibi*, docens nò omnibus eum esse botrum cypri. *In vineis Engaddi.* Quòd interpretatur oculus têtationis. Talis est hæc vita: de qua Iob: Militia est vita hominis super terram. Alia ceditio habet: Têtatio est vita hominis. Itaque in têtatione moramur quandiu uiuimus, & in vineis Engaddi versamur. Si autem meruerimus postea transplantari, à nostro agricolo transferemur. Nec dubitemus de Engaddi uincis ad cælestem gloriam transferri; si mandata Dei seruiamus. Sunt quidam, qui per cypum insulam intelligant, in qua optimum generatur vinum, quod maximè laudat Plinius lib. 14. Sed profectò uerior expositio prima est: & ob id mordicus tenenda. Aduertendum autem, quòd sponsa, cui dilectus fuerat fasciculus myrrhæ, iam botrus suauissimus est. Et quæ absinthio tribulationis erat ebria, nunc uino suauis, & deffecato satiatur. Mira res, quo maior fuerit ama-

Orige. Hom.
2. in canti.

Iob. 7.

rit amaritudo, eo maior erit & consolatio. Secundum multitudinem dolorum in corde meo, cōsolationes tuæ latificauerunt animam meam. Cui sententia ad stipulatur Apostolus: Sicut abundat passiones Christi in nobis, sic per Christum abundat consolatio. In cuius typo Saluator noster in nuptiis tantum uini dedit, quàm in sex hidris prius fuerat aqua. Ecce in quibus uersabitur sponsa, nempe in amaritudine myrrhæ, & botri dulcedine, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Quanti ergo sponsus faciat sponsam suam, quæ sic per omnia uoluntati dilecti sui se accommodat, sequentia patefaciunt.

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum. Hebraicè. *Ecce tu pulchra socia mea, ecce tu pulchra.*

A V D I E N S sponsus encomia, quibus sponsa eum laudauit, eum fasciculo myrrhæ, & botro cypri comparando, nec se cohibuit quin uenustatem sponsæ patefaciat. Biscam pulchram dicit, & ueluti admiratione raptus, loquitur, quo speciosam ualdè illam prædicet. Ad hæc oculos columbinos eam habere asserit: nam ubi columba sacrificanda erat, potissimè oculos eius sacerdotes considerabant, quippe qui si pulchri erant existimabatur tota pulchra, & sacrificio apta. Vel idè dicit, *Oculi tui columbarum*, quia columba ob nimiam castitatem, nunquam adheret nisi proprio marito. Sic & sponsa, inquit sponsus, per fidem magnam mihi adhefiti. Nam si in deserto uitalium adorasti, ô synagoga, non tamen defuerunt leuitæ, qui tanquam columbæ, non præuaricati sunt. Hoc tamen longè melius de Ecclesia Romana dictum est, quæ planè pulchra: pulchra est intus & foris, & oculos columbarum habet: quoniam

Psal. 39.

104. 2.

Canti. 2.

Nota.

50. *Commentaria in Cantica canticorum*

Math. 10.

Origenes.

Math. 6.

Math. 20.

S. Gregor. in Cantica.

post idolatriam nunquam abiit. Equidem columbarum oculos possidet iuxta illud: Effote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colubæ. Simplicitas sancta omnium maximè ad intelligentiã scripturarũ prodest. Hinc Spiritus sanctus in specie colubæ super Saluatorẽ apparuit. Unde Origenes: Qui habet oculos colubæ, videt recta, & misericordiã promeretur. Si intelligis legẽ spiritualiter, si legis Euangeliũ sincero corde, colubæ oculos habes. O infelicẽ hominẽ, qui oculos vulpinos, aut vulturinos habet: is profectò, alienã proximi vxorẽ, & quæ aliena sunt, concupiscit, & concupiscendo interit. Vtinã Eva mater nostra colubæ oculos habuisset, enimverò de ligno veritatis non ederet, nec curiosè pulchritudinẽ pomi aspiceret. Si oculus tuus simplex fuerit (ait Dominus) totum corpus tuum lucidum erit. Itaque fratres non inuidiã oculũ habeamus, nam charitas non est inuidiosa. Alioqui iudex equissimũ Christus dicit: Nunquid oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Ni fallor, hoc malũ pectorum est, dicente Iob: Parvulum occidit invidia. Bis pulchra est anima, quia ad imaginẽ Dei creata, & rursus pulchra per dona gratuita, quæ in baptisimo accepit. Velsi placet, bis speciosa est Ecclesia, ob duplicem amorẽ quò decoratur, Dei videlicet & proximi. Oculi autem eius sũ prædicatores, tũ etiam prælati sunt: qui doctrinam sanctam, quã prædicant, seruant, & visibilia conternentes ad æterna cũ magnis gemitibus anhelant. Divus Bernardus, hanc duplicem pulchritudinẽ ad humilitatẽ & sanctitatem sponsæ refert, & quidem pulchrẽ. Ser. 45. in Cantica. Denique, quid sponsa loquatur audiamus.

Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus.
Hebraicè. Etiam dulcis.

NON

Capit. I. 51

NON se continere valet à laudibus sponsi, à quo vè hemèter laudata fuerat spòsa sed statim vicè repèdit, & pulchrũ eum vocat. Ac si patèter dicat: Quid me bis pulchrã prædicas sponse, omnẽ decorem à te accepi, ubi peccatis meis peperisti, & tua gratiã decorasti. Tu solus pulcher es tuæ tẽnaturæ, quicquid speciosus præ filiis hominũ, caelos stellis, & præternantibus illis, nec non auctus variis coloribus decorasti. Tu inquã candor es lucis æternæ, speculum sine macula, imago bonitatis illius. Pulcher es tu, & dulcis, atque valde decorus. Pulcher in diuinitate, decorus in humanitate. Imò pulcher in præsepio, pulcher in flagellis, pulcher & valde decorus in cruce pèdens. Quid multis immoror vique, ad eò decorus es, vt Angeli desiderent in te prospicere.

Lectulus noster floridus, tigna domorum
Nostrarum cedrina, laquearia cypressina.
Hebraicè. Trabes domorum nostrarũ cedri.

ECCLËSIA ipsa floret in virginibus quotidie, teste diuo Cipriano fructificat in coniugatis, & multis affluit filiis. In hoc lecto quiescit sponsus, & vsq; ad cõsumationẽ seculi in eo manebit: quem admodũ ore suo pollicitus est. Allegoricè tamẽ tigna, siue trabes domorũ sunt doctores & prælati Ecclesiæ: qui tanquam trabes domuum Dei sustentat. Ij ex cedro sint incorruptibiles, peccati noxã minimè habentes, & sicut ex cedro oleũ fluit, sic misericordiæ operibus vacet, oportet. Cedrus arbor est alta, & prælatus, siue concinator verbi Dei in populo altior sit perfectione. Nò cedrus œnerosa est parietibus, atque iucundũ odorẽ mittit. Hinc Paulus ne grauaret fideles, manibus suis laborabat. Ad hæc odor bonæ famæ, maximè ministris Ecclesiæ conuenit. Cypressus etiam

D 2 etiam

Collatio.

etiam arbor procerā est, & ad eandem imaginem, qui di-
gnitate pollent in Ecclesia, vulgus rude exuperent fas est.
Aliqui per tigna, & laquearia varias virtutes intelli-
gunt, quippeque miro odore fragrant & cariem cor-
ruptibilitatis nesciunt. Notandum, quod non dixit, le-
ctulus tuus, non meus, sed noster, id est, in quo pariter
requiescamus. Sicut in Psalmo legimus: In pace in id-
ipsum dormiam, & requiescam. Cæterum laquearia à
tignis pendentia passiones possumus intelligere, quibus
moderandis virtutes deseruiunt, cuiusmodi sunt, timor,
gaudium, spes, dolor, tristitia, & cætera id genus. Quæ
apud cypresinæ appellantur, ob optimum odorem, &
fortitudinem, quam habent innatam. Ecce qualis lectus,
ac domus, qualisque debet esse conscientia, quam habi-
tare vult Christus IESVS. Væ, qui lectum habent lutu-
lentum, spurciciis refertum, spinosum, & sceleribus asper-
sum, in quo sponsus delicatus non quiescit, sed serpens
versutus, qui Euan decēpit. Atqui, breui hoc versiculo
pulchræ sanctæ Ecclesiæ statum sponsa comprehendit,
autoritas Prælatorum, clericorum decus, populi discipuli-
na, monachorum quies, in hoc lectulo, domibus, tignis
& laquearibus deliniantur.

S. Bern. ser.
46. in Canti.

Summa. Sit obsecro charissimi cor nostrum floridum,
caelestibus desideris aspersum: sit domus conscientia: cy-
presina, & quibusuis referta virtutibus, vt sponsus Chri-
stus eam inhabitare dignetur, dicens: Hæc domus
mea in seculum seculi, hic habitabo,
quoniam elegicam.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM
CANTICORVM.

EGO flos campi, & lilium conuallium.
Hebraicè. Ego rosa campi, & vio-
la conuallium.

SPONSVS seipsum perpulchrè depin-
gens à flore metaphoram assumpsit. Vn-
de Origenes: Propter me, qui in valle erā,
descendit filius Dei in vallem, & fit lilium
totius mundi. Pro ligno vitæ, quod plan-
tatum est in paradiso Dei, totius mundi

Orig. Homi.
2. in Cant.

flos factus est. Quid enim potest esse flos mundi, contra
nomen Christi: Vnguentum effusum nomen eius est. Sa-
nè, fratres, flos hic multis retrò seculis contemplabatur,
Elaias dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de
radice eius ascendet, Et requiescet super eum spiritus Do-
mini. Ecce flos mirabilis nunquam marcescens, cuius pul-
chritudo nunquam deficit, æquè semper candidus & ru-
bicundus, æquè odoriferus, plenus gratiæ, & veritatis. Mi-
ra res, flos hic non horti sed campi vocatur, in Iudæa na-
tus, tamen velut in campo omnibus patet, cunctis expo-
situs est: vt qui vult, eum colligat, & in sinu suo reponat.
Flos campi est totum decorans mundum, omnesque ho-
mines suo sanguine redimens. Lumen ad reuelationem
Gentium, & gloria plebis Israël à Simeone iusto vocatur.
Ego flos campi, cuius aspectu lætatur Angeli: cuius pulchri-
tudine pascuntur beati: cuius odore reuiuiscunt mortui.
Rursus, cæpus benedicta virgo Maria est. Verum in agro
non agricolæ opera flos nascitur, sed ex terræ fecundita-

Esd. xi.

Iod. i.

Luce. 2.

Lucæ. 7.
Psal. 84.

Lucæ. 7.

Notæ.

Matthæ. 11.

1. Pet. 5.

8. Bern. ser.
47. in Canti.

te, & rore cælesti oritur. Ad eundem modum virgo sancta sola, Spiritus sancti virtute, Christum genuit, Angelo Gabriele dicente: Spiritus sanctus superueniet in te, & virgus Altissimi obumbrabit tibi. Etenim Dominus dedit benignitatem, quando Pater cælestis misit filium suum, & terra nostra, id est, alma virgo Maria dedit fructum suum. De quo Helisabeth prophetans dixit: Benedictus fructus ventris tui. O florem pulcherrimum, spinas omnium peccatorum exterminantem. Quid obsecro pulchrius ad videndum? aut quid suavius ad odorandum? aut quid denique leuius ad portandum? Agite fratres, Christum IESUM Nazarenum floridum quam primum glorificate, & portate etiam in corpore vestro, vt bene Paulus admonet. Flos est, nihil grauedinios habens: nam iugum eius suauis, & onus satis leue se amantibus est. Etiam liliū conuallium iurè dicitur: nam fugit montes, superbos horret, humiles vehementer diligit. Montes Gelboë necros nec pluuia descendat super vos, vbi ceciderunt fortes Israël. In iis motibus Lucifer, nec non Adamus perierunt. Si quis est paruulus, & humilis in agro cordis sui, me inueniet, sum quidē liliū conuallium: superbis resisto, humilibus autē mecum do gratiam. Mirabile dictu, spōsa vocat ad lectulū sponsum, quia floridus est: at sponsa seam pronocat ad campum, & ad certamen, nam flos martyriū Christi est. Quin in mōte Caluatio pēdens inter latrones, martyrum coronam, & eorum formam se præbuit.

Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias. Hebraicè. *Sicut viola inter spinas, sic socia mea inter filias.*

NVNC demum sponsus postquā se flori, & liliū assimilauit, sponsæ cōmendat, tum decorē, tum etiam

etiam periculum, quod ei imminet. Etenim aptissima cōparatio hæc est: nam sicut spinæ nil habet candoris, nihilque odoris præferunt, imò ad nihilum valent, nisi ad incendium, vbi mirum in modum crepitant: ita infideles & heretici, omnesque peccatores, inter quos sancta Ecclesia versatur, ceu spinæ sunt, suis dogmatibus & imposturis suis, etiam prauis moribus animas, quas decipiunt, vulnerantes, non planè decorem habent, aut boni exempli odorē. Quibus siquid aduersum accidat, crepantes blasphemant, quod perpetim faciunt, vt in sua Apocalypsi ait Ioannes, præ dolore linguas suas manducantes, quando in fasciculos redacti, in gehennæ proiicientur incendium. Iuxta illud. Ite maledicti in ignem æternum. Itaque, auspicio Dei freta sancta Ecclesia persequatur inter tot tribulos, & spinas, hoc est, tot inimicis circumdata. Pungunt eam, & impugnant aduersarij pro sua virili, attamen non expugnant, neque vincunt, eo quod Saluator Christus defensor omnipotens est. Qui quidem sacro suo ore dixit: Nō præualebunt portæ inferi aduersus eam. Frustra diabolus technas suas parat, in casum retia sua tendit nauicula Petri, quanquam tot vndis caciatur, nullatenus demergi potest. Sanè liliū, & si à spinis punctum, odorem aut decorem suum non amittit: sic nec sacrosancta Ecclesia, quāuis ab emulis suis afflictā, semper in suo virore, suoque cādore persistit. Nōne, teste Philosopho, opposita iuxta se posita magis elucescunt? Ad eundem modum Ecclesia, quæ candens liliū est, inter spinas plus nitet, magis ac magis tollerantia & beneuolentia fragrat. Hoc tamen non sua, sed sponsi virtute potest, de qua Paulus: Omnia possum in eo, qui me confortat. Et iterum: Gratia Dei sum id quod sum. Huc attinet, quod beatus Gregorius dixit: Bene Ecclesia sicut liliū inter spinas fore perhibetur, quia

Collatio pulchra.

Heretici.

Apoc. 16.

Matth. 25.

Matth. 16.

Nota.

Simile.

Phili. 4.

S. Greg. in Cantic.

cum multi sint, qui solis verbis Christum confitentur, operibus verò nihil nisi humanas sollicitudines sectantur: sola illa anima in liliij dignitatem computatur, quæ ad cælestem pulchritudinem assurgit, & munditiæ candorem corde, & opere sibi custodit: O cædens flos, ò animæ sancta, exclamat Bernardus, subueni fores sunt tecum, vide quomodo cautè ambules delicate flos. Mündus spinis plenus est: in terra, in aère, in carne tua vepresunt. Versari in iis, & minimè lædi, non tuæ, sed diuinæ potentia est. Sed vocem omni melita dulcedine suauiore audi: Confidite, quia ego vici mündum. Quid iam de misero filiarum Babylonis choro dicam: Sanè vepresunt, & variis curis punguntur, sollicitudinibus variis quotidie discerpuntur, nec non diu noctuque execrandis libidinibus dilacerantur. At sponsa Christi, vt liliium inter tot sentes est, & ob id vehementer à sponso suo dilecta.

Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sic in vtraq; translatione.

COMPARATA sponsa lilio, quod est inter spinas, nunc alternatim sponsa, quàm elegantissimè comparat sponsum, non floribus aut herbis, quæ restenues sunt, & humiles, sed eum malo arborem pomiferam, altam, atq; sublimen dicit, quæ inter steriles siluæ arbores, præstantissimã est. Notandum, quòd malum non modò, vt vnguentum odore suo spiritum demulcet, sed dulcore nectareo fauces oblectat: hæc suapte natura malum habet. Eam obrem volens sponsa non tantum Christi sermones laudare, sed etiam dulcorem mirabilem illius indicare, clamat: *Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus*

meus

meus inter filios. Omnes arbores, ad comparationem sermonis Dei siluæ inferaces reputantur. Sine me nihil potestis facere, ait sponus Christus IESVS: nequis nisi in Domino gloriatur. Cæterum, Apostolus admonet, non quòd possimus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, omnis sufficientia nostra à Deo est. Quandoquidem Saluator noster bailans sibi crucem filias Hierusalem plorantibus alloquutus est, dicens: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? En se arborem fructiferam se vocauit: & perbellè: quoniam ipse est lignum vitæ in medio Ecclesiæ plantatum, cuius mirifico fructu, quicquid pomò noxiali corruptum est, in ampliorem reducatur sanitatem. O arborem fructiferam, cuius fructus nimius, cuius folia ad sanitatem gentium conducunt, cuius pomò valdè suaue, & cuius vmbra itinerantibus & peregrinis filiis Adæ magnopere est salubris. De qua nunc sponsa inquit.

Svb vmbra illius quem desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Sic in vtraq; translatione, Græca, scilicet, & Latina. Hebraicè verò ita habetur: *In vmbra eius desideravi, & sedi, & fructus eius dulcis palato meo.*

PRVDENTER admodum sponsa, nec sine magno delectu siluarum ligna fastidians, & filios adoptionis posthabuit, & vnicum patris cælestis filium super omnia dilexit, arborem frugiferam appellans eum. Benè meritò inquam, sedere sub illius vmbra maximopere cupit. Nouit plenè extra hanc vmbra omnia periculis plena: sciuit nusquam securam & tutam fore quietem, nisi

D 5 in vmbra

S. Ber. ser. 48

Ioan. 16.

Nota.

Ioan. 15.

2. Cor. 9.

Danic. 4.

Figuræ

Psal. 16.

in vmbra sponsi sui. Nempe vmbra in sacris literis, protectione, siue auxiliū significat. Vnde in Psalmo legimus: Sub vmbra alarum tuarum proteget; a facie eorum qui me afflixerunt. Dei nostri alae potentia & misericordia sunt, quibus suos protegere, ac tutari solet. Vnde inexhaustas gratias idem Propheta Deo agens, alibi clamat, pro liberatione ab æstu afflictionis: Domine, Domine, virtus salutis meae, obūbraſti caput meum in die belli, id est, in die tentationis validae. Ecce vbi habet sancta Ecclesia solatium, & veram quietem, nempe in Christo I E S V, in vmbra sponsi sui. Quis vnquam refrigerium inuenire valet,

2. Corin. 7.

nisi in meditatione & dilectione I E S V? Foris pugnet, intus timores, ait athleta fortissimus, sed qui consolatur humiles, consolatus est nos. Aduertendum maximè, quod nō obiter nos oportet transire per vmbra Christi, sed cum sponsa sedeamus oportet, Eligamus inibi seſsionem, cū

Matth. 17.

Petro acclamantes: Domine bonum est nos hic esse. Bonum in quā est nos esse sub huius arboris vmbra, neſatiari tiae cupiditas, aut superbiae flamma, neque concupiscentiae æſtus nos exurat. Quid immoror fratres? sine hac vmbra nemo viuere valet. Iustus ex fide viuunt: fides verò vmbra est: Christi I E S V, dicente Hieremia: Spiritus oris nostri Christus, in vmbra eius viuemus inter gentes. Vbi sanctus Bernardus. In vmbra inter gentes, in lucā cū Angelis. In vmbra sumus, quandiu per fidē ambulamus, non per speciē. Prius est venire ad vmbra, & subindè transire ad id, cuius vmbra est: quoniā nisi credideritis, non intel-

Ireno. 4.

ligetis. Agite charissimi, videamus nunc per speculū in ænigmata, & ſat ſit: postea ad audente luce gloriae, videbimus facie ad faciē, vti Apostolus testatur: vitam nostrā in fide & in charitate agamus, quo post exhalatā animā videamus sponſum in decore suo, sicuti est. Notandum

S. Ber. Ser. 48
in cant.

quod

Not. 4.

quod. Propheta dixit: In vmbra Christi regis nostri viuemus: sponsa plus dicit: *In vmbra illius sedi*. Plus est sedere, quā viuere in hac vmbra. O felix, qui non modò viuunt in fide Christi, sed quiete, & mirabili pace fruuntur. Proh dolor, quod non in vmbra hac quidam quietunt, sed in vmbra mortis ambulans; & variis sceleribus se dedunt, & in caligine delictorū in desesse morantur. Nescierunt, nec intellexerunt, in tenebris ambulans, ait regalis Propheta, tanquam infelices eos deplorans. Trāscamus ab vmbra ad vmbra (ait Origenes) ab vmbra mortis, ad vmbra vitam. Ambulantibus in tenebris, & in vmbra mortis, lux orta est eis. Hoc de Gentibus vaticinatus est Esaias. Desideremus sedere in vmbra Christi, & ipse adimplebit desiderium nostrum, quia Pater misericordiarū est. Qui replet in bonis desideria tua, clamat David. Mirabile dictū, super omnes sanctos Dei para Maria hac vmbra experta fuit, quādo virtus Altissimi eā inniſit, eiq; obūbrauit, iuxta Gabrieliſ oraculū. Hinc Elisabeth à Spiritu sancto afflata seſe cohibere nō valuit, quomaius voce magna clamavit. Beata quē credidisti, quoniā perficientur in te, quē dicta sunt tibi à Dño. Enimvero, qui in hac vmbra sedet, & in fide Christi I E S V persistit, non circūfertur omni vito doctrinā, sed fidei sacrae dogmata in corde seruat, & fidei opera non horret. Vnde rectè adidit sponsa.

Psal. 91.

Psal. 102.

Fides Marie.

Lucā. 17.

Ephē. 4.

Et fructus eius dulcis gnturi meo, vel, palato meo, vt in Hebraeo habetur.

Non tantum in vmbra sedens refrigerium inuenit, & cōtra æstus concupiscentiae medicamē salutare: sed quia sub arbore pomifera sedebat spōsa, de fructibus eius comedit, qui vsq; ad eō suaues & odoriferi erāt, perindè dicat: Postquam mei voti compos facta sum, & veluti desiderabā in vmbra sponsi mei sedi, atque quieui, fructu eius saturata,

sic

sic ait: *Fructus eius dulcis gutturi meo.* Fructum hunc valde suauem, Origenes dicit, cōtemplationem fore, cuius dulcedinem nemo delibare valet, nisi humiliter in vmbra dei sedendo, quiescat. Arbor vtiq; pomifera Christus est, in corde nostro per fidem & charitatem plantata. Quam si mens, vt par est, instāter, excolat, fructus nimirum interior pulchros, & suaves gignit. Quos sanè dū mēs capit, auidè comedit, & voluptate ingenti affecta, omneis mūdi delicias præ eorū dulcedine abhorret. Dulce enim est valde sibi, cælestia cogitare: ita vt aliquando in fletibus etiā mens accensa conpungatur: & inter lachrimas eleuata Angelorum cibo pascatur. O fructum nimis suauem, ô gratiam Dei, qua vegetamur & viuimus. Hanc planè ex plenitudine Christi IESV omnes accipimus. Illa est fructus, quem nobis arbor hæc produxit. Pulchrè autem dictum est, in gutture dulcis fuit, quia interiorius mentem oblectat: non vt corpōralis cibus fauces tangit. Vel aliter verba Christi & opera mirifica, quæ in hoc mundo operatus est, fructus huius arboris sunt, quibus ad finem vsq; mundi, mirificè mentes sanctæ oblectantur, reficiuntur, quæ. Vndè in Psalmo scriptum est: *Memoriam abundantia suauitatis tuæ eructabunt: & iustitia tua exultabunt.* Id est, nō sua, sed tua iustitia agnita gaudebūt. Audite quos fructus emittat Dauid: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo!* Et alibi inquit: *Dulciora super mel & fauum.* O nimium infœlices, qui, hac arbore sprete, ad siluestres arbores, & infructuosas confugiunt: acerbosq; fructus earum carpunt. Imò poma amarissima colligentes, mortem sibi asciscunt. O vehemèter deploranda peccatorum cæcitas, qui dum satiare mentem suam contendunt, famem & esuriē perpetuam inueniūt. Talis erat diues ille, vt pote stultus, qui tot diuitiis in hac

vita

vita affluens, guttam aquæ in inferno postulabat, quippequam nullatenus accipere haud meruit. Quin filij prodigi instar, de siliquis porcorum ventrem satiare cupientes, nemo eis dat. Possemus & verba sponsæ referre ad sacrosanctam Eucharistiam, nam cibus suauitate plenus est, & panis viuus, qui de cælo descendit, & vitam dat mundo. Sanè panis cælestis hic longè melior quàm manna est, quod typum tanti Sacramenti gerebat, omne delectamentum in se habet, & omnis saporis suauitatem. Sed de iis fusiùs in festo corporis Christi discernimus. Satis sit nuac scire, quod fidelis ad altare accedens, prius in vmbra se deat, fide & charitate polleat: alioqui reus erit mortis, si (quod Deus auertat) in dignè, vt alter Iudas, Angelorum panem ederit.

Introduxit me Rex in cellam vinaria, & ordinauit in me charitatem. Hebraicè sic. *Introduxit me in domum vini, & vexillum eius super me, charitas.*

Quæ diu sub arboris fructifere sederat, & pomis suis quibus victitabat, ius erat vt vino optimo & defecato inebriaretur. Cella vinaria lex sancta est: vbi sponsa, multum bibens, sitim suam extinxit. Qui biberit ex hac aqua, non sitiet in æternum. Aqua diuinæ gratiæ etiam vinum est: quo non modo sitis nostra extinguitur, sed animā mirabiliter in Dei amorem inflāmat. Huc attinerit illud Prophete: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.* Et duo discipuli in Emaus pergentes, Domino loquente, aiebant: *Nōne cor nostrū ardens erat in nobis, dum loqueretur nobiscum?* Cæteram Origenis

genis sententiam non taceam, ait enim: Introducite me in domum vini. Quasi sponsus foris sit, & sponsam rogat, vt eū introducat. Ego sto ad ostium, & pulso: si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum, & coenabo cum eo, & ipse mecum. Domus vini cor nostrum est, in quo velut in fonte dilectio manet. Iuxta illud: Fili prębe mihi cor tuū, hoc est, amorem tuum, non mūdo, nō carni fœtidę, sed mihi illum offer: spōtē mihi eum exhibe, cui totū, quod habes, ego dedi. Ordinate in me charitatem: id est, me super omnia diligite. Nam qui amat patrem aut matrem plus quā me, non est me dignus. Eleganter loquitur spōsus, hoc postulans. Nos verō vulgatam editionem sequamur, quam omnes editiones sequi debent: potissimē iustē poribus, quādo, heu, diabolo suggerēte, tot schismata, & hęreses insurgūt. Cella quippē vinaria sacra scriptura est, per quam in ipsa sponsa charitas ordinatur: quoniam in ea palam dicitur, qualiter Deus & proximus ordinatē diligantur, Saluatore nostro acclamante: Diliges Dominū tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & omnibus viribus iuis, & proximum sicut te ipsum. Ecce ordo charitatis mirabilis, quem magister optimus pręcipit seruare, & eo maximē homines indigebant. Alij sic exponunt: *Ordinavit in me*, id est, direxit in me dilectionē suam. Perinde dicat: Tot beneficijs me affecit, vt insigniter amare me ostenderit, non vulgari amore. Fauet huic assertioni, quod Hebraicē habetur. *Vexillum eius super me charitas*. Hoc est sponsus meus Christus tantoperē me dilexit, vt quasi vexillum amoris super me leuauerit.

Rursus diuus Bernardus, cellam vinariam, vbi sponsa mero dilectionis inebriatur, Ecclesiam vocat: in qua Spiritus sanctus, in die sacro Penthecostes descendit. Quandoquidem quos Spiritus sanctus gratia sua repleue-

rat.

rat, ebrios vulgus imperitum vocabat. Tunc Petrus Ioēlis vaticinium narrans, ostendit veritatem. Nonne vnusquisque eorum dicere poterat: *Introduxit me Rex in cellam vinariam, & ordinavit in me charitatem*? Denique, qui in cōtemplationem rapitur, & degustato mero æternitatis glorię, quę terrena & temporaria sunt posthabet, is introductus est a sponso, vt quasi ebrius, & in læticia spiritus abortus, cū Apostolo clamitet: Omnia arbitratus sum; vt stercora, vt Christum lucrificiam. Denique, charitatis ordo talis est, vt super omnia Deum diligamus, post Deū, nos ipsos, deindē proximum vt nos amemus. En regula, quam ad amussim seruare debent fideles. Qui scelus agit, non in cellam vinariam intrat. Felicem dixerim animam, quę ad hanc cellam sæpē numero meruit introducti: ad quam nisi manu principis Christi IESV nemo intrat. Quid autem, degustato vino charitatis, sponsa senferit, iam auscultemus oportet.

Fulcite me floribus, ait, & stipate malis, quia amore lægueo. Hebraicē. *Sustentate me phialis, sternite me malis, quia languens amore ego*.

QUIS obsecro, verba hæc explicare poterit, nisi a spōso introductus fuerit in cellam vinariam? Verūm rei magnitudo omnem intellectum quamlibet perspicacē exuperat. Faxit Deus optimus, vt vel balbucietis in morē, aliquid fari valeam. Etenim plus appero dilectionis Dei multū delibare, quā Ciceroniano sermone langorem sponsę enarrare, Mos ægrotantiū est, cū maxima infirmitate laborāt, petere flosculos, & flores, & pomorum redolētia genera: vt vidēdo saltē rosarū gratos colores, & odorando

raudo

Apoc. 2.

Notā

S. Gregor. in Cantica.

Matt. 22.

S. Bern. ser. 69. in Cantica.

Ado. 2.

Phillip. 3.

S. Tho. 2. 2. 2. 2. 6. 1. 1.

Notā

rādo has res, aliqua ex parte releuati, leuius vexationē lan-
gore sui ferāt. Sic spōsa, ex diuino amore lāguida, postu-
lat huiusmodi res languentiū, ad refocillandā, atq; oble-
ctandā. Hęc sanē ebrietas diuini amoris, tamen si in vtraq;
Ecclesia, veteri & noua fuerit, vehementior autem in no-
ua Ecclesia inuenitur, quæ verò inebriata vino illo, id est,
languine Christi, vltro se in mortem tyrānis offerebat,
nec non hodie hæreticis improbis offert. Hinc Origenes:
Quam pulchrum, quam decorum est, à charitate vulnus
accipere. Alius iaculum carni amoris accepit, alius terre
nō gladio cupidinis sauciatus, tu verò nuda membra tua,
& præbe te iaculo electo, ac formoso charitatis. Siquidē
sagittarius est Deus. Sagittæ potentis acutæ, populis sub te
cadent. Et in alio psalmo: Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi:
Imò vt amplius admireris, audi ipsū iaculum, quid lo-
quatur: Posuit me quasi sagittam electā, in pharetra sua
abscondit me. Nōne sagitta acuta Christus, cuius ver-
bum audiens Magdalena vulnerata mundum, reliquit, &
ad fontem vitæ cucurrit, peccata sua deplorans? Eadem
sagitta sauciatus Matthæus Thelonium confessim dimi-
sit, & Dominum sequutus est. Sic nimirum Petrus, & An-
dreas, & Iacobus retia, nauim, necnō & patrē,
Christo vocante, omnia vltro relinquētes, vestigia Salua-
toris sectati sunt. Huc alludit, quod Sanctus Augustinus
in confessionibus suis enarrat: Sagitta crasti Domine
cor meum charitate tua. Vtinam hoc suauitello vulnera-
ti, quam primum post Christū I E S V M curremus, cun-
ctis temporariis rebus abdicatis. O plaga ardentissimis vo-
tis concupiscenda, quæ signum vitæ est. Ego percutiam,
ait Dominus, & ego sanabo. Profectò nisi Dominus, qui
suo amore mentem nostram sauciat, ei mederi potest.
Vnde non abs re, se se medicum ipse vocauit. Mira res, lā-
guens

Nota.

Psalm. 44.

Esai. 49.

S. August.

Matth. 9.

guēs spōsa flores, & mala deposcit. Per flores beatus Gre-
gorius incipientes intelligit, per mala verò fideles perfe-
ctos. Petit ergo se fulciri floribus, & stipari malis, quia dū
se æternitatis desiderio afficit, dum qualiter illuc perue-
niat tota anxietate affectat, fatigata in suo desiderio re-
quiescit: & in hoc dumtaxat gaudet, si circa se proficit,
vel si aliquibus ipsa proficit: in quorum profectioe solati-
um de langore suo perspicere possit. Vos fratres discite,
quanto amore ardet, quæ præ magnitudinis amore lan-
guescit. Quis præcor tam feruidus summi Dei amator, &
præ dilectione deficit? Quis inquam, cum Psalmogra-
pho indefinenter clamat: Defecit cor meū, & caro mea,
Deus cordis mei, pars mea Deus in æternum? Grandis, ac
mirabilis est charitatis feruor, quando sic cogitur excla-
mare: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore lāguo.*
Iam hic sermo taceat, affectus intelligat. Planè si omnia
mundi gaudia, si omnes sæculi delicias in vnum agglome-
res, hoc charitatis incendium temperare non poteris,
Quandoquidem si Amon Dauid filius languorem pas-
sus, ob immodicum amorem, quem erga Thamar soro-
rem Abalonis habebat, quid ni amor spiritalis animam
languere faciat? Fortior ac potētior est spiritalis dilectio
quouis communi amore, quāto fortior est spiritus fragi-
li carne. Nōne Apostolus quasi deliquit patiebatur, vbi
dicebat: Vno jā nō ego, viuunt verò in me Christus. *Quin*
& in sequentibus liquefacta sponsa dicebat: Anima mea
liquefacta est, vt dilectus loquutus est. Nec in cōgruè qui-
dam verba Christi I E S V, quæ nobis in Euangelio, reli-
quit, flores appellant, quibus spōsa in hoc exilio maximè
solatur. Facta autem Saluatoris & opera egregia pomā
sunt, hac & illac fragrantiam emittentia. Sic sponsa in sti-
ma, talibus floribus mellitis, & pomis suauitate plenis refi-
E
citur,

S. Gre. in cat.

Psalm. 72.

2. Reg. 15.

Galat. 2.
Canti. 5.

citur, stipatur, atque fulcitur: alioqui facile diceret, nisi hisce floribus, & pulcherrimis pomis resecta, donec spōsi suauifruatur presentia. Sed nūc lubet sententiam diui Bernardi referre. Flos ipsa fides sancta est, quæ veluti flos fructum præcedit. Sine fide impossibile est placere Deo. Imò omne, quod non est ex fide, peccatum est. Itaque, sicut flos sine fructu inanis est, ita & fides sine operibus mortua & infrugifera est. Quādiu ergo in absentia spōsi exulat sponsa, pedisequas & adolescentulas alloquitur, amoris infirmitatē patiē, quæ ait: *Fulcite me floribus, si pate me malis, quia amore langueo.* Sponsi autem pietatem nunc penitentiū contemplerur, qui confestim anxietatē sponsæ suæ solari non reuinit.

Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

SENSVS est: Audite adulescētulæ: cum ego sponsa sic grauer amore spōsi mei Christi egrotarē, & languida iacerem, mox prestō fuit dilectus meus, qui vt vidit me vehemēter languere, more charissimorū amicorum, qui sponsis suis cōpatiūtur, leuā suā mihi lāguenti sub capite posuit, & dextera sua me amplexatus est. Id quæ Christus continē præstitit suæ Ecclesiæ, in qua uis tribulatione, sed potissimū cum amore languet. Verūm non sufficit spōsus dilectæ suæ molestiā, idē ad est, moras non faciens, tantis tamq; flammigeris desideriiis uocatus. Felix anima, quæ in pectore Christi recūbit, & vt alter Ioannes Euāgelista in corde Saluatoris caput reclinat. O ineffabilē Christi Iesv charitatē, & pietatē, vno brachio caput spōsæ sustentat, alterū ad amplexandum parās, vt sinu suo foueat eā. Lōgitudō vitæ in dextera eius, & in sinistra illius diuitiæ & gloria. Videte quas diuitias secū afferat spōsus omnipo-

omnipotens. Læua eius sub capite meo, vt me faciat requiescere, & brachiū sponsi mei fiat cervical meū, & reclinetur animæ ratio super sermonē Dei. Vbi Origenes: Nō expedit tibi habere cervicalia, quæ lamentatio sequatur. In Ezechiele scriptū est: Vt his, qui consueūt puluillos sub omni cubitu manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersæ etatis ad capiendas animas. Quod sanē contra adulatorē dictū est. Noli tibi cōsuere cervicalia, noli capiti tuo aliudē requiem querere, habet spōsi cælestis læuam sub capite tuo, & tūm gaudenter dices: *Læua eius sub capite meo.* Abcant diuitiæ peritura, facebant honores huius seculi, discedant cuncta carnis oblectamēta, nam in Ieremias Iesv ego pacem inueni, & ibi prorsus quiesco.

Atqui, sanctus Gregorius per læuam Christi vitam presentē, in qua tot mala pro nobis pertulit intelligit, per dexteram vitam æternam. Caput sponsæ mens ipsa est, quæ animæ principatur. Sed læua sponsi sub capite sponsæ esse dicitur, & dextera eius eā amplexatur: eo quod vitam temporalē, labores & mortē Saluatoris sub mente sua ponit, vita verò æterna, modis omnibus circumdari cōcupiscit. Eam ob rem mala quæq; nunc patienter tollat, & quæq; vi det magnanimiter conculcat, officijs cælestibus vacās. Et notandū quod non dixit, amplexatur me dextera sua, sed *amplexabitur me.* Hoc est: vera consolatio qua me spōsus meus cōsolabitur, nō dum venit, sed eā in futuro expecto, quādo totam amplexabitur me in cælo. Agit gratias de dono suscepto, & de mercedē quā confidit aliquādo suscipere, ne minūs grata appareat. Ita & vos fratres pro singulis donis Deo grates date: colligite fragmēta, quæ si perauerūt, ne pereāt. Etiam de minimis muneribus a Deo datis (si sic licet loqui) indefinenter gloriā Deo exhibete, ne pereāt fragmēta. Perit quod ingrato datur, nā ingrati-

E 2 tuda

S. Ber. in Cantica ser. 51.

Hebr. e. 11.

Rom. d. 14.

Iaco. 2.

Ezechie. 16.

S. Grego.

Nota.

Passio Christi.

Proter. 3.

Dogm. 4.

Ingratitudo. tudo inimica est animæ, exinanitio meritorū, virtutū di-
 sperſia, beneficiorū perditio v̄tūs vr̄s est, siccās sibi fon-
 tē pietatis, & fluentia gratiæ. Vel si mālumus, leua sponsi
 Christi I E S V humanitas est, & dū in eius humilitate, pau-
 peratē, & patientia per contemplationem quiescimus,
 quasi leuā illius sub capite habemus. De qua sinistra aie-
 bat Apostolus: Nō arbitror me inter vos aliquid scire ni-
 si Christū, & hunc crucifixum. Dextera autē sponsi diui-
 nitas est. Hac nos totos amplexabitur, quando post agones
 consumatos dicet: Venite benedicti patris mei, percipi-
 te regnū, quod paratum est vobis à patre meo ab origi-
 ne mundi: & iterum: Quia in pauca fuisti fidelis, intra in
 gaudium Dñi tui. Summā, sponsus ni fallor dexteram &
 sinistram habet: sinistra manu iacētes in peccato eleuat,
 de qua in psalmo: Dñs erigit elisos: & rursus, iustus si ceci-
 derit non collidetur, quia Dñs supponit manum suā: sini-
 stra Petri subleuauit, cū respexit eū in domo Cayphæ; &
 egressus foras fleuit amare: dextera cōseruat iustos ne la-
 bascant. Vnde David: Quoniam à dextris es mihi, ne cō-
 mouear, tene me his benedictis manib⁹. Hęc expositio
 notanda est, & alias quas adduximus minimè inficior.

psal. 144.
 psal. 36.

psal. 15.

Adiuro vos filia Hierusalē per capreas,
 cervosq; camporū, ne suscitētis dilectam,
 neque euigilare faciātis, donec ipsa velit. He-
 braicè. *Adiuro vos filia Hierusalem per ca-
 preas cervosq; cāporū, si suscitētis, aut (si exci-
 tetis) dilectam, quousq; cōplacētiam habebit.*

NI FALLOR hic est locus, in quo spōsus vtriusq;
 Hierusalem, id est, Christus I E S V s, apertissimè
 subiicit

subiicit totum populum Israëliticum, omnesq; Ecce-
 lasias orbis terrarum, sub vno Sacerdote, & vna matre Ec-
 clesia vetere Hierusalem, & noua Romana. Imprecatur
 filiabus vtriusq; veteris & nouæ Hierusalem durissimā
 ferarum mortem, si rebellantes à matre Ecclesia, suscita-
 uerint, & excitauerint eam: hoc est, si ei aliquo modo ca-
 lumnias parauerint. Vnde *filiæ Hierusalem* omnia oppi-
 da & ciuitates vocat, quippeq; erat Hierusalem vt filie.
 Sic in Euangelio mulieres, quæ sequebantur eum à Gali-
 læa ministrantes ei, appellauit filias Hierusalem, dicens:
 Filiæ Hierusalem, nolite flere super me. Est ergo sensus (vt
 omnes Hebræorum doctores aiūt) imprecor vobis mor-
 tem sæuissimam, quam capreæ, & ceruæ campi à venato-
 ribus patiuntur, à quibus circumuentæ, & captæ occidit-
 ur, & dilaniantur, si suscitaueritis dilectam, donec ipsa
 velit, vel complacētiam habebit in me; per aduentum
 meum. Hęc in figura dicta sunt, & pro noua Hierusalem,
 cuius filias, id est, omnes rotius orbis terrarum Ecclesias,
 sub eadē adiuratione, & imprecatione Dominus I E S V s
 terribiliter adiurat, atque astringit, ne suam dilectam Ro-
 manam Ecclesiam suscitent, hoc est, nullatenus eam per-
 turbent, calumnientur vè. Cæterum, quia filia Hierusalē
 sic terribiliter adiurata, non se continuerunt, quominus
 tempore Roboam per nephandam idolatriam rebella-
 rent, eam ob rem dictam terribilem adiurationē incur-
 rentes, tanquam capreæ & ceruæ, datæ sunt in manus Re-
 gis Assyriorum in prædam, & mortem, & in captiuitatē,
 sempiternam. Verum, quoniam omnia cōtingebant illis
 in figuram, vt testis est Paulus, Græci rebellantes ab ipsa
 noua Hierusalem, quam vidit Ioannes de cælo descen-
 dere, tanquam sponsam ornatam viro suo, Romanam
 Ecclesiam dico, in eandem imprecationem incidentes.

Vnitās Ecclē
 siæ.

Luce. 12.

Notā.

Apoc. 21.

dati sunt in prædam, regi tyranno Turcarum. Et nunc, pro dolor, plerique Germani, & Anglici, non timentes tam accerrimam Christi adiurationem, sese in iudicium decem tribuum, & Græcorum præcipitarunt. Quid ad hæc dicemus: nisi quod Dominus in Euangelio dixit: *Ve mundo à scandalis, necesse est, vt scandala veniant: verum tamen, ve illi per quem scandalum venit. Quid quod Origenes de charitate hoc exponit? Adiuuro vos filia Hierusalem in virtutibus & in viribus agri. Sed quid adiurat sponsa filias Hierusalem? Si leuaueritis, & suscitaueritis charitatem, ait: Quando charitas dormit in vobis, o filia Hierusalem, o adolescentula, quæ in me non dormit, quia vulnerata sum charitate. In vobis autem quæ plures estis, & adolescentula, & filia Hierusalem, dormit charitas sponsi. Adiuurauit ergo vos, si leuaueritis, & non solum leuaueritis, sed suscitaueritis, quæ in vobis est charitatem. Creator vniuersitatis cum vos conderet, inseruit in cordibus vestris semina charitatis. Nunc autem sicut alibi dicitur, Iuxta quod alibi dicitur: Sponsus requieuit vt leo, & vt catulus leonis. Adhuc in infidelibus, & in his, qui corde sunt dubio, dormitat sermo diuinus, vigilat in sanctis, dormitat in iis, qui tempestatibus fluctuant, suscitatur verò eorum, vocibus, qui cupiunt vigilante sponso saluari. Statim fit eo vigilante tranquillitas, confestim vndarum moles conquiescant, spiritus contrarij fugiunt, fluctuum rabies silet. Illo dormiente subinde tempestas, mors, & desperatio est. *Adiuuro vos filia Hierusalem* in virtutibus & viribus agri. Cuius agri? nempe illius agri pleni, cui benedixit Deus. Hæc Origenes, quem ex Græco transtulit beatus Hieronymus. At, nos sanctorum explicationem sequentes, non huic expositioni hæremus. *Diuis Gregorius**

*Math. 18.**Gen. 49.*

gorius per capreas animalia munda, & per centios, fidem, & spem, & charitatem intelligit. Quas in nobis dum munda seruamus, per eadem altos montes contemplationis conscendimus: Sancta anima, sopitis terrenis curis, in brachijs sponsi requiescit, gaudet, & hilarescit. Sed hanc dormientem carnales, qui sunt in Ecclesia, nonnunquam importune excitant, negotium mundi eam implicare desiderant, quia eius vitam inutilem putant, dum ab eorum curis eam absentem considerant. Ij bene filia nominantur, nam effeminatos mores nutriunt, amissa virili dignitate: & quales interius habentur, exterius, nomine foemineo designantur. Ne autem à contemplatione dilectam euocent, admonentur. Et quia non ei omnis cura proximi interdicitur, quando suscitari debeat, voluntati eius relinquitur. Ecce magnum opus est delectu, quando fidelis anima orationi, & contemplationi, vacare debeat, & quando proximi utilitati studeat. Proculdubio Martha & Maria forores erant, & vtraque Christo sponso seruiebat. Et rursus, anima sancta non semper volabant, sed nunc per terram gradiabantur, ambulantes, nunc pennis extensis in altum volabant. Quo in volucro, vita contemplatiua, & actiua ad fabrem depictæ sunt. Non ergo abs te Dominus iusiurando vitur, ne filia Hierusalem Ecclesiam summe dilectam excitent, conturbent: ne vt Aethiã, qui ex Hiericho spolia accepit, lapidibus obruatur. Non vitique Deus est dissensionis sed pacis, vt Apostolus contestatur. Quin & Saluator noster beatos vocat pacificos, qui pacis foedera in Ecclesia omnium maxime obseruant. Ergo infelices sunt, qui vt filij diaboli, pacis vincula rumpunt, & dissidia quotidie excitant.

*S. Greg. in Cantica.**Nota.**Ezech. i. Figura.**Iosue 7.**Nota.*

Colo. 3.
S. Ber. ser. 32
in Cant.

Vos fratres altius mecum expendite obsecro, quanti sponsus faciat suam sponsam, quantaque cura ei sit, de quiete, & somno eius: ubi ipse vigilat, quo ipsa sine strepitu obdormiat. O dormitionem mirabilem, quam exasum ego dicam, vel mortem. De qua Paulus: Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Vtinam (ait Bernardus) hac morte ego frequenter cadam, ut mortis laqueos euadam, ut non sentiam vitę presentis blandimenta, ut non istu piscam ad sensum auaritię, ad iracundię, & impatientię stimulos, ad curarum multarum molestias. Moriatur anima mea morte iustorum. O bona mors, quę vitam non auferit, sed transfert in melius. Ad hęc, sanctus, per capreas ceruolę; camporum sanctos Angelos intellexit, qui ob miram suam velocitatem in Psalmo pennę ventorum dicuntur. Liberi enim sunt; & sequuntur agnum quocumq; ierit. De iustis autem Apostolus: Nonne omnes sunt administratorij spiritus, missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis? Per hos adiurat filias Hierusalem, ne audeant sponsam excitare, Mirares, matres infantes suos in cunis, & amici suos infirmos dormientes custodire solent: & ad eandem imaginem Dominus, qui materno affectu Ecclesiam diligit, & animam fidelę tantopere amat, se custodere vocat, cum sit Rex regum, & Dñs dominantium. Sed o mirabile dictu, qui suscitare prohibet dilectam, ipse voce sua eam suscitatur: & vocis suę sono percussa, sic clamat.

Psal. 17.
Hebrae. 2.

Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Hebraicè. Ecce iste venit saliens supra montes, transiliens supra colles.

HANC literam quidam explicant de captiuitate Ægypti. Nam vox sponsi insonuit per Moysen, & Aaron,

Aaron, dicente Domino: Vidi afflictionem populi mei, & descendi, ut liberem eum de manu Ægyptiorum. Et commoditate itineris indicans, addidit: iam hyems transiit, imber abiit & recessit. Id est, tempus congruum adest, ad exeundum de Ægypto. Nam hyems, & imber itineribus solent fore molestissima. Origenes autem, ad incarnationem filij Dei verba hęc accommodat. Adhuc loquente sponsa, venit sponsus, quem digito demonstrat, & dicit: *Ecce hic venit saliens in montibus, transiliens colles.* Hęc adhuc loquitur Ecclesia exhortans adolescentulas, ut ad sponsi præparentur aduentum: si tamen venire voluerit, & suum illis præbere colloquium. Orate (ait doctor iste) ut ego possim dicere: *Ecce hic venit saliens supra montes, & transiliens super colles.* Si enim potuero dicere sermonem Dei, & differere illum, quod ammodo dicam: *Ecce venit sponsus Christus IESVS.* Sed quod venit? nempe *saliens in montibus, & transiliens colles.* Profecto si fueris mons exaltatus à terra, saliet in te sermo Dei: quod si non valueris esse mons, sed fueris collis secundus à monte, transiliet super te. Hoc est, neminem spernit, qui vult omnes homines saluos fieri: sed maiores & minores visitabit, & cunctis sua gratuita dona impertiet. Sub hęc, *Vox dilecti mei pulsantis.* Ac si diceret: vocem sponsi mei agnosco, nam omnis boni pastoris sum, qui que ait: *Oves meę vocem meam audient.* Hanc ab ore eius semper audire cupio, quia hoc est signum dilectionis eius erga me. *Ecce iste venit.* Unde Gregorius: Ad amplexus sponsę suę Christus venit disponens, humanitatem nostram dignanter assumpsit. Ad quod mysterium peragendum, quasi saliens in montibus venit: quia quaedam opera egregia inter homines ostendit, quę valde sublimia sunt: quam obrem homines admirari potuerunt, non autem comprehendere.

Exo. 3.

Origenes.

Nota.

1. Tim. 2.

10. 11. 10.

S. Grego.

dere. Etenim de virgine Maria nasci, in cunabulis a pastoribus, & Magis adorari, pendens in Cruce qua hora voluit mori, tertia die è tumulo surgere, & tandem caelos ascendere, & Spiritum sanctum mittere, hæc faciens, quasi in montibus ambulavit, & colles transiit, eo quod sanctos omnes transcendit. Tandem verba sponse quantum ad aduentum in carne locum habeant, quia saliens in montibus filius Dei venit, omnes Angelorum choros transiens, & formam serui accipiens, qua minoratus est ab Angelis: de aduentu quotidiano exponi possunt hæc, quandoquidem sic vnicam Ecclesiam Romanam deamat, ut sedens ad dexteram Patris, diu noctuque curam eius habeat. Et ut agnoscas, quod non compulsus, sed sponte olim & hodie venit, idem salendo venit gaudens, & iubilans. Exultavit quidem ut gigas Sol iustitiæ Christus, ad currendam viam. O si nos iubilantes, & gaudentes ad eum accederemus, quando orationi, ieiunio, & mandatis eius operam damus. Non ex tristitia, aut ex necessitate (ait Paulus) hilaritatem datorem diligit Deus. Laboremus fratres, & toto nisu contendamus audire vocem sponsi, qui quasi furtive loquitur, & susurrat ad aures nostras, & vox eius quasi aura lenis auditur, teste beato Iob. Agite obsecro, quia in silentio, & spe, erit fortitudo vestra. Primo sponsa audiuit sponsum, deinde vidit venientem, iuxta illud: Audi filia, & vide. Id est, audi credendo, ut in caelo videas fruendo Deo. Auditum aures audiui te, idem nunc oculus meus videte. Auditus itaque ducit ad visum, quia fides ex auditu. Vide (ait diuus Bernardus) in aduentu Spiritus sancti quomodo ordo hic seruetur: prius factus est de caelo sonus, & subinde dispertitæ linguæ, tanquam ignis, visæ sunt, De his plura notatum

Incar-natio
verbi.

Psal. 102.

Iob. 4.

Psal. 44.

Iob. 40.

Acto. 2.

igna adfert hic sanctus, serm. 33. super Cantica, & serm. 5. Brevi sequenti.

Similis est dilectus meus caprea, hinnuloque ceruorum.

Quod ammodo cognata sunt hæc duo animalia, & in lege munda habentur, ut notat Origenes: & quod amplius admireris, sapius simul ponuntur, nec non in hoc Canticorum libro sepius nominantur. Caprea, id est dorcas acutissimè videt: ceruus interfector est serpentum. Aperiat Dominus nobis scripturas, ceu Apostolis dignatus est eas aperire: ut recondita mysteria ut cunque recensere possimus. Saluator planè noster acutius videt, quia sapientia Patris cælestis est, ita ut qui in sinu Patris est, narrauerit nobis omnia. Nunc scimus, quia scis omnia (ait Apostoli) & non opus est, ut quis te interroget. Ceruus est, iuxta opera egregia quæ fecit. Interfecit ipse serpentem, qui Euam decepit in paradiso, & aëreas potestates superavit. Undè merito dicam ei. Tu confregisti capita draconis, quod in Psalmo scriptum est, id quæ Apostolus non tacuit, ubi dæmones triumphasse in carne sua contestatus est. Equidè Saluator noster in Cruce obiens, dæmones prostravit, iuxta illud: O mors, ero mors tua, mors tuus ero inferne. Diuus Gregorius sic inquit: Similis caprea hinnuloque ceruorum benè dicitur Christus, quia ex Synagoga carnem traxit, quæ per capream ostenditur. Et quia ex antiquorum sanctorum stirpe progenitus est, quasi hinnulus ceruorum rectè esse perhibetur. Hinnulus Dñs noster vocatur ob nimiam eius tenevitudinè: Nā paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Nec nõ Regalis Propheta vitulū Libani, & filiū

Noti.

Ioan. 16.

Psal. 73.

Sec. 13.

S. Grego.

Psal. 9.

Psal. 22.

vni.

unicornium ipsum appellat. Fuerunt ipsi patres antiqui, ex quibus Christus, unicornes fortissimi, ut de Mose, Iosue, & Dauide, & plerisque aliis memoriae proditum est. At qui, sanctus Bernardus per capream, quæ à longè videt, Christum I E S V M iudicem orbis intelligit. Time scrutinium iudicis dicentis: In die illa scrutabor Hierusalem in lucernis. Acuto visu est, nihil inscrutatū relinquet oculus eius. Quin & ipse est scrutans corda & renes. Quid iam precor in Babylone, si Hierusalem manet scrutinium? Sane impiorum facinora non egent scrutinio, sed iudicio. Ergo Hierusalem dicuntur, qui mores supernæ Hierusalem, quæ mater nostra est, sectantur. Cauemus hoc iudicium, nos ipsos iudicantes, & poenitentiam agentes: dicite Paulo: Si nos ipsos diiudicaremus, non utique iudicamur. Nonne verba iudicis æquissimi ea sunt: Cum acepero tempus, ego iustitias iudicabo? Ecce vias iustorum, & actus eorum discussurum se dicit. Verendum valdè est, ne incidamus in manus Dei viuentis. En cur capreæ similis est dilectus: cæterum, in hinnulo, ut nunc terigimus, misericordia eius notatur. Venit ad nos paruulus, ut nos magnos efficeret, & inter Angelorum choros super æthera exaltaret electos suos. Sed qui à longè videbatur, saliens in montibus, celeri cursu immensa spatia peruolans, ecce adest,

E*N* ipse stat post parietem nostrum, aspiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

R V R S V S, incarnationis mysterium indicans, pariete dicit corpus mortale, crassum & pōderosum, quod medium est inter nos & Deum. Quo sublato, anima sancta videbit regem in decore suo, sicuti est. Extat illa

S. Bern. Jer.
55. in Canti.

Sophoni. 1.

Nota.

1. Cor. 11.

illa sententia ad Mosem amicum Dei prolata: Nō videbit me homo & viuet: posteriora mea videbis, faciem meam videre non poteris. Paries, qui corrumpitur, & aggrauat animam, corpus nostrum est. Post hunc parietem ipse stetit, quando homo factus diuinitatem suam abscondit, & verbum caro factum est. Sane qui post parietem stat, non videtur: Sic Dominus inter nos erat, non tamen videbatur. Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis, dicebat amicus sponsi. Cui sententiæ astipulatur Ioannes dilectus: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. Res mirabilis, quem admodum qui post parietem stat, pariete dituto videtur: sic Christus I E S V S carnis mortalitate posita, & in cruce moriens, tam Centurio quam centum viri, qui cum eo erant, voce magna clamitantes dixerunt: Verè filius Dei erat iste. Quid multis immoror? post resurrectionem, palam apparuit Apostolis suis, & discipulis, & iam in toto orbe agnitus, fideles confitentur eum verum Deum & hominem: Cū exaltaueritis filium hominis (dixit ipse emulis suis) tunc agnoscetis, quia ego sum. Eodem pacto narrari potest, quod statim sequitur, *Respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos*. Enimverò, qui per fenestram respicit, partim videtur, & partim occultatur: qui per cancellos intuetur, omnes transeuntes videt, ipse minimè videtur. Nonne quasi per fenestras & cancellos Saluator per sensus corporis prospiciebat? Latebat nimirū diuinitas, quæ etiam latebras cordis penitus rimatur. Alioqui nō diceret Natanaëli: Cū esses sub ficu, noui te: & ad persequuto res ait: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Ni fallor, ut sponsus fidelitatem sponsæ probet, absentiam simulat, & per portarum vel parietum rimas conspicit, quid agat, dicatque. Sic Saluator, ut suorum fidelium fidem agnoscat, se

Exodo. 33.
Sapient. 9.

Ioan. 1.

Nota.

Ioan. 8.

Ioan. 1.

Collatio.
cat, se

cat, se abdit, & tanquam per fenestras, & cancellos exactissimè obseruat, nedum quid agimus, & confabulamur, sed quid in pectore nostro versamus. De celo respexit Dominus super filios hominum, vt videat, si est intelligēs, aut requirens Deum. Sed heu, quid sequitur? Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est, qui faciat bonum; non est vsque ad vnum. Huc tendit parabola illa de talentis, quæ pater familias diuisit suis seruis: volens probate fidelitatem eorum, peregre profectus est: Operamini dum venio, dixit eis, Eia fratres mandata sponsi operemur fideliter, strenuè laboremus: *En ipse stat post parietem nostrum*, auscultans, & aquilino visu intuens vitam nostram, eloquia, & cogitatus: Quotidie venit, & mentes nostras inuisere dignatur, præparemus ei corda nostra, vt ad nuptias cum ipso intremus, ne vti stultæ virgines terribilem vocem audiamus: Amen dico vobis nescio vos, elausa est ianua. *En ipse stat post parietem nostrum*. Origenes ita inquit: Si ædificaueris parietē, & feceris edificationem Dei, veniet post parietem tuum, prospiciēs per fenestras. Vna fenestra, vnus est sensus, per hunc prospicit sponsus: alia fenestra alius sensus, & per hunc sponsus sollicitè cōtuetur. Per quos enim sensus non intuetur sermo Dei? Sanè vbi non prospicit sponsus Christus, ibi mors inuenitur, Hinc conqueritur Ieremias & ait: Mors ascendit per fenestras nostras. Ecce mors ascendit per fenestras tuas, quando videris mulierem ad concupiscendam eā, mors ascendit per fenestras. Exemplo sit tibi Eua, & Adā, nec non Rex Dauid, qui ob id prolapsi sunt, quia fenestras suas nō clauserunt. *Prospicit per cancellos*, vel eminet, per retia, vt vult Origenes. Intellige quod in medio laqueorū ambulat, & subtus machinas transeat eminetes. Omnia retibus plena sunt, diabolus laqueis cuncta compleuit.

plenit. In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueū mihi. Si autem venerit tibi sermo Dei, & cœpit eminare de retibus, dices: Anima nostra erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Eminent sponsus per retia tibi viam parans. *Et s v s* videns tot laqueos in mūdo, venit ad terras, subiecit fe eis, languores nostros portans, & retia omnia dirupit. Itaq; iam non sumus ancille filij, sed libere, qua libertate Christus nos liberavit. Deniq; nō abs re cum diuo Gregorio sponsum dicemus, per fenestras & cancellos respicere, quādo miracula & prodigia patrabat, nec nō carnis infirmitatē vicissim ostendebat. Flet cū sororibus Lazari, & subindè, vt Deus, suscitaret foetentē in sepulchro, inibi velut per fenestrā agnitus est Christus, & idē prodigio tā mirabili viso, multi crediderūt in eum ex Iudæis, sicut fufius Euangelista patefacit. Magnoperè tamē notandū, quod spōsa non modò videt post parietem dilectū sponsum, sed dixit signanter, stantē vidisse. Vbi per pulchrè ponderat sanctus Bernardus: Christus Ecclesie sancte sponsum solus stat, quia peccatū nō fecit, ne cinuentus est dolus in ore eius. Ille solus, & inter mulieres, virgo Maria eius benedicta mater, dice re potuit: Quis ex vobis arguet me de peccato? Benè ergo stat, qui carnis peccatū nullū sensit. Ecce ver? Moyses, qui stetit in cōfractiōne, quādo in cruce obtulit semetipsum, orās Patre, ne crucifixores suos enecet. Moses ille tardioris lingue nō stetit, imò labascens occubuit, vbi in deserto nō glorificauit Deū coram populo, sed dubitabit, quādo bis percussit petrā: quā ob rē nō introduxit populū Dei in terrā illā, lacte & melle manantē. Quid quod paries, post quē Saluator per fenestras & cancellos pietatis sue respicit, peccatū est, dicēte Dño: Peccata vestra diuiserūt inter vos, & Deū vestrū. O parietē odiosum statim illū destruamus,

Psal. 123

Gal. 4

10. an. 12

S. Berni. Ser. 26. in Canticis

10. an. 8

Psal. 102

Psal. 50

mūs pœnitentiã agentes, vt sponsum dicentem, pœnitentiã agite, & appropinquabit regnum cœlorũ, intueri mereamur. Fili hominis sode patietem, ait Dominus. *Ezech. 8.* Contritione: & confessione peccatum tuũ dirue, ne amplius diuidat inter te. & Deum. Vtinã vnus paries esset, & non multi, qui nos separant à Deo: sponſus aſtat, ad oſtiũ pulſat, aperiãmus ei corda noſtra, vt intret ad nos, & nobiſcũ cœnare dignetur. Demũ, ſpõſa, quem antea ſalientẽ in mõtibz inſpiciebat, & colles trãſilire videbat, nũc iam propẽ ſtantẽ intuetur, & poſt parietẽ eſſe cõteſtatur. Quæ omnia eò tendunt, vt nemo diffidat, aut animũ deſpondeat. Ipſe quidẽ (teſte Iob) abſcõdit lucẽ in manibus ſuis, & præcipit, vt redeat, & annũciat amico ſuo, quòd poſſeſſio eius ſit, & quòd ad eã poſſit aſcendere. Magnã emphãſim hæc verba habẽt, ſed non vacat ſingula proſequi, ſat ſit annotare, quòd in manibus lucẽ conſolationis fuẽ Saluator abſcõdit, vt ſciamus inter rimulas digitorũ ſemper irradiare, quoniã diutiùs humana fragilitas tantã lucẽ in tueri nõ poſſet. Hinc Moſes faciẽ ſuã operuit, non audẽs reſpicere Dñm in rubo ardenti loquentem. Ruſus Elias ad oſtiũ ſpeluncæ ſtans, dũ gloriam Domini tranſire agnouit, caput ſuum pallio cooperuit. Sed iã oportet maiora ex ore ſponſæ audire, & non oſcitanter.

EN dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. Hebraicè. Respondit dilectus meus, & dixit mihi: Surge tibi ſocia mea, pulchra mea, vade tibi.

POSTEA QVAM dixit, ſponſum more currentis capræ hinnuliq̃ ceruorum veniſſe ad liberãdam ſponſam

ſponſam de captiuitate Ægyptiaca: nũc ſubdit, quod veniens etiam loquutus fuit ſecum, & ei clamanti reſpõdit per Moſem & Aaron & dixit: Surge, propera amica mea. Id eſt, tempuſiam a deſt, vt te educam de captiuitate. *Origenes.* Origenes de Chriſto I E S V & noua Eccleſia Romana hunc locum explicat. Perinde dicat: Ego pro te ſuſtinui rabiẽ rempeſtatũ, ego ſuſtus, qui ti tibi debebantur, excepi. Triftis eſt facta anima mea propter te, vſque ad mortem. Surtexi à mortuis conſtractis mortis ianuis, & inferni vinculis diſſolutis, id eò dico tibi: Surge, propera amica mea. Itaque ſponſus Chriſtus, quandiũ in hoc exilio vixit, vocauit ſponſam ſuam ad pœnitentiã, tũm vèro, tũm etiam exemplo. Vocat quoti die per prædicatores, & per intrinſecam vnctionem Spiritus ſancti, vt ſurgamus à delictis patris, & ab amore terrenarum rerum, ad cœleſtia deſideria. Tandẽm vocat, vt ſurgamus de morte ad vitam. Vndè Apoſtolus ait: Surge, qui dormis, reſurge à mortui, & illuminabit te Chriſtus. Et iterum: Legatione fungimur pro Chriſto, tanquam Deo exortãte per nos: obſecramus reconciliãmini Deo. Equidem hora eſt, iam nos de ſomno ſurgere, abiciãmus quãcitiſſimẽ opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Nox quidem reſeſſit, dies, id eſt, Chriſtus I E S V S, qui lux mundi eſt, appropinquauit. Idque admonet Dauid: Vanum eſt vobis, ante lucem ſurgere, hoc eſt, niſi Deus vocauerit vos, & lucem ſuam mittat, ſurgere nõ poteritis: quia ſine illo nil poteſtis facere. Surgite, poſtquam fœderitiſ, qui in peccatis iacentes panẽ laboris & doloris diũ manducaſtiſ. Iuſti ſti Domine, & ſic eſt (inquit diuus Auguſtinus) vt poena ſit ſibi omnis inordinatus animus. Pa p̃, quã blandiſſimis verbis ſpõſus ſtudeat demulcere ſponſam, amicam, columbam, & formoſam ipſam appellãſ. Sanẽ amica eſt

cius, quam à constitutione mundi magnopere dilexit, & veniens in mundum, tam egregia signa peculiarissimè amoris ostendit. Sponsi vox ea est: In perpetua charitate dilexi te, idèd attraxi te miserans tui. Columba est, ratione simplicitatis vnica & chatholicè fidei. Et hanc ob rem eam laudauit supra dicens: Oculi tui columbarum. Ad hæc iure optimo Ecclesia columba vocatur, quoniam in volatilibus nullum est tam fecundum: semper vel ovis incubat, vel pullos suos sollicitè nutrit. Ad eandem imaginem sancta Ecclesia per verbum Dei in hoc tota est, vt filios sponso suo Christo generet, nutriatque. Per Euangelium ipse vos genuit: ait Apostolus. Deniq; formosam eam dixit, sed suam: In oculis hominū Ecclesia deformis apparet, vndè se nigram iam vocauit, at in oculis sponssi & Angelorum, & eorum, qui verum habēt iudicium, speciosa valde est. Vel formosam suam dicit, eo quod omnē pulchritudinem fortitur à sponso suo. Hinc Luna pulchra dicitur, quippeque omnē lucem à sole recepit: Pulchra vt Luna, electa vt Sol. Et Apostolus inquit: Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt exhiberet sibi sponsam gloriosam, non habentem maculam, neq; rugam. Notanter autem, in Hebræo dictum est: *Surgenti tibi, veni tibi*. Id est, si surrexeris, ad cōmodum tibi erit, non mihi, qui ad eō potens, & diues sum, vt nullius egeam. Rursus: Si veneris, tibi frugi erit, non mihi. Cæterum, sicut columba vocatur propter fidem, & etiam amica dicitur, nam sine fide impossibile est placere Deo: ita formosam nominat, propter operationem & candidam vitam: vt probè sanctus Gregorius indicat. Iterū colūba gemere scit, vt Philomena canere nescit. Sic Ecclesia militans, & anima deuora ingemiscens clamat. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. *Surge propera & veni*. Hoc est,

Iere. 31.

Ephes. 5.

Noti.

Canti. 6.

S. Gregor.

Psalm. 119.

est, omnem torporem in operando excute, & te ad æterna bona capeffenda accinge.

Sed iā quaestio non spernanda oboritur. Quid causæ subest, vt sponsus in sinu suo habens dilectam spōsam, & ne suscitetur à filiabus Hierusalem iureiurādo vetat, quid repente ipse eam excirat, & vt properet horratur? Equidē eadē hora Dñs in horto orās Apostolis dixit: Dormite iā, & requiescite, & rursus eos vocās ait: Surgite, eamus, ecce appropinquat, qui me tradidit. Sic spōsus, proximi necessitate imminente, à contemplatione surgere hortatur sponfam. Diligit Saluator Marthā & Mariam (id est) vtraque vita cōtemplatiua, & actiua sibi grata est. Quod autē surgendi oportunitas adfit, sequentia verba ostendunt.

Questio

S. Ber. ser. 39

Ioh. 11.

Iam hyems transit, imber abiit, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra.

SENSVS est, ne pigriteris de Ægypto exire, ecce amissimum tempus ad itinerandum. Nec hyems, aut pluuie iter tuum præpedire, poterunt. Quin: potius, iter agens, tam agri flores, quam auium canora vox te ad modum oblectabunt. Verum captiuitas hyems seuera est, à qua pius Deus populum suum liberauit, Quam ob causam dixit: *Iam hyems transit*. Pluuia, quæ tristitiam affert, maximè hyemali tempore afflictionem notat, quam in seruitute Pharaonis Israël patiebatur. In summa: singularem quandam amenitatem, & gratiam verna omnia præse ferunt, & ad lætitiā inducunt. Vndè Dominus cælestem gloriam in vere depinxit dicens: Leuate capita vestra, ecce appropinquat redemptio vestra (id est) resurrectio & glorificatio vestra. Nam cū arbores folia producunt, propè est æstas. Ac cōmodantur etiā hæc verba

Hyems quid signet.

Lucæ. 21.

Nota.

sponsi aduentui Christi I E S V in carne. Nato Domino hyems transit (id est) tēpus rigidum, in quō homines sub ira Dei tenebantur, abcessit. Nā Christus pax nostra inimicitias dissoluit, faciens pacem iis qui propē, & iis qui longē erant. Hoc est, vtrūque populum, in vnam fidē, & charitatem adglutinavit. Hinc noctem tempus illud vocavit Apostolus, & diem tempus gratiæ esse dixit. Et Esaias ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Itaque, tam in lege naturæ, vbi idolatria abundabat, quam in lege scripta frigiditas & nubilum erant. Nā omnia Hebræis contingebant in figura. Venit ergo ille: qui lux vera est, I E S V S benedictus, & sua luce plena totum orbē illuminavit, ita vt omnia iucūda, & grata sint, cunctaque laudes Domino concinant. *Imber abiit*, timoris ætas transit, in amentia, & fastidiosa tempora evanuerunt, in gratiora commutata sunt. Nec erat tunc sic Spiritus sanctus datus, & manifestatus, quia non erat I E S V S glorificatus. Nunc autem charitas Dei diffusa in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, flores vtique in terra nostra apparuerunt, quando Domino prædicante, tūm discipuli, tūm multi alij in Christum crediderunt, & mundo renūciantes Christi vestigia sequuti sunt. Qui flores post modum in millecuplum fructum, Domino opitulante, creuerunt. Quin & flores apparuerunt, vbi versus Herodes, vt I E S V M occideret, tot millia infantium interfecit: Hos benedictos pueros flores vocat Sanctus Augustinus, quos inuidiæ pruina decoxit. Equidem descendit dilectus sponsus in hortum suū, in populum suum, vt lilia candētia, colligeret, vt in inferiis sponsa decantat. Atqui flores, qui nunquam marcescunt, plagæ Christi sunt: quos profectō ex horto, in quo sepultus fuerat, collegit. De quibus ad Apostolos ait: Videte manus

Rom. 13.

2. Corint. 10.

1o ad. 7.

S. August.

1o ad. 2o.

manus meas, quia ego ipse sum. Cæterum hyemem sanctus Gregorius vocat vitam præsentem: quæ dum nos tentationibus impetit, quasi imbribus importunis adsequendum Christum torpore quodam detinet, sed dum dies vltimus instat, vita calamitosa recedit. *Transiit* dixit, quia in proximo transitura non dubitatur. *Flores animæ sanctæ* sunt, quæ post Christi benedictam mortem in cælo recipiuntur. Profectō iure optimo in cælo floruerunt, quæ in hac hyeme nullatenus torpuerunt.

Sanctus Bernardus tempus passionis Christi hyemē vocat: nam tunc corda Iudæorum nimio gelu constructa sunt: ad eō vt autorem vitæ occidere niterentur. Nonne frigus erat, quādo Petrus calefaciebat se, & timore mortis perculsus vitam negavit, dicens: Non noui hominem. Transiit hyems, aduenit æstas, quando Dominus Spiritum sanctū in linguis igneis misit, & virtute ex alto Apostoli induti sunt. Nec non flores apparuerunt, quando caro Christi reffloruit: iuxta vaticinium Dauidicū: Et caro mea reffloruit. Imō verba ipsius cā sunt: Ego flos campi, & liliū conuallium. S. Ber. ser. 38

Tempus putationis venit: vox turturis audita est in terra nostra: ficus protulit gressos suos: vinea florentes dederunt odorem suum.

AD HVC signa hyemis transactæ, & veris aduentus recenser: & velut ad laborandum in vinea sponfam hortatur, ne fortē de Ægypto tenebrosa moretur exire: sed ocisimē surgat Ecclesia vetus, & in terrā promissam pergat. Ad hæc, incisionem siue putationem hanc poenitentiam asserit fore. Origenes. Sectio remissio peccato Origenes Homil. 2. in Cāt.

rum est, inquit hic doctor: Omnem enim ramum in me manentem, & afferentem fructum, ait Dominus, Pater meus mundat, vt vberiores fructus afferat. Habeto fructus, & quæ in te infructuosa sunt auferentur. Equidem tempus gratiæ, tempus putationis est, remissionis peccatorum, & aperitionis regni cælorum. In poenitentia amputantur peccata, absceinduntur prauæ consuetudines, & noxiæ cogitationes. Facite fructus dignos poenitentię, clamat Præcurfor sanctificatus. Nõnne in vera poenitentia circuncisio spiritalis sit: cuius typus carnis expolitio in veteri lege erat? *Vox turturis in terra nostra audita est*, vbi Baptista cilicio vestitus ingemiscens in ripa Iordanis aiebat: Poenitentiam agite, & appropinquabit regnum cælorum. *Vox turturis* prædicatio Saluatoris est etiam, quæ eadem verba repetens, poenentiã coepit prædicare. Idq; Apostoli per omnia mundi climata spiritu Christi afflati nunciarunt: Quã frugifera fuerit vox Christi, & Apostolorum in vniuerso mundo, iam videamus. *Ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem suum.* Ficus synagoga est, vineæ florentes Ecclesiæ ex Gentibus. Ni fallor, arbor fici, ad quam venit Christus esuriens, in qua nisi folia nihil inuenit, cui subindè maledixit, & continuò aruit, synagogam adumbrabat, diuo Augustino testante. Rursus lycimorus illa, quam suo vestigio calcavit Zachæus, Iudæorum superbiam signabat, veluti diuus Ambrosius ait. Hæc ficus fructus suos dedit, tam Baptista prædicante, quam etiam Christo IESV, & Apostolis concionantibus: quia conuersi grossos suos protulerunt: quod in Euangelio, & in actis Apostolorum palam est. Quod autem Hebraicè, fructus grossos, fructus immaturos signet dictio illa, pag, hoc sacramenti habet, quod Iudæi non sincerè, & perfectè in Christum credi-

Poenitentia.

Matth. 3.

Matth. 3.

S. Augu.

Lucæ. 19.

crediderunt. Hoc notum est, quando Saluatore in Capernaum disserente de sacrosancto corporis sui & sanguinis, quod nobis reliquit in altari, multi discipulorum abierunt retrò: nec non tempore passionis suæ sanctæ, ferè omnes clamitarunt dicentes: Crucifige, crucifige eũ. Denique Ecclesiæ Gentium instar vinearum florentium odo rem suauissimum in Deinariis dederunt, vbi per Apostolorum prædicationem in IESVM crediderunt. Quæ suffitus & odor gratior fuit quouis holocausto, & thymiamate Iudæorum. Sanctus Gregorius *tempus putationis* vocat iudicium vniuersale, quando palmites infructuosi amputabuntur, & electi æthera habitabunt. *Ficus grossos* martyres appellat, quos sancta Ecclesia quotidie profert Christo. *Vineæ* florent, vbi fideles opera bona patrant, boni odoris famam spargunt.

Ioan. 6.

S. Grego.

Beatus Bernardus vocem turturis esse dicit prædicationem regni cælorum, ex qua Baptista Ioannes, & Saluator noster auspiciam sumplerunt. Regnum cælorũ vim patitur, & violèti rapiunt illud. Donec rex noster venit in terram, hæc vox audita non erat: sed tantum, si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. *Ficus profos*, poma immatura, idest, hypocritarum opera asserit esse: de quibus edere fas non est. Habent speciem bonam, sed non saporem. Omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Hæc sunt malæ ficus, quæ comedi non possunt, quas ante ostium templi Ieremias vidit. Non ergo horum sectemur vestigia: quin potius Dominus iubet summè cauendum esse a fermento Pharisæorum.

S. Bern. ser. 59. in Cant.

Nota.

Ierem. 4.

*S*urge prope me amica mea, soror mea, & ueni, columba mea, in foraminibus petrae, in cauerna maceriae. Hebraicè non habetur, in cauerna maceriae, sed in abscessione gradus.

COLUMBA fugiens accipitrem, latibula quaerit, in quibus se abdere possit. Sic Ecclesia vetus fugies tyrannum Regem Pharaonem, mare Rubrum intrauit, & in deserto quadraginta annis delituit. Sanè qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cōmorabitur: is dicit Dño, susceptor meus es tu, refugium meum, & liberator meus. Quæ omnia acōmodantur Ecclesie; sed, vt verū fatear, nostræ Ecclesie Romanæ cōmodius verba hæc referuntur. Quæ Saluator noster Christus vocat, & ne moretur hortatur. Et quia tot vndiquaq; pericula instat, blandiētis in morem, amicam, sororē, & columbam suā vocat, quod velotius surgat, & sine timore veniat. Repetit eadem verba, sicut inter amantes fieri solet: nec non eā conuolare ad foramina petrae, & ad cauetnam maceriae vehementer admonet. Sic planè laqueos, & retia curia satanae facile euadet. Sed quæ nā sit hæc petra, & quæ maceria, penitus timemur. Proculdubio petra diuinitas Christi est, quæ maximè solida & impassibilis habetur: maceria humanitas eius est, compacta ex elemētis, & sanguine facerrimæ suæ matris, ac proindè mortalis & passibilis. Nō teneretur nisi homo, nō crucifigeretur nisi homo, & homo factus est in ea, ait diuus Augustinus. Maceria autem ex lapidibus & luto composita facile diluitur: Sic Saluator passus, & mortuus fuit, & à Iudæis crucifixus. Ecclesia sponsa eius fiducialiter in foraminibus petrae habitat, nidificatque, & in cauerna maceriae commo-

ratur,

ratur, quia tam in diuinitate quàm in humanitate Christi spem suam collocat: nec non in vtraque latitat, & cōmoratur, inibi que suos pullos educat, atque nutrit. Nonne vulnera IESV foramina sunt, ad quæ Dominus sponsam suam vocat? At latus quod lancea dira apertum fuit, cauerna est, in qua salutem, dulcedinem, & stupendam requiem inuenimus. Mitte digitum tuum in loca clauorum, & manum tuam in latus meum, ait Thomæ Magister bonus. Id quotidiè repetit, mentes deuotas exortans, vt columbae in morem, ad alta volare enitantur, ima & terrena post habentes. O foelicem animam, quæ cū Apostolo seridè dicere potest: Christo confixus sum cruci: & rursus: Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri IESV Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mūdo. Quādoquidem columba, quam misit Noè requiem non inuenit, nec habuit vbi pes eius requiesceret: quam ob rem ad arcam reuersa per ostium lateris ipsius arcae intrauit. Hoc pacto Ecclesia sancta, & quæuis anima sponsa Christi extra vulnus pectoris eius pacem reperire nequit. Ecce assylum, & arx, turrisque fortissima, ad quæ calamitatibus vrgētibus cōfugere nos decet: alioquin technas, & anfractus diaboli eludere nō poterimus. Sanè Moses in tegmine petrae positus est, vt videret posteriora Domini transeuntis, vt pulchrè ait Origenes. Benè columba in foraminibus petrae & in cauerna maceriae esse dicitur: quia dum crucis recordatione patiētiam Christi imitatur Ecclesia, dum ipsa vulnera propter exemplū ad memoriam reducit, quasi columba mens sancta in plagis IESV cibum, quo cōualescit inuenit. Hæc sanctus Gregorius. Exclamat iam sanctus Bernardus, & quidem rectè, & ait: O bona foramina, quæ fidem astruunt resurrectionis Christi, & diuinitatis. Dominus meus & Deus

F s meus,

Psal. 90.

Nota.

S. Aug.

Vulnera Christi.

Gal. 6.

Exo. 33.
Origenes Ho.
2. in Cant.

S. Ber. ser. 61.

meus, inquit Thomas, subindè vt vidit, & videndo tetigit latus Saluatoris. Quid non bonum in petra? planè in hac exaltatus est Dauid: In petra exaltasti me: & iterum: Statuit suprà petram pedes meos. Quin & vir prudens super petram ædificauit domum suam: petra autem erat Christus. Hauriamus ergo & nos aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, vt Esaias clamat, in vulnere eius habitantes diu noctuque. Hinc sanctus Augustinus, per foramina carnis patent mihi arcana cordis, patent mihi viscera pietatis, in quibus visitauit nos filius Dei, oriens ex alto.

Ostende mihi faciè tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, et facies decora.

SENSVS est, Fac vt videam ego rectitudinem tuarum operationum: nam sicut per faciem homo quis sit, ita per opera bona orthodoxus agnoscitur. *Sonet vox tua in auribus meis.* Id est, clama ad me de tribulatione quam pateris: nã vsque ad eò vox tua in oratione me oblectat, & suauitate est plena tua precatio: & facies tua, quam respicis, dum clamas, nimis decora est. Quibus mellitis verbis fiduciam, & spem maximam ei præbet, vt orationi det operam, & mentem ad cælestia eleuet. Hæc ad synagogam dicta sunt, & ad Ecclesiam nouam quotidie dicuntur. Quam adhuc Pharaos versutus (satanam dico) persequi non cessat, tùm per infideles, tùm verò per hæreticos maleuolos. Hanc ob rem Christus I E S V S videns suam electam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum mundi propter cathedrã beati Petri principem, in tot discriminibus positam, ad eam clamat dicens: *Ostende mihi faci-*

hi faciè tuam, sonet vox tua in auribus meis. Ac si dicat: Clama ad me, respice ad me de calamitatibus tuis hinc: ne petere auxilium cesses, nã vt te à quibusuis periculis eripui hæc tuis, & nunc liberabo. Allusio est ad illud: In die tribulationis inuoca me, & ego eripiam te, & honorificabis me. Ego (ait Saluator) orauit Patrem, ne deficiat fides Petri: quippe que sola stabit, vsq; ad finem seculi. Vndè Origenes ait: *Ostende mihi faciè tuam.* Vsq; ad præsentem diè similia dicuntur ad sponsam Ecclesiã: necdum habebat olim fiduciã, vt reuelata facie gloriam Dñi contempleretur. Quia verò iam ornata est, atque composita, dicitur ei: *Ostende mihi faciè tuam, sonet vox tua in auribus meis.* Ad hæc nondum erat vox eius suavis, ita vt meteretur ei dici: Fac me audire vocem tuam. Quando ergo didicit loqui? Nempè adueniente Christo I E S V S sapientia Patris cælestis, qui misit Spiritum sanctum, quo repleti Apostoli, cœperunt loqui magnalia Dei: iam iam suavis valdè sponso Christo postulatio, & dulcis vehemèter Ecclesiæ predicatio. Norandũ, quòd tunc faciè nostram Deo optimo ostendimus, quando spiritum nostrum, id est, mentem & affectum, intellectum & voluntatem, ad eum plenè, vt par est, cõuertimus: sicut ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente Deum diligamus, totã intentione in eum dirigentes. Quãdo verò has vires ad nos, vel ad terrena habemus conuersas, tunc faciè Christo non ostendimus: imò dorsum ei vertimus. Vndè ipse ait: Noluerunt attendere, & auerterunt scapulã recedentes, & aures suas aggrauantes. Orandum est assidue cū Propheta: Emitte Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciè terræ. Spiritu Dñi afflante, facies hominis de terra formati renouatur, & gratia eius operante omnes generantur virtutes. Facies animæ decora, valdè est, in qua relucet totius Trinitatis imago:

Ioan. 20.

Luce. 6.
Esa. 12.

S. Aug.

Oratio.

Nota.

Psal. 49.

Origenes.

Acto. 2.

Nota.

Zach. 7.

Esa. 103.

go: secundum quam diuinū aliquid in nobis gerimus, & Dei capaces sumus, ac deiformes dicimur. Equum ergo est, vt faciem hanc, quam gratis à Deo accepimus, illi offeramus, & nuncupatione perpetua nuncupemus, confitemur usque.

Confessio.

Cæterum, vox illa suavis, quam tantoperè sponsus audire cupit, peccatorum confessio est: nō modo quā quōtidie facimus dicentes: Dimitte nobis debita nostra: sed ea magis grata est Deo, quam coram confessore flentes agimus, peculiaria scelera propalātes, salutarem absolutionē accipientes à Christi vicario. Hanc vocem quā omissimè emittere nitamur, vt gratiam & misericordiam inueniamus, in tempore opportuno. Cōfitemini inuicem peccata vestra, vt saluemini: sic prædicator confessionis Iacobus ait. Rursus, satis dulcis est confessio laudis, & ea maximè obletatur sponsus Christus. Immola Deum sacrificiū laudis, & redde Altissimo vota tua. Itaq; omnes preces, & gratiarum actiones, velut dulce melos in auribus Christi resonant. Denique, tunc enim vox Deo placet, & facies decora apparet, quando opera prædicationis sequitur, & rursus prædicationem opera comitantur. Sic per faciem sanctus Gregorius fidem intelligit, per vocem verò opera sancta. Signanter tamen ait sponsus: *Sonet vox tua in auribus meis.* Id est, nil curæ tibi de hominum auribus, vt hypocritæ inaniter facere consueverunt, in angulis platearum orantes, & hominū mortalium laudes aucupantes. Sat sit, quòd vox tua demulcet Dei aures. Scriptum est, Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Quod de vtraque confessione, peccatorum, & iustorum locum habet. Series autem verborum valdè mirabilis est, & mysterio minimè vacat. Facies pulchra sit, vt vox suauitate plena appareat. Non enim est speciosa

Iacobi. 5.

Psal. 49.

E. Grego.

S. Bern. Jer. 62. in Cant.

Eccle. 18.

speciosa laus in ore peccatoris. Primò puritas sit in anima, conscientia peccati sit experta, & deinde vox laudis reboet, nam fieri non potest, vt non Angelorū aures, nec non & Dei optimi oblectet. O beatam animam, quæ sic volauit, vt in arduis ponat nidum suum, & in præruptis silicibus commoratur. Hæc iam non timet serpentes, non dæmonis faqueos, quin potius oculi eius de longè respiciunt, & pulli eius lambunt, & degustant sanguinem benedictum Christi IESU: in quo omnes diuitias, & delicias inuenit.

106. 39.

Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas. Hebraicè. *vulpes vulpes parvulas.*

Hæc verba sunt sponsi, qui populum suum Israëliticum, postea quàm Pharaonem & Ægyptios submersit in mari, hortatur ad prædam ipsorum Ægyptiorū. Quos per elegātem methaphoram vocat vulpes, tū quia post congressum eorum cum Israël vulpium instar fugerunt, dicentes: Fugiamus Israël, tū quia vt vulpes demoliebantur vineas Domini Dei Sabbathi. Et quod Hebraicè sic babeatur: *Capite nobis vulpes vulpes parvulas*, id est, magnas vulpes, & paruas magnificè vincite, & eas comprehendite. Vbi per vulpes magnas reges, principes, potē tates intelligit, qui vi tyrannica etiam mortē Iudeis inferebant. Parue vulpes illi erant, qui non vi, sed dolo eos affigebant. Et ad eundem modum catholica Ecclesia vulpes magnas habet, videlicet, reges Turcarum, qui armis orthodoxos infestant, & demoliri nituntur vineas Christi. Habet insuper vulpeculas paruas, hereticos homines, qui dum vi & armis non valent, saltem fraude & dolo antemasilla.

Exo. 14.

Heretici vulpecule sunt.

mas illaqueare pro sua virili laborant. Vnde quasi vulpe-
cula in Germania, & Anglia ex foueis exierunt. O infelices,
& procaces homines, Ecclesiam Romanam euertere conantur,
& sanctorum patrum egregia dogmata la-
befactare student. Et quod horrendum dictu est, beato
Petro, & successoribus eius primatum in Ecclesia, catho-
lica prorsus eripere contendunt. Quid obsecro agendum
de iis vulpeculis, nisi quod sponsus precipit? Agite o reges
Christianissimi, & vos praelati Ecclesie comprehendite eas.
Quid cunctamini Saluatoris parere preceptistis? Si Deus est
pro vobis, quis contra vos? profecto nemo, quia sponsus Ecclesie
sanctae Christus rex regum est, ac proinde omnipotens, cuius
bella geritis. Hec est fere consona sanctorum doctorum sententia.
Qui propter astuciam vulpes hereticos appellant, qua utitur
ad dilaniandas animas simplicium. Vnde tanquam satanae ministri
in Angelum lucis se transfigurant, quo melius seducant im-
pudicos. Ij per dulces sermones, & benedictiones corda in-
nocentium euerrunt. Quod autem paruula dicatur, id est
est, quia ut fragiles & timore perculsi tenebras amant, &
potissimum noctu, venenata sua dogmata euomunt. Nam
qui male agit, odit lucem, ne arguantur opera eius. Vel
paruulas eas comprehendere debemus, ne grandescant,
& filios sui similes generent plurimos. Iuxta Proverbum
illud: Principiis obsta. Inicio capiantur, & perimantur
oportet. Paruus quidem ignis montem magnum comburere
solet. Idque nisi Christo suffragante in Hispania nostra
tempore Christianissimi Regis Philippi secundi factum non
esset, & per zelatores sanctae fidei paruula vulpecula
captae non forent, paulominus de nobis actum foret.
Gratias sponso Christo inexhaustas agamus, quem omnes
calicibus semper & vbique collaudant, ob tam
ingens

Rom. 9.

E. Cor. 11.

Iodn. 3.

Not. 3.

ingens nobis beneficium exhibitum. Quid, quod vulpes
subterraneas effodientes foueas, arborum radices corro-
dunt, sic heretici radicem fidei destruere conantur, cer-
to certius scientes, quod sine fide impossibile est placere
Deo. Et iterum: Fides est substantia sperandarum rerum argu-
mentum non apparentium. Itaque ut statim spirituale ad
fictum ruiat, in mente heretici precipue student fide
catholicam destruere. Quorum vox ea est: Exinanite, exina-
nite, usque ad fundamentum in ea. Videntes daemones,
& illorum complices heretici verba haec dicunt. O ni-
mium foelix Summus Pontifex, & ministri Ecclesie, qui
velut Samson vulpes haec comprehendunt, & igne, si
opus est, comburunt. Sanctus autem Gregorius, de pra-
dicatoribus hoc explicat, qui ut canes sancti, tum predica-
do, tum scribendo hereticos ad lucem veritatis trahunt, vel fal-
sim eos confundunt. Talis Augustinus contra Donatum &
Arriū, talis & Hieronymus contra Vigilantium fuit; nec non
& alij Doctores Ecclesie contra has vulpeculas pugnantes,
eas cooperunt. Diuus Bernardus adultores, & detractores
vulpes vocat, qui mentes fidelium subuercere laborant. Vtinam
omnes aduersantes nobis sine causa, ita caperem, ut eos
Christo restitueremus, & erubescetes respiscant, & conuer-
tatur. Quorum vulpesiubeat sponsum capiam, appareat
Nam vinea nostra floruit. Hebraice,
sic. *Vinea nostra, semadar*, id est, vna
acerba, scilicet, incipiunt producere. Per-
inde dicat: Vineae nostrae incipiunt flore-
re, & magnum fructum producere.
VINEA quippe floruit, quia sancta Ecclesia per ba-
ptismum filios ad Dei nouam conuersationem perdu-
cit.

Hereticorū
versuta.

Hebraicū

Psal. 136.

Iud. 15.

1. 101

S. Ber. ser. 63.

in Cantica.

1. 105

1. 106

1. 107

1. 108

S. Greg. in Ca-

tica.

xii.

xit. Quibus timendum est, ne ab hæreticis depræuentur. Quia dum quique fideles in nouitate Christi generantur, quod quisque tenerior est, eò citius ad prauitatem trahitur. Perfecta enim anima, in quo se iam diu exercuit, facile non amittit, quia dulcedinem sponsi gustauit. Iuxta illud: Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus. Vbi sanctus Theodoritus: Experimenti gustate, & discite bonitatem Dei, nam hinc beatitudinem vindicabitis. **Q**uid enim sic dilucidè eius benignitatem ostendit, vt crux, cruciatus, & mors pro nobis in meritis suscepta? suavis est Dominus vniuersis, nihilominus longè suauior hominibus, pro quorum amore, se se exinanit, formam serui accipiens. Ad hæc, Ecclesia sancta maxime in flore est, quando magna fruitur pace; & tunc hæretici potissime insurgunt contra eam. Experimento hoc compertum est, nam dum bellis affligitur Ecclesia, minus regnare videmus hæreticos: atqui ubi pax abundat, tunc magis inualefcunt: id quod consilio diuino gestum est, ne aliquando deest electis occasio meriti, virtuti que materia. Profecto omni tribulatione cessante, meritum languescit, & sine exercitio, virtus, quæ in tribulatione crescit, subinde labascit. Vnde non abs re comparata est Ecclesia lilio inter spinas candeliti. Hinc Apostolus ait: Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Quomodo certabit miles, si desit qui impugnet? Floret etiam vinea, quando mens incipit Deo seruire, quam vel maximè tentationes impugnant, quæ vulpes sunt, dolosæ capiendæ, siue ex superbia orientur, siue ex zelo absque scientia. Vt perbellè docet sanctus Bernardus sermo. 64. Vbi varias vulpium species describit, quatenus vigilemus, easque viriliter vincamus.

Dilectus

Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinatur umbra. Hebraicè. *Qui pascit in violis.*

LILIA vocat laudes, quas solus sponsus recipit ab Ecclesia: & quia eis delectatur, ideo dictum est, *Pascitur inter lilia*, vel pascit in liliis. Enimvero, tempore orationis maxime Christus visitat animas, & eis nectat suæ dulcedinis impartit. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Tanquam diceret, dilectum meum sponsum constanter tenco, quia eius beneuolentiam constanter sentio. Et dum familiaritatem eius benignam habeo, satis molestum est, quod aduersus eum ab inimicis latrantibus audio. Ille mihi thesaurus sapientie, honoris, & lætitiæ, & denique omne bonum in eo possideo. Et vicissim ego illi admodum dilecta, pro qua melius quam Iacob pro sua Rachel, non seprem, sed triginta tribus annis, in hoc exilio seruiuit. Notandum, quod oratio hæc eclipctica est, in qua deficit verbum: nam amore nimio accensa sponsa breuitate vititur, non semel sed sæpè. Planè candor virtutis fidei, spei, charitatis, castitatis & mansuetudinis tantus est, actam decorus, vt iure lilia dicatur. Inter has virtutes sponsus ambulans mire oblectatur. Alij animas dicunt lilia fore, quæ miro virtutum odore, adque fragrantia redolent. Et inter has rubentes rosas, vel candentia lilia sponsus reficitur. Inter lilia sponsus Christus pascitur, quia proculdubio animarum castitate, & puritate delectatur. Animæ sanctæ intus per nitidas cogitationes Deo placent, & extrâ proximis, quasi odorem suauitatis perhibent. Fœlicem dixerim animam quæ cum sponsa in defese clamat: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Ecce ex abundantia cordis loquitur, sed non, ex abundantia (vt optimè Bernardus inquit) affectus loquitur.

G tur,

Psal. 33.

Nota.

Canti. i.

2. Timo. 2.

S. Ber. ser. 64
in cant.

Nota.

Gen. 29.

Virtutes lilia
sunt.

Psal. 44.

tur, nō intellectus, nec ad intellectum. Memoria suauitatis Dei eructat, & vt alter Dauid ait. Eructauit cor meum verbum bonum. Imō mirabiliter delectata sponsa dicit: Secretum meum mihi, secretum meū mihi. O verba meliflua, & quouis dulcore plena, dilectus meus intendit mihi, & ego intendo illi. Ille mihi, quia benignus & misericors: ego illi, quia nō sum ingrata. Ille mihi dat gratiam ex gratia: ego illi reddo gratiam pro gratia. Ego intendo illius honori, ille meæ liberationi, & consolationi. Ille mihi, & non alteri, quia vnica sum columba eius: & ego illi, & non alteri amorem meum offero. Non audio vocem alienorum dicentiu: Hic est Christus, aut illic: quod præceptum ipse mihi dedit. Quomodo inter lilia pascit nos Christus, & pascitur ipse, sanctus Bernardus. sermone. 71. in Cantica.

Matth. 13.

Donec aspiret dies, & inclinentur vmbrae. Dies verò aspirabit, & inclinabuntur vmbrae, quando vita æterna apparebit, & presens vita finietur. Hic nox est, ibi dies: nam hic in visione veritatis caligamus, ibi Deus ipse tota veritas mentibus elucebit. De qua die Propheta ait: Melior est dies vna in attritis super milia. Aspirabit dies, quādo exspirabit nox: finita hac nocte, dies adueniet, quæ nescit occasum. Vel vmbrae figure sunt, & enigmata, quia videmus nunc per speculum & in enigmate, postea facie ad faciem. Itaque nox est hæc vita, nox fatanas & tentatio, dies verò erit Saluatoris aduentus: De quo Apostolus testatur: Saluatorẽ expectamus Dominũ nostrum IESVM Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Ibi pascet oves suas pascuis vberibus, in montibus Israël, id est, cum Angelis, vti ipse pronūstribi regnabunt cum sponso perpetuo. Venite benedicti Patris mei percipite regnũ, dicit sponsus. Obseruandum

Matth. 13.

uandum quòd si verbum hoc *Donec aspiret dies* ad vltimã sententiam referatur, id est, *Dilectus meus mihi, & ego illi, donec aspiret dies.* v ocu la *donec* perpetuitatẽ notat. Vt tibi: *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Indicat sponsa iis verbis mutuum veræ charitatis amorem, quo sponsus ipsam, ipsa quæ vicissim sponsum deamat: nullo vnquam tempore diuellendum esse, aut minuendum hunc amorem asserens.

Nota.

Reuertere, similis esto dilectæ mi, caprea & hinnuloq; ceruorum super montes Bethel. Hebraicè. *Aduertendo a similauit te dilectæ mi caprea vel hinnulo ceruorum, supra montes Bather.*

ECCLĒSIA vetus conquæritur de absentia spõsi, qui ab ea fugit, postquam vitulũ adorauit in deserto. Clamat gemibunda & precatur, vt rursus veniat, & eã nullatenus deserat. Quin potius legem, quam semel ei dedit, cuius tabulas Moyses fregit, rursus scribat, qua obseruata viuere queat. Cæterum Ecclesia noua eadem verba quotidie repetit. Nempe corporaliter à nobis tunc abiit, quando post resurrectionem in cælum ascendit: reuertetur autem in fine mudi, quando in iudicio apparebit. Similis capreae rectè dicitur, nam animal mundum est sacrficio aptũ. Et hinnulo ceruorũ assimilatur, eo quod ex semine Abraham, & patrum antiquorũ voluit nasci. *Bethel*, id est, domus Dei Ecclesia est, in qua Deus habitat. *Super montes Bethel* veniet sponsus, vt orbem indicet: quia sublimior super omnes sanctos & Angelos videbitur. Quod verò in Hebræo non Bethel, sed montes Bether scribitur, errore scribarum fieri potuit. Vel Bether mons est in Iu-

Nota.

1. Tim. 5.

dæa à nobis incognitus. *Bether*, diuisionem sonat: & quia populus Domini ab aliis nationibus erat segregatus, merito patres antiqui, ex quibus Christus montes *Bether* appellantur. Et quia caprea & hinnulus mira agilitate in his motibus saltates currunt hac & illac, orat spōsa moras nō sustinēs, vt sponsus cū breuitate rursus eā inuisere dignetur. Simile est illud: Vtinā dirūperes cælos, & venires. Et in Psalmo: Deus in adiutorium meū intende, Dñe ad adiunandū me festina. O magnā dilectionis energiā, stupendā amoris viā, statim impensissimè rogar, vt celeri cursu redeat, vbi absentiam spōsi intellexit. O nos rudes & stupidi os, quā longè absumus ab hoc feruētī amore: quotidie oramus, & in precatione Dominica poscimus: Adueniat regnū tuum. In quibus verbis (teste sancto Cipriano) iudicium extremū postulamus: verumtamē, quo spiritu, qua puritate vitæ id dicimus? Adhęc capream & hinnulū nominat spōsa, quę animalia infirma sunt, ne veniēs sponsus ad iudicandū veniat, nisi in forma humana. Deus iudiciū tuum regi da, petebat obnixè Propheta. Veniat vt hinnulus, quia paruulus natus est nobis: Veniat vt capra, quę fœmina est, & ideò fragilis, Non vti leo rugiens veniat, cuius rugitus terrā absorbeat. Vnde hoc mysteriū Angelos nō latuit, vbi eo ascendēte Apostolis dixerunt: Hic Iesvs, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet. Ecce spōsa Ecclesia diuinū habet consiliū, dum tam sapienter orat: Assimilare capræ hinnuloque ceruorum. Hoc est, propter electos veni mitis, & suavis ad iudicandū, quāuis superbis appateat terribilis & formidabilis. Nos verò fratres preparātes corda nōstra, cū spōsa quotidie acclamemus: Bonè Iesv reuertere, & quam primū veni. Trahe nos post te: vt mortalitate deposita, immortalitatem induamus, tecum & in cælis regnemus.

CAPVT

CAPVT TERTIVM
CANTICORVM.

N lectulo meo per noctes quasiui,
quę diligit anima mea. Quasiui illū
& non inueni.

SPONSA synagoga adhuc loquitur. Nam postquam sponsus ab illa recessit, quia illa eum abnegavit, & fornicata est cum vitulo, quem adoravit, in lectulo suo cogitans malum quod fecit, dolet de facinore commisso, & quærit dilectū,

qui à iugo graui Pharaonis illam eripuit, tot patris potentis, id quę quadraginta annorum curriculo in deserto ingemiscens fecit. Hic literalis sensus est, vt quidam asserunt. Causatur, & conqueritur se eum nō inuenisse, quia in lectulo literæ, & ceremoniarum ipsum quærebat, in quo nullatenus inuenire poterat. Umbratica erant omnia illa, & aduentante luce Euangelica cuncta euauerunt. Deus planè spiritus est, & in spiritu vult adorari, vt Dominus Samaritanæ testatus est. Imò Apostolo teste: ^{1. Cor. 3.} Litera occidit spiritus autem viuificat. Vel de sapientibus mundi hoc potest exponi: quoniam Philosophi, suo iudicio innitentes, conabantur inuenire Deū, qui planè inueniri non potest in lectulo angusto, id est, in intellectu nostro dumtaxat naturali lumine illustratus. De quibus scriptum est: Vanum est vobis ante lucem surgere. Hoc est, gratia summi numinis deficiente, frustra quærere Deum conamini. Mira res. Ij cū Deum cognouissent, non vt Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed

G 3 euanue-

euauerunt in cogitationibus suis. Glorificatur Deus in nobis per fidem & amorem, quibus illi superbia turgidi egentes stulti facti sunt. Et tided quasi per noctes Deum quærebant: quum debuissent surgere ad lucem diuinæ gratiæ, sine qua Deus optimus haud inuenitur. Rursus, sponsa, quæ est sancta Ecclesia Romana, valdè afflicta ait: *In lectulo meo per noctes quasui, quem diligit anima mea.* Quasi in lectulo, & quiete contemplationis sponsa Christum I E S V M quærit, per noctes in omnibus calamitatibus Deum ipsum inuocans. Quippè, quem nō inuenit, quia ut optabat præsentiam illius, minimè per dulcedinem cōsuetam sensit. Sanctus Gregorius de vnaquaque fidelis anima hoc exponit. Lectulum sibi sancta anima in nocte facit, dum perturbationes quasque mundi fugiens secretum cōponit, in quo requiescat. In hoc lectulo quæ diligit quærit: quia dum à seculi sollicitudinibus vacat, in eius inquisitione, quomodo ad eum perueniat, nō quiescit. Et benè per noctes amantissimum sponsum quærit: ut eo inuento, qui lux vera est, & illuminat omnia hominem venientem in huac mundum, tenebras ampliùs non patiat. Quærit eum, nec inuenit, videlicet, ad votum: eo quod ille aliquando se abscondit, ut desideria crescant, & aucta plus meriti adducant. O beatam animam, quæ iam soli Deo vacat, arcu confraeto, & armis hostili bello cessante, videre poterit, quoniam suavis est Dominus. In hoc lectulo, in hac nocte sponsa dormit, & cor eius vigilat: dormit foris, intus euigilat. Notandum, quòd lectulum suum vocat, quasi quem sola habeat, & in quo nondum cum sponso quiescat. Quærit itaque sponsum, non quòd ipsum non habeat, nam si eum non haberet, neutiquam eum quæreret: quærit profectò amplie

Nota.

S. Grego.

Iodit. x.

Canti. 5.

phoris gratiæ illuminationem, præsentiam intelligentiam, & spiritalis dulcedinis experientiam. Signanter ait, *Quæ diligit anima mea*, id est affectuosè cum diligo ad salutem animæ, non ad temporale commodum: & hoc est spiritaliter diligere. Vos charissimi, ut inueniatis sponsum, in tempore debito quærite. Injuxta illud Prophetæ Esaiæ dicentis: *Quærite Dominum dum inueniri potest.* In hac vita poenitentiam agite, ne morte aduentante percaatis. Fatuæ virgines, quia clausa ianua, & sero venerunt, repulsam passæ sunt. Qui corde ardenti, & per opera bona in tempore hoc, & vita comite Christum quærit, profectò illum inuenit. Bonus Dominus animæ quærenti illum. Quærendus est etiam sponsum, ubi oportet. Verum Apostoli, & sanctæ mulieres Saluatorem quærebant, ubi non erat: Surrexit non est hic, ait Angelus Domini. Itaque nec iam quærendus est in præsepio, non domo Caiphæ, aut Pilati, non tandem, ut pulchrè ait Bernardus, in cruce, aut in sepulchro, sed in dextera Dei Patris regnans. Noctes verò tenebrosas, ut idem sanctus testatur, habet mundus, & ipse mera nox est. Nox est perfidia Iudæorum, nox ignorantia Paganorum, nox pernicata hæreticorum, nox tandem tetra est orthodoxorum carnalis & animalis conuersatio. Frustra per has noctes iustitiæ solem, & lumen veritatis quis quærit. Cæterum sapientes reges Magi lumen verum, & æternum Christum I E S V M quæserunt, & inueniunt tamen in lumine cælico, in stella fulgente, quippeque eum ostendebat in Bethlehem natum, qui ait: Ego stella splendida & matutina. Sed quid iam sponsa apudacter dicat, audiamus.

Esai. 57.

Math. 25.

Troc. 3.

S. Bern. ser.

75.

Apoc. 22.

*Surgam, & circuibo ciuitatem, per vicos
& plateas quaram quæ diligit anima mea.
Quæ sibi illum, & non inueni.*

MAGNA sedulitas sponsæ, ingensque amor hic vehementer ostenditur. Quem per noctes quarebat in lectulo, & inuenire non valuit, denud exquirere instituit maximo cum labore. Nam qui in contemplatione sæpè numero non inuenitur, nec eius dulcedo, & mellicita suauitas apparetet, aliquando in officio pietatis & misericordiæ in proximū patescit. *Surgam, & circuibo ciuitatē*, hoc est, lectulum meum dimittam, in ocio iam non sponsum quæram: et quem quæseram per noctes, id est, per creaturas visuales, & nō inueni, quæram nunc per vicos, per eos scilicet qui arctam ducunt vitā in cœnobijs: nec nō per plateas, nempe per amplas secularium vitas: nam Spiritus vbi vult spirat, & acceptor personarum Deus nō est. O magna charitatis energia, o mirabilis dilectionis vis, omnem mouet lapidem sponsa, & nihil intentatum relinquit, donec sponsum adinueniat. Ad humilitatē se conuertit, vt quæ per se non inuenit, per alios saltem quærat, si fortè per illos sui voti compos fiat. Cogitatione circuit ciuitatem, conuentum, & sanctorum cōgregationē cōtemplatur, vt quod sibi deesse agnouerit virtutum, per eorum exempla refarcire valeat. Vniuscuiusque specialē gratiam explorans, ab alio humilitatis, ab alio patientiæ, ab alio obedienciæ, charitatis & abstinentiæ flores decerpens. Priùs per vicos quærit sponsum, à perfectis quærēs exemplum, quique omnia relinquentes, Christū IESVM in Cruce nudum nudi sequuntur: qui tandem in carne ambulantes, non autem secundum eam viuunt: imò

corum

eorum conuersatio in cælis est. Deindè quærit sponsum per plateas, vitam secularium considerans, qui pietatis opera exercent, orationi vacant, & in mandatis Dei sine quærela ambulant. Sic anima deuota amat in aliis, quod sibi deesse agnoscit: quatenus sese dimittens sponsum inueniat. Nempe incitamenta virtutis nusquam contemnenda sunt. Quis aded demens, qui Abrahæ obedienciā paruipendat: quique, Domino iubente, vnigenam filium suum Isaac occidere decreuit? Aut quis tam rudis, qui patientiam Iob non admiraretur, qui liberorū mortem æquanimiter ferens, benedixit Dominū dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Deo placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tandem humilitatem Dauid viri secundum cor Dei nemo est qui non laudet: Ludam & vilior fiam, ait ad Michol, ante Deum qui elegit me. Alibi canem mortuum se appellauit coram rege Saul. Multi sub lege gratiæ etiam fuere, qui nobis salubria exempla dederunt.

Beatus Bernardus verbum hoc de tempore resurrectionis Christi IESV explicat. *Surgam*, ait: intueri quia iacet, alioqui non diceret *Surgam*. Quid ni surgeret recognita resurrectione dilecti? Cæterum, o beata si confurrexisti cum Christo, quæ sursum sunt sapiēs, & sursum quærens Christum sponsum, vbi sedet in dextera Patris. Quæ rebat ergo sponsa dilectum, sentiens vt paruula, per vicos & plateas prædicantem & miracula facientem post resurrectionem. Hinc illud dicebant duo discipuli: Nos autē putabamus quod esset redempturus Israël. Atqui, vt frustrata dicit: *Quæ sibi illum, & non inueni*. Vt adimpleretur, quod sponsus dixerat: Vado ad Patrem, & iam non videbitis me, Sanctus Bernardus in Cantica sermone. 76. ait.

Nondum inuenit illum ad votum, nondum præsentiam

G 5 eius

Nota.

Io. 4. 3.

Humilitas
sponsæ.

Philip. 3.

Nota.

1. b. 7.

2. Reg. 6.

S. Ber. ser. 75

Colo. 3.

Luc. 22.

Io. 11. 16.

eius sensit, nec desideratam gratiam dulcedinemque recepit. Non dubium quin in hoc circuitu & labore gratiam auxerit: sed desideria accensa sunt, non adimpleta; excitata, non se data. Imò augmentum gratiæ esuriē excitatione: sicut scriptum est: *Qui edunt me, ad huc esurient.* Itaque quo plus gratiæ anima accipit, eo magis humiliatur. Non arbitror me apprehendisse, clamat Apostolus. Vel sponsa se inuenisse Christum negat, dum perfectiorū egregias, atque heroicas virtutes attentius cōsiderat. Hinc Apostolus ait: *Ego sum minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus.* O stupenda res: qui magni sunt apud Deum, necesse est, vt apud se parui fiant. Huc attinet, quod Dei para Gabiella paranimpho celesti respōdit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuū.* Ecce quā sit mirabile humilitatis donum. Sanè perfecti viri districti iudices sui sunt, & aliorū pij: & cū multa fecerint, seruos se inutiles dicunt, præcepto Saluatoris edocti. *Quasi illum & non inueni.* Ac si dicat: *Heu me misera iam quò ibo? quò me vertam nescio?* Quasi in creaturis magis nobilibus, & minùs generosis, quasi in viris perfectis, & imperfectis, nusquam apparet, non ideò à quærendo desistam: scio quòd ipse pollicitus est: *Quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis.* Hunc arrabonem habeo, hoc pignus in corde meo seruabo. Et cū hæc mecum reuoluerē, ecce ad sunt ciuitatis custodes.

I*Nuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem.* Hebraicè. *Qui circumstant ciuitatem.*

B*ONE* Deus, vbi sponsa quærit dilectum, & non inuenit, quæritur ipsa, & inuenitur. Custodes erant Moyses & Aaron, qui populum Dei moderabantur. Et hos

hos interrogat sponsa synagoga. Ecclesia autem noua suos custodes habet, nam doctores, & pastores dum lucrandis animabus diçis & scriptis inuigilant, vbi desiderij aliquantum sentiunt, augmentare ad meliùs nūquam cessant. Hi nimirum sponsam inueniunt, quia Dominum Christum inuenire satagentem recipiunt, & vt citiùs inueniat, præceptis instruunt, & exemplis accendunt. Verè vigiles sunt, vel esse debent Prælati & ministri Ecclesiæ: de quibus scriptum est: *Ipsi peruigilant tanquam rationem reddituri pro animabus nostris.* Ij laqueos diaboli eludunt, tendiculas dirumpunt, machinamenta frustrantur. Ij sunt fratrum amatores, & populi Christi qui multum orant pro populo, & vniuersa sancta ciuitate. Iis vsq; nūc pastor bonus ait: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Vigilia & oratione omnes opus habemus: magis autem Prælati & pastores Ecclesiæ, quæ ciuitas appellatur. Vidi ciuitatem sanctam nouam descendentem tanquam sponsam ornata viro suo. En ciuitas est, & simul sponsa. Nec abs re ter Saluator interrogauit dicens Petro: *Petre amas me?* hoc est, nisi tua tibi conscientia testimonium perhibet, quòd me amas plusquam tua, plusquam tuos, & plusquam te, nullatenus ouium mearum, pro quibus sanguinem meum effudi, & vitam meam spontè dedi, curam habeas. Terribile verbum, & vehementer timendum, ait sanctus Bernardus serm. 76. in Cantica. Vbi ad fabre optimum pastore delinuat: nec nõ sermone sequenti, inuehitur aduersus prælatos, qui plus inuigilant ad honores, & quæstus vendicandos, quã ad fidelium animas lucrãdas. Sat sit scire, quòd Esaias dixit: *Super muros tuos Hierusalem cõstitui custodes, tota die ac nocte non tacebunt in perpetuū.* Quod nõ tantū de Angelis, qui sunt administratorij spiritus, missi propter eos, qui

Eccle. 24.

Notã.

Luc. 7.

Matth. 7.

S. Grego.

Notã.

Hebræ. 13.

Apoc. 21.

S. Bernard.

Esai. 62.

Hebræ. 7.

qui hæreditatem capiunt salutis, sed de prælatis diuus Bernardus intelligit: et quid est lepidè, quoniam Angelus Domini exercituum est prælatus, aut prædicator. Sanè le rugiens satanas non dormit, quin semper circuit querens, quem deuoret, beato Petro auctore. Quid ni Angeli, & angelici viri noctem ducant in somnem vigilantes, & orantes, ne lupus rapax orthodoxorum animas iugulet, deuoret, ac perimat? Fugiebat somnus ab oculis meis, dicebat bonus pastor Iacob, qui non nisi oues soceri sui Labā custodiebat. Quanto magis prælatum oportet vigilare, ne fortè aliqua Christi IESV ouis errabunda pereat? *Inueniunt me vigilantes*, inquit sponsa, quia priùs inuenta fuit, quam collecta. Ite in vniuersum mundum, ait Dominus pastoribus suis, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Ac si dicat: Vos vigilantes ciuitatis sanctæ querite mihi sponsam, & ex omni gente vocate animas, & adducite mihi. Quandoquidem vocabulo apto pastores Ecclesiæ Episcopi nominantur, id est, superintendentes, vel superuigilantes. Obnixè orandum, & Christum IESVM precemur oportet, vt vnus quis eorum dignè suo ministerio fungatur: nā iudicium durissimum fietiis qui præssunt.

Summa, Vigilantes, qui sponsam inueniunt, vel philosophi antiqui sunt, quorum doctrina nō potuit ostendere Deū tanquam finem, & foelicitatem hominis, quanuis ipsa eos interrogarit: aut Angeli sunt, qui nos custodiunt, iuxta illud: Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Et Dominus in Euangelio, Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in calis est. Vel tandem prælati, & concionatores verbi Dei custodes appellantur, quibus maximè incumbit vigilare, & animas fidelium in viam salutis reducere, cum Apostolo acclamantes: Infirmis factus sum infirmus, vt infirmos lucrificerent.

Gene. 37.

Mat. vlti.

Sapient. 6.

Psal. 90.

Matth. 18.

I. Corint. 9.

cerem. Quanto autem affectu, quantaque deuotione, tandem inuento, tan diu quæsito sponso inhereat, sitque in finem vsque seculi hæsitura, subinde ipsa non tacuit.

Paululum cum pertrāssem eos, inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittā, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Hebraicè. Prebendam ipsum, & non lente scam super ipsum, vsque &c.

POST QUAM interrogauit vigilantes ciuitatis: *Numquam diligit anima mea vidistis?* Id est, si eum vidistis, nunciate mihi quid dixerit vobis. Instituit eos pertransire, & dilectum suum querere, id è ait: *Paululum cum pertrāssem eos, inueni quem diligit anima mea.* Hoc est, paulò postquam mortui sunt Moyses & Aaron, inueni quem diligit anima mea. Quia reuersus ad me tempore Iosue, quando cum eius adiutorio debellauimus vnum & triginta reges, tenui eum, non dimittam, nec lente scam super eum, donec introducam illum in tabernaculum Silo, & hoc pro omnibus beneficiis mihi impensis. Ad hæc Ecclesia, quæ ex gentibus adunata est, clamat postquam ex Apostolorum doctrina, gratia summi numinis cooperante, Christum IESVM agnouit, & inuenit. Quo inuento ait: *Tenui eum nec dimittam, donec introducam eum in domum matris meæ.* Mater nobilis huius spōsæ ea est, de qua Paulus: Mater nostra Hierusalem libera est, & hæc non militat in hac lachrimarum valle, sed sursum regnat in cælis. Alij sic exponunt: Paululum cum pertrāssem Angelos, qui vigilantes sunt illius ciuitatis, statim inueni Christum IESVM, quinon

Notā.

Iosue. 12.

Galat. 4.

qui nō inter Angelos, sed super omnes Angelorū choros ad dexteram Patris sedet, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomē hereditauit. Verū qui sponsi mellitā dulcedinem delibare cupit, per contemplationē oportet super Seraphim volitet. Imō quibusuis creaturis pertransitis, & quasi sub pedibus infernē relatis, in throno Trinitatis sanctissimæ eum quærat: inibiq; ipsam procliuo genū adoret, toto & affectu diligat. Notandum quod sponsa dignior est Angelis ipsis, quia filius Dei nūquā Angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehendit. Nihilōsetius Angelorū opē indiget, quia illi vident facie ad facie Deum optimum, nos verō per speculū fidei, & in enigmate. Sed quorsum Angeli nil sponse interrogati responderūt? Planē ipsi, nisi spōsus præcipiat, quicquā effari possunt. Vel dicendū, quod ipsa responsum eorū non expectauit, nimia anxietate affecta. Quod ad literā sanctæ Marię Magdalenę cōtigit in orto quærens dilectū suum IESVM. Ibi videt duos Angelos qui dicunt ei: Mulier quid ploras? at illa: Tulerunt Dñm meum, & nescio vbi posuerunt eū. Hęc cum dixisset, cōuersa est retrorsum, & vidit IESVM stantem. Ecce statim vt pertransiuit Angelos, dilectū inuenit. O nos foelices charissimi si cuncta visibilia, & inuisibilia Christi IESV ob amorem pertransētes in eo tantū cor nostrum quiesceret. Haud dubiè cum regali Phopheta iubilantes cōcineremus: Deus cordis mei pars mea Deus in æternū. Nisfallor is etiam Angelos ipsos pertrāsierat, quando dixit: Quid mihi est in cælo Dñe, aut à te quid volui super terram? O ter quaterq; beata anima, quæ toto corde hoc quotidie decārat. Insuper, & anima fidelis, quæ pars Ecclesię est, verba præassumpta dicit: *Tenui eū, nec dimittā.* Et veluti Iacob nocte tribulationis trāfacta, & mane illucescēte, brachiis suis amplexatur Christum

stū, & ait: Non dimittā te, nisi benedixeris mihi. Tenetur Deus orationis deuotione, desiderio ignito, memoria iugi, gemitibus assiduus, fide integra, spe firma, charitateq; flāmigera. Non luctam dimittit, quamuis aurora rutilet, & temporalia arriiserint, vel spiritalia ad vorū venerint: quin & ire pro sua virili contendit de virtute in virtutem, donec videat Deum deorum in Sion. Cæterū marer gratia est, quæ nos Deo genuit, cui⁹ domus est humana mēs, in qua eadē gratia suscipitur. In hanc domum dilectū cupit introducere, vt cum illo maneat, & inhabitet. At Christus iubens in mente virtutibus ornata manet, iuxta illud: Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligā eū, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Rursum, sancta Ecclesia non dimittere spōsum Christum asserit donec eū introducat in domū matris suæ: nā salus ex Iudeis prodit. Et quia cū intrauerit plenitudo Gentiū, tūc Israël omnis saluus fiet, quia in fine mundi agnosceret suum verum Messiam, & illum suscipiet, & sic erit vnus ouile & vnus pastor, ideo ait: *Tenui eum nec dimittā, donec introducam eum* in synagogā quæ mea mater est. Quæ ipsa illuminata dilectū meum IESVM, apertis vlnis suscipiet, quamuis propè mundi finem. Vndè sanctus Bernardus: Magna Ecclesię charitas, quæ non emulę quidem synagogæ suas delicias inuidet. Quid obsecro benigniūs, vt quem diligit anima sua, ipsum cōmunicare parata sit inimicæ? Itaque domus matris synagoga est, de qua Dñs: Amē dico vobis relinquetur domus vestra deserta. Idq; gestū est, vbi Apostoli ad Gentes transferūt, Hebræis relictis. Sed maximè aduertendum, quod nō modò introducere cupit spōsum in domū matris, sed in cubiculū genitricis. Cubiculū secretū gratiā peculiarē indicat. Proculdubio qui thalamū ingreditur, spōsus est. Ecce ingēs Dei pietas

Hebr. 7.

Nota.

Ioh. 10.

Psalm. 72.

Gen. 32.

Psalm. 83.

Ioh. 14.

Rom. 11.

S. Ber. ser. 79.
in Cantica.

pietas erga nos. nō fat fuit ei, nos redimere ex ore zabuli nisi redemptor & sponsus esset nobis. Sponsabo te mihi in fide, desponsabo te mihi in iudicio & iustitia, desponsabo te mihi in sempiternū. En pollicitatio mirabilis quam filius tēpore pręstituto adimplenit. Quid iam dicam fratres de hęc tā sedula sponsa, quę omnes creaturas lustravit, omnes cęlos & Angelos pertransiuit, vt dilectū suum adinueniret? Ni fallor aquila est magnarū alarū, longorū membrorū ductu, plena plumis, & varietate. Hęc venit ad Libanū, & empyreum cęlum, & tulit medullam cedri: dū Patris cęlestis filium Christū IESVM inuenit, manibus suis tenuit, atque in domum matris suę introduxit, nec non in cubiculum suę genitricis reclinauit. Magna sunt hęc, & annotatu digna: sed omnia explicare non possumus nunc. Diuus Gregorius cubiculum genitricis dicit cordis nostri secretum, in quo maximopere spōsus delectatur, & habitare cupit. Iuxta illud: Fili prębe mihi cor tuum. Quis non stupefcat, Deus omnipotens, qui cęlum & terram implet, is in re tam parua, tamq; exigua, vt est corn nostrum, habitare desiderat, nec nō delicias suas in mente nostra cōmorari existimat: sed ad nostrum epithalamium reuertamur.

Adiuro vos filia Hierusalem per capreas cervosq; camporū, ne suscitatis, neq; euigilare faciatis dilectā, donec ipsa velit. Hebraicē. *Adiuro vos filia Hierusalem, in capreis, vel cerua cępi, si suscitatis, & excitatis, ipsam dilectam.*

MIRE ac terribiliter repetit hęc suam adiurationem sponsus, quam rursus facit filiabus Hierusalem,

lem, hoc est, omnibus hominibus, oppidis, & ciuitatibus filiorum Israhel, quippe quę erāt sub magno sacerdote, vt iam superius attigimus in secundo capite huius Cantici. Erat quidem Hierusalem metropolis omnium ciuitatū Israhel. Quam quidem adiurationem, sicut in figura tunc sponsus fecit, sic omnibus Ecclesiis mundi, quę sunt sub Maximo Pontifice nouę Hierusalem vrbis Romę metropolis omnium Ecclesiarum, nunc facit: *Adiuro vos filia Hierusalem, per capreas ceruosque camporum*, id est: *Imprecor tenuissimam mortem vobis caprarum, & ceruorum, quę cum pateant omnibus in venationem, & in prędam circumuentę à venatoribus, morte acerbissima afficiuntur.* Hoc vobis contingat, si calūniatę fueritis dilectam meā sponsam, nouā Hierusalem Romanam Ecclesiā, quousq; voluerit mihi obsequi. Itaque sponsus gratissimam habēs hanc sponsę fidē & diligentia, qua etiā absentem tanta sedulitate, hac & illac requirit eū: gratissimumq; habēs affectū, & firmū propositū, quo ita sibi charitate indissolubili adherere instituit: hoc verbo, quasi respōdens illius amoris, per adiurationē cōtestatur dilectissimā sibi esse tā fidem sponsam eiusq; pacem, & tranquillitatē sibi maximē cordi, & curę fore. Quod perspicuū est, in hoc quod tā seuera cōminatione, cum interpositione iurisiurandi vniuersos deterreat, à perturbatione dilectę suę. Sed lubet de hoc somno pauca referre, orās, vt experimēto omnes agnoscāt, quę rudi verbo propalare contēdimus. Nempē anima pia cū Christo IESV in cubiculo sui cordis obdormit, vbi ab externis oculis claudit, & interna per cōtemplationem cognoscit. In quo felici somno cū Iacob scālā videt, cui Dñs enixus astat, & Angelos ascendētes ad Dei cōtemplationem, & descendētes ad humanā visitationē intuetur. Contemplatur iudē Angelorū & animarum

H beatarum

Osec. 2.

Excc. 17.

Prolet. 23.

Ier. 23.

Nota.

Nota.

Anime som-
nus.

beatarū gloriam & ingentem charitatem, qua nostrā salutē & foelicitatē magnopere appetūt. Per hos, quasi per ca preas & ceruos cāporum filię Hierusalē adiurātur, ne excitē spōsam. Quia sicut illi amori creatoris inherēt, & nihilominus salutis humane curā gerūt: sic sancta Ecclesia, & quæuis pia mens in Dei amore quiescit, & proximorū salutis intēdit. Benē ergo per hos adiurantur Hierusalē filia, vt potē conscios & testes charitatis eius, & industrię & occupationis circa proximos necessarię. Angeli & homines, qui iam iam transierunt in regnum cælorum, caprę & cerui camporum sunt. Ij à longē conspiciunt, & in sublimi contemplatione eleuati regem in gloria sua vident. Bona quidem est occupatio exterior in proximi cōmodū, longē foelicior interior, in qua feruet oratio. Martha foris laborat, Maria verò intus contemplationi vacat. Dic illi, vt me adiuuet, ait Martha, nō intelligens, quòd benē illam adiuuat, quæ diuinum adiutorium illi implorat. Frustrā laborē impenderet, plātaret, atq; rigaret, nisi Deus incrementum daret. Vndē pulchrē Saluator respondit: Maria optimā partem elegit, quæ nō auferetur ab ea. Optimē igitur occupatur sponsa, quanuis exteriùs non operetur. Nōnne plus vtilitatis afferbat oratio Moyfi in monte, pugnante Iosue & exercitu suo cōtra Amalech, quàm omnes bellatores laborando? equidem manibus eleuatis in oratione, tyrannus rex succūbebat, remissis verò Moyfi manibus, Amalech vincebat. Iure ergo sponsus dilectę suę somnum custodit, ne quis eam excitet, donec ipsa velit, cuius voluntas nō alia est nisi sponsi voluntas. Semper vtiq; ipsa precatur: Pater non mea voluntas sed tua fiat. Et iterum: Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra.

Summa: Laboremus fratres, vt solerti cura spōsum que-ramus, inuentum in domum, & cubiculum cordis ipsū intro-
introdu-

Matth. 18.

Lucæ. 10.

Exo. 17.

Matth. 6.

introducamus. Nam si eū introduxerimus profectò ipse introducet nos, & abscondet nos in facie suā abscondito: tutabitur nos, & ne quis conturbet cor nostrū, vigilabit, vti de Magdalena paulò superiùs prædiximus.

Qua est ista, quæ ascendit per desertū, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrha, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Hebraicè. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, sicut palma fumi, suffumigata myrrha & thure, ex omni puluere aromatarij?*

AD MIRATIONE raptæ gentes accolæ deserti, videntes synagogam auxilio summi numinis sic ferream, & per defecta loca sic gradi, vt columna ignis noctu, nubes placida per diem eam adumbraret, ob maximam gloriam eius iure exclamant: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum?* Comparat gentiū populus eā virgulæ fumi, quæ sursum breui ascendit, propter aromata, quæ in tabernaculo, & iuxta arcam foederis cremabātur. Rursus versa vice synagoga eadē verba repetit, videns, quòd Spiritus sanctus etiā super gētes descenderet, sicut super Hebræos. Quod latius in Actis Lucas recenset: stupens ergo clamat: *Quæ nā est gens ista, idolis seruiens, sine lege Dei, absq; sacrificiis & circuncisione, quæ sic exaltatur per desertum hoc, & Deo placet, quem admodum suffitus placere solet odorantibus illam?*

Sub hæc, admiratio hæc sodalium sponsi est: nam Angeli Ecclesiam nouam admirantes, quòd sic in altum ascendat, vt post habitis mundi honoribus, & seculi fallacis diuitiis, delitiisq; carnis spectis, super æthera vo-

Nota:

Act. 10.

litans, Angelos ipsos transiliens in solo sponso suo Christo I E S V quiescat, Verum enimvero iure optimo stupēt sodales sponsi, prodigium hoc prodigiosum inspiciētes. Equidem ascensiones in corde suo Ecclesia disponens in hac lachrimarum valle, supra modum ascendit, cū Apostolo inquiens: Conuersatio nostra in cælis est: vndē Saluatorem expectamus Dominū nostrum I E S V M Christum. Et iterum in Psalmo Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalem. Nonne fratres vbi thesaurus noster fuerit, ibi cor nostrum est? Profectō si Saluatorē toto diligimus pectore, in eo cor nostrum quiescat oportet. *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum.* Desertum hoc nō est nisi mundus, vt benē ait diuus Gregorius. In hoc deserto Ecclesia, siue quælibet anima pia, quasi exul degit, cum Psal mista gemitus assiduē mittēs: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Quid multa? Veluti in deserto scilenti beluæ ac serpentes sunt dæmones & scelerata, quā innumera mūdum incolunt, Alioqui Iob non diceret: Frater sui draconum, & socius structionum. Ecce cum quibus habitamus, & sternentes somno indulgemus. Atqui sponsa per hoc desertum transiens, cuncta visibilia abdicans, ascendit supra æthera flagrātī desiderio. O felices qui visibilia abhorretes, mentē ad cælestia erigunt. Quid obsecro in hoc deserto est, nisi labor, & afflictio? Vidi cū cæta, quæ sub sole sunt, & ecce omnia vanitas, & afflictio spiritus, inquit rex sapientissimus, & potentissimus Salomon. O mūdum aridum, sterile, infœcundum, & orani bono destitutum, vç amantibus te, quia miserē peribunt. Obseruandum tamen, quōd sponsa per hoc desertū ascendit, non sua, sed sponsi virtute facta. Vndē ipsa orat obnixē: Trahe me post te, & curremus in odorē vnguentorū tuorum. Et Dominus ait: Sine me nihil potestis facere. Et in Osea

in Osea scriptum est: Lactabo eam, ducam eam in solitudinē, & tibi loquar ad coreius. O solitudinem mirabilem votis omnibus desiderandam, vbi solus sponsus cum sola sponsa quiescit. O silentium iucundum, vbi filēt cuncta, tranquilla sunt omnia, & leni auditur murmure vox dilecti personās. Planē charissimi hoc desertū, & solitudo nō adest, nisi rege iniquo Pharaone, & exercitu eius debellato, relictaq; profus Ægypto. Tunc, ni fallor, māna cæleste descendit, tūc aquæ Marath quanlibet amaræ, ligno crucis Christi dulcescunt. Ecce elōgani fugiens, & mansi in solitudine. Agite fratres: rex noster, & dux noster Christus I E S V S desertū petiit, in quo ieiunans, cū Satana colutatus, eum deuicit. Ascendamus cum ipso cūctis renūciātes temporariis rebus, quo triumpho eius potiri valeamus. Scientes quoniam anima nunquā minus, sola, quā cum sola sponso suo adhæret.

Quasi virgula fumi ascendit, non ceu cedrus, aut palma pro cæra: quia sponsa omnium charismatū donis decorata, tanto humilior efficitur, quanto sanctitate maiori pollet. Mirabile dictū: sancti viri quamuis virtutibus egressi, miraculis, & heroicis operibus fulgeant, à Christo I E S V edocti, sa penumero aiunt: serui inutiles sumus: nihil boni sibi ascribūt, sed Deo optimo gratias agunt, eiq; pro sua virili gloriam referunt. Quod autem fumus hic, ex myrrha & incenso oriatur, mysterio nō vacat. Myrrha mortuorum corpora condiuntur, ne putrescāt, thura verò accenduntur, vt in sacrificio redoleant: eam obrē per myrrhā mortificatio carnis, per thura seruens oratio designatur. O quam suauē redolet oratio coram Deo, quæ ex mortificatione carnis & vera pœnitentia scaturit: Ascendat oratio mea Domine, sicut incensum in cōspectu tuo, dicebat Propheta. Sed alibi ait: Humiliabā animam meā

in ieiunio, induer bar cilicio, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Ordo verborum magnā habet emphasim, nam prius de myrrha pœnitentiæ, postea de oratione memoriam fecit. Post autem mortificationem carnis & orationem, omnes virtutes sequuntur, quam ob causam sequitur. *Et vniuersi pulueris pigmentarij.* Pigmenta quidem facimus, teste Gregorio, dum virtutes omnes in corde coadunamus. Itaque vbi opera singula pœnitentijs expendimus, nequid minus rectum in oculo maneat: tunc duobus procul vnguenta virtutum, quasi puluerem trahimus: vt eo mundiora sint opera nostra, quò subtiliùs ea ab omni subreptione viciorum discernere non cessamus. Ecce regina quæ mira odoris fragrantia induta vestimentis procedit, totum implens aërem, & locum per quem procedit. Vnde meritò de ea scriptum est: Myrrha, & gutta, & casia à vestimentistuis, à domibus eburneis: alia editio, à gradibus eburneis. Nos verò fratres in deserto arētī fructum faciamus, qui maneat. Ascēdamus interim corde, omnia ob Christi amorem deserētes, pœnitentiæ & orationi incumbamus: lumbos nostros castitatis cinctorio accingamus, lucernæ ardentes in manibus nostris sint, quo cum sponso Christo ascendere valeamus.

EN lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël: vniuscuiusque easis super femur suum propter timores nocturnos.

QUIDAM hunc textum de exercitu Israëlítico, qui tabernaculum Dñi, & arca fœderis comitabātur, exponunt. Ita vt sexaginta fortes, numerus ponatur pro incerto

certo numero. Hoc est, sexagies decē millia fortium, quæ sunt sexcēta milia virorū fortium, quæ egressa sunt de Ægypto circuibant tūc tabernaculū, in quo Deus habitabat, tūc etiam arcam, per quā Deus optimus tot miracula parabat. Quæ quidem arca typum gerebat Deiparæ Marię virginis, de qua filius Dei erat assumpturus. Alij de rege Salomone intelligunt, cuius lectū circuibant viri fortes de Israël, potissimè noctu, quando maiori custodia reges indigent. Nos verò ad mysticum sensum omnia referamus.

Profectò verus Salomō, cuius imaginem ille gerebat, Saluator noster est, qui que de se ipso ait: Ecce plusquā Salomon hīc. Salomō pacificus interpretatur. Quis tā pacificus, vt noster Saluator? Imò ipse pax nostra est, qui fecit vtraque vnum, ex vtroque populo Hebræo, & Gentili vñā Ecclesiam condens. Is inquam per sanguinē sanctū suum pacificauit, quæ in cælis & in terris sunt. Salomon pacificus noster Saluator est, in cuius benedicta natiuitate Angeli pacē in terris decātauerūt: sicut vaticinatus est regalis Propheta. Erit iustitia & abundantia pacis in diebus eius. Abundans pax, quæ nō modo transecta scelera suffecerit repropitiare delicta, sed omnia futura mala deleuit, donec auferatur luna, donec auferatur labor mutabilitatis nostrę, & vexatio mortalitatis, quā patimur. O verè abundans pax, quæ remisit offensam, & priorē delens, & mirū in modum præstat gratiam: erat pax homini in paradiso, vt non possit inuitus abduci: sed non erat virtus per quam posset reduci. Modo pax vberior in Christo, quæ post iteratos excessus vltro offertur, & pœnitentes non repudiat, sed reuocat, atque allicit, vt respiciant. Quod vno verbo pulchrè comprehendit Apostolus dicēs: Vbi abundauit delictum, super abundauit & gratia. Nec sicut

delictum, ita & donum. Is ergo Salomon lectulum habet: non enim fas est, ut tam præpotens rex lectulo careat. Sed quis lectulus eius ubi quiescit & oblectatur, nisi Romana Ecclesia? Qui pascitur inter lilia, floridum appetit lectulum. Hinc sponsa prædixerat: Lectulus noster floridus. Non plumeus in quo volutatur caro infelix, sed rosis & liliis aspersus, hoc est, in spiritualibus delictis sanctarum animarum delectatur. Hunc floridum lectulum sexaginta fortes Israël ambiunt, ne dæmonum infestatione, aut hæreticorum, & in fidelium incurfione possit superari, aut cubantem sponsum perturbare, inimici valeant. Unde Angeli sancti, potentes virtute ad faciendum verbum sponsi, ij fortissimi Ecclesiam tutantur. Quod si de fatana, sub figura Leviathan scriptum est: Non est potestas super terram, quæ comparetur ei: quid de Michaële, Gabriele, & aliis Angelis sanctis dicemus? In Daniele legimus sic: Princeps Michaël qui stat pro filiis populi Dei. Sed quorsum multos immo: Orante Eliseo aperti sunt oculi pueri Ziegi, & vidit montem plenum curribus, & igneis equis, ad defensionem prophetæ, qui ait: Noli timere, nam plures sunt nobiscum, quam cū Assyriis. Stupendares, pro defensione vnus viri tot Angeli dati sunt: quid putamus ad vniuersam Ecclesiam tuendam factum, aduersus principes & potestates, aduersus spiritualia nequitia & tenebrarum harum rectores? O quot myriades spirituum lectulum Salomonis circundant, tum propter honorem lectuli, tum etiam ob gloriam sponsi decumbentis in eo. Audeo cum Daniele testari: Millia, millium ministrant ei, & decies centena millia assistunt illi. Fortissimi Israël sunt, qui vident Deum, & facie ad faciem gloriam eius contemplantur. Angeli eorum (inquit Dominus) semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.

Nos

Nos verò non ita, sed videmus nunc per speculum fidei Deum. Rursus vnusquis gladium habet super fœmur, veluti milites parati ad prælium habere solent, ut statim contra hostes irruant, & eos prosternant.

Aliter alij de custodibus lectuli Salomonis loquuntur. Sunt etiam viri selecti ex Israël ad custodiam Ecclesie sanctæ, pastores, prædicatores, & omnes ministri ad hoc munus dicati. Ij toto nisu, zelo sancto accensi pro tuenda sancta Ecclesia plurimum infudarunt: nec non arma nobis reliquerunt, dogmata, & doctrinas egregias, quibus nostræ tempestatis aduersarios infideles, & pseudopphetas expugnare poterimus. Talis fuit Petrus Apostolorum princeps, talis Paulus, qui peritque in locis suarum epistolarum hos infestatores cauere, & confundere disertè docet, talis & sanctus Hieronymus, beatus Augustinus, Gregorius, & Ambrosius, alijque complures. Ij gladio verbi Dei acincti, gloriose propæce Ecclesie pugnarunt, & nos ad certandum strenuè docuerunt. Super fœmur gladios habebant, verbum Dei sit nobis à latere non in latebris, aut in pulchris libris dum taxat. Accingere eo potentissime super fœmur tuum, ita ut paratus sis ad reddendam rationem de ea, quæ est in nobis fide, & spe, sicuti beatus Petrus commonefacit. Non tibi sit ensis hæc sub fœmore, & verbi sacri studium carnis prudentia, quæ mors est, non supponas. Super fœmur suum, ut primo seipsum quisque corripiat, semetipsum custodiat, ac iudicet. Considera te ipsum, ne & tu tentaris. Propter timores nocturnos, id est, propter inopinatos lapsus, & subitas tentationes, quæ aduenire solent. Nocturnum est, quod improuisum, quod subitum apparet, etiã quod insidiosum. Hinc Paulus: Nec circumueniamur à fatana. Et iterum: Timeo ne sicut serpens seduxit Euam

H ; astucia

Cant. 1.

Psal. 102.

Iob. 41.

4. Reg. 6.

Nota.

Danie. 7.

Matth. 18.

Pastores.

Psal. 44.
1. Pet. 3.

Gal. 6.

2. Cor. 11.

astucia sua, ita corrumpantur sensus vestri, à simplicitate quæ est in Christo. Sed quid de ornatu tanti lectuli regali dicitur? Planè hoc verbum ineffabile est, id eò siletur, fat sit, quòd lectulus regis veri Salomonis est, vt nemo ignoret ipsum ornatum, sicut regias decet delicias. Cæterum lectulus hic non est ille, de quo Iob: In tenebris strauit lectulum meum: non ille est, quem per singulas noctes la-
 chrimis rigabat David: sed lectulus floridus, gaudio & lætitia plenus, in quo pacis princeps requiescit, & mirabilem pacem, quæ exuperat omnem sensum, suæ spõsæ largitur. O nimium foelix anima, quæ experimento agnoscit pacem hanc egregiam, quam sermo humanus non explicat.

Summa.

In summa: Post accensum per desertum, per quod tã laboriosè sponsa ascenderat, vti virgula fumi sua uè olen-
 tis, post mortificationem carnis, quam myrrha designat, & tandem post thuris fragrantiam, & orationem flãmige-
 ram, in qua facies orantis sūt altera, splendens vt Sol, ve-
 lut de sponso orante legimus, par erat, vt ad lectulū spon-
 sa deueniret, & sponsi amplexibus tandiu cupitis fructeretur. Fortissimi viri sanctam Ecclesiam tutantes, potentes
 Angeli sunt, de quibus Apostolus ait: Nõnne omnes sunt
 administratorij spiritus missi propter eos, qui hereditatẽ
 capiunt salutis? Ij verò ad docendum animas fidelium,
 & ad eorum custodiam diũ noctuque adsunt. Nec non
 & prælati & prædicatores viri fortes dicuntur, qui men-
 te gladium verbi Dei, & lingua, nec non & manu tene-
 re debent. Mente quidem ensem verbi Dei habeant, vt
 versati sint in sacris literis, & voluntas eorum die ac nocte
 sit in lege Dei. Malachias ait: Labia sacerdotis custodiũt
 scientiam, & legem ex ore eius requirunt: ratio, quia An-
 gelus Domini exercituum est. Oportet custodes Ecclesiæ
 etiam

Iob, 17.

Hebr. 1.

Mal. 2.

etiam in lingua possidere gladium spiritus, quod est ver-
 bum Dei: vt absque tremore Euangelium annũcient, secle-
 ratos homines increpẽt, hæreticos procaces cõfundant.
 Increpa, obsecra in omni patientia & doctrina, admonet
 Apostolus. Denique hanc cælestem rompheam bis acu-
 tam, viuam & efficacem, custodes lectuli Salomonis ha-
 bebant manu, id opere adimplẽtes, quod mente, & lingua
 orthodoxos docebant: ne, quod Dñs auertat, similes illis
 sint, qui cõsitentur se nosse Deum, factis autẽ negãt. Idq;
 in typo gestum legimus sub Nchemia: quando recedificã-
 tes templum, altera manu gladium, altera verò opus facie-
 bant. Ij fortissimi, & strenui in Israël meritò appellantur,
 qui dicunt, & faciunt. Nã qui fecerit, & docuerit, hic ma-
 gnus vocabitur in regno cælorũ. Talis, ni fallor, erat, qui
 ore suo benedicto dixit: Non veni soluere legẽ, sed ad im-
 plere: quando quidem ipse magister veritatis cõepit face-
 re, deinde docere. Cui non absimilis erat Gentium
 doctor sic dicens: Castigo corpus meum, & in seruitu-
 tem redigo, ne cum aliis prædicauerim, ipse reprobus ef-
 ficiar. En quales quamque strenui sunt custodes, qui lectũ
 regis regum Christi I E S V custodiunt,

2. Tim. 4.

Tit. 1.

1. Esdr. 2.

Matt. 5.

*F*erculũ fecit sibi rex Salomon de lignis Li-
 bani, colũnas eius fecit argẽteas, reclinato-
 riũ aureũ, ascensum purpureum, media chari-
 tate construit, propter filias Hierusalẽ. He-
 braicè. *Thalamũ fecit sibi Hierusalẽ, de arbo-
 ribus Libani: colũnas eius fecit argẽti: stratum
 eius auri, ascensum eius purpura, mediũ eius
 cõstratũ charitate de filiabus Hierusalẽ.*

FER.

Not. 4.

FERCVLVV hoc, siue thalamus, id est, cubiculū vtriusque coniugis (ueluti quidam testatur) tabernaculum illud est, quod ex præcepto Domini fecit Moyses in deserto, & in eo erat arca foederis, in qua habitabat gloria Domini, vti paulò antè diximus. Columnæ huius feruli describuntur Exodi 27. Reclinatorium aureū, operculum arce, quod ex auro mundissimo factū est, alio nomine vocatur propitiatorū, quia ex hoc loco Deus optimus loquebatur ad Moysen. Exo. 25. habebat ascensum purpureum, vt in eodem libro legimus. Media charitate construit, vel vt in Hebræo habetur: Intrinsecam partē feruli, seu thalami charitate construit: filiabus Hierusalem. Vel sic: Intrinsecam eius partem accensam charitate à filiabus Hierusalem. Verbum *Razyph*, vtroque modo potest exponi, teste rabbi Dauid. Ecce cubiculum, & feretrum in quo Salomon Deus omnipotens quiescebat, charitas, pax, & amor, & amicitia quæ erat inter Hierusalem, & omnes ciuitates populi Israëliti obediētes ipsi Hierusalem, tanquam matri. Vndè quousque filia Hierusalem seruarunt hanc charitatem, & dilectionem erga matrem suam, gratissimæ fuerunt Salomoni sempiterno. Quando autem defecerunt à matre, & charitatem posthabuerunt, & idola coluerunt, dissipauerunt media feruli. Et rex Salomon iratus, conseruata matre Hierusalem, tradidit filias in manus regis Assyriorum, tanquam capreas, & ceruicæ campi in prædam, & captiuitatem sempiternam. Et eodem pacto in noua Hierusalem, quandiu græci obediētes fuerunt catholicæ Romanæ Ecclesiæ, nil mali eis accidit: sed postquam per eorum hæresim, à sua matre noua Hierusalem Romana defecerūt, mox dati sunt in Turcarum manus, tanquam capræ & ceruæ campi. Ecce quàm displicet Salomoni

Not. 1.

Christo

Christo IESV pericatia, & in obediētia in Ecclesiā suā. Et nunc pro nefas, & pleriq; Germanorum ignorantes scripturas, non timent separare se à matre, & relinquere Petrum Apostolorum principem, & totius Ecclesiæ successores, & adherere recentissimis Lutheranis hæreticis diaboli ministris. Sed de his in declamatione festi sancti Lucæ, quæ extat in fine libri aduentus Domini, fusius tractauimus.

Hæretici.

Ferulum fecit sibi rex Salomon. Parui refert, si cum Hebræis thalamum, seu palacium dicamus. Ferulum à ferēdo dictum est. Planè sacrosancta Ecclesia in terra, tabernaculum vel vehiculū, aut papilio veri Salomonis Christi rectè appellatur. Ratio, quia stabilitatem in hoc exilio non habet. Non habemus hūc ciuitatem manentem, ait Paulus, sed futuram inquirimus. Cælestis ciuitas, ad quā inhiamus, fundamenta habet, quæ nō mouebuntur perpetim. Equidem nisi Deus optimus ad magnificentiam gloriæ suæ in hac Ecclesia ferretur, Apostolus non diceret: Empti enim estis precio magno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Diuus Gregorius Ecclesiam hanc dicit ferulum Christi, quā edificauit, non de quibusuis lignis, sed de Libano mōte, qui candidatio interpretatur, quia secundum præscientiæ suæ gratiam, Christus sanctā Ecclesiam Dei in æternum permanens sanctis construxit. Columnæ argenteæ, prædicatores sunt, qui vt etiā exemplis sustentaret, eos magna in stitutiæ rectitudine roborauit: & vt prædicationibus orthodoxos erudirent, nitore eloqui quasi splendore argenti decorauit. Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, purgatum terræ, purgatum septuplum. Est namq; sermo Dñi argētum, nedum propter candorem, quem suapte natura habet, sed ob tinitum inatum. Sunt etiam columnæ Ecclesiæ prælati,

Hebræ. 13.

1. Corint. 6.

Ecclesia.

psalm. 117.

lati, quippe qui animarum cura non segniter, sed sollicitudine assidua oues suas gubernant, pascunt verbo, & exemplo, non autem seipfos pascunt. Vnde de quibus dictum est: Vnde pastoribus, qui seipfos pascunt. *Reclinatorium fecit aureum*: nam in contemplatione Deus optimus mira de sua deitate insinuat, & arcana sua reuelat. Vnde sapiens ait: Melior est sapientia cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur non valent ei cõparari. Ecce aurum optimum, ex quo reclinatorium fit. Sed quia ad hoc reclinatoriũ multo labore peruenitur, & calamitatibus innumeris ad illud ascenditur, pulchrè subnectitur. *Ascensum fecit purpureum*: nam si necessitas exposcit, fidelis quisque sanguinem suum effundat ob Christi gloriam oportet. Ob hanc causam martyres, carceres (quales, vincula, flagella, & alia id genus non modò patienter, sed quod plus est, gaudenter pertulerunt. Ascenderũt per purpureum ascensum, vt in reclinatorio aureo perpetuam tranquillitatem inuenirent. Exclamat diuus Gregorius nunc, & ait: Nos miseri quid agimus in hoc seculo? Columnæ argenteæ non sumus, quoniam nec doctrina, nec exemplo Ecclesiam sustentamus: Reclinatorium aureum nõ sumus, terrenis cogitationibus implicati, & sic per contemplationem nequaquam assurgimus: Ascensum purpureum non habemus, labores abhorrentes & voluptatibus vacantes. Veruntamē consolatur nos aliquantulum, quod de hoc ferculo dicitur, *media charitate constrauit, propter filias Hierusalem*. Filia Hierusalem debiles nos sumus, nõ viri, quia cõtra vitia fortiter non reluctamur, viriliter non resistimus, inutiliter subiaccemus. Hierusalem, id est, visio pacis Ecclesia est, pacē cælestem contemplas. Si ergo colunæ argenteæ non sumus, nec reclinatoriũ aureum non habemus, nec per ascensum purpureum vale-

mus

mus martyrij palmã capessere, vt potè fragiles: saltem charitatem, quæ communis est virtus cunctis electis, quæ quasi in medio posita est, mordicus teneamus. Per hanc Salomon Christus nos in ferculo esse cognoscit. Quoniam in eo cum columnis argenteis, cum reclinatorio aureo, cū ascensu purpureo propter filias Hierusalem media charitate constrauit. Et cū simus Ecclesie membra per fidem, & charitatem vnita Christo, ad eandem sponsum beatitudinem perueniemus, modò charitatem non deseramus. Hæc profectò sola distinguit inter filios Dei cohæredes Christi, & filios gehennæ, vt sanctus Augustinus ait. Hæc Denique vestis nuptialis est, qua indigebat ille, qui ad nuptias regales suo magno malo ausus est ire. Vnde iure ligatis manibus & pedibus missus est in tenebras exteriores (hoc est) in baratrum cum latana flammis carnis voracibus cruciandus.

Cæterum non modo sancta Ecclesia ferculũ hoc est, *Notæ* 3 vt iam latius tractauimus, sed quæque anima pia ferculũ dicitur Salomonis. Enimuerò Christus rex omnipotens animam ad imaginem & similitudinem suam fecit, & ea quasi vehiculo vtitur, vbi per fidem charitate formatam in ipsa habitat. Dico Christum habitare in cordibus vestris per fidem. Fecit Salomon hoc ferculum sibi, non vt diabolo seruiat, aut mundo, aut carni suæ corruptibili, sed creatori & redemptori suo placeat, mādatis eius pareat, & cum, vt æquum est, toto corde diligat: Ecce vbi felicitas, thesaurus, & delitiæ animæ sita sunt. Nempè in Deo, qui animam vti ferculum sibi creauit, sibi que proprio sanguine redemit. O ferculum mirabile, omni auro & margarito pretiosius. Non tu te fecisti, sed creator tuus fecit te. Dic cum Apostolo: Gratia Deifum id quod sum. Quid habes, quod nõ accipisti?

pisti? Et si accepisti, quid gloriaris, quasi nō acceperis? Ne timeas portare regem tuum Christum: non utique pōderosum onus eius, sed satis leue, & iugum legis ipsius valde suaue: velut ore suo facto ipse deprompsit. Flos campi est, alacri vultu illum ferre te oportet. Caue Satanæ locū des, qui in te federe nititur, vt sis cathedra pestilentiae, ad perniciem aliorum loquens, & perperam operans. Gloria tur heu ille, & ait: In cathedra Dei sedi: pro virili tua enitere, vt post hac portes imaginem cælestis, sicut ante hac portasti imaginē terreni. Ligna Libani imputribilia sunt, & odorem suauem emittit. Sic sancti à quauis corruptione peccati liberi cum Apostolo clamant. Bonus Christi odor fumus in omni loco. Bonus odor fama, bonus odor conscientia pura. Gloria nostra hæc est testimoniū conscientiae nostrae. Columnae argenteae, quibus enititur pondera feruli, virtutes morales sunt, vel dona Spiritus sancti. De quibus sapiens dixit: Sapiētia edificauit sibi domum, & scidit colūnas septem, quas Elaias adamussim connumerat. Ecce quatuor morales virtutes, & tres theologales, quibus ferulum Salomonis fulcitur. Reclinatorium sit aureum, munditia sit in corde: nam sponsi caput est aurum mundum, id eō reclinare caput suum cupit in aureo reclinatorio. Et quia omnis caro curruerat viam suam, conqueritur Saluator & ait: Filius hominis nō habet, vbi caput suum reclinet. Ascensus purpureus passionē Christi indicat, per quam ipse ascendit, in resurrectionis suae gloriam, & nisi per eam nemo in cælum intrabit. Hæc res quidem Dei, coheredes autem Christi, si tamen cōpatimur, vt conglorificemur. Medium huius feruli charitate constrauit. Id est, quicquid in hoc mundo Saluator dixit, & fecit, omnia mira sua dilectione complauit: omnia charitatem spirant, & feruentissimam dilectionē

erga

erga nos subinducant. Sanctus doctor Augustinus: Amore Deus venit ad homines, amore factus est homo. amore fuit comprehensus, flagellatus, spinis coronatus, & amore tandem in cruce obiit. Et hoc factum est propter filias Hierusalem, ob animas tenellas, & delicatas, quippeque iaculo amoris Christi vulneratae, omnia mundi bona spernant, & flagrantissimam sponsi sui dilectionem contemplant, duntaxat Christo adhaerescant: nec non cū Apostolo clamant: Charitas Christi vrget nos, estimātes, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et iterum: Christo cōfixus sum cruci. Faxit Deus optimus, vt in hoc ferulo existentes, sic charitatis sagitta sauciati, nō nobis viuamus, sed ei, qui pro nobis in ara crucis mortuus est, & triumphator mortis surrexit.

S. August.

2. Corint. 6.

Egredimini filia Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis illius, & in die latitiae cordis eius. Hebraicè. Egredimini, & videte filia Sion in rege Salomone, in corona, qua coronauit ipsum mater sua. &c.

TACEANT hic Hebræorum somnia, & eorum commenta facessant. Non planè de tabernaculo in deserto facto Spiritus sanctus hinc loquitur, quod Hebræi perperam coronam Salomonis appellant, quia nusquam in sacra scriptura legimus, quòd Deus vocaret synagogā matrem, quauis eam sororem, filiam, & sponsam quandoque appellet. Profectò literalis sensus de incarnatione filij Dei est, quē mater sacrissima virgo Maria, Spiritu sancto cooperante, genuit, coronauitque, humanitatis diade-

Hebræorum commenta.

I

ma ci

Exo. 20.

2. Corint. 1.

Prouerbi. 9.

Lucæ. 9.

Romæ. 8.

ma ei præbens, Gabriele paranympho cælesti dicente: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Vbi nil de patre terreno, sed de sola matre fit mentio. Non enim decebat, vt qui patrem cælestē, & æternum habebat, terrenum haberet patrē. Vnde pulchrè sanctus Gregorius inquit: Mater Christi beata Maria esse creditur, quæ coronauit IESVM diademate, quia humanitatem nostrā ex ipsa ille accepit, sicut in Euangelio fusiùs recitatur. Et hoc in die desponsationis, & in die lætitiæ cordis eius factum est. Quia quando verbum caro factū est, tunc cum charitatis exultatione carnem nostram ex virgine matre assumpsit. Sed cum diadema pro gloria assumatur, in humanitatis susceptione, nõ gloria verbi Dei, sed humilitas cognoscatur, nam exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, quomodo in humilitate nostra quasi diademate coronatus dicitur? Sanè ipsa incarnatio gloria nostra est, eo quod membra eius sumus, & ipse caput nostrum, teste Apostolo, diadema membrorum benè capitis esse dixit. Quod autem res ita habeat, & quod de mystico Salomone verba hæc intelligenda sint, non autem de Salomone filio Bersabæ, in propatulo est, quoniam nusquam legimus in sacris literis, quod Bersabæ Salomonem filium suum in die desponsationis coronauerit. Egredimini confestim, o vos filiæ Sion, animæ fideles, quæ in alta specula fidei positæ mysteria ineffabilia redemptionis mundi contemplantini. Egredimini de seculo nequam, cui si non spontè vale dixeritis, regem Salomonem in diademate suo intermeri non poteritis. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam ego monstrauero tibi (ait Dominus) ad Abraham. Et subiungit: Faciam quæ te in gentem magnam. Id quæ hodiè Saluator noster fidelibus suis præcipit, quod

incipit, quod terram illā cælestem, lacte & melle manantem, eis largiatur. Allusio est ad illud: Qui non renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Omnia sanè dimittamus oportet, vt omnium creatorem possideamus. Non sat est, vt gradiamur, aliqua opera bona patrâtes, & simul mala facientes, vt, pro nefas, plerique facere solent. Tales non egrediuntur a mundo, non à suis prauis desideriis: sed vt altera Dina quæ egressa est, vt videret mulieres illius regionis, suo magno malo gradiuntur, vanitatis suæ mercedem recipientes. Egressus est Noë de arca, quæ illesum ipsum seruauit inter tumentes fluctus, sed postquam Dominus vocauit eum, & tunc sacrificium offerens placuit Deo. Ecce sodales sponsi vocant vos o filiæ Sion, quàm primum egredimini, & videte eum. Quod si ad reclinatorium aureum hætenus cum sponsa nõ ascendistis, saltim egressæ videte regem vestrum corona excellenti decoratum. Mater sua intacta virgo Maria eum coronauit Spiritu sancto afflata; iuxta illud: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomē eius Emanuel: id est, nobiscum Deus, velut Matthæus interpretatur. Egredimini à sensibus carnis, & venite in Bethlehē, & in angusto præsepio adorate Salomonem, diademate carnis nostræ coronatum. Quem multitudo cælestis militiæ per aëra dulces melos decantat, dicens: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus. Cantate ei canticum nouum, quia mirabilia fecit in terris. Pastores veniunt festinantes, vos concito gradu festinate, & pannis inuolutum inspicite eum, qui cælum & terram implet. Egrediuntur Magi stella duce, & regna, domos, & familias suas relinquentes, puerum IESVM in cunabulis adorant, & mystica, atque pretiosa ei offerunt munera: vos filiæ Sion satagite, & eundem regem regum adorate, de medullis cordis vestri

Pro. 8.

vestri donaria ei exhibete. Hæc dies desponsationis est, & lætitiæ cordis eius, cuius verba ea sunt. Deliciæ meæ cum filiis hominū. O verba mellita, & quouis melle dulciora, verba dicam, an faces accensas? quibus pectora nostra inflāmare Deus nititur, Deliciæ Christi sunt, nobiscum conuersari, & habitare, vt nostrę delicię alię non sint, nisi cum ipso viuere, & eum vbique in corde gestare. Pone me, vt signaculum, super cor tuū, vt signaculum super brachiū tuum, quia fortis est vt mors dilectio. Vidistis filiæ Sion regem vestrum, Salomonem diademate carnis nostrę coronatum, quando desponsauit humanitatē nostram, & sicut spōsus processit de thalamo matris suæ Marię nūc videte ipsum coronatum alia corona, qua nouerca synagoga illum coronare ausa est.

Cantic. 6.

Psalm. 18.

Egredimini, & videte filia Sion regem Salomonem, in diademate suo. Mater crudelis, vel potius nouerca immanis synagoga fuit, ex qua nasci dignatus est Christus. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Hæc vinea erat, quā Deus ipse plantauit, expectata est autem, vt faceret vuas, fecit verō spinas, ex quibus contextens coronam, capiti eius imposuit, & milites genu flexu illudentes dicebant: Aue rex Iudęorum. Egredimini nunc filię Siō, vacate, & videte, quoniam hic Deus vester est, rex & Dominus dominantium. Egredimini & vos Angeli, & cæli ciues omnes obstupescite super hoc, tam nouum, tam nullis retro seculis auditum conubium. In die desponsationis rex vester & non ster purpura vetere induitur, arundinē pro aureo sceptro habet, spinea corona capiti eius nobilissimo imponitur. Quid non stupendū? aut quid nō vehemēter mirandum in his nuptiis gestū est? Verū cōceptio mirabilis, prædicatio, & miraculorū operatio, omnia veluti præludia erant passionis Christi, in qua de latere

Psalm. 45.

Adæ

Adæ cælestis in Cruce moriētis Eva surrexit, & noua spōsa procreatur. Inibi solum est pretium redēptionis nostræ, & manibus extensis Saluator Ecclesiam sibi copulauit. Quæ omnia alacritate mira operatus est, foris in carne cruciatus sentiebat, intus in corde iubilabat, quoniam affectu magno salutem nostram cupiebat. Baptismo habeo baptizari, quomodo coarctor (ait) donec perficiatur. Et iterum: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequā patiar. Ecce lætitia cordis Christi, enflamigerus affectus quem in corde gestabat. Notandum, quod alia trāslatio sic habet: *Indie depositionis eius.* Hoc est in die passionis & atrocis mortis illius. Tunc coronauit eum mater synagoga, non aurea, sed spinea corona. Attendite exuberantem fructum ex hac desponsatione fratres. Viderunt insulæ, & timuerunt extrema terræ, obstupuerunt, & accesserunt. Videte, quos virtutum fructus visio Christi pendens in Cruce & diademate spinea coronati proferat. Viderunt etiam ethnici ad intelligentiam, stupuerunt ad nouitatem miraculorum, quę in cælo & in terra tunc fiebant. Accesserunt per fidem & cōformitatem, ingenti affectu amantes, quem odio iniquo persequiebantur. Quod in latrone poenitentiam agenti, & in Centurione & militibus suis conspicuum est.

Lucæ. 22.

Esai. 44.

Denique o filiæ Sion egredimini, & videte regem Salomonem gloria & honore coronatum à patre cælesti, quippe qui suscitauit filium suum stola immortalitatis indutum, ita vt iam mors illi non dominetur vltrā. Videte illum triumphantem, morte & peccato deuictō, inferno spoliato, sātana profusus prostrato. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra (inquit) vbi è tumulto gloriosus surrexit. Quam victoriam ore suo benedictō ipse palam faciens dicebat: Cū exaltatus fuero à terra, omnia

Resurrectio Christi.

Ioh. 12.

trahā ad me ipsum. I E S V bone, qui in cruce pendens ter-
ram cōmouisti, lapides etiam tua mirabili virtute fregi-
sti, en terra sine aqua ipse sum, imò lapide adamātino du-
rior: Trahe me post te, trahe me ad te, aufer obnixè præ-
cor à me cor lapideū, cor stupidum, & pone cor carneū:
vri per Prophetā quondam spopōdisti. O victoriam mi-
rabile & omnimodis encomiis dignā: triumphum nobi-
le in quo nō alterius sed tui, ipsius sanguis Dñe I E S V fait
effusus: quin & tua morte mortem nostrā superasti. Huc
pertinet Psalmus ille Dauid, quem lepidè in hunc sensum
Apostolus decantat: Gloria & honore, ò Pater cęlestis, co-
ronasti eum (idest Christum tuum) & constituisti eum su-
per omnia opera manuum tuarum. Et iterum: Posuisti in
capite eius coronam de lapide pretioso, & constituisti
eum super opera manuum tuarum. Quę omnia pulchrè
de coronatione, & glorificatione hominis Christi I E S V,
exponuntur. Et quamuis ita sit, quòd Pater coronauit fi-
lium suum hoc diademate glorię: quodammodo virgò
Maria etiam coronam hanc ei contulit, quia humanita-
tem illi prębuit, vt potè mater vera, & secundum hanc
humanitatem in dextera Patris hanc glorificationem ac-
cepit. Quid multa? synagoga per accidens Christum co-
ronauit corona glorię: prębens ei passionem, per quam
meruit coronam glorificationis, Paulo teste, nec
non Saluator ait: Oportuit Christum pati,
& sic intrare in gloriam
suam.

CAPVT

CAPVT QVARTVM
CANTICORVM.

*Q*UAM pulchra es amica mea,
quā pulchra es! Oculi tui colum-
barū, absque eo quod intrinsecus
latet. Hebraicè. Ecce tu pulchra
es socia mea, ecce tu pulchra. Oculi tui colum-
barum ex crine tuo.

*R*VSVS sponsus hic in laudes Ecce-
sise sponsę suę prorumpit, & dicit eam
bis pulchram. Laudatque oculos eius,
nec non per singula membra discurrit,
similitudinem accipiens à muliere de-
cora: vt de corporalibus transeat ad spi-
ritualia. Inuisibilia per visibilia agnoscere debemus: nā,
teste Philosopho, omnis nostra cognitio pendet à sen-
su: ita vt nihil sit in intellectu, quod non fuerit prius in
sensu: Quo attinet illud Pauli: Non prius quod spiri-
tuale est, sed quod animale. Depingit ergo sponsus pul-
chritudinem animę, in pulchritudine corporis, & ait:
Quam pulchra es amica mea, quā pulchra es! Pulchra est
quidem Ecclesia in obedientia mandatorum Dei: &
iterum pulchra in obseruantia consiliorum. Vel pulchra
externè, & iterum pulchra internè. Denique pulchra in
hoc mundo, & pulchra in cęlesti patria. Potissimè
oculorum venustatem collaudat. Non ait vulpinos, leo-
ninos, aut truculentos habes oculos, sed columbinos,

Cant. x.

Hebr. 2.

Psal. 20.

Hebr. 2.

i. Cor. 15.

Canti. I.

qui simplicitatem sanctam præ se ferunt. Ad hæc columbæ fidelitas tanta est, vt alieno marito nullatenus se adiungat. Et quia satis supraque in capite primo de oculis columbinis tractauimus, de iis hæc tenent. *Absque eo quod intrinsecus later.* Id est: Tam sunt mira, & egregia, quæ abscondita sunt in te, quæ ipse taceo, vt potè, quæ pro dignitate non possunt explicari, vt melius sit silentio ea præterire. Equidem sententia hæc magnam habet emphasim, & maximè ad exaggerationem cõducit. Vndè benè habetur Græcè:

Nota.

Extra silectum tuum. Id est: Præter id omne, quod in te siletur, id est, exceptis iis omnibus, quæ de tua pulchritudine interiori siletur: eo quod verbis dici nõ potest. Itaque maiora sunt quibus anima ornatur, quàm quæ de corporis pulchritudine dicuntur. Signatè spõsus laudes spõsæ auspicatur ab oculis, alludens ad illud: Si oculus tuus simplex fuerit, nõ habens aliquã partem tenebrarũ, totũ corpus tuũ lucidum erit. En quomodo intentio sincera vniuersum operationis corpus illustrat, atque decorat. Nam quando foris bonum opus lucet, sed operis bonitatem, & summi Dei gloriam quis non attendit, simplicem oculum in his non habet. Ideo tenebrosa sunt, quæ intentionis sincere lumine carent. Totus tenebrosus est oculus, cum operi malo propter malum intendit. Totus lucidus est, quãdo operi bono non nisi propter bonum intendit. Rursus aliqua ex parte tenebrosus est, & nõ columbinus, vbi in opere bono gloriam propriam comparare sibi quis studet. Et sic Pharisæi orabant, ieiunabant, & elemosinas pauperibus erogabant, veruntamen omnia opera sua faciebant, vt viderentur ab hominibus, & ab eis laudes extorquerent. O verè desideranda columbina simplicitas, qua sponsa decoratur, & amica Christi efficitur. Sed heu, rara hæc auis in terra. Præua intentio, & peruersa interpretatio,

Matth. 6.

Nota.

vtraq; malignatio est in sancto, id est, in opere bono. Amica est veritati simplicitas, quã ob rem scriptum est. Cum simplicibus sermocinatio eius. Si ergo amicam Christi dici cupis, quid tibi cum prudentia carnis, quæ inimica est Deo? Modicum fermentum totam massam corrumpit, ait Apostolus. Quid fiet, vbi multum est fermentum, massa verò modica? Quæ nam societas legi cupiditatis, & legi charitatis?

Matth. 23.

Absque eo quod intrinsecus later. Etenim magnũ sit oportet, vel quod dici non potest, vel dici non licet. Sunt ferè innumera in anima, quæ soli sponso patent. Omnis gloria eius filia regis ab intus: quanquam in simbriis aureis nonnulla appareant. Quid multa? Plura sunt aliquando in mente, quæ mens ipsa ignorat, ne forsitan efferatur, & in extollentia labascatur. Quod in Lucifero notum est. Is superbia turgidus aduersus Deũ colla erexit, & ob id è cælo proiectus in baratrum. Quid ni occultatur sublimitas, vt seruetur humilitas? IESV bonè, & nõstri amantiissime gratias tibi immortales agimus, quod sic nos in humilitate conseruare conaris: secretum tuum tibi, Domine, secretum tuum tibi. Nempe nos ad quærendum plus illis, dum illud latere intrinsecus dicis, & curiositatem nostram amplius irritas, tantum mysterium silentio præmens. At quis audeat effari, quod sponfus nunc tacet? *Absque eo quod intrinsecus later,* inquit. Saltem vt balbutiẽs loquar: alia sunt virtutes, quæ foris per opera videtur, alia quæ in mente manent, nec semper oportunitas adest, vt per opus appareant. Pauper vult elemosinam dare, non tamen valet, quia inops est. Alius ieiunare cupit, tamè infirmitate laborat. Desiderium sanctum, quod in pectore latet, hoc, maximè gratum est sponso, quãdo in opus exire minimè valet. Pater cælestis videt in abscondito, vt red

Rom. 8.

1. Corin. 5.

1. ad. 44.

Efat. 14.

Nota

vtraq;

I 5 dat

dat vniciuque non modo iuxta opera sua, sed secundum affectum suum. Tandem quod ego sentio dicam. Hoc, quod intrinsecus latet in sponsa, & vehementer sponso placet, eleuatio mentis in Deum est, dum in extasi raptam soli contemplationi, & dulcedini sponsi vacat. In hac eleuatione erat, qui dixit: Ego dixi in excessu meo: non morbor in æternum. Et iterum: Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu. Et Apostolus ait: Scio huiusmodi hominem raptum vsque ad tertium cælum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Cæterum quantum placeat Deo optimo tunc sponsa, ipse ostendit. Quam pulchra facta es charissima in delitiis, id est, dum in extasi, & supra te eleuata ineffabilibus delitiis afficeris. Er nota te non iam amicam, sed charissimam illam appellat. Vos fratres gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus.

Sanctus Gregorius, sanctum desiderium in corde conseruatum indicat fore, quod intrinsecus latet. Vehementer pulchrius & honestius est (ait) quod cordis desiderium illibatum retinere conatur sponsa: quod æternæ claritatis beatitudinē in mente tenacius conseruat, & erecta contemplatur: & in iis, quæ interioribus videt, suauiter requiescit.

Habemus ergo oculos non miluinos, res alienas desiderantes, sed colubinos, cum Paulo dicentes: Non querēs quod mihi vtile sit, sed quod omnibus proffit. Caritas enim non querit, quæ sua sunt. Simpliciter intuitu terrena videmus, ea non appetentes: vt sp̄s̄us verē testetur: *Oculi tui columbarum*. Vt columbæ ascendamus ad fenestras nostras, vt Esaias ait. Nā homo natus ad laborē, auis ad volatum. Homo, qui terrena appetit, nimio afficitur labore. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis; ambulauimus vias difficiles, viā autē Dñi ignorauimus. Ecce miserī testes sunt suorum laborum & anxietatum. Colubæ autem

autem alta petentes in sublimibus & æternis rebus conquiescunt, & inibi ineffabili pace fruuntur.

Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascēderunt de monte Galaad. Hebraicè. *Capillus tuus sicut gregis caprarum, quæ pexa sunt de monte Gilbad.*

CONSVEVERUNT capræ, quæ gradiuntur per mōtes, per nimium contactū, collisionemq; siluarum expilari, atq; pecti: & sic capillos earū reddi pulcherrimos, ac nitidissimos. Et hoc est, quod dicit sp̄s̄us: *Capillus tuus sicut gregis caprarum, quæ pexa sunt de monte Gilbad.* Nempe postquā sp̄s̄us de mira pulchritudine laudauit sp̄s̄am, vniuersaliter bis pulchrā eam vocans, cū admiratione, & oculos columbinos eā habere indicauit, in quibus potissimè venustas & pulchritudo sita est: nunc sigillatim per singula membra discurrens decorem suæ dilectæ Ecclesiæ deliniat. Ait enim. *Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.* Mons hic vsq; ad eō fertilis est, & ad gregum pascua aptus, qui iuxta montem Basam extat, de cuius fertilitate ait Moses: Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum & arietū filiorū Basam. Perindē dicat: Sicut mōs Galaad decoratur grege caprarū, quibus deficientibus non æque speciosus videretur: ita capilli tui te decorāt, & pulchriorem efficiūt: Ceterū, sicut oculi Ecclesiæ prælati, & cōcionatores verbi Dei sunt, qui populū doctrina, & exēplo in viā rectā ducunt, & ad terram promissam, beatam que vitā ite hortantur, ne cæci sint & duces cæcorum: ita capilli, quibus decoratur sponsa, omnes fideles esse dicuntur. Pulchra comparatio, nā fideles, sicut capilli, flexibiles sint necesse est,

*Psal. 30.
Psal. 67.*

Cant. 7.

Psal. 137.

S. Grego.

Dogma.

*Esai. 60.
Iob. 5.*

Deut. 33.

Prælati.

est, & tractabiles, qui labores & probra non sentiant. Nam capilli quando scinduntur, nihil doloris sentiunt: at si eradices illos, ibi gemitus & lachrymæ adsunt. Cauendū ergo sum opere est, ne ab unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ euellamur. Alioqui vç nobis est, & dolor ingens adest, sicut in hæreticis heu nostris oculis inspicimus. Non decident capilli sponsæ, sed ascendant oportet: non ima queant, sed honores, diuitias, & voluptates vltro deserant, pascua sua in montibus altis querant, vt sicut capræ salubria, & vberima pabula inueniant. Et bene de mōte Galaad ascendunt. Mōs hic, aceruus testimonij, interpretatur. **Quis mons Galaad, nisi Christus I E S V S, super quē omnia prophetarum oracula coaceruata sunt? Quo pertinet illud: Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent. Et Apostolus: Finis legis Christus in salutem omnium credenti. Cauē frater, ne à capite spōsæ desinas: nam ipsa decaluata non erit vnquam. Capilli eius numerati sunt: synagogæ autem interminatio illa facta est. Erit pro cripanti crine caluicium. Chrispi qui dem sunt Ecclesiæ crines, ad suum recurrentes caput, in ipsa capitis secreta conantes intrare. Ascendamus charissimi, ascendamus vt greges de mōte Galaad de aceruo testimonij: imitemur Christum testimonia fidei nostræ exhibentes, & bona opera patrantes. Audite egregium ducem, regem nostrū fortissimum, quales athletas elegit, Apostolos accersens: Venite post me (ait) vestigia & opera mea sectamini. Nā qui non tollit crucem suam, & sequitur me, nō est meus discipulus, neque me dignus. Vti palmites in vite omnē virtutem sortiūtur à radice: sic nos capilli Christi de eius plenitudine accipimus gratiam pro gratia. Fœlices, qui cum Paulo corde & ore clamant: Quis nos separabit à charitate Christi? an gladius? an fames? an mors? Scio quia**

quia nec mors nec vita poterit nos separare à charitate, quæ est in Christo. Deniq; S. Gregorius pulchrè asserit, fideles assimilari gregi caprarum, eo quod dum æterna cōtemplantur, & infima atque caduca relinquunt, animalia munda sunt, ruminantia arcana Dei, quæ in perpetuum erunt. Montem Galaad multitudinem martyrum fore testatur, quia testimonium fidei præbentes, pro Christo sanguinem suum fuderunt. **Quorum exempla fideles aspiciunt, & ingenti animo, mala quæq; imminetia ob Christi amorem in hac mortali vita equanimiter perferunt.**

Sunt deniq; capilli sponsæ cogitationes sanctæ, quæ mirum in modum eam decorant. Ascendunt de monte Galaad capræ. Nam in Christo, qui mons cōagulatus est, mons pinguis, mons in quo beneplacitum est Deo, habitare in eo, de hoc vberimo & fertilissimo monte ascendentes alta loca petunt, ad eū vt cum Apōstolo dicant: Conuersatio nostra in cælis est. Corpore hic degunt, mente in fidei cælis habitant. **Qui autem perperam excogitant, ij capræ non sunt, sed lupi rapaces, cuncta rapere atq; deuorare molientes. Quibus ait Dominus: Quid cogitatis mala in cordibus vestris?**

Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro: omnes gemellis fetibus. Et sterilis non est in eis. Hebraicè. **Dentes tui sicut grex equaliter incisarū, quæ ascenderunt de lauacro: omnes parientes gemellos, et orbata non est in eis.**

NVNC mundiciam & fortitudinem sponsæ ostendit sponsus, candorē & durtiem dentium ob oculi sponens. A carne fragili procedunt, tamen carnis infirmitatem

Acto. 10.

Rom. 10.

Esai. 3.

Iod. 7.

Rom. 8.

S. Grego.

Psalm. 67.

Philip. 3.

Matth. 9.

mitatē nesciunt. Siquid ē prelati & prædicatores in Ecclesia dentes sint conuenit, per quos infideles, & hæretici cōsumantur, nec nō & paruuli nutriantur. Fortes sint instar dentium, carnis fragilitatem nesciētes: alioqui sponsæ dēs nō erunt. Huic Petro Apostolorū principi calica vox insonnit, quādo in linteo serpētes, & animalia immunda apparuerūt: Occide & mādruca: hoc est, ad conuertēdos etiam Gentiles idolatras te accinge, & quod ego sanctificauī, tu ne immundum dixeris. Ecce quo tendit functio ministrorū Ecclesiæ: nempē occidere debēt leones & serpentes, superbos auaros, & peccatis deditos conuerrere, vt peccatis mortui, Christo IESU uiuant. Vnde sanctus Gregorius: Dentes quippē sancti prædicatores vocantur: quia dū sanctam scripturam exponendo minoribus fratribus elucidāt, quasi panē paruulis, tanquā matres filiis, commasticant, quo infirmi ad forciora conualescant. Hi nimirū benē sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro esse dicuntur: quia dum se à peccatis omnibus in baptismo ablutos esse recordātur, libenter onera mundi deponunt, vt ad cælestia consequēda & prædicanda, quo libetius, eo facilius gradientur. Mira res: dentes Mosi, quū esset centū viginti annos natus, nō sunt moti. Vbi fortitudinē Ecclesiæ intelligimus. Oues enim Christi tonderi possunt, conteri autem non possunt. Dentes enim sunt, & proinde firmi, ac durissimi, idēo detrahētes non metuūt, persecutores non fugiunt: memores se cū Propheta, inter scorpiones & incredulos commorari. Nec non sicut oues à Christo missos inter lupos, quō ipsos lupos in oues rationabili tolerantia, & exhortatione conuertant. Sicut grex tonsarū, quæ de lauacro ascendunt sint, mundi onera, honores & diuitias deponētes: expoliantes veterē hominem, & nouū induētes: sicut Apostolus hortatur. Benē

ergo

ergo detōsi de lauacro ascendunt, quasi nil veteris, vel sarcinge, vel sordis habētes. Non sufficit detonderi, aut lauari, sed opus est ascendere, & ad cælestia conuolare. Ascendamus semper de lauacro, lectulū nostrum per singulas noctes lacrymis abluētes, veluti Propheta nos edocet. Fœlix, qui de mundo ascendit, non vt de luto, sed de lauacro, vt sit mundus totus. Sanē qui talis est, non indiget cōfatorio, nec per ignē purgatorij transibit. Cæterum non tantum prælati & prædicatores dētes Ecclesiæ sunt, vt cibos spiritales diuidāt ouibus Christi, sed etiam vt defendant spōsam, & lupos ac leones eā infestantes arceāt. Ad hæc, si exortatio, & obsecratio non sufficiat, motus persequutoribus Ecclesiæ audacter immitant. Nōne Paulus magum quendam cęci effecit: vt sic flagellatus, à suo resipisceret scelere? Aliū adulterū satana tradidit, vt spiritus illius saluus esset in die Dñi. Tandem dentes sponsæ non incongruē discussiones discretionis dicuntur: nam vt Ioānes cōmonefacit: Nō decet credere omni spiritui, sed probādi sunt an ex Deo sint, nec ne. Equidem satanas sepe numero trāsfiguratur se in angelū lucis. Ecce vbi oratio feruens, & humilitas vera inuigilare debēt: ne sicut serpens seduxit Euam astucia sua, quis educatur sub specie virtutis, ad operandum mala. Quam fructiferi debeant fore prælati, & prædicatores Euangelici iam audiamus.

Omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in eis. Profecto oues istę, videlicet prædicatores sanctę Ecclesiæ steriles nequaquā sunt. Imō geminos habēt, tūm doctrinę, tū etiā vitę sanctę operā dantes, cū Eliseo diu præcātes IESU magistrū cęlestē: Pater mi fiat in me duplex spiritus tuus. Alioqui sine dono tuę gratię, nec docere quæ proficua sunt, nec opere mādata tua implere potero. Sub hæc geminos habēt foetus prælati, & cōcionatores verbi Dei, quippe:

Acto. 10.

s. Grego.

Deut. 34.

Ezech. 5.

Matth. 10.

Nota

Acto.

1. Ioā. 4.

1. Reg. 2.

Prædicatores

quippe qui geminam dilectionem habent, Deum & proximum amantes, & alios docentes, ut toto pectore Deū optimum diligāt, & proximum ut seipfos ament. Et quia fieri nō potest, ut prædicator, & si rusticanus, aut incornutus eloquio, modò sincero corde ministerium suū exerceat, absque fructu euadat: eam ob rem geminos dicitur habere. Quid plures immoror? Fortè plures lucrifacit deuotus, & si rudis concionator, quàm alter qui scientia & eloquentia pollet, & admirationi est populis. Vtinam in extremo verissimoque iudicio non locum habeat illud: Sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est. Quæ verba non parum solatiij afferunt humilibus: & eis, qui sese exaltant, & populi applausum quaerunt, magnum ingerunt terrorem. Huc pertinet, quod diuus Gregorius inquit: Gemellos omnes sancti prædicator habent: quia dū in duobus præceptis charitatis cæteros homines supereminet, geminam dilectionem prædicant, & in Christo duos populos Iudaicum & Gentilem gignerè nō cessant. Inter quos nullus est sterilis, quia profectò prædicator non est dicendus, si filios spiritalis generare contemnit. Rursus: omnes gemellos habent foetus prælati & prædicator, si cum scientia habeant & deuotionem. Sterilis est intelligentia, quam nō comitatur germana deuotio. Ignitum eloquium Dei est, & seruus Dei diligit illud. Itaque si per intelligentiam vides, sed gelidū adhuc geris affectum, nonne sterilis, & inefficax reputatur in te verbi Dei virtus ignea? Nempè si ignis illuminat, peculiare habet, ut simul succendat. Hic est ignis, quem Saluator spargere voluit super terram, ut Lucas enarrat: Verbum enim Dei suapte natura & lucet, & ardet. Ecce geminus fructus, quem primò in concionatore, subindè in populo expectare debemus.

Po-

Postremo geminos habet foetus, qui virtute discretionis utitur, cogitationes suas gubernans, & exterius vitam suam componens. Is sanè vtrunque hominem venustans conscientia candorem retinet, & proximo bonum exemplum præbet. O foelicem hominem qui hos gemellos habet, nutrit, & fouet. Duæ res tibi pernecessariae sunt (ait sanctus Augustinus) conscientia tibi, fama proximo tuo. Vt qui sceleribus suis dediti scâdalo sunt fratribus suis. Sic Saluator eum deplorat, dicēs: Vt illi, per quē scandalū venit. Qui verò sterilis nō est, sed hos gemellos habet, magna dexteritate, tã in prosperitate, quã in aduersitate fructum facit: iuxta illud Pauli: Per arma iustitiæ, à dextris, & à sinistris, per infamiam & bonam famam. Sic de viro forti Aioth sacra pagina recēset, quòd vtraque manu certabat, utrens manu sinistra pro dextera. Quem nos imitari concedet, ne ad tempus credentes, in temporèrationis recedamus, labamurque.

S. August.

2. Cor. 6.

Iudi. 5.

Sicut vitæ coccinea labia tua, eloquium tuum dulce.

VBI sponsus de sua dilecta sponsa tot elogia protulit, tum de oculis, tum de dentibus eam laudās, nunc descendit ad labia: quippeque, non liuida, aut nigra, sed rubea sunt: quorū rubedo non nihil decorat faciem sponsæ. In Hebræo habetur: *Labia tua coccineum, vel filum coccineum.* Habet igitur labia coccinea Ecclesia sancta, quia quod profert, Dei dilectionem, & proximi præ se fert. Nōne in tabernaculi ornatu ex Domini instituto coccineū ponebatur, idque in vestesacerdotali apparebat? Quo in uolucro indicabatur, quòd in Ecclesia charitas omnia venustat, atque decorat. Coccus bistinctus quid aliud quã

Exod. 25.
Figura.

K gemi-

E. Reg. 2.

S. Gregor. in
Cantica.

Nota.

Lucas. 10.

geminam charitatem subindicat. Iterum labia Ecclesiae, vel animae sanctae recte vitæ comparatur, quæ solet capillorum multitudine constringi. Sic sancta Ecclesia, quasi filo coccineo, omnes fideles alligat, ad ipsorum salutem, & libertatem. Nam ubi spiritus ibi libertas. Vel id eod labia eius, vt vitæ coccinea, quia nil temerè loquitur, sed omnilibrata ratione, & Spiritu sancto afflante cuncta sancit, & ordinat. Etiã verba multiplicat, & os apertũ habet, ad efficiendum quod in hos venerit, is labia coccinea non habet. Vndè toto affectu orandum est cum Dauide: Dñe pone custodiam ori meo, & ostiũ circumstantiæ labiis meis: vt non declinet cor meum in verba malitiæ.

Beatus Gregorius de prædicatoribus Euangelicis verbum hoc explicat. Prædicatores etiam labia Ecclesiae dicuntur (ait) quia nimirũ per eos populis præcepta vitæ loquitur. Quique bene sicut vitæ dicuntur: quia dñi fluxus cogitationes in cordibus hominum, suis prædicationibus restringunt, quasi sparfos crines, ne immoderatè defluant, comprimunt. Sed quid est, quod non tantum vitæ, sed coccineæ comparantur? nisi quia per cocccũ flamma charitatis intelligitur. Illi sanè ardent, & per illos alij accenduntur, per quos eloquium sanctæ Ecclesiae dulcoratur. Quia dum quæ dicunt faciunt, conciones suas hominibus quasi lapidas escas apponunt. Quam ob causam rectè sponsus inquit: Eloquium tuũ dulce. Verũ enim concepta in corde charitas, quasi ignis flammigerans, coccineo colore labia inficit, per quæ erũpit. Calor de cælo missus in corde, germanũ labiis subindè præstat colorẽ. Equidẽ labia hæc iam non indigent carbonibus altaris purgari, aut exteriori igne aduri: salutarem vtiq; feminant scintillam, legem igneam proferunt, quam Dominus venit mittere in ter-

in terram. Bene labia coccinea habet sponsa, quæ hunc ignem nõ modò in terram, hoc est, in corda terrena, sed in cælum mittunt. Mira res, ipsum Dominum cæli succedunt. Eas ob res coccinea commendat labia sponsus, quia illi talia sunt, & illi calentia videntur, & in mutuam amplius succendunt charitatem. Mirabile dictu: ignis consuetus ille est, nihilosecius nostris in ardescit scintillis. Quid nĩ? Et gladius est verbum Dei, & tamen in vno oculorũ sponsæ vulneratur. Ad eandem imaginem sponsus ignis est, & tamen inflamatur nostris scintillis. Quid dicam fratres? aut quò me vertam? Charitas vulnus est, vitæ est, charitas coccineæ est. Videtis, ni fallor, quàm cura, quàm tenax, quàm denique ignea sit charitas. Talibus in orando & loquendo, tenaci velut vitæ vinculo memoriæ cordi nostro dilectum astringamus, agglutinemus, succendamus illum succenso affectu. Is labiis nos docet canere Paulus dicens: Cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino. Foelix & nimium foelix, qui cum Propheta concinere, atque dicere valet: Exultabunt labia mea, cum cantauero tibi, & anima mea, quam redemisti. I E S V bone, quis mihi det talia habere labia in conferendis tecum sermonibus, in explicandis verbis tuis ad populum, tam prompta, tam experta, tam succensa, tam denique inflammata? In fide succensa sunt, in amore flammigera. Væ tamen linguæ, qui ignis est, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata non e

E. Corin. 3.

Matt. 7.

Psal. 140.

Prædicatores

Canti. 4.

Psal. 6.

Eph. 5.
Canti. 4.

Eph. 5.

Psal. 70.

Iaco. 3.

Nota.

suauiter loquitur, verba amoris sancti depromit: ad eò ve
verbis suis sanctis sponsum irretiat, & charitatis vinculis
eum trahat. Beata mens, quæ nouit dulcium verborum
retia nectere, quibus Dominum IESVM illaqueet, alliget
patris cælestis verbum, animi affectibus Christum inclu-
dat, amatorio detineat sermone, & delectet.

Cæterum fratres demus operam, vt labia nostra spon-
sæ similia sint, & vitæ coccinæ, comparentur: scientes
quoniam anima, quæ dulcedinem Dei gustauit, suauita-
tem foras loquendo emittit: sicut scriptum est: Memoria
abundantiæ dulcedinis tuæ eructabunt. Talis animæ elo-
quium valdè suauis est, Deo placet, proximis prodest, in
tribulatione patienter respondet, Deo in omnibus gra-
tias agit: quia charitate, tãquam vitæ coccinea, cordis sui
cogitationes astringit. Illud sapientis ob oculos habea-
mus, fas est: Qui moderatur labia sua prudentissimus est.
Cui astipulatur Paulus: Omnis sermo vester sale sit con-
ditus, hoc est, discretionem prolatus. Vas enim, quod ope-
rimentum non habebat in domo Dei, mūdum non erat.
Vndè in Psalmo legimus: Posui custodiam ori meo. Et
sapientis ait: Super labia signaculum.

*Sicut fragmen mali punici generata, absq̄
eo, quod intrinsecus latet. Hebraicè. Si-
cut frustrum mali punici tempus tuum intra
crinem tuum.*

NVNC sponsus commendat sponsam, à genarū
decore. Per hanc pulchritudinem spiritaliter intel-
ligi debet humilis verecūdia, qua humilis Ecclesia corā
oculis spōsi Christi assisit ornata. Equidè in genis potissi-
mè apparet verecūdia per rubedinē. Sanè pauper corā di-
uite

uite à quo dona plurima suscepit, dū nullū obsequiū vel
minimū largitori suo fecit, verecūdia afficitur. Et sic nos
orthodoxi, penitiū considerantes, quāta à Christo IESV
bona nobis sunt impensa, quot labores & proba, vt nos
redimeret pertulit, & quā pigri in obsequio eius sumus, ^{Notat}
imò frequenter eum offendimus, nil sanè mirum si genas
perpetuo rubore perfusas habeamus, & confundamur.
Non hæc cogitanda sunt, vt inducamur ad desperatio-
nem, sed contrā, vt excitemur ad gratiarum actiones, im-
pellamurq̄; ad mandatorum eius obseruantiam, ipso di-
cente: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. ^{Matth. 19.} Quod autē
sequitur: *Absque eo, quod intrinsecus latet*, perinde est, ac si
dicat: Taceo quæ multa latent ornamenta. Nam sicut sub
fragmine mali granati plurima latent grana saporis dul-
cissimi, ita sub verecūdia sancta multiplex latet virtutum
ornatus. Has quippe virtutes spōsa, vel anima iusta occul-
tat, ne videantur ab hominibus. Rursus quanuis multa
operetur, parua videntur ei omnia: cōsiderans quantum
debeat tali sponso, tamque magnifico largitori. Nec non
cum Psalmo grapho clamat: Quid retribuam Domino, ^{Psal. 113.}
pro omnibus quæ retribuit mihi? Item iuxta consilium
sponsi, postquam omnia præcepta Dei adimplet, ait: An-
cilla inutilis sum, quod debuifacere, hoc feci. Veh autē
animæ miseræ, quæ verecūdiam posthabuit, quæ palam
scelera patrare non erubescit. In quam Dominus inuchi-
tur: Frons meretricis facta est tibi, noluisse erubescere. ^{Iere. 3.} Pro
fectò sicuti sub verecūdia virtutum multitudo latet, sic
quisquis frontem meretricis habet, delicta penè innume-
ra possidet. Pro iis orabat David dicens: Confundantur,
& conuertantur valdè velociter. Et iterum: Confundan-
tur, & reuertantur retrorsum. At contrā anima pia erubescit
coram sponso suo: & quanuis multa laude digna ope-
retur,

ferur, quotidie cum Dauide ait: Ecce nunc corpi. Et exemplo Pauli, posteriora omnia, idest, præterita bona obliuiscens, ad anteriora se extendit, & ad maiora mittit manum: IESU bone, quam decorat, & uenustat sponsam tuam uerecundia sancta! Nam sicut corporis, ita & conuersationis generæ sunt quædam, in quibus nihil est eo gratius, ut si operum omnium habitus humilitatem redoleat, si plus quis occultet in corde, quam ostendat in facie. O bonæ generæ, quæ sicut nil fingunt, sic nec totum effundunt, quæ minus prætendunt in specie, quæ tenent in uirtute.

Religiones
sanctæ sunt.

Postremò, de vnaquaque religione obseruati sponsus inquit: *Sicut fragmen mali punici generæ tuæ, absque eo, quod intrinsecus latet.* Quandoquidem in religione, non modò uenustas apparet externè, per ceremonias laudabiles, quippeque internam mortificationem, & mundi contemptum subindicant, sed quam plurima delitecunt, quæ dumtaxat oculis Dei patecunt. Nonne uelut fragmen granati paupertas in uictu & uestitu, & in austeritate religionis elucet? Candor castitatis, feruor charitatis, quid aliud quam grana pulcherrima sub cortice mali punici sunt? Bonum est, nos hîc esse (ait sanctus Bernardus) quoniam in religione homo cadit rariùs, surgit uelociùs, moritur confidentiùs. Ecce triplex bonum quod maxifacere debemus. *Absque eo quod intrinsecus latet:* ac si dicat: Si homines cognouissent, quibus delitiis religio exuberat, si degustassent, quanta sit dulcedo in persoluendo laudes Deo, diu noctuque, quantaque sit suauitas in frequenti oratione & contemplatione assidua, facillè omnia detrimentum facerent, & nihil penderent, ut religionis tranquillitatem, & pacem cælestem possiderent. Ea tertia sancta, à Deo optimo collaudata,

S. Ber.

data, & seruis suis promissa. Nempè terra hæc fluit lacte & mella: uti experimento agnoscere potest, qui corde humill, & spiritu feruenti, in ea degere spontè uoluerit. Apostolorum normam obseruamus, eorum uestigia uirò sectamur: obgiant hæretici, murmura iacent in deuoti aduersus religiones, nam frustra latratus emittunt. Mons pinguis est religio, mons coagulatus, mons pinguis, & omnium charismatum donis refertus, mons denique in quo beneplacitum est Deo, habitare in eo: & uelint, nolint aduersarij, Deus optimus in religione sancta habitabit in finem. Cæterum quam humilis religiosus debeat esse in religione, ne in superbiam dilapsus pereat, sanctus Augustinus fusiùs dicit in sermone. 12. ad heremitas. Non ut Phariseus seipsum decipiat, dicens: Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri homines, sed potiùs millies quotidie dicat: Vermis sum ego, & non homo, opprobrium hominis, & abiectio plebis. Et de his actenus.

Religio fer-
ra sancta est.

S. Augu. ser-
12. ad her-
mitas.

SICUT turris Dauid collum tuum, quæ adificatur cum propugnaculis, mille clipei pendent ex ea, omnis armatura fortium.

POST encomia sponsæ, cuius generæ sunt uti fragmen mali punici, ubi laudatur de rubore & uerecundia, per quam peccata aliquando delentur, (nam in mari Rubro Pharao, & cunei eius perierunt. Uerecundia post delictum patratum poenitentia signum est, ut ait Philosophus. Undè Adamus post lapsum erubescens arborum umbrâ quærebat,) nunc de fortitudine sponsus laudat Ecclesiâ comparans eam turri, quam in Sion rex Dauid ad cu-

Gene. 3.

stodiam ciuitatis Hierusalem fabricauit. Proceritas cum rectitudine plurimum venustatis præstat mulieri. Aitergo: *Sicut turris David collum tuum.* Quam pulchrè sancta Ecclesia collū dicitur, cui caput Christus adhæret. Ipsum Pater cælestis caput dedit Ecclesiæ, ait Apostolus. Et iterum: Ipse est caput nostrum, nosque membra eius. Enim uerò, uti caput in collum virtutem effundit, & deinde in omnia membra eadem virtus, & cibus difunditur: sic de plenitudine Christi I E S V, in quo solo est gratia capitis, omnes accepimus gratiam pro gratia. Hęc est mulier illa fortis, cuius pretium mirabile à finibus terræ. Mulierem fortem quis inueniet? planè nemo nisi sponsus Christus, qui eam sic adamauit, ut traderet semetipsum pro ea: sic ornauit, & cruore roseo sanguinis sui decorauit, ut nō amplius remaneret in ea macula nec ruga, ut exactè Apostolus docet. Hoc collū non iugo ferreo satanæ, sed iugo suauis Christi submittitur. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Vē qui eò dementiæ deuenerūt, ut hoc suauis iugo posito, quinque iuga bouum emūt. O stulte homo, vnum iugum graue positum est super filios Adæ, & tu alia quinque emis? Vnum suauis Saluatoris proiicis, & tot iuga grauias toleras? Iugum graue super filios Adæ, pronitas ad malum, & difficultas ad bonum est. Rursus, iugum hoc iniquitas est, qua teneris reus, ô miser homo, & infirmitas, qua pronus ad vitia traheris. Eas ob res, vbi iam computruit iugum graue à facie olei, par est, ut tollas iugum Domini suauis. Equidem iugum hoc lex Dei est, quippeque non laborem, aut grauedinem, sed pacem & requiem præ se ferre solet. Collum suum sponsa nō iugo peccati, sed iugo leni, dulci, & vehemēter suauis imponit. Ideo ut turris, quia fortitudine magna roboratur. Agite vos fratres, & sicut turris fortes estote, viriliter agite, & con

Ephē. x.
Colo. I.

Prover. 31.

Matth. 23.

Luca. 14.

Iugum Christi
sui suauis.

Psal. 26.

confortetur cor vestrum: illud ob oculos habentes semper, & vbique. Quod non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Quod si hætenus quis iugū satanæ portauit, cum filio prodigo ad patrem reuersus, antea cuncta delicta defleat, & pœnitentiam agat, & pater caput suum reclinauit super collum eius, deosculans eum. Reuersus in se ille conditionem seruilem & iugum peccati dirupit, & ad parendum patri tam bene merito venit. Fœlix orthodoxus, qui ut turris David fortis est, & incertamine inimicorum non succumbit. Quique cum ipso Propheta corde & ore clamat: Fortitudinem meam Domine ad te custodiam: tibi cui omnia quæ habeo, & quicquid sum debeo, tibi non alteri inseruiam, quoad vixero. Et notandū, quod eam nunc laudat sponsus de sublimitate, quā paulò superius de humilitate laudauit: *Absque eo quod intrinsecus later.* Meritorum laudes celare, humilitatis insigne est. Et quia omnis qui se humiliat, exaltabitur: eam ob rem nunc velut turris exaltata atque fortis laudatur. Fieri non potest, ut turris in humilitate fundata diu abscondatur. Apostolus Petrus clamat: Vos tanquam lapides viui ædificamini in domos spirituales. At sponsa nō contenta, etiā propugnacula adiungit. Quandoquidem sacræ scripturæ dogmata uti propugnacula sunt, ex quibus sancta Ecclesia contra inimicos, qui eam pro sua virili infestare conantur, audacter decertat. Contra nefandum Arriū negantem diuinitatem sponsa pugnat, quasi in propugnaculum ascendens, illud Ioannis recensens. Deus erat verbum, Hoc erat in principio apud Deum. Et iterum: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ex hoc propugnaculo Manicheum pro cacem profligat sponsa, qui temeraria audacia verum hominem Saluatorem fore negauit. Denique Sabellianam hæresim explodit, ex propugnaculo

2. Tim. 2.

Luca. 13.

Psal. 38.

Luca. 14.

1. Pet. 2.

1. Ion. 7.

pugnaculo illo, quod nobis sp̄s edificauit: videlicet: Ego & pater vnum sumus: vbi vnitas essentia, & personarum trinitas ostenditur. O turrim fortissimam, in qua nil profunt infidelium aut hæreticorum iacula: dicente Domino: Porta inferi non preualebunt aduersus eam. Enimvero edificata est turris hæc supra firmam petram: ad eò vt nec pluuia, nec venti, aut flumina aduersus eam quicquam possint.

Quidam propugnacula Ecclesiæ prælatos & doctores eius esse dixerunt. Quoniã statim vt satanas suos falsos prophetas suscitauit, pastores & prædicatores insurgunt, verbis & scriptis imposturas eorum labefactantes, vt de diuo Hieronymo, beato Augustino, Basilio & Chrysostomo, aliisque pluribus legimus. Nec desuere hac nostra tempestate viri doctissimi, qui zelo sancto freti contra hæresiarum certant. Alij propugnacula, ex quibus mille clypei pendent, exempla sanctorum vocant: quibus nos tutamur contra sagittas diaboli ignitas, qui nullum non mouet lapidem, vt nos in tentationibus euincat. Bonus clypeus Abraham obedientia, qui filio suo dilecto Isaac non pepercit, quominus in fastigio montis Deo optimo sacrificare non dubitauit. Optimus clypeus Iob, qui post tot calamitates, filiis & salute orbatus, gratias egit Domino dicens: Sit Dominus benedictus. Nonne scutum plusquam æneum patientia Petri & Pauli, omniumque Apostolorum, Martyrum, Confessorum, & Virginum horum virtutes & merita in Ecclesia sancta tanquam clypei aurei seruantur, quò iis freti, fideles de inimicis suis triumphare queant. Quid quod Apostolus vnum scutum in quibusuis certaminibus commonefecit assumere? In omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela inimici igne extinguere. In quo vno mille clypei nostri includuntur. Nam per fidem.

dei deuotionem clara gesta patrum contemplamur, imitamurque.

Omnis armatura fortium in hac turri munitissima est. Hæc proculdubio armatura charitas est, de qua Apostolus ait: Accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & omnibus perfecti stare. Sciebat namque Apostolus quòd multis retro seculis Salomonem scripserat Fortis est vt mors dilectio. Vultis palam agnoscere, quam sit armatura inuincibilis charitas, auscultate obsecro: Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, charitas nunquam excidit. Ecce omnis armatura, qua omnes athletæ Dei roborati, hostilia bella vicerunt, & satanam & cuneos eius potenter superarunt. Vnde sanctus Gregorius inquit: Collum quippe extendimus, quando longius prospicere volumus. Propter aliud ergo sancti prædicatores oculi, propter aliud dentes, propter aliud collum dicuntur. Procul venientes hostes Ecclesiæ ipsi speculantur, & fortiter resistunt, atque liberè terrena despicientes, caelestia contemplantur. Collum ergo propter hostium speculationem, turris propter fortitudinem, quæ turris benè David esse dicitur. David manu fortis interpretatur, & hic est Christus Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.

Sûma: Nos fratres, qui in hac sancta Ecclesia viuimus, quæ turris munitissima est, infra cò animo aduersus technas, & tendiculas diaboli, mundi & carnis certemus. Ne forte si oscitantes fuerimus, in prælio hoc succumbamus. Manu fortis Christus suo præsidio nos adiuvat. Nam si turris David sumus, nihilominus labor noster non desit: nam teste Paulo, coadiutores Dei sumus. Cuius vox ea est: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem: id est, ne tentatione illaqueati percaatis.

Duo vbc.

Matth. 16.

Notã.

Iob 1.

Ezech. 6.

Eph. 6.

Cantic. 8.
1. Cor. 13.

Psal. 33.

1. Cor. 3.

Duo vbera tua, sicut duo hinnuli capreae, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, et inclinetur umbra. Hebraicè. *Qui pascuntur in violis.*

DVO vbera sponsæ duas tabulas legis esse dicunt Hebræi. Verum duæ tabulæ illæ signa fuisse duorum testamentorum, veteris & noui. Et satis benè vt duo vbera sunt: ex quibus lac suauescaturit, quo homines nutriuntur & educantur in vitam æternam, iuxta illud: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Vt gemelli capreae sunt, eiusdem proportionis, & mensuræ: nam ambæ tabulæ lapideæ erant: & in vtraque de dilectione erat scriptum, quomodo Deus diligendus esset, & proximus. *Pascuntur in violis, vel liliis* ob bonum odorem. Nam quicquid docent duo testamenta, virtutem præferunt, & puritatem amare edocent. Quo attinet illud: Lex Domini immaculata conuertens animas, testimonium fidele, sapientiam præstans paruulis. Equidem omnes fideles, tanquam gemelli, ab his vberibus quotidie lactis doctrinam candidiorem niue, & omni melle suauiore, suggimus. Lac concupiscite, vt in eo crescatis, ait sanctus Petrus. Proculdubio audientes doctrinam sanctâ mirum in modum cre-scunt, & virtutes omnes magis ac magis augentur. Et hoc ita erit, donec in hoc exilio commorantes, peregrini sumus: aspirabit dies quando Saluator venerit, sole ipso splendidiore, & illuminabit abscondita tenebrarum. Tunc sanè vmbrae inclinabuntur, & fides ipsa euacuabitur, Apostolo teste. Sanctus Gregorius pro duobus hinnulis prædicatores, qui ex synagoga, & ex Gentilitate surrexerunt, intelligit. Sunt gemelli, quia concordem fidem & charitatem prædi-

Matth. 19.

Psal. 118.

1. Pet. 2.

S. Grego.

prædicant, & similia dogmata tradunt. *In liliis pascuntur*, quoniam infatigabiliter munditiam sectantur, donec in die iudicij commerita præmia suscipiant: quippeque in labore noctis contemplantur.

Mira res, satis & miranda: turris vocata est sponsa, & *Nota* statim vbera eius laudantur, & gemellis assimilantur. Ratio quia fortibus & perfectis arma ministrat, vt inimicos infestatores arcere queant, & de illis victoriam sumere. Et paruulis lac doctrinæ porrigit, vt potè mater pia in educatione filiorum suorum vehementer sollicita. Hæc vt caprea alta petit, & visu perspicaci æterna, atque bona inuisibilia contemplantur. Vndè refecta delicatè cælestium succis herbarum, distenta vbera iterato ad paruulos, qui lacte indigent, non esca, reportet. Videte matrem filios suos lactantem. Facti sumus sicut paruuli in medio vestri, quomodo si nutrix foueat filios suos. Ecce duo hinnuli gemelli, quos Apostolus lactat, alter ex circumcissione, alter ex Gentibus confurgens. Mirabile dictu, quomodo vtrosque nutrit. Omnibus omnia factus sum, vt omnes lu-
1. Cori. 9;
crificiam. Omnibus omnia factus est, pro audientium capacitate, & præcipiens moralia, & differens mystica. Demiratur vir iustus Iob, & ait: *Quis dedit scientiam gallo?*
Iob. 38.
Nempè Deus optimus prædicatori oranti dat scientiam loquendi, secundum audientium captum, vbi vel maxime prudentia opus est. Væ qui superbia turgides erubescunt lactare paruulos, & alta atq; subtilia textetes, se ipsos prædicant, non Christum IESVM. Tales, ni fallor, non humilitatis magistrum sectantur, qui per Esaiam ait: *Ego Dominus docens te vtilia: signanter ait vtilia, & quæ proficua sunt, non autem subtilia, quæ dumtaxat ad iactantiam conducunt. Itaque sancta mater Ecclesia, veluti duos gemellos duos populos alit, eodem lacte, eandem fidem, eandem*

1. Theßal. 2.

1. Cori. 9;

Iob. 38.

Esai. 48.

Ecclesie yni-
tatis.

eandem charitatē, & spem vrisque propinans, nunc doctrinā cælestem, nunc sacramēta sacrosancta eis largiens. Caprea vna filios hosce habet: quoniā vna est collūba spōsi, vna perfecta lilius, quæ Romana Ecclesia appellatur. Quid quod inter lilia pascūtur gemelli isti significat? Planē sancti in patria cādentia lilia sunt, & inter beatos viros habitamus, dū corū gaudia, diuitias & delicias, quamuis à longè odoramur. O quàm pulchrum liliū virgo benedicta Deipara Maria! quā vernās filios Petrus, Paulus & omnes sancti, qui gloria cælesti in sidereis mansionibus habitantes fruuntur! In iis liliis nunquā marcescentibus pacua nostra queramus, quā diu in vmbra fidei viuimus, vt illucescēte die illa optata eternitatis, e fugatisiā vmbtris, luce vera, qui Christus IESVS est, cū Angelis potiri valeamus. Duo vbera spōsæ, vt duo gemelli capree sunt, qui pascūtur in liliis: hoc est, sancta Ecclesia vtroque testamento ditata, doctrina cælesti duos populos lactat. Quique in liliis pascuntur, vbi sanctorū gloriam iugi contemplatione considerant, fragrant quidem instar liliorū, odorem omnium virtutum emittentes: quod patientiam, castitatem, & charitatē illorum imitemur. Veniet dies, & vmbra delitescēt: nam cū venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est. Interim lacteū cibum Ecclesia largitur suis filiis, cū Apostolo clamans: Tāquam paruulis in Christo lac dedi vobis, nō escā. Et rursus: Nihil arbitror me scire inter vos nisi Christū, & hūc erucifixū. Quibus verbis prelatos, & predicatores vel maximè erudit: vt assidue, de gloriosa Christi IESV morte ediscere pro virili sua, studeāt.

I. Cor. 3.

V Adam ad montem myrrha, & ad collē thuris. Hebraicè. *Ibo mihi ad montem myrrha, & ad collem thuris.*

VOX

VOX hæc sponsi est, qui sic ait: Ibo mihi in templū, quod edificatum est in Hierusalem in monte Moriah. Per myrrhā alludit ad nomē ipsius montis Moriah. Per collem thuris, eundē montem indicat: nā in eodem mōte ædificatū est templum, quod propter assidua sacrificia collis thurisiure appellatur. Et notanter inquit: *Ibo mihi*, id est, meo beneplacito. Et per hoc quod dixit nuper: *Donec aspiret dies & inclinentur vmbra*: datur intelligi, quod nō longo post tempore, sed mox Christus IESVS salus nostra venturus erat in tēplum suum: quē ad modū vaticinatus fuerat Malachias: Statim veniet ad templum suū dominator, quē vos queritis. Hic sanè quā diligat spōsus suā dilectā Ecclesiam, quamque magnā curam gerat erga eam, palām est. Pollicetur quidē, eam nunquā deserre, sed sepè sepius illā inuisere ad finem vsque seculi. Quo pertinet illud, quod ore suo sacro depropit: Vobiscum enim sum, vsque ad cōsummationē seculi. Et rursus: Nō relinquam vos orphanos, veniā ad vos. Est profectō Ecclesia mōs myrrhæ, & collis thuris. Mōs eleuatus in sublime est, æthera penetrans, per fidem, charitatem, & spem, quibus velut mons super omnes cælos ascendit. Myrrhā profert pœnitentiā agēs, qua carnis lenocinia, & effrenes motus cohercet. Vndè infra dicit: Manus meae plene sunt myrrha. Mons myrrhæ est, quia passionum amaritudine exercetur, & probatur, dicente Apostolo: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit. Notanda series harum virtutum: nam ex tribulatione, patientia, ex patientia probatio, ex probatione spes sancta oboritur. O catenam auream, votis omnibus desiderandam. Sanè qui calamitatem fugit, aut egrè fert, is omnis hæc virtutes horret. Rursus, collis thuris est sponsa ob assiduas

Nota.

Malachi. 3.

Matth. 28.
Ioan. 14.

Canti. 3.

Rom. 8.

oratio.

orationes, & preces, quæ mirabilem fragrantiam non solum diuque emittunt, & in altario cordis thura bene olentia Ecclesia sponso offert. Vnde in Psalmo legimus: *Ascendat oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Et quia gratus sit orationum odor coram sponso, ipse offendit, ubi ait: Odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris. Vel mons myrrhæ Ecclesia dicitur, propter perfectos in ea habitantes, qui propter virtutes egregias montium nomen sortiuntur. Huc pertinet, quod de Mesias Esaias vaticinatus est: Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes: hoc est, tempore præstituto Mesias veniet, quippe qui super omnes sanctos exaltabitur, ita ut homines eius præclara opera videntes clamet: Propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitauit plebem suam. En montes & colles prophetæ, & sancti vocantur, & Saluator in vertice eorum eminet, quia Dominus Sactorum & Prophetarum est, Denique in Ecclesia viri minus perfecti collis thuris nominantur eo quod orationi potissimè incumbant, quamuis scientia candidati non sint, & alios instruere non valeant. De quibus Saluator ait: Nolite contemnere vnum ex pusillis, qui in me credunt: Amen dico vobis, quod Angeli eorum semper vident faciem Patris, qui in cælis est. Ecce quantificat Dominus eos, qui in se credunt, quamuis pusilli habeantur apud vulgus rude.*

Sed dicat quis, IESV bonè, sponsa te expectat, & inter lilia pascitur, tu verò aliò vadis? Quid mons myrrhæ cum liliis? Quorsum non magis ad lilia proficisceris? Attendite, forrè lilia hæc non sunt aliena, nec longè posita à monte myrrhæ, sed magis oriuntur in illo. Ita res habet, nusquam pulchriora nascuntur lilia, quam in hoc monte

monte myrrhæ, ubi carnis affectus mortificantur, verum inibi lilia oriuntur pulcherrima. Itaque, sicut sponsa auidè inter lilia expectat, ita sponfus ardentè properat ite. Notandum est verbum, quod ex Hebreo adduximus: *Vadam mihi ad montem myrrhæ.* An idè sibi ipsi vadit, quia ad illam vadit. Non solum vado illi, sed etiam mihi. Nec ipsa sola gaudium capit de meo aduentu, sed ego vicissim alacritate nimia afficior. *Vadam mihi*, quoniam mihi valde dulce, & nimis iucundum est, quòd ad illam vado. *Ad montem myrrhæ vadam mihi*, nam ex eo fragrantia sua mihi spirat, idè vado odore illectus. Et ut vno verbo omnia dicam: Delicia mea cum filiis hominum. *Æelix sanè anima, quæ sic mōs myrrhæ est, ut mōr tua mundo, & peccato, vita eius abscondita est cum Christo in Deo. Cum myrrha Magi venerit ad IESVM, & eum adorauerunt: nos cum poenitentia vera Christum IESVM queramus, & eum inueniemus, adorabimusq;: O montem myrrhæ fœlicè, in quo Deus habitat, habitabitq; in finem.*

Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Hebraicè. Tota pulchra es sociâ mea, &c.

SENSVS est: Cum venero ad montem Moriah in Hierusalem, redempta per me, eris tota pulchra, & adè pulchra, ut nulla sit in te macula. Quod quidem vel maximè ad nouam Ecclesiam congregatam ex Hebræis & Gentibus pertinet. Hæc videtur conclusio eorū, quæ paulò supra dixerat, cum de oculis, capillis, detibus, genis, labiis & vberibus sponsam laudaret. Nūc verò nolens descēdere ad particularia, totam pulchrâ eam dicit. Ac si dicat: *Quicquid in te est, speciosum apparet, & amabile.*

L bile.

Psal. 140.

Psal. 2.

Lucæ. 7.

Matth. 10.

Questio.

Nota.

Prover. 8.

Colo. 3.

Ephes. 5.

bile. Allusio est ad illud Pauli: Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea: vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata. Sanè singula verba singulam habent emphasim. Cæterum cum superius sponsa dixerit: *Nigra sum*, quorsum nunc sponsus sine macula esse asserit: Verum non solum de Ecclesia triumphante verbum hoc dictum est, de qua Ioannes in Apocalypsi dicit: Ciuitas illa aurum mundum simile vitro mundo, sed etiam de militante Ecclesia iure optimo est dictum, *Macula non est in te*. Ratio, quia per mortem Christi in hac vita, cuncta scelera quamlibet grauiam expiantur: & quia sponsus mirabilem medicamentum, quod nobis reliquit, considerat, pulchram eam appellat & sine macula. Lauabis me (dixit Propheta) & super niuem dealuabor. Ecclesia, quæ niue candidior per sanguinem Christi efficitur, pulchra dicitur, & sine macula est. Vel sic: Tanto affectu Saluator deamat suam Ecclesiam, vt dissimulet eius defectus. Sic de Iacob, qui Liam oculis lipam amabat, legimus. Sic planè pulchritudo, quæ in Ecclesia est Christum afficit, id est, in electis destinatis ad vitam æternam: vt non possit eius benignos oculos ab Ecclesiam auertere, deformatas omnium reprobatorum, & si in numero fidelium perperam viuant, neque & maculæ cuiusuis iusti, qui septies in die cadit, & resurget, efficere valent, vt suam Ecclesiam fastidiat, aut veluti exosam habeat. Exemplo nobis fit diuus Petrus, qui ter negauit magistrum optimum: nihilominus Dominus eum respexit, & cõfessim foras egressus lacrymis sua delicta lauit.

Prouer. 24.

Sed nũc de quauis anima sancta sponsus clamat: *Tota pulchra es amica mea, & macula nõ est in te*. Bis ante hac pulchra vocauit animam, quæ Deo seruit, mundo renũciat,

& Sal-

Psal. 30.

Apoc. 17.

Nota.

& Saluatorẽ toto amat pectore, at nunc iam tertio non nihil subneat perfectionis dũ ait: *Tota pulchra es amica mea*. Itaque aliis in locis non deffinitè determinat, quod ex integro pulchra sit, sicut nunc. Sed quo modo non tota pulchra in quam lucis æternæ candor immensus emanat. Benè profecto tota pulchra, & super pulchra est, in quam vberi illapsu se se transfundit omnis pulchritudo Domini. Species eius in nubibus cæli. Verum anima, vt nubes lucida iuxta solem, valdè pulchra est, in oratione, & contemplatione posita. Planè tunc sol intelligentiæ illuminat eam, & intellectum eius mirabiliter illustrat sponfus. Quid quod per poenitentiam quotidianam pulchra sit anima, tamen dum bona operatur, & se vilipendit, tunc tota pulchra dicitur, quia macula superbiæ in ea non est. O felix anima, quæ omnia summi numinis seruans, cum Dauide concinit: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriã. Talis vt alter: Ioseph Domino suo fidelis est, nollens tangere vxorem Domini sui, etiam si oporteat mortem opetere. Nonne Deus optimus ait: Gloriã meam alteri non dabo! Ecce quanto opere diligat gloriã suam. Est ergo anima tota pulchra, dum rectè viuẽs, nihil elationis in ea locum habet. Et hoc mirabile est valdè, quia stellæ cæli in conspectu Dei non sunt munde, nec infans vnius diei, etiam si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, attamen tam est efficax poenitentia antidorum, & tanta est virtus frequentis orationis, vt sponsus Christus totam pulchram nominet animam sanctam. Iustus autem ex fide viuunt. Vnde Sanctus Gregorius: *Quamuis mox vt peccat, à iustitia deniet iustus, tamen dum semper credit in eum, qui iustificat impium, assidue sub eius fide peccata sua deflet, per assiduas orationes iustitiam*

Eccles.

Psal. 115.

Esai. 42.

Iob. 15.

S. Gregor.
Cantica.

suam retinet. Atqui, blandimenta huiusmodi non tam videtur indulgentis, sed diligentis, sed admirantis. Unde vehementer oblectatus sponsus pulchritudinem sponsæ suæ præsentiam eius optans inquit.

Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis, de capite Amanna, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonũ, de montibus pardorum. Hebraicè. *Mecũ de Libano venies, mecũ de Libano venies, sponsa mea, respicies a capite fidei, a capite Senir, & Hermon, de habitaculis leonũ, de montibus pardorum.*

PERGIT sponsus cum bonis, quæ nunciavit, ventera sponsæ admiscere mala, Babylonicam videlicet captivitatem. Quod tamen ne egritudine aliqua cantum, quod lætitiæ est, contaminet, non palam, sed clanculum, & per insinuationem facit. Tèperatq; rem felicissimò suo comitatu, quem ei pollicetur dicentis: *Mecũ de Libano sponsa, mecũ de Libano venies.* Perinde dicat: Cum opus fuerit, propter tua peccata te migrare de Libano, hoc est, de terra Israël, in qua est mons Libanus, & ire in Babylonem post regem Nabuchodonosor; veniens mecũ, & ego tecum proficiscar, nec derelinquam te, toto captivitatis tempore. Huc pertinet illud Psalmi: Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Vbi sanctus Theodorus: En fructus spei collocatè in Deo. Liberabo clamantem ad me (ait Dominus) & ex insidiatoribus quibusvis visibilibus,

Psalm. 90.

S. Theodorus.
tius.

visibilibus, & invisibilibus illum protegam, nec a spe munito, ipsum inquit loquentem audiam. Et si in aliquam incidere temptationem vnã ero, & idoneam consolationem afferam. Eripiam eum, & glorificabo eum, id est, non modo à grauioribus rebus ipsum liberabo, verum etiam illustrem faciam. Ecce populus Israël in calamitate magna clamabat ad Deum, iuxta illud: Clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitate eorum liberauit eos. Verum beneficium ingens Deus promittit, tam vniciuque viro iusto, quam populo suo, dum ait: *Veni mecũ de Libano;* id est, Ne utiquã in tribulatione te deferam, & tandem glorificabo te. sponsa mea; cum reuersa in terram tuam rex Cyrus tot diuitiis & libertate donaberit te. Idè sequitur in-textu: *Respicies a principio fidei;* id est, reuersa fueris de Babylone, quando ego sum reuersurus ad te proprio ore osculandam, respicies, & considerabis, quæ merces magna fuerit in opere tuo, à principio fidei patris tui Abrahæ, de quo scriptum est: Credidit Abrahæ Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Et quæ merces tibi, ex eo quia sequuta es me in deserto, & ingressa es caput montis Senir, Hermon. Sub hæc, *respicies,* quæ merces tibi, *de abitaculis leonum,* id est, duorum regum, Scion regis Añimotrecram, & Og regis Basan. *De montibus pardorum,* hoc est, velocissimorum & fortium virorum, cum quibus mihi obsequens ingressa, debellasti eos. De qua parte victoria testimonium mirabile extat Numerorum. 21. Et ad hunc sensum respexit latinus interpres, qui vertit, *coronaberis de capite Amanna;* id est, à principio fidei patris tui Abrahæ, vti explicauimus. Græcè autem habetur: *Transibis à principio fidei,* sed iam nostram vulgarem translationem sequamur.

Psalm. 90.

Cant. 4.

Genes. 15.

Nume. 21.

Veni de Libano sponsa mea. Per Libanum montem; cui

cæteris altior, fecundior & amenior est, doctores intelligunt populum Iudæorum, qui per omnia terrarum climata primatum habuit, suo tempore, tum ratione legis, quæ Deus ei dedit, tum respectu miraculorum, quæ Deus optimus apud eum patriavit. Quam obrem in suo Deuteronomio Moses personavit: Non est alia natio tan grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Significatur ergo in hoc excelso monte Libano populus ille à Deo electus, quem vocat Saluator ad cognitionem sanctæ Trinitatis: ita ut iam vulgus non modò vnum Deum, sed etiam illum trinum in personis profiteatur. Per alios montes, quos statim nominat, nationes variæ significatur, quas etiam sua gratuita dignatione spòsus accerseret ad eandem fidem, charitatem, & spem, sicuti populum Hebræum vocatè dignatus est: *Veni de Libano sponsa mea. Veni per fidem sinceram, & charitatis deuotionem. Veni synagoga, quæ ego olim tot beneficiis & signis insigniui. Veni ad lauacrum baptismi, vbi sordes tuorum peccatorum depones, ita ut niue ipsa candidior euadas. Veni ad oratum verum Messiam & sponsum, quem in ligno crucis eleuasti: et quem inter prodigia, & illustria miracula patrantem non agnouisti, nec adorasti, in cruce pendentem, & inter facinorosos latrones exaltatù procliuu genu adora. Et notandum, quòd primo Iudæos vocat, quia (vt diximus) primas tenebatur in toto orbe. Hinc gentium doctor Paulus dixit: Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco, siue Gëtili, itaq; Iudæo primo, quasi ex debito, quoniã promissio Messie Iudæis facta est. Gëtili autè ex gratia, eo quod nulla præcesserit promissio. Idq; plenius tractat Apostolus Romanis scribens. Quod autem non semel, sed ter sponsus dicat sponsæ*

veni

Deut. 4.

Notã.

Rom. 1.

Rom. 15.

veni, non mysterio vacat. Signat quidem verbi repetitio triplicem vocationem, quippe que ante legem per Patriarchas, sub lege scripta per Prophetas, & sub lege gratiæ per Christum & Apostolos facta fuit. Ij omnes synagogæ vocarunt ad fidem Christi IES V, in quo vno salustioris mundi sita erat. Huc tendit, quòd Saluator noster dixit in parabola de coena magna; ad quam, qui inuitati fuerant, venire noluerunt. Eam ob causam, gentes vocatae sunt, ex quibus maxima Ecclesiæ pars constat. Vel de tempore gratiæ peculiariter intellegi potest. Vocati sunt Hebræi per Ioannem Baptistam. Nam hic venit, vt testimonium perhiberet de lumine, & vt omnes crederent per illum, testante Ioanne Euangelista. Secundò vocantur Iudæi per Christum IES V M: Quoties volui vos cõgregare, quem ad modum gallina congregat pulos suos sub alas, & non iuistis. En taxatorum petuicaciam, & pestinaciam, & qui demercedem. *Veni coronaberis. Mira res, solus rex gloriæ Christus suos electos ad coronam æternæ felicitatis inuitat, & eos corona immarcescibilis gloriæ decorat, modo mandata eius opere compleant. Vnde Apostolus ait: Omnibus sibi obtemperantibus factus est, per passionem, & glorificationem suam, causa salutis. Quod sequitur, de capite Amanã, de Vertice Sanir, & Hermon. Glorietur repeti verbum vocationis, sic. Veni sponsa mea de capite Amanã, veni de Sanir, & Hermon, & de summitate aliorum montium, qui sunt in circuitu Libani, siue ad orientem, siue ad occidentem, ad meridianum, vel ad septentrionem sita sint. Ac si patenter dicat: Non tantùm electos meos voco, & ad salutem inuito ex populo Iudæico, ex quo natus sum, vos etiã electi mei ex omnibus gentibus, populis & linguis, venite ad fidem, & agnitionem nominis mei. Ex erroribus venite*

L 4

ad veri-

Matth. 22.

Ioan. 1.

Hebræ. 2.

Notã.

ad veritatem, & poenitentes coronam gloriæ æternæ accipietis. Bonum certamen certavi, cursum consumavi, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quæ reddet mihi in illa die iustus in dex. Ecce verba, quæ quotidie viri iusti proferunt, non suis viribus, sed Christi IESU meritis fisci: quippe qui factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Nolumus nunc lectorem detinere de etymologiis nominum in scriptum horum tractantes: sat scire, quod mons Libani Hebræos, alij montes gentes varias significant, & virosque electos sponsum accerserit ad agnitionem fidei. Nullatenus accipior perfonam Dominus est.

Cubilia leonum, & montes paradisi habitacula erant ferarum, quæ in illis locis habitabant. Ut intelligamus potestatem demonum quam tyrannice exercebant super gentes infelices, quæ sub eorum misera ditione debebant ante Christi IESU adventum. At Salvatore nato, bellum istud fugerunt, & fortis armatus, qui in pace atrium suum possidebat, victus est, fortio re illo superueniente, cum Dominus de seipso in Evangelio subindicat.

Vocat etiam sponsum quamlibet animam piam, quæ virtute ex alto fuerit, teterrimos leones, & pardos superavit: quæ etiam omnes montes, Amanam, Sanir, vel Seir, & Hermon, Domino patrocinate, cõcõcavit, id est, omnium peccatorum genera, generoso animo superavit. Hæc de Libano ascendit, quia scriptum est: IJ sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt, & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni. Ecce de certamine cõsurgit corona: quia non coronabitur, nisi qui legitime certaverit.

Quid plura: Nõ sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ rebelabitur in nobis. Agite fratres, de Libano ascendite dealbati in sanguine agni immaculati, poenitentiam agentes. Sic coronam margari-

tis fabrefactam accipietis, non palmæ autem lauri floiculis contextam, uti Romani triumphantibus præbere solebant, vel corona illa instar sceni, quod priusquã euellatur arescet, & fumi in morem euanescent. Coronaberis, ait sponfus. Iure caput triumphans de capite Amanam coronatur: quia tentationum initium contriuit, & tribulationum vehementiæ non cedere voluit iuxta illud: Beatus, qui allidit paruulos suos ad petram. Petra autem erat Christus, in quo paruulos nostros, cogitatus prauos frãgamus oportet, ne forsitam grandescant, & nos interficiant.

Per hos montes sanctus Gregorius dinites huius seculi intelligit, quos Dominus humiliabit, & humiles ac pauperes spiritu exaltabit. Leones tyranni sunt, qui sanctam Ecclesiam persequebantur, verum tamen conuersi ad fidem coronas deponunt, sponte poenitentiam agentes. Par dixerõ, qui maculas in cute habent hypocritas signant: quia vitius suis virtutes aliquas admiscentes hominum encomia aucupari conantur. De his omnibus Ecclesia coronatur, quoniam per eius predicationem, crudeles ac pietatem, & hypocritæ ad vitam humilis unitatem conuertuntur. Pro his omnibus præmium magnum accipiet sponsa. Cui iterum ipse ait.

Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum, in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui. Hebraicè. *Uulnerasti cor meum cum uno monili colli tui.*

VERBA sunt sponsi, adhuc venustatem suæ dilectæ sponsæ laudantis. Quasi diceret: Et si multa sunt in te soror mea sponsa, quæ me alliciunt, & capiunt, &

adeo omnia maxima, ut quoduis eorum sufficiens sit, me in tuum amorem, & benevolentiam rapere: quanto magis ergo me alliciunt omnia simul? Planè inter alia captus sum, in vno oculo, vel monili tuo, hoc est, in vna tribu tua Iudæ, quæ ante alias tribus me dilexit: & ex ea, cum ad te veniam, humanam carnè sumpturus sum.

Notã Præterea fratres, vos obsecro, ut toto peccatore misericordiam summi numinis omnes imploremus, quo verba tam mellita, tamque omni suavitate cælesti referta, nãdum exprimere valeamus, sed quod plus ponderis habet, ut ea medullitis internè sentiamus, degustemusque. Audeo asserere, quod nisi quis amoris Dei sagitta sauciatum cor habeat, verba hæc intelligere nequibit: quin potius amanti mundum, & ea quæ mundi fallacis sunt, ut parabola obscura illi erunt. Ait ergo sponsus amantissimus: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa*. Sigillatim verba ista expendamus: non enim fas est, raptim ea transire. Ecce magnitudo amoris, quem gerit Saluator erga suam sponsam Ecclesiam: en profunditas dilectionis, quæ verbis iis subindicare dignatus est. Ex cordis sui intimo, & amore indecibili eam amat, ita ut illius nunquã possit, aut velit obliuisci. Eam ob rem in corde se vulneratū profiteri non erubescit. O rem mirabilem, & Angelis ipsis stupendam, veluti sagittis amoris ardentissimi cor perfossum gestare se dicit. Enimvero qui cor regis in bello vulnerat, is victoriam accipit, & regnum eius rapit. Ad eundem modum qui amoris iaculo, & charitatis telo cor summi Dei sauciauerit, triumphum gloriosum adeptus, regnum gloriæ æternæ sibi vè dicat. Planè de iis athletis robustissimis Dominus ait: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Qui sibi ipsis violentiam inferunt, iram, inuidiam, & affectus prauos innatos coercet: qui spe

bono-

bonorum cælestium temporaria bona spernunt: qui denique cum Apostolo seridè clamat: Omnia arbitratus sum, ut stercora, ut Christum lucrificaria: ij profectò generoso peccatore ipsum regem regum vincētes, illius imperium audacter rapiunt. Nõne latro in cruce sua facinora vltro proficiens, & candore vitæ Christi pendentis in ligno palam annuncians, nec non & Saluatoris clemētiam suppliciter implorans, regis summi cor sagitta amoris vulnerauit? Alioqui Dñs, tanquã victus, non ei cæleste regnum polliceretur dicēs: *Amè dico tibi, hodie mecū eris in paradiso*. Idque de beata Magdalena, quæ multum dilexit Dñm, dicendum, nemo diubitat. Lachrymis & gemitibus, velut acutissimis iaculis viscera Christi I E S V sauciās, audire memit: Remittitur tibi peccata tua, vade in pace. Quid hoc est, nisi dicere? *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum*: viciisti inuincibilem, cuncti potentē superasti, nõ armis ferreis, sed singultibus & lachrymarum riuulis. Eam ob rem, tua est victoria, tuumque & cæleste regnum: finitum est prælium, tranquilla sunt omnia, vade in pace. Quæ quidem pax exuperat omnem sensum, & omnem intellectum. Obseruandum quod non semel, sed bis eadem verba repetit: *Vulnerasti cor meum*: quod ideo sponsus id fecit, ut facilius sponsæ suadeat, tenatiusque corde illius imprimat, quàm sit ineffabilis magnitudo amoris in corde sponsi sui. Nec contemnenda est dictio illa, quæ Græci ponunt dicētes: *Excordasti me*, hoc est, cor meum rapuisti, vel abstulisti. Amor hoc sibi habet peculiare, ut cor amatis ad rem amatam trahat. Vnde in Psalmo legimus: Diuitiæ si affluant, nolite ad se apponere. Et diuus Ioānes ait: Nolite diligere mundum, neque ea, quæ sunt mundi: ratio, Nã trāsit mundus & concupiscentia eius. Dedit nobis hunc mundum, Deus ut eo vtamur, non ut fruamur. Ad filij Adæ contrā se habentes

terre;

*Philip. 2**Luca. 27**Luca. 7**Notã**Psal. 61**1. Ioā. 2**Notã**Cantica. 4**Notã**Matth. 11*

terrenis rebus frui volunt, æternis diuitiis posthabitis, cū nulla maior peruersitas sit, quàm frui vtendis, & vti fruendis, teste diuo Augustino. Verat ergo Deus, ne fugatia bona diligamus, ne vulnerent cor nostrum, & à nobis illud auferant. Nam suapte natura, amor (vt diximus) transfert amantem in rem amatam. Hinc sanctus Augustinus ait: Anima plus est vbi amat, quàm vbi animat. Et Plato penè eadē sententiam referens inquit: Amore captus, in corpore proprio mortuus est, viuit in alieno. Alludit ad hoc sentētia illi Pauli, annotatu dignissima: Viuo iā nō ego, viuit autē in me Christus. Ecce Christus I E S V S, quē maximopere diligebat, cor Pauli vulnerauerat, imò ab illō vitā & cor rapuerat. Vtinā nobis quàm primū donū hoc contingeret, ita vt post hac nō ipsi, sed Christus in nobis viueret. Fœlix & nimium fœlix ille, de quo verum foret, quod scriptum est, Ephraim vt columba seducta, non habens cor. Cæterum quòd sponsus se vulneratum dicit, in vno oculorum, & in vno crine vel monili colli sui, amoris teneritudinem notat, est quidem tanta pietatis, & misericordiæ, vt oculorum iactu, & vno crine vulneretur. Hic per vnitatem oculorum sanctus Gregorius concordiam prædicatorum & prælatorum intelligit, in qua maximè gaudet sponsus Christus. Vndè Apostolis dixit: In hoc cognoscent homines, quòd discipuli mei estis, si dilectionem inuicem habueritis. Quin & vbiq; nil magis eis commendat, quàm vnitatem, & pacem. Per capillos populus fidelium intelligitur: quiq; dum in vna fide, & charitate vitā agit, mirabili gaudio afficit sponsum Christū I E S V M. Vel in vno oculo vulneratur sponsus, & in vno crine siue monili: quia in vita contemplatiua plus lætatur, quàm in actiua. Hinc de Magdalena Dominus dixit Martha: Turbata es erga plurima, porrò vnum est necessarium:

Maria

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Capillus colli, siue monile aureum, obedientia mandatorum Dei est, sine qua sponsa placere Deo nequit. Vel vnus crinis colli vnica cogitatio est, & præcipua intentio, qua sponsa laborat animas conuertere, & capiti suo Christo coniungere, collum corpus capiti coniungit. In hac gemina sollicitudine dum sponsa æterna contempletur, & salutis animarum incumbit, amorem sponsi sibi vëdicat, & ad intima cordis eius penetrat.

Sed lubetiam de vnaquaque pia anima verba præfusa. *Canti. 4.*
pta lucidare. *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum.* Otenerimū, ò vehementer dulce cor, quod nostris mouetur affectibus, ad rependam vicissitudinem dilectionis. O lapideum & quouis adamante durius cor, quod iis verbis charitate accensis non emolliatur, ac vulneratur. Sororem vocat animam, vt agnoscat necessitudinem, & sponsam etiam eam appellat, vt vicissitudinem amoris reddat sponso suo. Soror est, quia diuinæ cōsors naturæ: sponsa est, quoniam in singularitatem assumpta persona. O quantum amare oportet eam, quæ tantis affinitatibus fœderatā Christo se nouit. Diligamus Deū, quoniam ipse prior dilexit nos: Ecce amor noster, quantum quantus fuerit, non impenditur, sed rependitur: debitus est, uo n gratuitus. Magna & violēta est charitatis vis, dum cor Christi vulnerare potest. Acutus, & efficax, & verè violentus affectus est, I E S V bone, qui transfigere petustum tuum valet. O sponsa benedicta, ò anima pia ne parcas obscuro, talibus telis sponsum appetere. Aspectibus *Not. 4.*
piis, quasi spiculis assidue vttere: noli contenta esse dilectū vulnerare semel, sed diu noctuq; ipsum concide vulnerare super vulnus. Fœlix es, si sagittæ tuæ infixæ sunt illi, & amōres tui militent in Christo, si oculus tuus defixus in deffes.

Prædicator.

2. Petri. 1.

1. Ioh. 4.

defesse sit in illo. O mirabile vulnus amoris, de quo virtus egregia egreditur. Tetigit mulier in firma fimbriam Saluatoris, & statim ipse sensit de se virtutem fanitatis exire. Quanto magis cum cor eius non leniter tangitur, sed vulneratur, gratiam emanare ipse sentiet: Reputa precor illum quasi signum ad sagittam. Posuit me pater (ait) tanquam signum ad sagittam. Spicula vibra; oculos eleua, ingemisce, suspiria per aera iacta, ecce in alto eleuatus est, in crucis ligno pendet, pro te vulneribus plenus, quæ ob amorem tui, ne dum patienter, sed gaudenter passus est. Dic cum Dauide rogo: Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Oculus tuus vnus est, si purus, si colubinus fuerit: si amoris oculus est, in vnum Christum tendat oportet. Clama, & dic: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ. Atqui, sicut vna est intentio, & vnus oculus, vnus sit criminis oportet: vnus cogitatus in mente. Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet. En non plures, sed vnum cogitatum dixi: quia varia cogitationes, vt crines dispersi, visum conturbant. Vnde scriptum est: Omnem sollicitudinem vestram proicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Quid nî curam habeat bonus pastor de ouibus suis: quippe qui, pluit super bonos, & malos, super orthodoxos, & Sarracenos, Turcas, & Hæreticos nomen sanctum illius blasphemâtes: Dic obsecro, & corde & ore clama: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit.

Sûma. Planè anima quæ vulnerata charitate est, hæc vulnerat spõsum ardentissimis sagittis amoris: cui blandiētis affectu ipse loquitur, ne deficiat in tā præcellēti luctamine amoris: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti*

Matt. 9.

Job. 16.

Psal. 26.

Psalm. 34.

1. Pet. 5.

Canti. 4.

cor

cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Nihil immorati sumus charissimi, in expositione horum verborum, quæ vt sagittas accutas, in corde nostro frequenter nos oportet. Faxit optimus sponsus, vt tãti amoris semper memores simus: alioqui ingritudinis noxam cadere non poterimus. Et de violenta charitate, qua spõs cor vulneratur hætenus.

Quam pulchra sunt mamma tua, soror mea sponsa, pulchriora sunt vbera tua vino! Hebraicè. *Quam pulchri sunt amores tui, soror mea sponsa, quam boni sunt amores tui, plusquam vinum!*

LAVDAVIT spõsa in initio huius epithalamij spõsum dicens: Meliora sunt vbera tua vino. Nunc sponsus retorquet eandem laudem in dilectam suam sponsam, & ait: *Quam pulchra sunt mamma tuæ, soror mea sponsa, meliora sunt vbera tua vino.* Miror planè, quomodo tanquam ebrius se habeat sponsus, non vino, sed charitate, & dilectione sponsæ suæ. Ideò à laude illius nec desistere potest. Equidem supra vbera sponsæ mirum in modum laudauit, nunc verò repetit commendationem. Sic contingit homini, qui valde amat suam sponsam, nam frequenter repetere solet encomia illius, quasi fatiari non valeat laudibus eius. Quam pulchræ sunt mamma tuæ ille spiritalis, quibus tuos lactas filios, quos mihi proginis: Verum longè meliores sunt vino pretioso ac deffecato. Lac, quod ipsi sugunt ex eis, omnem huius vitæ gaudium superat. Itaque sicut in vino, quod maximè palatum oblectat, & cor lætificat, vt in Psalmo legimus, generaliter omne terrenum oblectamentum & solatium intelligitur:

Nota.

ita

ita in lactæ doctrinæ sanctæ, quod Ecclesia fidelibus exhibet, animas oblectat & exhilarat. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super ori meo! Ecce regalis Prophetæ, qui experimento norat suauitatem verbi Dei, dulcedinem eius depingit hæc verbis. Atqui sanctus Gregorius, mammæ sponsæ, dicit, fore dilectionem Dei & proximi. Quid per mammæ conuenientius in hoc loco (ait) quam dilectio Dei & proximi intelligitur? per quas mens sancta omnes sensus suos suauis dilectione nutrit, dū Deo suo charitatis tenacitate cōglutinatur, & proximis, siquid utilitatis habet, quomodo libet libenter impendit. Notandum, quod post continuationem & contemplationem excessus de consolationis & doctrinæ vberibus contextitur. Dixerat paulo antè: *Vulnera sticor meum soror mea sponsa, &c.* & subindè intulit: *Quam pulchræ sunt mammae tuæ.* Ibi in vno oculorum, & in vno crine vulneratus est sponfus, hîc non de vnitæte sed de pluralitate fit sermo: quia varia debet esse vberum temperatura, & pro fugentium qualitate diuersa. Vndè Paulus Iudæis factus est Iudæus, & iis qui sine lege erant, quasi ipse sine lege, etiam infirmis infirmus: quia pietas ad omnia utilis est, profectioem habens vitæ, quæ nunc est & futura. Hæc Apostolus magnopere commendat discipulo suo Timotheo. Utinam perditii homines, qui se totos carnis lenociniis tradiderunt, dulcedinem hanc delibarent: profectò fel omnis peccati statim abhorrent. Etenim delectatio praua plus habet aloës, quam mellis. Vndè Salomon ait: Extrema gaudij luctus occupat. Agite iam miseri, venite ad vbera matris vestræ, pœnitentiam sequimini, vt satiemi ab vberibus cōsolationis vestræ. Mirares pulchritudinē mammarum laudat, & deindè virtutem, dum ait: *Meliora sunt vbera tua vino.* Pulchritudinem pro se sponfus cō-

men-

mendat, virtutem autem pro lactis doctrina. Dulcius procul dubio fugitur, vbi vita dicentis venustat doctrinam. Cæterum, aliquando restringenda sunt vbera, ne forsità nimis exuberent. Imò purus & prudēs sit sermo pro tempore. Accedat huc pietas, & pulchritudinis numero teneat. Fugienda sunt verba scurrilia: nam de omni verbo ocioso reddenda est ratio, vt Saluatoris dogma nos docet. Nec est adulterandum verbum Dei, aut admixtionem corrupendum peregrina. Sat sint duo illa vbera, quæ nos lactant, vetus & nouum testamentum: quanquā doctorum sanctorum dogmata magni sit estimanda. Infelices hæretici, qui non ex his vberibus suaue lac accipiunt, sed ex dæmonis doctrinis mendacibus bibentes, se ipsos enecant. Obnixè oremus, vt Deus optimus ipsos trahat, & sicque in obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ conuertat.

Quidam duo vbera sponsæ compafsionem temporalem & spiritalem dixerunt. De quibus Apostolus: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? & quis scandalizatur, & ego non vror?* Ecce bifaria compafsio, quam nos oportet habere, tum de calamitate, quæ fratri nostro imminet, tum etiam de peccato, in quod ex fragilitate sua incidit. Et quia compafsio hæc vel maximè Deo placet, merito ait: *Quam pulchræ sunt mammae tuæ soror mea sponsa.*

ET odor vestimentorum tuorum super omnia aromata. Hebraicè. *Et odor oleorum tuorum magis omnibus aromatis.*

IN sacra scriptura frequens est hic modus loquendi, vt per corporales res excellentiam spiritualium rerum intelligamus. Nam teste Paulo: inuisibilia Dei, per

M ca quæ

Psal. 118.

ea quæ facta sunt à creatura intellecta, conspiciuntur. Sic in Psalmo: Quæ dulcicia faucibus meis eloquia tua super mel orimeo! Et alibi: Ideò dilexi madata tua super aurum & topazion. Nec non vt sanctus Iob vbi insigniter sapiētiam commendat, variis rebus eam comparat secundum earum præcellentiam: quæ res in maximo pretio haberi solent: Vt pote auro, obrizo, thopazio Ethiopæ, & tintis Indiæ coloribus. Ad eundem modum nunc spōsus ait: *Odor vestimentorum tuorum super omnia aromata.* Tanquam diceret: Maior est gratia tua ratione charismatum, virtutum, & gratiarum spiritualium, quibus per Spiritum sanctum interiùs vncta es, quam si omnibus pretiosissimis vnguentis delibuta fores tota à capite vsque ad pedes peruncta. Quidam ad odorem bonæ famæ hoc referunt. Vnde Apostolus inquit: Bonus Christi odor sumus in omni loco. En fragrantia, quam vestimenta sponse hac & illac emittat, salubre testimonium in cunctis operibus suis præbens, etiam eis, qui foris sunt: Agite obsecro fratres, vt opera vestra, quibus anima ornatur ceu vestibus, thuris odorem habeant, quo alios ad benè operandum alliciant. Enimvero, qui perperam agunt, non thuris fragrantiam, sed sulphuris foetorem emittentes, suo iniquo exemplo alios necant. Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, quoniam deorant plebem meam, sicut escam panis? O immanitatem diris plectendam supplicis, paulatim summi Dei populum dilacerant, deorant, atque prorsus consumunt, palam scelera sua patantes, absque Domini timore. Notandum quòd impij, vt probè sanctus Gregorius ait, aliquando habent aromata, quibus redoleat: quia virtutes quasdam possident, & bona opera perpetrant. Sed quoniam sine charitate viuunt, in conspectu Dei haud placent:

*Notid.**Dogmā.**Psal. 118.**S. Gregor. in Canti.*

cam

eam ob causam in iudicio extremo dicentes: Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? Subindè audient iudicem iratum dicentem: Disceditè à me omnes operarij iniquitatis, non noui vos. At contrà, iusti, qui ex charitate opera sua conficiunt, semper coram Deo redolent: quam ob rem vocè illam omni mellita dulcedine suauiore audient: Venite Patris benedicti, accipite regnum, quod paratum est vobis, &c.

*Luc. 13.**Matt. 23.*

Vidētis fratres, quomodo sine charitate aromata perfecta quis habere nequeat. Verum charitas ipsa affeclas habet omnes virtutes, nam patiens est, benigna est: charitas non emulatur, nō agit perperam. Et paulò post: Charitas nunquam excidit. Nempe ex charitate tanquam ex radice cæteræ virtutes odorem habent. Hinc de beata Magdalena aliud non legimus potissimè, quam eximiã dilectionem in Christum. Dilixit multum (ait Saluator) & ideò remissa sunt ei peccata multa. Hinc la chrymæ, vnctio pedum Domini, & alia id genus dimanarunt. O quæ bonus huius odor: cuius gratia veteris corruptelæ foetore penitus deleuit: hæc totam Ecclesiã domum grata suauitate perfudit. Optimus inquam odor, qui cælos ipsos penetravit, & non modo Angelos ipsos, sed Angelorum Dominum Christum IESVM lætificauit, Nardus illa dedit odorem suum vehementer suauem, dabitque ad finem vsque seculi. O quàm bonum in ara pectoris Christi incedit aroma! Hanc mulierem fortè imitemur, scientes, quia tunc anima vnguento perfunditur, cum Christi spōsi quæ amat, copia potitur, & desideria eius in dilectione commutat. Aromata mihi videtur offerre, qui orat, & optat. Alioquin Psalmographus non diceret: Ascendat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Itaq; cū cõdolet pro-

*1. Corint. 13.**Luc. 7.**Psalm. 140.*

M 2 ximo

ximo patienti mala, cum gemit sua & aliena delicta, cum tandem subuenire omnibus cupit, & in omnibus virtutibus sua uolentibus exercetur: tunc super omnia aromata odor unguentorum eius in æthera volat.

Fauis distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Hebraicè. *Dulcedinem destillant labia tua sponsa: mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorum tuorum, sicut odor Libani.*

VBI sponsus laudauit suam dilectam Ecclesiam, tum de virtutibus, tum de operum bonorum fama quæ per vniversa mundi climata sic volauit, vt etiam barbari tam miro odore illecti ad sacrum baptismatis fontem spontè currerent: nunc de verbis eius & de odore vestimentorum encomia depromit. Ait enim: *Fauis distillans labia tua sponsa.* Quanta sit suauitas in fauo, nemo aded stupidus est, qui ambigat. Sapiens probè dixit: Breuis in volatilibus apis, initium dulcoris habet fructus illius. Ecce quasi fons dulcedinis mel est, & inter omnes res suaues primæ tenet. Exactè quidem labia sponsæ, fauo iugiter distillantæ guttulas mellis suauissimæ, quod nulla commixtione cum alieno liquore dilutum esse comparatur: imò purum & sincerum in fati cellulis conseruatur, sicut apicula operosa illic reposuit. Ad eandem imaginem sancta Ecclesia doctrinam puram ac sinceram, minimè adulteratam, aut vilius erroris admixtione dilutam, filiis suis stillare per prædicationem assidue nõ definit. Vndè cum Apostolo inquit: Non sumus sicut

sicut plurimi adulterantes verbum Dei: sed sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur. *2. Corint. 2.*

Mel & lac sub lingua habet sponsa. Nam quicquid docet, velut de fontis scaturigine limpidissima dimanat, dicente Domino: Non estis vos, qui loquimini, sed spiritus Sanctus qui loquitur in vobis. Mel quidem profert perfectis, lac verò paruulis. Vndè Apostolus ait: Tanquam paruulis in Christo lac dedi vobis, non escam. At de hæreticis & improbis hominibus contrà: Venenum aspidi sub labiis eorum est. Et in alio Psalmo: Cuius maledictione os plenum est, & amaritudine & dolo, sub lingua eius labor & dolor. Cæterum, quoniã super omnem thuris odore coram sponso Ecclesia fragrat, vestimenta eius, id est, sancta opera rectè odorifera dicuntur. Verùm fragilitas humana nuda est, nisi hæc ornamenti vestiatur. Alioqui erubescet corã sponso, vt de Adamo legimus. Par ergo erit, vt abiiciamus quàm primùm opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus. Sic nos admonet Paulus. Et post pauca: Induimini Dominum IESUM Christum: hoc est, per bona opera illum nobis mereamur, ipsumq; glorificemus. Rursus: thus cultui diuino peculiariùs præ cæteris aromaticis rebus erat consecratum. Et sicut thus igne crematù gratissimum sursum mittit odorem, ita bona opera, igne charitatis & seruidæ deuotionis accensa, quasi sulphureus fragrantiam mirabilem ad thronum diuinæ maiestatis conscendunt: suntq; Deo gratissimum sacrificium præ omnibus corporalibus holocaustis. Quid quod oratio thuri comparari solet? In psalmo scriptum est: Ascendat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Et quia anima sancta orationi semper instat, & in quouis opere Deum ipsum inuocat, eam obrem vestimenta eius vbicunq; fuerit thuris odorem spirat. Oratio *Psalm. 140.*

Nota.

Eccles. ii.

mea in sinu meo conuerteretur, inquit Dauid. Et alibi: Semper laus eius in ore meo. Mira res, placet Ecclesia, siue anima sancta unguentis, placet etiam uestimentis. Unguenta dona infusa sunt, uestimenta opera sancta: & ideo a sp̄so de unguentis & uestimētis odoriferis magnopere laudatur.

g. Gregor.

Obseruandum, quod in fauo cera patet, & mellatet. Rectè ergo (vt verbis Gregorij vtar) sponsa labia fauus vocantur: quia dum in carnis fragilitate sapientia magna habetur, tanquam mel in cera conseruatur. Quando verò electus quisque prædicat, quādo cælestia gaudia reuelat, tunc fauus distillat: quia quanta dulcedo sapientiæ in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus manifestat.

2. Cor. 4.

Quam ob rem scriptum est: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Notandum, quod aliud est habere mel in lingua, quod etiam falsi prædicatores habent, dum bona loquuntur, & recta docent, nihilominus ipsi sacra scripturæ dulcedinem non gustant, nec internè suauitatem eius habent: de quibus Saluator ait: Quæ dicunt vobis, facite, secundum opera eorum nolite facere. Sed iam quis roget: Si sponsa labia habet fauo similia, quorsum Apostolus docet increpare, & arguere improbos? Audite obsecro: Sponsa suapte natura legem clementiæ habet in lingua sua, ceu de forti muliere Salomon scripsit. Nonne de sponso dictum est: Diffusa est gratia in labiis tuis? Sponsa autem maximè sp̄so suo similis est, & propterea in labiis suis gratiam diffusam habet. Veruntamen, si aliquādo increpat, peregrinum opus est ab ea, & de longe ascitum, non autem insitum: quasi filij degeneres eam compellunt, aspera & dura loqui, familiare & quasi innatum est ei dulcia fari. Cùm ergo laudat sponsus eam de labiis dulcedine, tãquam de proprio, & de familiari eam laudat: *Fauus distillans labia tua.* Non quidem seipsam commendat vn-

Proverb. 31.

Psalm. 44.

Cant. 4.

quam.

quam, non alios maledictis afficit, pacem suadet omnibus, pacem Turcis, & hæreticis quotidie offert: ipsi vero pacis veræ offores malunt belligerare, quàm dono pacis cælesti frui. Quid dulcius, quàm de peccatore poenitente, instar Angelorum exultare? Quid suauius, quàm pro inimicis orare, & in calamitatibus gratias in exhaustis sponso suo dilecto agere? Purgentur Esaiæ labia calculo igneo & forcipe: Ieremiæ os tactu quodam mundetur: sponsa nõ carbonè aut digito purgatur, sed osculo oris sponsus amantissimus gratiam ei infudit. Exaudita est eius oratio, Osculetur me osculo oris sui, vbi Deus homo factus est, & habitauit in nobis. Fœlix anima, cuius lingua mel largitur, & lac doctrinam sanctam vtriusque præbens, paruulis lac sugit, & mel profectis profert. Cauendum magnopere est, ne labia meretricis, id est, carnis iniquæ audiamus. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: non tamen mel & lac sub lingua, non vtiq; in intimis est dulcedo, sed nouissima eius amara: dicente Apostolo: Sapientia carnis mors est. Hæc fortitudinem Samsonis, sapientiam Salomonis, & Davidis sanctimoniam euertit. Nos autem fraus si Christi sponsa sumus, si eius uestigia pro nostra virili sectamur, eloquia dulcia, & sancta habeamus in labiis, sub lingua meditationes melleas, lacteasque possideamus. Insuper & uestimenta nostra, virtutes & opera, vt thus suaue olens in conspectu Christi redoleant. Tunc concinere cū Propheta poterimus: Erunt vt complacèat eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Ecce vtrunque hic subindicat Propheta sanctus, eloquia bona in labiis, & meditationes in corde.

Luc. 17.

Esai. 6.
Ier. 1.

Proverb. 31.

Rom. 8.

Nota.

Psalm. 118.

M. 4

Hor.

Hortus conclusus soror mea, hortus conclusus, fons signatus. Hebraicè. Hortus conclusus soror mea sponsa, fons sigillatus, fons conclusus.

PROCEDIT adhuc sponsus, maioremque in modum sponsam suam Ecclesiam magnificat. Et quæ labia instar faui desillantia habet, & fauos suos congerit ex sacra scripturæ floribus, quibus infidet, & ex eis spiritalis dulcedinis suauitatem extrahit, & elicit, ut fidelibus eam impertiat: nec non sanctorum exempla, & dicta spiritalia inuestigat, mentemque perulstrat, qui planè flores erant, & sicut palma florebant: hæc inquam, quæ florifera prætata peruolans, sub lingua mel, simul & lac, velut duplicem fontem continebat, iam hortu concluso, & fonti obfignato per similes apparet. Equidem hortus manu regia cõstitus, in quo parauit magnum cõuiuium principibus suis rex Assuerus, ut ostenderet magnificentiam & gloriam suam, sancta Ecclesia Romana est. Vnde Apostolus clamat: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. Nonne in hortu Saluatoris sudorem sanguineum passus est? En quo irriguo, & vnda, hortus hic irrigatur, ut fructus vberimos gignat. In hoc hortu gloriam & magnificentiam suam palam fecit: tum prodigia magna operando, tum Philosophiam caelestem prædicando, tum denique corpus suum sacrum in cibum, & sanguinem suum in potum nobis exhibendo. Ecce hortus manu regia constitus: nam filius Dei è celo veniens plantaria multa, virtutes omnes in Ecclesia sua posuit. Circumseptus est hic hortus, & tot mandatis vallatus, ita ut filiarum pecora, demones aut eorum alumni, fructus eius rapere nequeant. Videte arbores proceras, &

frugiferas huius horti. Ecce ego posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vestri maneat. Extat Domini sententia & comminatio stupenda, contra arbores infrugiferas: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Væ fratres, & iterum vè, qui vti ficus à Domino maledicta, dum taxat folia habet. Enimvero si quis ceremonias tantum obseruet, & externa opera habeat, charitate egeat, is maledictus à Christo in infernum mittetur, & pœnas dabit perpetim. Fons signatus dicitur: quia donec Saluator venit, fons aquarum viuentium latebat: at qui, ipso aduentante, vox illa mirabilis perfonuit. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me (sicut dicit scriptura) flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Et sequitur: hoc autem dicebat de spiritu, quæ accepturi erant credentes in eum.

Mirabile dictum: non semel hortum conclusum appellat Ecclesiam sanctam, sed bis, quod ad maiorem asseuerationem fieri solet. Vel quia sponsa Domini intus & foris conclusa manet: timore summæ Dei cogitationes prauas depellit: & etiam foris, eodem timore sancto carnis sensus mortificat. Quo pertinet illud Apostoli: Mortificationem Christi in corpore nostro circumferentes, ut vita IESU appareat in nobis. Quandoquidem verba hæc non vulgarem emphasim habent. Et alibi: Quasi morientes, & ecce viuimus. Rursus: bis conclusus est hortus hic, id est, Ecclesia: quoniam Angeli eam circumueunt, & Angelorum Dominus ipsam tuetur. Huc attinet illud Psalmi: Montes in circuitu eius (hoc est, Angeli protegunt instar muri ciuitatem Hierusalem) & Dominus in circuitu populi sui. O felicem hortum, o sanctam Ecclesiam, quippe quæ nedum Angelorum auxilio, sed sponsi sui cuncti potentis præsidio vallata est. Quid obsecro hæreticorum

Psal. 91.

Hester. 1.

Nota

Iod. 15.

Matth. 3.

Iod. 7.

2. Corin. 4.

Psal. 124.

Ecclesiæ

cuncti: quid dæmonum phalanges & exercitus potuerūt aduersus eam? Nempè nil ei nocere possunt tyrāni, & aduersarij illius. Hunc hortum quotidie multiformi gratia sua Deus irrigat: sicut scriptum est: Pluuiam voluntariā segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est: ru verò perfecisti eam. Et iterum: Visitasti terram & inebriasti eā, multiplicasti locupletare eam. Sic virgulta suā Saluatori rorat, vt germinet flores, & fructus bonorum operum. Quid multa? Tam est munita, & virtute ex alto roborata Ecclesia Dei, vt audacter Paulus dicat: Nihil damnationis est iis, qui in Christo IESU sunt. Qui non secundum carnem ambulant, sed secundū spiritū. Id est, nil periculi subest ei, qui in horto isto degit, fideque per operationē operatur fultus, & gratia Dei roboratus.

Quòd autem fontem signatum eam appellat, allusio est ad illud, quod in Genesi legimus: Iacob pergēs ad terram Orientalem, puteum vidit in agro, ex quo adaquabātur pecora, cuius os grādi lapide claudebatur. Itaq; refectis gregibus, rursus lapis os putei occludebat. Est fons signatus Ecclesia, quia in ea adimpletum est, quod Zacharias multis retro seculis prophetarat: In die illa erit fons patens domui Iuda, & habitantibus Hierusalem, in abluitionem peccatoris & menstruatæ. Quòd nō tantum de salutari & limpidissima doctrina, sed etiam de sacramento baptismatis intelligendū est: in quo peccator quilibet criminibus oppletus super niuem dealbatur: nec nō & meritis Saluatoris vestitur. Hinc Apostolus lepide ait: Quotquot baptizati estis, Christum induistis. O dignitas magna orthodoxorum, nullis explicanda verbis, Christi sanguine abluti, & eius meritis candidati, ab hoc sacro fonte ascendimus.

Non absite sanctus Gregorius de anima sancta hæc omnia

omnia explicat, & sanè rectè. Vnakuque anima sancta (ait) hortus conclusus esse intelligitur: quia dum bona sua intentione vitæ æternæ abscondit, dum humanas laudes omnino contemnit, ipsa bona intentione se circumsepit, ne ad interiora rapienda, hostis antiquus irrumpere possit. Fons etiam dicitur: quia dum cælestia assidue cogitat: dum scientiam scripturarum semper in ventrem memoriæ congregat, quasi aquas viuentes sancta mens in se gignere non cessat: quas sitientibus proximis præbere, vt reficiantur, valeat. Vndè scriptū est: Qui biberit ex aqua, ^{Ioan. 4.} quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Fons signatus ipsa iure nuncupatur: quia sensus spiritalis indignis mentibus abscondit. Quis, obsecro, pro dignitate enarrare poterit delicias, quas hortus hic absconditas habet? Verùm solus sponfus eas adnumerare potest, quique ait: Deliciae meæ cum filiis hominum. Veruntamen ipse sponfus, ^{Prover. 3.} qui optimè hæc delicias nouit, iam inquit.

E Missiones tuæ paradisi malorum puniceorum, cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula, & cinnamomum, cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë, cum omnibus primis unguentis. Hebraicè. Emissiones tuæ paradisi malorum granatorum, cum fructu pulcherrimo. Caphora cum nardis, nardus, & crocus, calamus, & cinnamomum, cum omnibus, arboribus thuris,

HIC sponsus indicat dignitatem Israëliti populi
Hex quo per vniuersum orbem sapientiæ flumina
proderunt. Qui ante aduentum Messie terra erat scalës,
tribulos errorum proferens: Christo autem adueniente
velut paradifus Dei factus est. Equidem aromata varia,
quæ hîc numerantur & arbores, sanctorum varia merita
signant, quæ sanè olim produxerunt, & producent vber-
rimos, ac pretiosos fructus in Ecclesia Dei. *Emissiones tuæ*
paradisus id est, totus mundus, qui fiet paradifus malorũ
punicorum, in aduentu enim meo ad te osculandum, ex
fonte aquarum viuientium, qui est in horto tuo, deriuabo
aquas in totum mundum, efficiamque ipsum paradifum,
siue hortum malorum granatorum cum pomorũ
fructibus, vel cum fructu pulcherrimo. O mirabilem &
stupendam virtutem, & efficaciam aquarum, quas Christus
IESVS posuit in sua Ecclesia, tum per doctrinam, tum
verò per sacramenta: quæ quidem aquæ per vniuersa mũ-
di climata decurrentes, homines quantumlibet barbaros,
frugiferos efficiuntur: ita vt omnigena virtutum opera
gignant. Quid dicam profus ignoro: videtur mihi vi-
dere fontem illum vnicum paradisi voluptatis, ex quo
quatuor scaturiebant flumina. O inenarrabilem summi
Dei munificentiam, ò inestimabilem Christi IESV charita-
tem, regiones, quæ ante Euangelij prædicationem steriles,
& infœcundæ erant, nullum fidei, aut operis boni ger-
men proferebant, ibi per emissiones hæc, omnium spi-
ritualium germinum vireant, floreat, & fructificent abun-
dantia. Quo pertinet, quod regalis vates Dauid dixit:
Posuit desertum, in stagna aquarum, & terra sine aqua in-
exi-

Sancti viri.

Gene. 2.

Figura.

Psal. 106.

exitus aquarum: & collocauit illic esurientes, & constitue-
runt ciuitatem habitationis, & seminauerunt agros, &
plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis, & be-
nedixit eis, & multiplicati sunt nimis. Etenim singula an-
notatu sunt digna. Sat sit ex iis verbis elicere, quàm frugi-
fera fuerint flumina quæ ex fonte limpidissimo Christo
IESV exierunt, quorum laticæ deserta, & terra sine aqua,
tot fructus parturierunt.

Emissiones tuæ paradifus. Ita IESV bone, ita est. *Emissio-*
nes istæ tuæ sunt, emissiones per angelos bonos. Signatũ
est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lætitiã
in corde meo. Signatũ est super nos profectũ, quod desu-
per nobis impressum est. Cui diuini luminis imago desu-
per imprimitur, intus in corde lætitiæ spiritualis vberitas
exprimitur. Eam ob rem gloriosæ emissiones filie regis
ab intus sunt. Equidem exiguæ non sunt deliciarũ intrin-
secus copie, de quibus integer paradifus emittitur. Vtrũ-
que habemus, & paradifum inclusam, & paradifum emif-
sam. Illa est in puritatis affectibus, hæc in actibus pietatis.
Illa intus, hæc de illa procedit, & probat illam. Vtraque ve-
hementer delectabilis est, & conficiencia & conuersatio
sponsæ. Imò omnia proponit valde vtiliter, & disponit
suauiter. Ideò quasi paradifum quandam cernas in eius
habitu, & opere exteriori, dum honestas placet in singu-
lis, & series in collaris, & suauitas in dispositis. Deniq; pri-
mo malapunica nominat, quasi à verecundia sponsæ
initium summat. Potest etiam intelligi in malis punicis
martyrum patientia: eo quod in sanguine suo sunt rubri-
cati, O quàm bona pudicitie comes patientia, quæ in lau-
de sapientiæ sibi connectuntur, si cut scriptum est: Sapiẽ-
tia quæ de sursum est, primò pudica, deindè pacifica. Pu-
dicitia modestè se & pro dignitate temperat: patientia
alienam

Psal. 47.

Nota.

1460. 3.

alienam immodestiam æquanimiter fert. Illa proprios informat motus, hæc alienos impetus frangit. Illa decor est, hæc fortitudo. Vnde lepidè Salomôn dixit: Fortitudo, & decor indumentum eius. His duabus virtutibus coniunguntur pomorum fructus, quasi consummatio, & finis operum. O nimium foelix anima, quæ unitatem panis mordicus tenet, & sub vno cortice, quasi grana malpunicæ concordiam cum fratribus suis seruat. Pacem habere (ait Apostolus) & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum. Ecce energia pacis, quæ potissimè principem pacis IESVM trahit, & conciliat nobis. Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Obsecro vt charitas nos vniat, & cortex muniat. Nonne legimus in seculo aupteo illo, quod erat illis anima vna & cor vnum in Deo? En tota Ecclesia coadunata, & charitatis glutino adglomerata, veluti quodam malum punicum erat. Mira res, non tantum fideles ducebant bonum & utile, sed iucundum habitare in vnum. O mirabilem summum numinis potentiam, ex illis paucis granis, innumera malogranata prodierunt, ad eò vt in toto mûdi ambitu Christus IESVS agnosceretur, diligereturq; , idolis, quæ verè demonia sunt spretis.

Emissiones tuæ paradysus, malorum puniceorum, cum pomorum fructibus, cypri cum nardo &c. En septem arbores aromaticæ hic annumerantur, quæ in horto concluso, & de fonte signato emittuntur. Planè optimus ordo: nam post patientiam & vnitatem, in quibus vel maximè fulget humilitas, quid nisi sublimitas sequitur, quippeque in cypro adumbratur? Sicut scriptum est: Omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Cypræ (vt aiunt) semen decoqui oleo solet, vt vnguentum exprimitur ex eo. Alij seminant in lachrymis, sponfa verò in oleo lætitiæ. Sanè nostra semina opera bo-

Prouer. 31.

Psal. 130.

Act. 4.

Lucæ. 14.

ra bona sunt, quæ si quis habet, hilaritate abundat. Nec faret oleo intingi, nisi sint in oleo cocta, & confecta, & tanquam in ipsum oleum conversa. Nempe, quod in oleo feruenti de quoquitur, olei ipsius imbuitur natura. Mira quidem confectio laboris, & lætitiæ, eoque mirabilior, quod in labore non labor, sed gaudium sentitur. Alioquin Apostolus non assereret, ac diceret: Superabundo gaudio in tribulationibus. Et sanctus Iob tanquã stupefactus ait: Qui dat carmina in nocte, id est, gaudia in tribulatione. Obseruatione dignum est, quod ipsa interior exultatio de opere capit augmentum, & sic oleo semen confert, & oleum semini, quando cum exultatione operatur sponfa, & de ipso opere magis exultat. Hoc oleum regium est, quo IESVS Dominus noster libenter vngitur. Hilarem enim datorem diligit Deus. Non quod ipse non sit vnctus oleo lætitiæ à Patre, sed magis opere gaudet, & vult à consortibus suis vngi, & deuotionis nostræ affectat vnguentum. Si autem quis quærat, quos fructus hæc confectio recipit? Apostolum audiat: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, benignitas, bonitas, longanimitas &c. Nardus quietem signat, id eò hoc vnguento Christus perunctus fuit in sepulturam. Cypri cum nardo, nardus & crocus, quæ bona connexio! Crocus cuius flos quasi aurei coloris, ad sapientiæ rutilum colorem refertur. Accipite in cypro studium, in nardo ocium, in croco virtusque fructum. Cæterum sponfa fistula est in altum tendens, dum æterna contempletur. Cinamomum est, quando nobis se accommodat. Cinamomum dum frangitur, plus odoris emitit, sic Ecclesia dum à tyrannis & hæreticis affligitur, plus patientiæ, & benignitatis manifestat. Hinc legimus de populo Dñi, quod quanto magis versutus Pharaò eum labore opprimebat, eò amplius

Nota.

1. Cor. 7.

Iob. 35.

2. Cori. 9.

Galat. 5.

Canti. 4.

Nota.

amplius augebatur, & crescebat. Quod autem subnectitur, *De vniuersis lignis Libani*, ad incorruptibilitatē, & pulchritudinē fidelij attinet. Libanus cedrina ligna gignit, quæ corruptionis expertia sunt. Sic fideles fide & charitate, & spe roborati corrumpi nequeunt. Vnde meritò de viro iusto scriptum est: Erit tanquam lignum, quod plantatum est fecus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. *Myrrha & aloë*, carnis mortificationem, & puritatem indicant. Ita vt cum Paulo orthodoxus quisque dicat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

Psalm. 7.

S. Grego.

Denique diuus Gregorius martyres mala punica vocat: poma verò sanctos esse dicit, qui in pace & tranquillitate viuunt, qui que bona opera facientes exempla præbent fratribus suis, vt summi Dei mandata impleant, mundumque, & ea quæ mundi sunt, ob Christi IESV amorē penitus relinquunt. Sic viri iusti, quandiu viuunt, in se paradysum amenissimam construere non cessant. Huc pertinet, quod Dominus pollicetur amantibus se: Ad eū veniemus, & mansionem apud eum faciemus.

Iodn. 14.

Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Ita in omnibus tribus linguis habetur, Latina, videlicet, Græca, & Hebraica.

NON quiescit sponfus, sed laudes suæ dilectæ sponsæ amplificat. Idèò metaphoram summità fonte plurimos hortos irrigante, perindè ac si dicat: Tu sponfa es fons hortorum, & irrigabis totius mundi hortos. Etiā

es pu-

es puteus aquarum viuentium, quæ manant ab alto monte Libano: vbi nulla perturbatio luti inuenitur. Sanè tales sunt aque sacri baptismatis, quas Saluator Sanctificauit, quando in ripa Iordanis à beato Ioanne baptizatus est. Verùm si testibus oculatis fidem damus, qui que terram illam sanctam perlustrarunt, in radice mōtis Libani fons scaturit, qui in fluuium sic creciscit, vt multos terræ illius hortos rigare, & fecundare valeat. Est itaque sancta Ecclesia fons hortorum; non modo (vti nuper attigimus) quoniam fontē limpidissimum habet, in quo quotquot baptizati sunt Christum induunt, sicut Paulus restatur: sed quia doctrinam Euangelicam mundissimam nobis filiis suis præbet. At contrā, hæreticorum catena lutulenta dogmata propinatis, quos decipit, & miserè illaqueat. Adulterant verbum Dei, nō ab similes diabolo patri suo, cuius suggestui Ecclesiæ sanctæ Romanæ filij obedire nollunt. Et quia experimèto agnoscimus, aquas mortuas inspidas, & scetiditas fore, viuas verò contrā, salubres, atque dulces: eas ob res statim *puteus aquarum viuentium sponfa* appellatur. Nōne omnis consciencia munda cuiusuis fidelis hortus quidam est, in quo deambulat Dominus? *Habitabo in medio eorum semper, ait Deus.* Et iterum: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit eū eis.* Videte aquas viuentes, quæ de Libano magno impetu fluunt, lucidas ac mundissimas, quas bibit orthodoxi. Lex Dñi immaculata conuertens animas, testimonium Domini lucidū sapientiam præstans paruulis. Profecit aqua hæc potates viuificat, pascit, & vehemèter oblectat. Imò in vitā æternam cōfirmat: nec non (iuxta Saluatoris sententiā) aqua ista salit in vitam æternā. *Montes Libani Saluator est: quin & mōs supra verticē montium in Esaiā vocatur.* Ab hoc monte potissimè fluit omnis salutaris doctrina.

Baptizatus

Gala. 3.

Ecc. 43.

Apoct. vi.

Psalm. 118.

Iodn. 4.

N cōrina,

Et inna, & omnis plenitudo gratiæ sacramentalis, quæ in Ecclesia affatim impetu magno scaturit, dicente Ioãne: De cuius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia. Quid quod fons paruus creuit in fluium magnum: velut in libro Hester legimus: Equidẽ sancta Ecclesia parua erat, & ybera haud habebat, antequã Spiritus sanctus in Sion descenderet. At Paraclito veniente fluius magnus apparuit, vbi in omnem terram exiuit prædicatio Apostolorum, Christo I E s v præcipiente: Ite in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creature.

Notandum, quod si Salomon plures habuit hortos; par erat, vt qui plusquã Salomõ est, Christus I E s v s Dñs dominantium, & Rex regum multos hortos habeat. Fœlix anima, quæ hortus Christi est: procul dubio in hortu sapientiæ nihil sterile, nihil non germinans: cuius typus in paradiso terrestri præcessit, in qua omnes arbores pomiferæ erant. Vnde Dominus ad Adam: Ex omni ligno, quod est in paradiso, comedet. Ecce omnia ligna sua parte natura fructus gignebant. Timeat ergo peccator, cui dictum est: Omnis arbor, quæ nõ facit fructum bonum, erradicabitur, & in ignem mittetur. Mirabile dictum: quo modo fons ille Paulus hortos Christi rigare enitatur? Vxoratis dogmata salutaria exhibet: paruulis lac dat, non escam: infirmos suscipere præcipit, pusillanimis consolari iubet. Huius imitator sit pastor in Ecclesia, & concionator verbi Dei, vnicuique infirmo salubrem medicinam imponentes.

Puteus aquarum viuientium, sponsa est. Nã de profundis arcana eliciens, abdita mysteria in lucẽ pandit. Enimuerõ spiritualis & bonus doctor, de thesauro cordis sui, ceu de alto quodam puteo, noua & vetera profert. Puteus quidem est, quia quæ Dei sunt nemo nouit, nisi Spiritus: quip

Ioã. 1.

Marc. 16.

Eccle. 2.

Gene. 2.

I. Cor. 7.

pequi omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Qui ergo sitit veniat ad Ecclesiam, currat ad fontẽ, & puteum aquarum viuientium, accedat ad puteum septimum Bersabe. Bersabe puteus interpretatur, id est, puteus quietis, puteus sapientiæ. Nonne in Genesis legimus, de puteo viuentis & videntis? Quod si cor tuum, quod puteus est, terra inimici tui excedere contendunt: sabindẽ fides laboret, & aperiat puteum, quo aquæ impetu quodam de Libano currant. O fœlix homo, qui vt alter Isaac puteum calumniæ, & puteum inimicitarum relinquit Philistæis, & puteum altitudinis, & puteum satietatis fodit. Mira res: Isaac in torrente puteum fodit, & aquas viuas inuenit. Aquæ viuæ nullatenus deficiunt. O Libanum candidissimũ, a quo aquæ viuæ dimanant. Equidem Christus I E s v s candor lucis æternæ est, ex quo (vt iã diximus) aquæ gratiæ, & virtutum semper effluunt. Iuxta illud Esaiæ: Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.

Beatus Gregorius, *Fontem hortorum, & puteum aquarum viuientium, quæ fluunt impetu de Libano* sacrã scripturam esse dicit. Nam vbi moralia dogmata & omnibus conspicua nobis præbet, tunc fons patens est: quãdo verò difficilia intellectu ostendit, & de mysterio sanctæ Trinitatis recenset, tunc puteus est profundus. Et quia omnia, spiritu afflante, non voluntate humana sancti scripturunt sacrã paginam, eam ob rem de Libano aquæ istæ hæc currunt, nec lentè, sed impetu magno. Vnde scriptum est: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Est etiam, *Fons hortorum* anima, quæ manat & fluit, ex qua semper nouum quid oritur, quia semper in Deo renouatur. Fons iste ebullire non cessat, & erumpere ad Dei amorẽ, ad proximum dilatari dilectionẽ. Benedicam Dñm in omni tempore, & semper laus eius in os meo. Ecce fons ebulliens, &

Gene. 16.

Gene. 26.

Esai. 12.

S. Gregor.

Esai. 45.

Esai. 32.

noua encomia Dei proferēs. Est rursus puteus aquarum *Viuentium*, profundam videlicet spiritus Sancti gratiam, atque scientiam consecuta, quia & in se abundat, quo aliis refundere possit. Non sic ille puteus de quo Samaritana hauriebat aquam, ex qua, qui bibit, si ciet iterum. Verum delectatio iniqua nō satiat, sed sitim excitat. Ceterum altus erat puteus ille, quia magno labore iniqui delicta per petrat. Ambulauius vias difficiles, viam autem Dñi ignoramus, aiunt illi, id eò lassati in via iniquitatis & perditionis gradiuntur. Nonne de Libano, hoc est de Christo, fluxerunt aquæ viuæ, quando spiritus Sanctus tanquam torrens se discipulis in fluxit, & suauis eos vberitate donoru inebriauit? Merito de Christo dicitur aquæ viuæ fluere, quia ab ipso coepit tempus gratiæ. De Libano cum impetu fluxerunt aquæ istæ, cum Christo in coena benedicente panē, sacramentum Eucharistiæ celebrari coepit, & vna passibili presentia sublatā, multis in locis vsq; ad consummationē seculi, nobiscū maneret. Dilatare ergo anima mea ad hunc fontem tā abundē currentē, circue omnia eius loca, quod multam haurias aquā gratiæ. Tantum de hoc fonte perenni hauries, quantum fuerit desiderium tuū, & fides charitati cōiuncta. Iam obsecro proclitū genu, *I E S V* bone, qui tanto impetu fluus, vt sic ad te fide integrā, spe firmā, charitateq; sicut in aera currā, quatenus plenē te hauriā, profundē possideā: sicq; puteus aquarū viuentiu sit, vt te mihi cum impetu influentē, aliis refundere valeā.

*S*urge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Hebraicē. *Suscitare Aquilo, & veni Auster.*

Christus *I E S V* verbis istis Gentes conuocat, & ait: Ex quo sponsa mea fragrantissimus est odor tuus, propte-

propterea ego præcipio ventis Aquiloni & Austro, vt simul hinc atque hinc spirent in horto meo, & fluant aromata illius: ita vt ex eis egrediatur foras odor tuus valdē suauis ad omnes gentes. En signat Catholicam Ecclesiā apertē ex gētibus: quippe. quæ ad odorem Christi currēt inferendæ erant, cum gente Israëlita per Apostolos conuertendæ. Itaq; per Aquilonem, qui suapte natura frigidus, & perindē constrictius est, flatus aduersitatum & persequutionum contra Ecclesiam ad probationem & meritum electorum intelligitur. Est sanē vehementer frugifera calamitas, quæ consurgit, tūm ex infidelium rabie, tūm ex hæreticorum obstinatione. Planē tumentibus vdis aquarum in diluuiio, arca Noë proximior cælo fiebat: at contra, fluctibus illis se datis, in terra quieuit. Et ad eandem imaginem sancta Romana Ecclesia, crescentibus inimicorum preliis, mirum in modum ad aucta tenatius ad hæret sponso suo Christo: cum Dauide clamās: Respice vineam istā, quam plantauit dextera tua, & perfice eam. Et iterum instanter clamat: Domine vim patior; responde pro me: Et quia sine Spiritus sancti ope nemo ealamitates ferre poterit, ait sponsus: *Veni Auster*, Hic vō ttis calidus est & lenis, & id eò resolutius. Veniat Spiritus sanctus, qui pataclitus appellatur, id est consolator, & aduersus Aquilonis duritiā muniat Ecclesiā, roboretq;: Hic se flantibus ventis contrariis magnopere aromata, & virtutes, charismataq; omnia fragrant, & copiosē fluūt in horto Ecclesiæ. Quid multis immoror? Veluti in nocte stellæ omnes apparent, & calum ipsum maximē decorant: sic, tentatione ingruente, virtutes omnes Ecclesiæ, vel animæ sanctæ irradiantes, animam ipsam ornāt. Exemplo nobis sit Abraham, Tobias, & Iob, ceteriq; sancti, quorum tolerantiam, benignitatem, & charitatem

Nota

Genes. 1

Figura

Psal. 79

Canti. 4

Collatio

Nota.

non agnosceremus, nisi tanquam aurum in fornace probaret eos Deus optimus. Miranda res: Toties anima coronatur, quoties tentationi resistit, & gratia Dei suffragante illi reluctatur. Vnde Apostolus inquit: Quod momentaneum est, & leue tribulationis nostre, supra modum in sublimitate, æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. O verba aurea peccatoribus nostris inscribenda. Ni fallor, singula annotatione sunt digna.

S. Grego.

Veruntamen longè aliter diuus Gregorius locum hunc explicat. *Surge Aquilo, & veni Austro.* Quid per Aquilonem, qui in frigore constringit, & torpentes facit, nisi immundus spiritus designatur? Is reprobos omnes dum possidet à bono torpere facit. Per Austrum verò ventum calidum spiritus Sanctus signatur: qui dum mentes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, & feruentes facit, ita ut bona quæ desiderant, operentur. Quamobrem de spiritu nequam scriptum est: Ab Aquilone pandetur omne malum. Et in

Esaia.

Psal. 125.

Esaia: Fumus ab Aquilone veniet. De spiritu Sancto quidè legimus: Conuertere Dñe captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro, id est. Sicut torrens, qui flante Aquilone siccus fuit, & sine aqua, surgente Austro, & pluuias gignente, impletur aquis fluentibus: ita fac miseriam nostram captiuitatis conuerti in plenitudinẽ gratiæ, & libertatis. Surgat ergo Aquilo, abscedat satanas, qui corda suorũ gelida efficit, & spiritus Sanctus adueniat, qui veniens charitatis ignem mentibus nostris infundat, nec non & torporẽ negligentiam nostre dissoluat. Emitte spiritum tuum Dñe, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Quod sanè gestum legimus, dum spiritus Sanctus repleuit Apostolorum corda, & eo afflante palam loquebantur magnalia Dei. Tunc virtutum odores apparuerunt, & fluxerunt fidei & charitatis, & spei aromata. Tunc hortus mirabiliter floruit, & flores fru-

res fructus suos parturierunt. O IESVS bone & nostri amatissime: Frigidus est ventus Aquilo & ad flatum eius aromata hortus tui congelantur. Quandiu Dñe aduersitatis Aquilo regiones nostras præmet? Quandiu incubet hortulis nostris? Parce Dñe, parce populo tuo, & ne des hereditatem tuam in opprobrium. Cùm mulata nos vndiq; virget calamitas, hinc hereticorum phalanges, illinc Turcarum cunei. Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum. Succensa iam pridem est olla à facie Aquilonis, sed tu Dñe Austrum emitte, qui faciat medium fornacis quasi ventum rotis flantem, quemadmodum olim in Babylone fecisti. Esto Dñe zelotes, emulare spòsam vnicè dilectam, & à quibusuis erunis brachio tuo extato eam eripe.

Iob. 32.

Iero. 18.

CAPVT QVINTVM

CANTICORVM.

Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Hebraicè. *Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pulcherrimorum pomorum suorum.*

VNC sponsa inuitat sponsum ad hortum pomorum, ut veniens, sicut ei sæpe pollicitus est, comedat fructum horti sui. Vnde datur intelligi, sponsum Christum cum venit ad gentem Israeliticam comedis de fructibus horti, hoc est, de fructibus

honorum operum, & non de sacrificiis animalium: quippe que in Adventu eius abolenda erant. Hinc multis retro seculis per David Deus optimus dixit: Non in sacrificiis quis arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Quod verò sacrificium ipse vellet, subinde ostendit: Sacrificium laudis honorificabit me. Et alibi, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. Quid quod per Esaiam clamabat? Ne offeratis mihi sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi: multitudinem victimarum vestrarum: plenus sum, holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem virulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Ecce sacrificia antiqua Dominus volebat, quia inuolucra erant, atque umbratica: quam ob rem, lucē aduentante, merito euanuerunt. Rogat ergo sponsa suum dilectum sponsum, ut ad se veniat, digneturque eam sæpe numero inuisere. Nam solet vnusquisque in suo horto libenter ambulare, & singula virgulta considerare, nec non fructus arborum spontē gustare. Ait igitur: Cū **me** nuper hortum conclusum apellasti sponse dulcissime, iam suppliciter obsecro, veni in hunc hortum per assiduam visitationem, & considerationem profectus quotidiani. Sic omnium virtutum germina accrescent, & dulcia poma generabuntur: fideles omnes in mandatorum tuorum humili obedientia tibi seruient. Etenim fratres hortus hic, Saluator mundi, qui in horto Mariæ Magdalene apparuit, ut hortulanus, ipse illum plantauit, atque conseruit ingenti labore: & quos ad salutem prædestinavit in hoc vitidario posuit. Alioquin non ore suo benedicto diceret: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructū afferatis, & fructus vester maneat. Profecto hortus pomiferus hic non solum plantatus

Psal. 49.

Psal. 50.

Psal. 1.

Nota.

Mat. 15.

tus est à Christo primū, verum etiam quotidie ipsum plantat, & ab illo rigatur, purgatur, colitur, & mirum in modum fecundatur. Nec absie hortus eius nominatur: equidem nulli alij quàm ipsi seruit: ut potē cuius fructus omnes, & germina ad gloriam & honorem sponsi solius crescunt, & proficiūt. Hinc Apostolus nos hortatur: Qui gloriatur in Domino gloriatur, non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Et iterum Soli Deo honor & gloria in secula seculorum. Par enim est, ut ad summi Dei honorem cuncta operentur: a quo nimirum omnia bona vitæ suscipimus. Quid habes, quod non acceperis? (ait Paulus) & si acceperis, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et in Esaiam: Nunquid gloriabitur terra contra eum, qui fecerit eam? Nempe Dominus gratiam præuenientem nobis largitur, ut bonum vel le possimus: eundem gratiam cooperantem tribuit, ut bene operari valeamus. Quod disertè probant Theologi ex illa Pauli sententia: Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Ecce nec velle bonū, nec currere, quod est in mandatis Dei, nos exercere nevitquam possumus, nisi gratia Dei omnipotentis roborati. Ipse enim dat velle, & perficere pro bona voluntate. Admonet nos ipse sponsus omnia bona nobis ex gratia eius dimanare, nihil que boni sponse inesse, quod non ab ipso omnium bonorum fonte oriatur: ubi testatur: Sine me nihil potestis facere. Hic iam superciliosi agnoscant oportet, nullum se habere bonum, quod non à largitore beneficio sponse IESU gratis acceperint. Merito ergo ad sua bona edenda nunc inuitatur a sponsa:

Et comedat fructus pomorum suorum. Ad quos fructus edendos Ecclesie sue, vel anime fidelis inuitetur, partim iam exposuimus. Sed palam ipsemet sponus eos in sinuat,

N 5 dum

1. Cor. 10.

Esai. 10.

Magis. 2. d.
16.
Roma. 9.

Ioan. 15.

Cant. 5.

Isa. 4.

dum ait: Meus cibus & meus potus est, ut faciam voluntatem Patris mei, hoc est, ut quam plurimos ad me conuertam, meosque discipulos faciam: quorum bona operata quam fructus suauissimos sponsum edit, hisque maxime delectatur. Cuius vox ea est: Hoc est refrigerium meum, reficite lassum. O foelix anima quae suis bonis operibus, cuius fides per dilectionem operatur, mensam ponit sponso suo Christo: & quasi venientem à longè eum reficit in suis pauperibus. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Quandoquidè poma sua sunt, nam gratia eius, cooperante libero arbitrio, sunt bona opera. Plus omnibus laboraui (ait Paulus) non ego, sed gratia Dei mecum. Quid lucidius dici potuit contra haereticos nostrae tempestatis? Verum satanas per eos pessimum errorem Pellagij suscitauit. Dubio procul, tunc sponso suo nostrae salutis auidus, opera nostra edit, quando ea acceptat, gaudetque, & complacentiam habet in eis: ita ut pasci eisdem, & oblectari magno opere videatur, quem admodum homines pomorum suauium esu oblectari, & refici solent. O ineffabilem Christi IESU erga nos charitatem, qui cibus est Angelorum, & panis viuus de caelo descendens, & dat vitam mundo: qui tandem aperiens manum suam implet, ac satiat omne animal benedictione: is in qua pomis nostris, operibus sanctis, vult delectari atque pasci. Sed quid ni opera nostra bona veluti poma dulcia comedat, qui per Salomonem clamat: Deliciae meae cum filiis hominum? Hinc perbellè sanctus Gregorius inquit: In hortu dilectus yehi, & fructum comedit, quando Christus mentes visitat, & bonorum operum delectatione satiat. Obseruandum quod pomum, nedum dulcedinem internè habet, sed suapte natura externè odorem mittit. Et ad eundem modum, quodcunque opus bonum interiùs suauitatem

Esa. 28.

Matt. 7.

I Cor. 13.

Matth.

Proner. 8.

Collatio

suauitatem possidet, & externè exemplum proximo praebet, ad edificationem, quod magnè existimandum est.

Ve autè anime, quae IESUM ad deliciandum inuitat nihilominus hortum non habet pomis plenum, sed spinis & peccatorum tribulis constitutum. Hortus tuus peccator sentibus horret, & sterile scit. Inuita illi, non ut delectetur, sed euellat, & destruat primò iniqua plantaria, ut subindè cælicarum virtutes plantet. Inuita eum, quia hortulanus est, & in corde Magdalene omnium virtutum semina spargens, vepres delictorum ex illa radicibus euulsit. Veniat dilectus meus in hortum suum. Quid ipsa Austrum vocat dicens: Veni Aufter. Ipse veniat dilectus meus, ipse mihi Aufter meus, ipse aromata mea. Aufter meus Christus meus: nam ipse ab Austro veniet, qui serenus illustrat, & nimis suavis inhabitat, Aufter meus est. Ipse planè hortum perflat, ipse poma comedit. Venit iam plenitudo temporis, ideo veniat dilectus meus in hortum suum. Venit sane IESUS, & ficulneam inuenit secus viam, in qua poma non inuenit, sed folia: quia non erat in horto clauso, sed secus viam. Synagoga inuenit ceremoniarum ornatum: operibus sanctis decoratam non inuenit. Nihilominus arborem pulcherrimam offendit in Nazareth, quae fructum virginalem dedit, sub cuius umbra, in cuius sacrosancto utero nouem menses sibus requieuit, dicens: Sub umbra illius, quem desiderabam: sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Ceterum alma virgo obnixè orabat, & orando inuitabat filium Dei, ut dignaretur venire ad hortum suum. Cuius oratio scripta est Lucas: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Nos verò fratres, qui innocentiae fructus non habemus, saltim fructus dignos poenitentiae agamus: delicta nostrae gemitibus, & lachrymis dilutes: nec non per exomologesim coram confessore animae nostrae maculas expiantes, quo

Abd. 3.

Matt. 23.

Canti. 2.

Luce. 1.

spon

sponsum Christum IESVM inuitare valeamus, dicentes: *Veni dilectus meus in hortum suum, & comede fructum pomorum suorum.*

Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatis meis.

VOX illa *Veni* non est imperatiui, sed præteriti temporis: ponitur more prophetico præteritum pro futuro. Sic in Psalmo legimus: Dederunt in escam meam mel, & in siti mea potauerunt me aceto. Quod beatus Iohannes de Christo explicat: cui in cruce versuti aduersarij dicerent: Sitio, vas aquæ denegantes, spongiam aceto plenam apposuerunt. O immanitatem diris plectendam supplicii, Saluatori mundi, qui fontes, & flumina, nec non & maria in obsequium hominum dedit, purillum aquæ denegarunt. *Veni in hortum meum soror mea sponsa.* Ac si dicat: Non valde post inuitatum te venturus sum in hortum meum, congregationem Israël. *Colligi myrrham meam pro colligam myrrham meam cum aromatis meis.* Hoc est: Summam ex Israël mihi qui sunt myrrha, & aromata pretiosa. Eosque igne Spiritus sancti, quem missurus sum, comburam redoleret que faciam illos per totum orbem. Quod, ni fallor, ad literam in Apostolis gestum legimus, & in cæteris, qui crediderunt de Israël in: Christum IESVM. Itaque non sit vicissitudinaria inuitatio sponsi ad sponsam, vt nonnulli Latinorum intellexerunt. Hæc veritas maxime ex Hebræo, & Græco apparet, ait ergo sponsus: Tu me inuitas sponsa mea charissima, vt in hortum meum veniam, & fructum edam pomorum meorum: placet vti que mihi hæc tua inuitatio. Ecce præsto sum: iam veni in hortum

Psalm. 68.

Ioh. 19.

Astrum. 2.

Nota:

hortum meum, iam in illo suavissimè versor, & lætante ambulo, singulas arbores considerans, & de singulis me vehementer oblectans. In horto iam ex parte aliqua fructum collegi mei laboris, myrrham messui, cum reliquis aromatis meis, id est: Opera poenitentiae, ac mortificationis carnis, cum aliis operibus virtutum benignè acceptaui, & veluti manipulos redacta in sinum meum collegi: ne forsitan aliquid eorum deperat, quod non suo tempore condignam remunerationem, ex mea liberalitate accipiat. De me regalis Propheta scripsit: *Qui extendit manum suam in retribuendo.* Si quidem veluti digito tango, dum afflictionem dilectis meis immitto: iuxta illud: *Manus Domini tetigit me.* At contra, dum commertari mercedem tribuo, manum meam magnificè extendere soleo. Cæterum in hoc meo horto tantis ego reficior deliciis, vt mihi videar, in paradiso amenissima habitare. Mirabile est fratres, quas delicias parauerit sponsus in hoc horto Ecclesie, vel in qualibet anima sancta. O quam refertus est omnium florū copia, & pomorum abundantia! Myrrham suam messuit, quando tam atrocem mortem pro nobis meritis subiit. Ideò myrrha conditus sepultus fuit: vt amaritudo passionis eius memorie nostræ adhæreat. *Messui myrrham meam cum aromatis meis.* Hoc est: Sepulturam cum vaticiniis prophetarum de me asserentium adimpleui. Vel myrrham messuit suam, dum immortalitatem resurgendo induit. Verum myrrhæ virtute corpora à corruptione liberantur, & illesa permanent. Et bene sua est hæc myrrha, quia primò ipse surrexit, & virtutem resurgendi aliis impertit. Christus primitiæ mortuorum, ait Paulus. Et rursus: Si credimus, quòd Christus mortuus est, & resurrexit: ita Deus eos, qui dormierunt per IESVM, adducet cum eo. O myrrham myrrabilem, qua

Psalm. 54.

passio Christi.

Thessal. 4.

quæ non corpora mortua à corruptione seruat, sed carnem immortalem efficit. Eatenus caput nostrum Christus surrexit, vt nobis myrrham hanc exhiberet. Volo Patrem, vt vbi ego sum, & illi sint mecum: vtique resurrectionis gloria mecum fruatur. Iterum: messuit Saluator myrrham suam cum aromatibus, vbi tot martyres, confessores, & virgines postquam in cruce obierit, secum in cælum euegit. Nam in eius gloriosa ascensione, vt magnificus triumphator, captiuam secum duxit captiuitatem, tot milia sanctorum è limbo eripiens. Hæc omnia gesta sunt ipso veniente in hortum suum: dum per viscera misericordiae suae, visitauit nos oriens ex alto. Alludit ad hoc, quod sanctus Gregorius scripsit. Myrrham dilectus cum aromatibus metit, quando Christus mortificatione vitae ad perfectionem perductus, electum suum ab hac vita succidens, ad caeleste horreum cum sancta opinione inducit.

Lucæ. i.

S. Grego.

Comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.

NULLATENVS de sacrificiis & holocaustis antiquis hoc intelligendum est, vt quidam Hebraei falsò exponunt. Vmbraica erant illa, vt nuperimè attingimus. Quod sanè Apostolus non tacuit: Omnia (ait) cõtingebant illis in figura, scripta autem sunt propter nos, in quos fines seculorum deuenerunt. Et alibi: Lex vmbra habet futurorum. Sed quoniam magnoperè sponfus delectatur in edendis sponsae suae operibus, & pomorum fructibus, eã ob causam sic loquitur: Perindè dicat: In hoc horto meo ego iam reficior deliciis, vt mihi videar, non aliud quàm fauum mellis purissimi comedere. Imò non potest quisquàm mellis dulcissimi, vel ad saturitatem vsq; comestione,

E. Corin. 10.

mentione, & vini optimi, suauissimique lactis potatione oblectari, quàm ego oblector mirificè in esu pomorum istorum, in benigna acceptatione bonorum operum, quæ ex meo munere crescunt in arboribus horti mei. Nonne cum adhuc in hoc exilio esset, delicatissimum cibum fore testatus est: Meus cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei, qui in caelis est. Et statim subnequit: Ego cibum habeo manducare, quæ vos nescitis. Quis autem cibus iste fuerit, palam faciens dixit: Operamini cibum, non qui perit, sed qui manet in æternum, quæ filius hominis dabit vobis. At in querentibus de hoc cibo respondit: Hoc est opus Dei, vt creditis in illum, quem misit ille. Quo verbo indicauit, opera fidei nostræ charitate formata, quibus Deum nobis mere mur, cibum illum esse, ad quæ docebat fore aspirandum; ipsumque præ omnibus, & ante omnia querendum. Hæc profectò iucundissimam coenam rursus ipse patefacit, vbi inquit: Ego sto ad ostium, & pulso: si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum, & coenabo cum eo, & ipse mecum. Denique gratuita acceptatio fidei, & operum, quæ ipsa per dilectionem operatur in Ecclesia, ipsi sponso manducatio est faui mellis & vini cum lacte dulcis potus, idest illius omnes delicie. Aperitur ei, cum per opera proficit charitas, augetur gratia, & conseruatur. Sanè magis operandò, magis Christo aperimus, vt ad nos intret, & nobiscum coenet. O felix conuiuium: o beata anima cum qua & in qua Saluator mundi conuiuatur. Sub hæc vinum & lac bibit in anima sponfus, cum gemina eius contemplatione, diuinitatis scilicet, & glorificatione humanitatis gaudet ac delectatur.

Iohn. 4.

Iohn. 6.

Apoc. 3.

Sanctus Gregorius sic ait: Fauum mellis comedit sponfus, quando desiderium sanctum in sanctis operibus latens perficit, & ad sanctorum terminum sanctam animam suam delectatione impinguam transigit. Vinum verò suum cum

S. Grego.

cum lacte bibit quando & perfectione quorundam se reficit, & innocentiam aliorum cum pietate diligens, utrofque ad æternum terminum ingerit. Sed iam quid subest causa, *I E S V* bone, quod non fauum tuum dicis: sicut & mel tuum appellas? Quorum hac distinctione nunc vteris? Audite obsecro, Christus vtrunque est, mel & fauus Deus & homo. Et quia peculiare sibi est, & suapte natura ab æterno est Deus, nam in principio erat verbum, & Deus erat verbum, humanitas ei non est naturalis, sed magis assumpta, & dignatione affecta est illi naturalis, eam ob causam sic loquitur. Mira res: donec Deus homo factus est, mel suaue erat. De quo Dauid: Quam magna est multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus tuis. Et alibi: Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus. Nunc verò, ubi in virginis sacertimæ aluo nostræ humanitatis trabem induit, mel in fauo est: quia verbum caro factum est, & habitavit in nobis. O admirabile sacramentum: quamdiu Christus *I E S V S* in hoc exilio vixit, mel abscondebatur in fauo, Deus delitescerebat in homine: at postquam surrexit, & nec moritur, neque illi mors vltra dominabitur, quasi fauus latet in melle, sic sanè glorificata est caro illa, ut iam ceu spiritualis sit, infirmitatis nil habens. Quin & de resurrectione sanctorum Apostolus differens ait: Seminatur corpus animale, surget spirituale. Et forsasse Dominus propter hoc fauum mellis mæducauit cum discipulis, resurrectionis gloria parta. Quæ triumphum mirabilem Apostolus insinuans ait: Si novimus Christum secundum carnem, sed iam nō novimus. Curramus ad hoc conuiuium iam, in quo fauus mellis, & vinum cum lacte cibi sunt delicati. Ille gustavit vinum cū felle mixtum in cruce, non autem bibit, velocem amaritudinis transitum signans: bibit autem resurgendo vinū

nouum

nouum in regno Patris sui, cum lacte suo. Nos ergo, vestigia eius imitantes, patienter aduersa feramus: nā momentum est quod cruciat: æternum erit quod delectat. Vnde lepidè sanctus Petrus nos hortatur. In quo exultabitis modicum, si oportet contristari in variis tentationibus: ut probatio vestræ fidei multò pretiosior sit auro, quod per ignem probatur. Enimverò vita hac transacta, bibemus vinum nostrum cum lacte nostro: bibemus & inebriabimur, obliuisci pristini laboris, & angustiar præteritæ, nouæ resurrectionis dulcedinem degustantes. Sicut scriptum est: Inebriabuntur ab vberitate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Nec defunt, qui hunc locum explicent de illo maximo sacrificio iustitiæ, quod de seipso Deo Patri Christus obtulit, pro totius mundi delictis. Quod quidem perindè ei dulce fuit facere, sicut comedere fauum mellis, & bibere vinum cum lacte. Ipse oblatus est, quia voluit Quin ad hoc tantum nasci voluit, ut veniret in hortum suum, & comederet fauum mellis, & biberet vinum cum lacte, id est, ut pro nobis pateretur. Bonè Deus: tanto desiderio, tamque flammigero affectu nostræ salutis ardebat, ut vehementissimè pati pro nobis, non pati, sed mel comedere, & lac bibere sibi videretur. Quo pertinet illud, quod discipulis in vltima cœna dixit: Desiderio desideravi, hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Ecce flammæ, quæ ex pectore illo sacrosancto prodibant. Ni fallor, rogus ingens charitatis in corde eius ardebat, cuius scintillæ ardentes verè hæc erant: Fœlix & nimium fœlix anima, quæ ab altari discedens, & sacram eucharistiam suscipiens clamat: *Comedi fauum meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.* Fauus mellis hoc sacramentum est, in quo mel diuinitatis,

*S. August.**1. Petri. 1.**Psalm. 35.**Esai. 53.**Matth. 26.**Eucharistia.*

O

nitatis,

*Questio.**30m. 1.**Psalm. 30.**Nota.**1. Corin. 15.**2. Corin. 5.**Matth. 26.*

nitatis, & cera humanitatis adest. Et benè fauus noster: *Quia* paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. *Rursus*: qui gratiam sacramenti simul cum sacramento recipit dignus accedens, is fauum cum melle comedit: qui verò indignè summit, non nisi fauum, id est, sacramētum recipit, effectum autem siue gratiam sacramenti nō edit. Idēd reuserit corporis, & sanguinis Christi: sicut Apostolus admonet.

Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Hebraicè. *Comedite socy, et bibite, & inebriamini dilecti.*

NVS QVAM non sponsus charitatis flammam spirat, potissimè erga orthodoxos suos symbola magna amoris ostendit. Ecce quàm vnice nos amet. Nō sanè vult sine nobis coenare, epulari, & deliciarì, aut solus agere festum. *Comedite amici* (inquit) *& inebriamini charissimi*. Nil de cibariis aut vino deffecato loquitur: eo quod ad eadē delicias nos spōsus Christus inuitat, quibus ipse paulò ante, se dixit mirificè refectum, quasi mellis esu, & vini potuq; cum lacte. Attendite, cum largitatē, tum bonitatē ineffabilem inuitantis, & inexhaustas grates ei agite. Equidem vti Christus Dominus nostris operibus, quippeq; in fide & dilectione ob eius gloriā operamur, reficitur, & ea suas delicias & epulas facit: ita nos vicissim ipsius opera, quæ pro nostra salute operatus est, sua missima, & misericordia, ac pietatis plena nostras debemus estimare epulas, atque nectarea cibaria. Ad eò vt de eis comedamus & bibamus, imò saturemur & ebriemur, per assiduam meditationem ea mandando, ac ru-

mi-

minando: nec non per deuotam affectionem gratitudinis, vsq; ad intima traiciendo: haud secus quàm cibum corporis quotidie manducamus, & ad intima cum mittimus, idq; de poru facimus. Nonne in lege animalia, quæ non ruminabant, tanquā immunda habebantur? Notandum, quòd non omnes ad hoc clautum & opiparum conuiuium vocātur, sed illi duntaxat, qui sunt amici, vel charissimi. His planè arcana sua reuelat, & manifestat, quæ à Patre audiuit. O quanta, quamq; mirabili suauitate electi Dei reficiuntur, dum creationis opera, & redemptionis mysteria, tota sui intellectus indagine contemplantur! Delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum meditabor. Factura Dei omnipotentis totus mundus est, cuius contemplatione etiam Philosophi delectati hominum consortia, diuitias, & honores spernebant. Opera manuum Dei redemptionis nostræ mysteria sunt: in quibus pia mens super omnem faui, vini, & lactis dulcedinem deliciatur. Hisce inquam nectareis cibus mitum in modum satiatur, atque inebriatur. Inebriatur inquam sic, vt eorum quæ reuò sunt obliuiscens, ad ea quæ anteriora sunt, cum Apostolo se extendat. Quid multis immoror? Ceu ebrius clamat, & ait: Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrificiam.

Ceterum amicos vocat Patriarchas, & Prophetas, qui tanquam propinqui, & amici lōgius abfuerit, de verbo vitæ & passione Domini, nihil secius, de spiritus Sãcti profuuiò comederūt, & biberunt. Hinc Dñs ait. Multi reges & prophetæ desiderauerunt videre, quæ vos videtis. Et iterum, Abraham vidit diem meum: vidit, & gauisus est: Atqui Apostoli Christi & Martyres, qui illum contrectare ex diuina beneuolentia meruerunt, vti charissimi in-

O 2 briati

Esai. 9.

Simile:

Ioan. 15.

Psal. 91.

Philip. 3.

Lucæ. 10.

Nota.

Ioh. 15.

briati sunt. Vel amici illi sunt, qui madata Dei opere adimplent. De quibus Saluator noster testatus est: Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis. At qui consilia sectantur, cuncta relinquentes pro Christo, & perfectè adhærent, ij charissimi sunt, quia charitate plenissimi. Sed quid est inebriari, nisi amoris Dei dulcedine perfectissimè repleri? Mirabile dictu: in hoc cõuiuio non diuites, sed pauperes saturantur: inxta illud: Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Ecce paupertas & vbertas simul: nã spiritu pauperes beati sunt, & eorũ mentes dapibus spiritualibus satiatur: Diuites eguerunt & esurierunt. Quid ni saturètur, & inebrientur, quos Rex regum Christus introduxit in cellam vinariam, & ordinauit in eis charitatem?

Eucharistia.

Denique, verba hæc quotidie nobis Christicolis Dñs noster, vt potè misericordiarũ pater loquitur, & in sacrosancta hostia ceu in throno realiter existens clamat: *Come dite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.* Etenim qui optimè fragilitatem nostram norat, & nos peregrinos in hac calamitosa vita esse viderat, viaticum hoc nobis reliquit, corpus suũ omni melle suauius, & sanguinem suũ, quouis vino præstantiorem magnificè tribuens. Non fat ei fuit, vt se in socium daret nobis, ex alma virgine nascendo, in pretium atrocem mortem obeundo, nisi se in cibum impertiret. O ineffabilem Christi IESV erga nos amorem. O ineffabilem regis nostri charitatem. Quis pro dignitate verbis eloqui potest, tam præclarum, tamque mirificum donum? Stupet intellectus, & prorsus hebescit, lingua quamlibet diserta balbutit in contemplatione huius sacramenti. *Comedite amici, & bibite,* ait. Allusio est ad illud, quod in cœna vltima, consecratione facta, suis Apostolis dixit: *Accipite, & comedite*

Matthæ. 26.

dic

dite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et subindè intulit: *Bibite ex hoc omnes: Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamèti.* Amici tantum accedat, & hoc pane viuo, qui de cælo descendit vescantur. Qui verò inimici sunt, & sceleribus coinquinati abstineant oportet: ne vt Iudas ad damnationem hunc panem Angelorum edant. Qui autè charissimi sunt, quique omnino mundo & carni, diaboloque valefecerunt, & toto corde Deum optimum diligunt, inebrientur ad sufficientiã, & si non ad plenitudinem: quippe quam in æthereis aulis habere expectamus. De qua in Psalmo habetur: *Satiabor dum apparuerit gloria tua.* Et alibi: *Inebriabitur ab vbertate domus tuæ, & torrète voluptatis tuæ potabis eos Domine.* Sed de fructu huius sacramenti, deque præparatione, qua opus habent conuiuæ, fusius tractauimus in festo Corporis Christi, in sancturali nostro. Poterit prudens lector ibi, nõnulla inuenire, quæ aliquid frugis præ se ferunt. Et quamquam quidam verba sponsi hæc ad cælestem beatitudinem referant (de qua Dominus pollicitus est dicès: *Utere*

Psal. 16.

Psal. 35.

Luce. 22.

Ego dormio, & cor meum vigilat.

POST tot cælestia cibaria, & post potum vinum defecatum, nec non tali ambrosia sponsa inebriata: quid superest nisi quies, & somnus? *Ego (ait) dormio, & cor meum vigilat.* Multifariè verba hæc à doctoribus exponuntur. Quidam de synagoga illa interpretatur: quippe que tunc dormiebat, quãdo idolis thura offerebat, & demoniis litabat, Deum verum non adorabat, nec mandata eius implebat: de qua Dominus ait: *Tu autem fornica*

Ier. 2.

O 3 me, &

me, & ego suscipiam te. Vbi fornicationem Deus appellat scelus nefandum idolatriæ. At sponsus optimus Deus vigilabat, cogitans de salute sponsæ, ne in delicto tā atroci peristeret, & periret. Vndè regalis Propheta dixit: Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël. Ipse vtique, vt vt sanctus, & suapte natura bonus, semper cogitat cogitationes pacis, & non afflictionis. Cor sponsæ Deus est: nam sedes vitæ cor dicitur. Si ergo Deus optimus fons omnium viuentium iure vocatur: non absre sponsa inquit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Alijs sic locum hunc elucidant. Ego, ait spōsa, dormio, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Imò pondere hoc prægrauatus Paulus exclamauit: Infœlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sed quamuis sic ex parte corporis crassi huius, ad omne malum facilis, & ad omne bonum difficilis & oscitabunda sim: secundum spiritum, qui promptus est, & semper aduersus carnem certat, ad diuina alacris & vigilās sum. Itaque si ex parte fragilitatis meæ aliquando dormio, spiritus meus vigilare nititur pro virili sua. Hinc beatus Gregorius ait: Dum à mundanis tumultibus exterioribus dormio, in interiori cogitatione quæ sunt cælestia considero. Quia sancti viri dum terrena omnia despiciunt, dum tumultus falacis mundi omnino fugiunt, dum denique sanctum ocium in via hac sumunt, ne quaquam vt torpori vacent, ea dimittunt: sed interioribus laborantes, quæ sunt illa, ad quæ facti sunt, in corde aspirare contendunt. Sic, vt liberius æterna contemplari queant, à transitoriiis rebus quiescūt, cū P salmographo dicētes: In pace in idipsum dormiam & requiescā. Vel si volumus, sponsa dormire se fatetur, ratione imperfectorum: qui non

fatis

Psal. 119.

Sapi. 9.
Rom. 7.

S. Gregor.

Psal. 46.

fatis vigilant pro custodia cordis sui, de quo teste Salomone vita procedit, & ideo omni vigilantia est custodiendum. Diabolus tanquam leo semper rugiens circumcui, quærens quem deuoret, vti nos hortatur Petrus. Cor autem sponsæ, id est, perfecti viri ineffessè vigilant orantes, ieiunantes, & alijs exercitijs id genus vacantes: ita vt si ob necessitatem aliquando corpore dormiāt, desiderio flagranti, & spiritu feruenti inuigilēt. Quin & quod die antequam dormiant, & lectulo decumbant, ingemiscetes cum Dauide genuflexi orant: Domine Deus meus de necessitatibus meis eripe me. Et iterum: Educ de carcere animam meam, vt incessanter confiteatur nomini tuo. Beatum dixerim cum, qui toto corde sic orans cubiculum intrat. Quod verò perfecti in Ecclesia iure cordis nomen sortiantur, in propatulo ratio est. Enimvero, sicut cæteris membris corpore excellentiusest, & ab illo virtus & fortitudo dimanat: sic per viros iustos Ecclesia dona multa recipit à Christo. Vndè orante Mose in monte Sina Dominus placatus est, & pepercit populo suo peperam idolatranti. Rursus, ad Heli præcationem, ne dū puer quidam surrexit, sed cæli cataractæ apertæ sunt, & aquarum abundantia descendit. Quid quod orate Christifera Maria, Deus homo factus est? Ecce ancilla Domini (ait) fiat mihi secundum verbum tuum: & subindè verbum caro factum est.

Mitto lubens, quòd sanctus Gregorius etiam verba Christi sponsi dicit hæc fore. Dormit ergo sponsus, & cor vigilat, inquit, quia Christus in dextera Patris glorificatus quiescit: vigilat tamē, quoniā omnes electos adiuar, ne succubant: quo triūpho victoriæ adpro, ad aulas cælestes eos deducat. Ego vt verum fatear, sponsa vocē hanc dixerim, non sponsi. Faxit Deus optimus, vt quisque no-

Notā.

Psal. 147.
Psal. 145.

Exod. 32.

Lucæ. 1.

strum seridò dicere valeat: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Amor Dei vehemens vnit & inebriat: & quemadmodum in ebrietate, sic in somno animum abalienat amoris vis. Exemplo nobis sit Paulus: *Viuiam non ego, viuit verò in me Christus.* Quasi diceret: *Ego dormio & cor meum vigilat.* Ab aliis negotiis obdormio, imò mundo mortuus, viuo autem Christo IESV: cor meum vigilat, ad sectandam ebrietatem, ad quam sponsus me inuitat. O mirabilem seriem, de ebrietate confurgit dormitio, & de dormitione vigilia. Sponsus dicit: *Ebriemini.* Sponsa dicit: *Ego dormio.* Bonus sopor mentis alienatio ab affectibus carnis, ne dicam aliquando à sensibus corporis. In corpore extra corpus, nescio, Dominus scit, aiebat Apostolus. *Miranda res: tunc magis viget, & inuigilat amor sanctus, cum consopitur penitus omnis affectus animalis.* *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Dormio propter amicum quietem, vigilo propter raptum. O dulcem somnũ, & suauem somnium, nescire alia, & solum te Domine sentire, vacare tibi, vti hinc datus per extasim, & ænigma, Væ autem, qui corde dormiunt, carne verò vigilant. Nempe tales fontem aquarũ viuę relinquentes, cisternas dissipatas foderunt, quæ (proh dolor) non valent continere aquas. Ad hos clamat Dominus: *Expergiscimini, qui estis ebrii, & non à vino.* Audi pauperula & ebria, & non à vino, ait Dominus, Et in Ioële: *Expergiscimini ebrii, & flete.* Cui sententiæ ad stipulatur Paulus, vbi ait: *Surge qui dormis, resurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Nos quidem cum sponsa dormiamus iis quæ sunt mundi, & corde Christo IESV vigilemus. Beatus feruus ille, quem cum sponsus venerit, inuenerit vigilantem: procul dubio, super omnia bona sua constituet eum: Sicut ore suo sacro pollicitus est.

VOX

VOx dilecti mei pulsantis: *Aperi mihi sponsa mea, columba mea, immaculata mea.* Ita ferè in omnibus tribus linguis.

DORMIEBAT sponsa, vt ipsa fatebatur, nihilominus cor eius vigilabat, & ideò vocem sponsi extemplo audire potuit. Dormiebat mundo, vigilabat Deo: tanquam audiret vocem illam dicentem: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Itaque ipsa dormiente, simul & vigilante, sponsus eam alloquitur: *Ecce ad ostium eius clamans & pulsans: Aperi mihi sponsa mea,* nam tãto amore in te ardeo, vt me non possim continere, quin amantium more, per rorem in nocte non veniam ad te. Ros benedictionem, quam præ se fert sponsus insinuat. Venit quidem cum magna bonorum & charismatum retributione. At, guttę noctium terrorem inducunt, nisi ipsa aperiat dilecto pulsanti. *Et cincinni mei guttis noctis pleni sunt:* id est, Nisi mihi aperias in manu mea sunt plurima suppliciorum genera, & ea de te summam, nec non de omnibus qui mihi pulsanti aperire noluerint. Vbi notandum, quòd Deus pulsat non ad ostium ligneum, sed ad ostium cordis: iuxta illud: *Audiam quid loquatur in me Dominus: quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.* Vocula illa (in me) emphasim habet, Non modo loquitur Dominus ad sponsam per Angelos, per totius mundi pulchritudinem, & creaturas, sed per seipsum internè inspirando, & arcana reuelando sua. Loquitur pacem in plebem suam: quia princeps pacis in Eisaia vocatur. Ad quid ergò pulset in Apocalypsi palàm est. *Ego (ait) sto ad ostium, & pulso,*

Notæ

Psalm. 84.

Apoc. 3.

O 5 eo, &

eo, & ipse mecum. Ecce per internas inspirationes vocat, ad vitæ emendationem, vel ad ampliores profectum, vel ad firmiorem amoris cum ipso adhesionem. Qua de re blandissime loquitur amicum sponfam, columbam, immaculatam suam appellans. Quid obsecro tot titulis dicere vult sponfus, nisi quod vnico verbo per Salomōnem dixit: Fili præbe mihi cor tuum. Equidem aliud non est Christo IESV pulsanti aperire, quàm ei spontè cor nostrum hilari fronte præbere, ipsius saluberrimis inspirationibus locum dare, atque obedire. At contra, ostium ei occludere, vocationi illius non acquiescere, imò eam repellere est. Obseruandum verò, quòd sponfa sancta Ecclesia vocem alienorum hæreticorum, & infidelium nō agnoscit, sed spōsi sui, pastoris optimi. Huc pertinet illud: Oves meæ vocem meam audiunt, & ego agnosco eas. Sed Domine, quorsum ad ianuam cordis pulsas? tu Rex gloriæ fingis corda nostra sigillatim, opus manuum tuarum cor nostrum est: intra ad illud, non opus est vocatione, aut pulsatione. Audite fratres obsecro, & liberi arbitrij dignitatē expēdite. Fecit Deus hominem rectū, & reliquit eum in manu consilij sui. Filios libertate ornatos creauit Deus, non mācipia, aut seruos. Vndè sanctus Augustinus: Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te. Suū est cor nostrum, & cor regis in manu sua est: tamen sapientia attingit a sine vsque in finem fortiter, & disponit omnia suaviter. O admirabile, & votis omnibus laudabile summj naminis dignationē, quàm maximè requiescere, & cubare in corde nostro cupit, cuius sunt deliciae cū filiis hominū. Quandoquidē ineffabilis sponsi charitas patescit, quod cū ipse nostro cōmercio nihil indigeat, & nil illi possit cōmodi accedere: dignatur nihilofecius vltro ad nos venire, nostriq; cordis ostium pulsare, velutin eo magnopere cupiens

Prouer. 33.

Nota.

Ioan. i. 9.

Ecl. 5.

S. August.

Prouer. 3.

cupiens habitare. Dubio procul valde mentes suas oblectat, quod tam amicissime sponfam suam compellat spōsus, blandisque demulcet titulis, cūm aperiri ab ea sibi ostium postulat. Sic qui aliquem regem rogant amicitie nominibus, & appellationibus vtuntur, quo imperare possint quod cupiunt. Scriptum est: Sermo durus excitat furorē, mollis verò frangit iram. Nec vult Deus obsequiū nostrum ex necessitate oritur, sed ex vltionea voluntate. Sic ait Paulus: Hilare enim datorē diligit Deus. Quin & vehementer gaudet, quando corde sincero dicimus: Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum est. Cæterum indefessa pulsantis perseverantia apparet, vbi caput suum rore noctis plenum se dicit, & in cincinnis guttas noctis portare videtur, hoc dicitur ad similitudinem eius, qui per multas horas in tempesta nocte pulsans perseverauit ad ostium: ita vt guttulae per cincinnos capillorumque complexionones defluant. Verum caput Ecclesiae Christus est, & is plenus rore gratiæ ad nos venit: vt mentes nostras virtutum omnium charitate locupletet. Cincinni illius omnes electi sunt, ad quos guttulae huius roris & gratiæ abundè descendit.

Sub hæc diuus Gregorius catenus dicit sponsum suam sponfam vocare, vt non sibi solum in cōtemplatione vacet, sed ad spiritalem doctrinam exhibendam, & peccatores cōuertendos se accingat. Quia dum viri perfecti sibi tantū incumbunt, multi in seculo fallaci ad scelera patranda currunt. Vndè Apostolus præcepit: Ite in vniuersum mundum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Quod autem spōsus propterea sponfam excitet, vt dogmata sancta peccatoribus præbeat, & ad poenitentiam quā primū conualere vellint, ex iis que sequuntur probat hic sanctus doctor: *Quia caput meū plenum est rore, &c.* Quid per caput

Prouer. 15.

2. Cor. 9.

S. Grego.

Marci. 16.

caput, ait, nisi Deus? & quid per rorē, rectè in hoc loco, nisi frigora mentium, carnalium accipiuntur? Scriptū est, de frigore carnalis mētis: Sicut cisterna frigidam facit aquā, sic frigidam fecit malitiam suam. Caput ergo Christi plenum est rore: quia multi in Ecclesia Deum credunt, & tamen frigidi persistentes, ardore charitatis non accenduntur. Per cincinnos eosdem populos intelligimus: quos in fide diuinitatis, quasi in capite Christi pendentes, & opprimentes scimus. Heu pleni sunt guttis noctium: quia iis visibilibus rebus dedit, magis ac magis stillationibus iniquitatis fluunt. Ad hos accendendos sponsa excitatur, dñi spiritualis quilibet pro edificatione plurimorum ad prædicationem, vel prælationem vocatur. Apostolus ait: Nemo sibi summam honorem, sed qui vocatur tanquā Aarō. Et alibi: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?

Nos verò charissimi, statim ut sponsas pulsauerit, ei libenter aperiamus. Sponsa sumus eius, columba & immaculata illius: Si ergo tot titulis nos ille possidet, par est, ut nō satanæ versuto, non mūdo fallaci, sed Christo cuius nos sumus aperiamus. In carne soror, in sacramentis sponsa, in peccatorum remissione colūba Saluatoris appellamur. Etenim rose eius, ros lucis est, Esaia teste. Eò dubio procul, virentes herbas, vernantes flores, nec non poma dulcia anima progignere, ac offerre sponso suo poterit. Sicut scriptum est: Ero ei ros, & Israël germinabit.

EXpoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquit nabo illos? Sic in omnibus tribus linguis.

NONNULLI synagogam loqui aserunt: ita ut quasi vaticinium sit celeris futuri, nam Christum venien-

venientem, & vociferantem, totque miraculis facientem, suscipere nolluit, dicente Ioanne: In propria venit, & sui eum non receperunt. Pulsabat igitur sponsus ad ostium dormientis synagogæ, ipsa verò frivolas excusationes adducens respondebat: *Expoliaui me tunica mea, &c.* Enimvero verba sunt mulieris adulteræ, alium amatorem secū habens in lecto, tergiversatur aperire viri suo. Missam me fac, inquit, alios deos colo, & illis inferno, id eò ianuam aperire nollo. Quamobrē expoliata fuit duplici tunica, regali scilicet, & sacerdotali dignitate. Et vaticinium Christi completum est: Amē dico vobis relinquetur vobis domus vestra deserta. Et rursus: Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructus eius. Hinc gestum est, ut Iudæi vbique manent vti captivi, sine lege, sacerdote, & rege, mordicus tenentes literam, quæ, ut testatur Apostolus, occidit, spiritus autem, quem Ecclesia noua Romana habet, ille est qui viuificat.

Ad hæc, quàm sit sponsa, vel mens nostra tepida ad aperiendum sponsum nobilissimum Christum, qui quæ ad ostium cordis nostri pulsare assolet ingenti amore tactus, verbis hæc notum est. Ipse, ut potè ditissimus, ac nobilissimus, ad mentem venire dignatur, quo eam omni-genis virtutibus ditet: ipsa verò paupercula, & ignobilis aliquando amore alicui creaturæ adhærens, è lectulo in quo quiescit affectus eius, surgere moratur. Mira res: quæ nullius momenti sint excusationes quas præterdit! *Expoliaui me tunica mea, laui pedes meos.* Quodam modo alludit ad illud, quod de amico narrat Dominus, qui tres panes petebat. At homo morastrahens, dicebat: In tempesta nocte ad me venisti, ostiū clausum est, pueri mei mecum sunt in lectulo. Veruntamen ob importunitatem, tandem surrexit. Non absimiles sunt excusationes hæc, quas

Ere. 4.

Dogma.

Esa. 26.

Osee. 14.

Ioan. 1.

Matth. 21.

Nota.

Lucæ. 11.

quas præse fert sponsa. O tarditatem nostram: ô inuites excusationes, quas prætendimus trahentes moras, & coruino cantico vtentes: cras, cras, cras, à peccato surgam, & ad poenitentiam conuolabo. Mada, remanda: modicum ibi, modicum ibi: expecta, reexpecta, expecta reexpecta: modicum ibi, modicum ibi: tale est verbum Domini, vt in Esaia legimus, iis, qui pigritia magna laborant. Sed timendum valde est, quod sequitur. Vt vadant, & cadant retrorsum, & contendant, & illaqueantur, & capiantur. Sanè Apostoli in more, voce Patris audita (Hic est filius meus dilectus) ceciderunt in facies suas, & statim I E S V S tetigit eos, & eleuauit à terra. Versutus Iudas, & qui cum illo erant in horto, volentes comprehendere I E S V M, voce illa diuinitatis tonante, Ego sum, retrorsum abierunt. Ideò eò demencia venerunt, vt manus sacrilegas iniicerent in I E S V M. Vos fratres mei sponso pulsanti ex templo aperite ei, siue media nocte venerit, siue in gali cantu, vigilate, & beati eritis, si cunctis creaturis posthabitis, illi cordis ostium aperieritis. Ne obsecro aliqua sensualitatis affectio in vobis sit. O cysimè precor ianua cordis sponso aperiatur, etiam si in tempore nocte pulsauerit. O nimium foelix, qui ita fecerit, diu noctuq; enigilans, vt cõfestim sponso pulsanti aperiatur.

Vel vt sanctus Gregorius enarrat: Sponsus suam dilectam sponsam vocat, vt à somno contemplationis surgat, & vitæ actiue incumbat. Noui, ait, quàm laboriosæ sunt partes Marthæ, quæ quidem turbatur erga plurima, Dño autore. Onerosam tunicam dimisi, iam vestita sum subtilibus, graue nimis est mihi, rursus ad prælationem, vel prædicationem descendere. Non possum de Maria, quæ optimam partem elegit, in Martham degenerare. Nuda à quouis mundi onere sum, reuelata facie gloriæ caelestis contemplor, quomodo delicias has relinquam, haud video. Verba diui Gregorij

gorij iam lubens referam: Tunica sua sponsa expoliavit, quia omnia exteriora quibus honorabatur, & onerabatur abiecit: de qua tunica dicitur: Nunc autem qui habet tunicam vendat eam, & emat gladium. Gladium quippe, vendita tunica, emit, qui pro æternis temporalia abdicat, & in sancta conuersatione viuens, verbum prædicationis sibi acquirit. De quo dicitur: Et gladium spiritus accipite, quod est verbum Dei. Hunc gladium venit mittere sponsus in terram, quo abscinduntur omnes mentis prauis affectus. Pedes autem suos sponsa lauit: quia dum in sancto ocio anima viuunt, opera sua studiosè ad memoriam reducit. Et quicquid in eis sordidum examinando inuenit, lacrymis & gemitibus quotidianis plagit, cum Dauide clamans: Lacrymis meis stratum meum rigabo. Pedes inquam lauit: quia præterita opera, quibus per hunc mundum dissolutè ambulauit, deplorat, hos pedes iterum inquinare metuit: quoniã valde sollicita est, ne si in prælatione ponatur, per terrena ambulans, iterum suscipiat quod dimisit. Idcirco ab ocio suaui inuita recedit: quia dum à maximis fluctibus aliena est, quasi in litore posita securius viuunt. Sed dilectus non leuiter mortem proximorum ferens, propius accedens, eam excitare nititur. Ideo ait sponsa.

Dilectus meus misit manum suam per foramen meum, & venter meus intremuit ad tactum illius: Hebraicè. *Dilectus meus misit manum suam de foramine, & viscera mea resonauerunt super se.*

VIDET E sollicitudinem sponsi, & quanto amore cupiat, vt sponsa surgat. Quippeque excusare se canitens, iam sponsus manum mittit per foramen ostij,

Esa. 28.

Matth. 16.

S. Greg.

Not.

Luc. 22.

Sal. 6.

ostij, vt saltim iam surgat à lecto, & operibus vitæ actiue operam det. De foramine cali manum misit Deus: quando filium suum misit factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Sponsa cum manum patris, id est, filium eius vidisset in hoc mundo, viscera eius super se commota fuere, id est, mox recordata est amoris pristini in sponsum suum: eas ob res decreuit surgere, & aperire ei. Mirabile est, quàm perseueranter sponsus vocet dilectam sponsam! Voce, & pulsu prius vocauit: & moras inutiles illa prætendens, iam manum per fenestram, siue foramen portæ extendit, vt sic pessulū eleuet. Ad hunc sanè modum cum spiritali sponsa sponsus Christus agit. Cum enim videt nos, nō statim suis sanctis inspirationibus obedire, quibus nos ad meliora euehere conatur, sed excusationes vanas prætere, inanesque proponere quærelas, ob quas morā facimus aperire illi ostiū cordis nostri, segnitiam nostram & tarditatem euincere decernens, deinde manum suam validam immittit, cuius virtute intima nostra mouere laborat: vt impedimenta, & obstacula introitus amoueat. Quæquidē impedimenta, nisi sua potenti manu, & efficaci operatione sponsi fuerint ablata, quasi ostium cordis nostri clausum tenēt. Primo pessimum pessulū amouendum est, ita vt non carni consentiamus, Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini. Hanc tenerē quidem amant, molliorē eam tractātes. Secundō, quælibet inordinata affectio, quamuis non sit mortifera, auferenda est: vt intima cordis nostri sponsus vltro inhabitet. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, &c. adhuc autem & animā suam, non potest meus esse discipulus. Ait ergo sponsa, dilecto manum suā extendente, & perforamē intus mittēte, ad remouendum repagulum, & impedimentum ingressus

Gal. 4.

Nota.

Lucæ. 14.

gressus auferendum, omnia viscera mea peculiari quadā immutatione commota sunt, & stupefacta, atque inmutata: ad eō, vt iam moras trahere minimè audeam, quin illi pulsanti libenter aperiam. Notandum, quōd ad tactum pessuli venter intremuit, quod in Hebræo dictum est: *Viscera mea sonuerunt in me*, vel intra me, tāquam sponsi præsentiam magis agnoscens, quā per pulsum. Nempè Christo IESU tangente ventrem animæ, id est, memoriam, affectus, & mens, quæ sunt velut viscera, intremiscunt: & sic nos ex pigris alacres & agiles ad obediendum efficit. Vel foramē dicere possumus intellectū, per quē manū mittit Christus, dū gratiæ suæ lumine est perlustrat. Quo illum nato, ceteræ potētie cōtremiscūt, & in meliūs mutantur.

Insuper, annotatu dignū est, quōd sponsa non aperuit ostiū, nisi prius manum mitteret sponsus per foramē. Neque sponsus solus aperuit, sed ipso tangente pessulū, siue ventrem, ipsa surrexit ad aperiendū. Vbi necessitas diuinæ gratiæ in primo palam est, in secundo facultas magna liberi arbitrij. Etenim gratia summi Dei, & voluntas nostra simul cooperantur, ita vt sine Deo nil possumus facere, velut ipse contestatus est. Eodem pertinet quōd Paulus asserit: Non quōd simus sufficiens cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est. Ecce quā fragiles, quamque serui inutiles sumus. Vnde sanctus Augustinus: Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te. O nos pauperes & miseros, cogitare aliquid boni ex nobis non possumus, tantū abs est, vt operari bonū valeamus nostræ nature. Præcandum ergo indefessè est, & cū regali Propheta clamandum: Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Gratias inexhaustas Deo agamus, quōd adiutores eius sumus, modò ipse dono suæ

Libertas hō-
minis.

Ioh. 15.

1. Corint. 3.

psalm. 6.

P

gra-

Psal. 69.

4 Reg. 13.
Figur.

Iod. 16.

Questio.

Ezech. 28.

1. Corint. 13.
Nota.

Psal. 76.

gratiz adiuet nos. Quod optimè sciebat, qui dixit: Dñe adiutor meus est. Id quod adūbrabat olim, vbi Elifeus manus superposuit manibus regis Israël, & ambo simul tenebant arcum, sicceruntque sagittas salutis contra Syriam. Hoc, ni fallor, nobis contingit in omni bono opere. Quando quidem IESVS noster Elifeus manus suas manibus nostris superponit: alioqui nec mundi vanitatē, nec satanz reclinas, neque carnis subdola lenocinia superare potuissemus. Quid multa? Tanquam imperator omnipotens ad suos commilitones, & athletas clamat: Confidite, ego vici mundum. Nōne forti duce vincente, totus exercitus vincit, & partæ victorię est particeps? Planè Saluator certamen forte certauit: sed nobis vicit, & triumphum suum gloriosum nobis impertiuit, quo vel maximè egebamus.

Sed bonè Deus: quid sibi vult, quod spōsa, quæ claufurat ostium cubili sui, non hoc obturauit foramē, ne quis ad illā ingrederetur in cautē? Forrè in se ipsa minùs nouit. Quis enim in se omnia potest scire foramina? Profectò solus ille nouit, qui in lapide pretioso foramina præparauit, Ezechiele teste. Ipse spōsus foramina præparat, qui vbi vult spirat: ipse inquam mittit manū suam per foramē, per aptū aditum, dans inspirationis virtutē. Arcta est, & quasi per foramen cognitio Dei in hac vita, & quasi tactus manus, non visio faciei, & vultus eius. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cū venerit, quod perfectū est, euacuabitur quod ex parte est. Est etiā tria aduertere in spōsa: primò, quod tremuit: & in hoc nihil egit, sed passa est illi tremorem ad tactum sponsi: secundo surrexit: & in hoc vocationi sponsi sui consensit: tertio, aperuit ostium: & in hoc voluntatem vocantis se impleuit. Vtinam & nos quàm ocysimè lectum dimittamus, id est, omnem

omnem voluptatem temporariam relinquentes Christū vocantem sequamur. Proculdubio cōfestim cū Dauide concinere inciperemus: Renuit cōsolari anima mea: me mor fui Dei, delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Singula magnā habent emphasim. Memoria sponsi delectationem affert: delectatio verò exercitationem in lege Dei præstat: exercitatio denique admirationem tribuit. Et idè ait: Defecit spiritus meus, perindè atque in extasi iam mens posita.

Surrexi, vt aperire dilecto meo: manus mea stillauerūt myrrhā, digiti mei pleni myrrha probatissima. Hebraicè. *Digiti mei stillauerunt transeuntē myrrhā super palmas pessuli.*

EN quātæ virtutis, & efficacię fuit tactus manus spōsi, quā misit per foramē portæ: Iā non innanes excusationes spōsa profert, sed ipsa de lecto surrexit, ad aperiri dū dilecto. Vndè ait: *Surrexi vt aperirem dilecto meo.* Ac si patèter dicat: Postea quàm vidi manū sponsi mei, quippe quā per foramē portæ misit, vt me apprehēderet, viscera charitatis, & pristini amoris mei erga eum cōmota sunt, Eā ob causam mox surrexi ad aperiri dū ei. Et dñi surgerem, manus meę stillauerūt myrrhā, & digiti mei myrrhā probatissimā, hoc est, optimum spirabāt odorem. Loquitur ad similitudinē sponsæ deliciosæ, quæ manus habet vnguento myrrhæ perunctas, ita copiosè, vt tam de manibus, quā de digitis gutatim defluat, dum ad aliquid operandū caperit eas extendere. Quid autem per myrrham, quæ amara est, & odorifera sancti doctores intelligāt, cōpertissimū est. Equidem carnis mortificatio, & pœnitētia amara atque difficilis semper fuit carni nostræ fragilli:

Figura.

Iud. 16.

Matth. 4.

Luc. 3.
Act. 2.

Poenitentia.

1. Cor. 9.

Seneca.

Ea namq; est, quæ reluctatur spiritui: & sicut Saul hostilia bella excitat contra Dauid, virum secundum cor Dei. Quin Dalida subdola esse affolet, fortem Samsonē Nazareum, & Deo dicatum euertens. Atqui, quamuis poenitentia vehemēter amara sit carni: nihilominus quauis suffitu grata est Deo. Hinc ipse post Baptistā ore suo benedicto dixit: Poenitentiam agite, & a propinquare regnū cælorum. Idque Baptista sanctificatus contestatus est: Facite, ait, fructus dignos poenitentiae. Nec non & Petrus Spiritu sancto plenus clamauit: Poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisque. Itaque tam est pretiosa myrrha hæc, vt per eam, nedum inferni tormenta quis euadat, sed quod plus ponderis habet, qui verè poenitet, ad æthereum regnum conuolabit. Quod Saluator noster nunc spontè pollicitus est, asserens poenitenti cælorum regnū a propinquare. O summi numinis largitatem stupēdam: parum ei visum est nobis poenitentibus tot delicta cōdonare, nisi copiosum ac pretiosum munus impertiret, regni cælorū participes nos efficiēs. Mirātur Angeli, stupēt Seraphim, magnificentiam Dei nostri erga nos exhibitā contemplantēs. O nos infœlices, & valdè ingratos, si tā præcellenti dono indigni simus: si poenitentiam & carnis mortificationem spernentes, voluptatibus vacare velimus. Nonne myrrhā manus Apostoli Pauli, nec non & digiti eius distillabant, austerrimam poenitentiam agētis? Castigo corpus meum, & in seruitutē redigo (inquit) necū aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Quam optimus Euangelij concionator, qui poenitentiam agens, eā audiētibus suadebat! Plus suadent exēpla quā verba, dixit quidā sapiēs absque Christo. Imò per verba longa nimis est via ad virtutes capeendas: breuis verò & cōpendiaria via per exempla. Sciebat utique Apostolus, & benè

norat

norat, quod qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur, non in regno calamitoso & terrestri, quod citissimè euanescit, sed in regno cælorum, magnus vocabitur, & magnus erit. Math. 5.

Aspulsatur nostræ assertioni sanctus Gregorius, & ait: S. Grego.
Tacta surgit sponsa, vt aperiat: quia dum plus solito spiritū dilectionis accipit, mox de ædificatione proximi cogitat, & prædicando agit: vt apertis cordibus, sponfus ad inhabitandos proximos veniens, aditum intrādi inueniat. Quæ etiam, cum prædicatione exempla mōstrans, auditoribus dicit: *Manus meæ stillauerunt myrrham.* Quid per manus nisi operationes: quid per myrrham nisi mortificatio carnis accipitur? Manus ergo sponsæ prædicantis myrrham stillant: quia qui cunque aliis prædicant, necesse est, si proficere velint, vt in omni opere suo carnalem vitam mortificare contēdant. Quod cum magna discretionē fieri debet. Vndè perbellè sequitur.

Digitus mei plenus sunt myrrha probatissima.

Ecce quanta discretionē pollere debet in operando sponsa, vel quæuis anima. Verum vt manus opera signant, ita digiti discretionem in operando subindicant. Adeò debent manus nostræ plenæ esse myrrha poenitentiae, vt quasi per singulos digitos, id est, per singulas actiones stillare videatur. Oporteret sanè, vt in singulis operum nostrorum actibus poenitentia splendeat, carnisque mortificatio redoleat. Quæ omnia omnilibrata ratione, & discretionis pondere fieri decet. Est quidem prudentia, nedum virtus, sed virtutū auriga ac dux, Philosopho teste. Hinc Dominus ait: Bonum est sal. Et iterum: Habete in vobis sal. Cui Paulus lepidè astipulatur, vbi inquit: Omnis sermo vester sale sit conditus. Huc attinet illud: Omne sacrificium sale condies. Equidem vt cibus absque sale insipi-

Luc. 4.

Figura.
Leui. 2.

P 3 dus

duſ eſt: ſic operatio omnis ſine prudentia facta, nihil habet pulchritudinis. Vnde optimè ſanctus Gregorius dixit: Sicut ab vna manu plures digiti diuiduntur, ſic in vna ſancta conuerſatione per diſcretionem diuerſæ virtutes inueniuntur. Alia eſt virtus largitatis, alia parcitatis, alia virtus humilitatis. Aliud opus eſt, dum ſilemus, ob propriam ædificationem: aliud verò, quādo proximis loquimur propter illorum vtilitatem: in quibus omnibus prudentia ſiue diſcretio primas tenet.

Illud tamen obſervatione dignum eſt, quòd non modo digitos ſuos plenos myrrha ſponſa ſe teſtatur habere, ſed probatiſſimā eā vocauit. Ratio, quæ eſt myrrha, quæ minimè ſponſus approbat, ſed potius reprobatur, proſectò mortificatio, & poenitentia hypochrytarum ſanctimonie ſpeciem præ ſe fert, vera autem poenitentia non eſt. Sanè Phariſæus ille ſupercilioſus, qui in templo orabat, bis ſab batho ieiunabat, eleemoſynas faciebat: nihilo ſeciùs, Publicanus, qui inibi orabat, ob ſuā humilitatē iuſtificatus deſcendit, Phariſæus verò ſuperbia turgidus nõ ita. Quid plura? Omnia opera ſua faciebāt offores virtutū, vt ab hominibus viderentur, & laudē ab illis vendicarent. Qui ergo fucatā ſanctitatem oſtendunt myrrhā habere dicunt: non quidem probatā, qualem ſpõſa habebat. Quin teſte Hieronymo, ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas. Hinc iure Deus cignum ad ſacriſicium ineptum in lege vetere in dicit. Eſt planè auis illa externè alba vt nix, internè verò nigra: itaque exterius candet, pennis ſublatis coruo ipſo terrior apparet, in quo volatili ty pus hypochrytarum erat depictus. Cæterum, iure de manibus loquitur, quæ aperire dilectum inſtituit, ſuggerere volens, quibus manibus nos oporteat aperire dilectò noſtro Chriſto, nempe operibus ſanctis aditum cordis noſtri ei præparemus.

Nece

Nec abſurdè hæc verba aptari poſſunt ſancto Thomæ. *Nota.* Enimuerò, vbi latus Saluatoris, & clauorum loca tetigit, ſic intremuit cor eius, ſic ſtupuit, vt clamitans dicereſt Dominus meus, & Deus meus. Quique rectè aſſerere potuit: *Manus meæ ſtillauerunt myrrhā, & digiti mei pleni ſunt myrrhā probatiſſima.* Myrrham ſanè ſtillabant benè olentem, poſtquam Chriſti vulnera contrectauerat. Et benè tranſiens myrrhā in Hebræo dicta eſt: nam quæ probatā fuerit myrrhā pretio & odore plena eſt, & tranſit longè latoque odorem ſuum tranſmittens. Sic ſanctus Thomas vbique terrarum, tam mortem, quàm reſurrectionē Dominum nuncians, quaſi myrrham ſalutarem manus eius diſtillauerunt, ad cuius fragrantiam plerique cõuerſi ſunt.

*P*effulium oſtij mei aperui dilectò, at ille declinauerat, atque tranſierat. Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus loquutus eſt. Hebraicè. *Aperui dilectò meo, eſ dilectus meus reuerſus eſt, tranſiuit. Anima mea egreſſa eſt, in loqui ipſum.*

NARRAT nunc ſponſa, quòd dum aperiret portam, ſpõſus conuerſus eſt, tranſiuit, & abſcõdit ſe. *Anima eius egreſſa eſt in loqui ipſum, id eſt.* Dum antequam recederet, loqueretur ei, dicēs: Nõ intrabo in domũ tuā, quia à principio noluiſti aperire mihi. Mirabile dictu fratres: Poſtquam ſponſus ſic perſeuerauit clamans, & pulſans ad oſtium ſpõſæ, poſtquā manum ſuā miſit per fenestram portæ, vt repagulum amoueret: denique vbi ipſa ſurrexit, & peſſulum oſtij aperuit, ſpõſus declinauit. Quid ſibi vult quaſi ludus iſte? Ni fallor, ſuaue myſterium

P 4 in hoc

Nota.

Lucæ. 18.

9. Hiero.

10. 11. 20.

Queſtio.

Notā.

in hoc nobis ludo mysterium latet. Ludus inquam (si ita loqui fas est) sanctus & spiritalis, quo cum sua sponsa fidei anima sponsus Christus ludere consuevit in Ecclesia. Ipse nos inuisere dignatur, ut iam meminimus, & ad ostiū cordis sanctis inspirationibus pulsare non cessat. Nos verò prætexentes pigritiæ nostræ superuacuas excusationes, non statim aperimus sponso: in cuius aduentū, tum gratia, tum virtutes omnes crescant augeanturque. Ipse verò magna sedulitate, ut potè nostræ salutis anidus pulsata ad ostium, cupiens nobiscum habitare, & mansionē apud nos facere. Iuxta illud: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. At qui, quando ad aperciendum ei surgimus, & ad poenitentiam amplexandam nos accingimus, subito se abducit, & quasi se abscondit. Hoc fit, quando ad utilitatem nostram, & probationem præsentia, suam dulcedinem internam ad tempus subtrahit. Tunc mens quasi terra arida manet, & insit pueri lacte deficiente, gemitus emittit innumeros. Cauendum tamen, ne tunc quis respondeat animum, nam absque dispensatione diuina id non fit. Primò sic sponsus, sic se habet, ut pristinam tarditatem puniat: non extemplo illi pulsanti obediuius: imò eum diu pulsare fecimus, longas mora strahentes. Vocauit, ait ipse, & renuistis, extendi manus meas, & non fuit, qui aspiceret: despexitis omne cōsiliū meum. Cogatur ergo querere cum labore spōsum ius est, quia spontè ad eam venientem recipere noluit. Secundo ob id sponsus se abscondit, ne fortè presentia eius vilescat, si tam facile acquiri possit, & teneri. Regnū quod absque labore habetur, non æque magnificimus, sicut illud quod ingēti bello, & insudatione adipiscimur. Quid quod cautiū cōseruamus id, quod maximo labore adepti sumus. Ut igitur sponsa dilectum sponsum pluris faciat.

Ioh. 14.

Prover. 1.

Simile.

ciat, eumq; maiori custodia seruet, rectè se simulat & fugit. Vnde ipsa querimoniam faciens, ait: *Pessulum ostij mei aperui dilecto meo, at ille declinauerat, atque transferat.* Hoc est, suauitatem suæ præsentia mihi subtraxit, & inter querendum solitariam me reliquit & in ariditate magna ad tempus. Quantum fructum attulerit sponsæ hæc sponsi absentia, ipsa palam nunc facit.

Anima mea liquefacta est, ut dilectus loquutus est.

En iam recordatur, quasi derelictam se agnoscens verbi sponsi pulsantis ad ostium. Quippe qui sponsam, & columbam, atq; immaculatam eam appellauerat: ut agnoscam, quomodo in labore posita sponsa non nihil profecerit. Huc expectat, quod Apostolus contestatur: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Planè nisi frugi nobis foret pati, cælestis Pater, ut potè misericors & pius, nullatenus calamitates nobis immitteret. Mira res: nunc laboriosè querit dilectum, quæ in lecto vocè illius audiens moras traxit. Veruntamen in hoc labore spiritaliter roboratur: & dum viriliter agit, confortatur cor eius: ceu in Psalmo legimus, id quæ efficere valet virtute sponsi vocantis eam. Quippe qui quamuis faciē non ostendat, in ipsa mente manet. A dextris est mihi, ne commouear, ait Propheta: hoc est, ne à bono excepto deficiam, & fortè labascam, à me non recedit Deus optimus. Memoria ergo præteriti verbi, quod lecto decumbēs audierat, anima eius liquefacta est. Verum cum in mente sponsus loquitur, fortia emollescunt, & quæ prius dura videbantur, propter terrena oblectamenta, cum liquefcit anima, ita calefit, ut aspera emollescant, & delectabilia fiant. Ideo Iob ait: Quæ prius nolebat tægere anima mea, nūc præ angustia cibi mei sunt. Ecce amara fiunt dulcia: quia anima ita liquefcit per amorem, ut parum sentiat, quod

Rom. 8.

Psal. 26.

Psal. 152.

Iob. 6.

quod corpus cruciat, Resoluitur in lachrymas præ amoris magnitudine, & sicut in Psalmo scriptum est: Fiunt ei lachrymæ panes die ac nocte, dum non illi datur contemplari, & contemplando sentire sui dilecti præsentiam. Itaque præ magno desiderio anima liquefacta ferè extra se facta sit. Quod Græcè significatur, *Anima mea egressa est in sermone eius*. Et in Hebræo. *Anima mea egressa est in loquendo ipsum*: hoc est, in eo quod loquebatur ipse. Nec absimile est, quod duo discipuli in Emaus euntes post abscessum Domini aiebant: Nõne cor nostrũ ardēs erat in via, dum loqueretur nobiscum? En qualiter ignitũ sit eloquium Domini, ideo seruus eius diligit illud. Si enim Helię Prophetę verba ut facula ardebant, ut sapiens recēset: quanto magis filij Dei eloquia, qui prophetarum Dominus est, corda hominum accendere possunt?

Ad verbum sponsi, inquit Gregorius, liquefactã se dicit sponsa: quia dum per spiritum suũ animã desiderantẽ se infundit, omnẽ duritiã cordis mox dissoluit, & aliquãdo mentẽ in lachrymas liquefacit, ut vix se capere possit. Quẽ liquorẽ dum sentit, perfectiũs apprehẽdere concupiscit: & aliquãdo dum hoc ipsum cogitat, quod modo sentiebat, iã non sentit, vnde sollicitior fit, ad quarendum sponsum, quem vnice amat. Sed quid, obsecro, est dicere, Liquefacta est anima mea ad vocẽ sponsi, nisi dicere, crescēs, currēs, clarescens, facta est. Crescens super se, currēs ad spõsum, & ex ipso clarescēs. Virtus crescit, currit festinanter votis, virtute clarescēs. Nisi fallor cera ad ignẽ dum liquefcit crescit, currit, & clarescit. Quæ omnia spõsi amãtissimi presentia præstat. Nõne liquefacta erat anima eius, qui dicebat? Viã mandatorum tuorũ cucurri, cũ dilatasti cor meũ. Et iterũ: Defecit in salutaretuum anima mea, & in verbũ tuum super speravi. O mira vis verbi, & ignita ve-

hemem-

hementer, inflammat cor, renes commutat in nihilum, & mentem rapit, ut iam ferè nõ sit secũ, sed tota pendeat à Deo, cum Apostolo clamans: Viuo iam non ego, viuit vero in me Christus. Iesv bonẽ & hominũ amatissimẽ, obsecro, ut ad verbũ tuum sanctũ mens mea liquefacta, currat in via mandatorũ tuorũ, festinet ad subueniendũ pauperi, curret inquam & non laboret, assumat pēnas ut aquirat, volet & nõ deficiat: ut de sperantibus in te scriptum est. O bis, ter, quaterq; beatus homo, qui ferè dicere valet: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus loquutus est.*

Quasiui, es non inueni illum, vocavi et non respondit mihi. Sic ferè in omnibus tribus linguis.

QUAMVIS capite tertio huius epithalamij verba hæc iã exposita sunt, non nihil subnectemus, ut vim amoris, quo sponsa ardet, cupiens sponsum inuenire, lucidior appareat. Querit spõsa pacẽ in tentationibus suis, durisq; flagellis, quibus maximè afflicta, in hac lachrymarũ valle, sic per regium Prophetam vocata. Nec inuenit in caducarum vsu tranquillitatem, & columbæ Noẽ instar, vbi pedes figat, neutiquam offendit. Quod ad maiorem charitatis profectũ Deus optimus disponit. Mirabilis res: nunc fortunatũ incommotis, nunc corporis valetudine priuatur, nec non saepe tentatur, ut pugnare discat, & pugnando viriliter triumphet, ac vincat. *Quasiui illum, et nõ inueni. Quasiui legendo, meditando, operibus sanctis incubendo, ieiuniis & orationibus instãdo, & tamẽ non inueni illũ, id est, non ad votũ eum adinueni, ut latitia spiritali, ut assolet me afficiat. Et quod plus admirationis habet, vocat eum, nec respondet. Vocat planè sponsa dile-*

dile-

Nota.

Lucæ. 24.

S. Grego.

Psal. 116.

Galat. 2.

Psal. 40.

Psal. 82.

dilectum suum, ne dum orando feruenter, sed operando fideliter, nec exauditur aliquando, ita ut sponsi desiderabilem presentiam sentiat. Vellet enim caelesti alimonia assidue pasci, interna illa suauitate frui, inque deliciis aeternis impleri, quibus se beari posse intelligit post exhalatam animam. Huc attinet quod de muliere Cananea legimus, cui bis oranti, Christus non respondit ei verbum. Verum tamen dum tertio orauit, se se humilias, eam alloquutus magnopere fidem eius laudauit, & quod petierat, suscipiens concessit. Ad eandem imaginem contingit quotidie nobis. Si infracto animo clamamus orantes, tandem quod recte petebamus adipiscimur.

S. Grego.

Quærit sponsa dilectum, inquit beatus Gregorius, sed non inuenit: quia à Deo inspirata mens, assidua suauitate illa intima perfrui concupiscit: sed corruptio carnis prohibet, quam in hac vita gerit. Vocat ergo, & ille non respondit: quia in operationibus, & orationibus suis, dulcedine illius presentiae satiari appetit. Sed ad votum suum, hoc quod inuocat, non occurrit. Restat ergo, ut in se reuertens ipsam agnoscat, & per sanctas scripturas, & exemplum sanctorum, nec non per opera bona dilectum suum magis ac magis illius gustu adiuta perquirat. Foelix ille, qui uti Cananea orando non deficit, sed perseverando clamat: Domine adiuua me. O nimis beata anima, quæ continua quadam dulcedine sponso loquente liquefcit, vel aut festinanter eum quærens, anhelat ad illum. O fratres quantum dolor, tunc vexat mentem, dum dulcedine sponsi orbata eum quærit. In sacerrima Virgine exemplum accipite: Dolens (ait) quærebamuste. Ecce martirium absque sanguine, sed non absque lachrymarum profluuio. Verum iniquos hac poena plectit Deus: Quærent me, & non inuenient, clamabunt, & non exaudiam. At-

I. Iuce. 2.

Prouer. 1.

qui

qui sponsa confidit quærendo, quod tandem inueniet dilectum, mali autem diffidunt. Orandum ergo est cum Iob: Bone Deus, responde mihi, quantas habeo iniquitates, & scelera ostende mihi. Absconde paulisper faciem tuam, ut mihi sceleritas innotescat, vel in lectione scripturarum, vel in meditatione mea: ut me agnoscendo poenitentiam agam, & defectus quamlibet paruos, dolore & confessione integra extergere queam.

Iob. 33.

Inuenerunt me custodes, qui custodiunt ciuitatem: percusserunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum custodes murorum.

QUIDAM Hebræorum hoc totum referunt ad captiuitatem Babylonicam: ita ut custodes, qui ciuitatem custodiebant, Nabucodonosor milites fore afferant, ij percusserunt ciuitatem Hierusalem, & multo seius ciues vulnerauerunt, atque occiderunt: insuper & pallium sponsæ tulerunt, sanctuarii dissipantes, quod erat velluti pallium, quo sponsa operiebatur. Alij de Angelis locum hunc exponunt: eo quod semper adsunt animæ deuotæ sponsum Christum quærenti. Vnde Esaias ait: Super muros tuos Hierusalē constitui custodes, tota die ac nocte in perpetuum non tacebunt. Eodē pertinet, quod in Psalmo legimus: Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te, in omnibus viis tuis: in manibus suis portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

Esai. 67.

Psal. 90.

Nōnulli de malis prælatis, & prædicatoribus hæc sponsæ querimoniam explicant. Nempè cum non rectè suo ministerio, ad quod eos acersit Dñs, funguntur, sed gula & luxu se tradunt, & tyrannidem quandam in subditos sitos exercent simplices, qui ad Christum se conuertere cupiunt,

Prelati mali.

cupiunt, scandalizare non verentur. Quin & ijab similes non sunt, seruo iniquo, qui dicebat: Moram facit Dñs meus: qua propter male tractare cœpit, & percutere seruos & ancillas: non erubuit edere, & bibere, & inebriari. Et sequitur: Veniet Dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidete eum, partemq; eius ponet cum infidelibus. O seueram, nimisq; stupendam sententiam. Quis adeo stupidus, qui non cõtemiscat? Væ omnia breui methodo Dominus per Ezechielem deprõpsit: Ecce ego super pastores, qui pascunt seipfos. Custodes murorum esse debent, quia nomẽ Episcopi custodiam, & vigilantiam designat. Episcopus (idest) superintendens, ab verbo episcopo dimanat: væ illis si non vigilauerint. Tales sunt, qui sponsam suam dilectum sponsum Christum quaritantem percutiunt suis prauis exemplis, & vulnerant suis verbis duris, tollunt pallium eius, cū pauperes & nudos vestire non curant.

Prælatiboni. Nos autem contrã, cum diuõ Gregorio de optimis prædicatoribus, & prælatis hunc locum illustrabimus, Profectõ prælati, qui diligenter commissam sibi plebem & ciuitatẽ circumeunt, & vigilanter ones suas custodiunt, suaq; paterna vigilantia eas tutantur, ij percutiunt, & vulnerant, salutarĩ verbere, & vulnere, imperfectos & simplices, ad Christum peruenientes. Etenim eis prædicant, quæ carni sunt duriora, & docent, quæ ad mortificationem acinno dantur: vt potẽ de contemptu mundi, de continentia, abstinentia, aliisq; virtutibus acquirendis, necnon de contrariis vicis fugiendis. Nonne verba sancta quasi sagittæ acuta sunt, Dauide teste? Sagittæ tũ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorũ regis. Ecce de Messia Christo IESV quid vaticinatus fuerat Propheta. Quid quod verbũ Dei gladium ancipitẽ Paulus appellat? Et qui dem

*Mat. 13.**Mat. 24.**Prælatiboni.**Psal. 119.**Psal. 141.**Eph. 6.*

dem exactẽ dictũ est, eo quod verbum Dei sic animam mori mundo efficit, quomodo gladio ferreo corpus vulneratum à vita deficit. Pallium ab anima custodes murorum tollunt, quando prauam conuersationem vitę præteritã per bona consilia auferunt. Verũm cæcus ille, quẽ vocauerat Saluator, pallium reliquit, vt expeditiũs & citiũs veniret ad Christum Dñm. Vtinam & nos Domino vocatẽ pannosum palliũ relinqueremus, vitam veterẽ abdicantes, & nouã incipientes. Expoliantes veterẽ hominem (ait Paulus) & induentes nouũ. Faxit optimus Deus, vt relicta hydria curramus, vocatẽs fratres nostros, vt statim veniat ad IESVM abdicato mudo, & omnibus, quæ mundi sunt: sicut de foelici Samaritana in sacra pagina memorię proditum est. Ait enim diuus Gregorius: Custodes percutiunt sponsam, & vulnerat, quia prædicatores sancti & pastores dum cælestia loquuntur, amantem animã afficiunt, & maiore amore sagittant: pallium tollunt, quia si quid pompæ secularis residuum erat in corde, exortationibus suis ab animo auferunt. Pallium tollunt: quia aliquando ante prædicationem nos non cognoscimus, ipsi verò, omne quod interius latebat, dum loquuntur detegunt. Quod dum fit, amplius diligendi sunt, & vt pro nobis dilecto loquãtur deuotius exorãdi. Cæterũ charissimi vtrò palliũ relinquamus, vt faciliũs ad spõsum deuenire nobis cõtingat. Ioseph spontẽ palliũ reliquit in manibus peccatricis mulieris, quo geminã castitatis ne amitteret. Quid plura? Helias raptus curru igneo in paradisiũm pallium dimisit. Nudũ obsecro Christũ in cruce pendente sequamur, vt castis amplexibus illius potiri mereamur. O nos beatos si corde & ore simul cum Petro canamus: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

Adiuo

*Mat. 16.**Eph. 4.**Ioan. 4.**Notã.**Gen. 39.**1. Reg. 23.*

Adiuro vos filia Hierusalem, si inueneris dilectum meum, ut nunciatis ei, quia amore languo.

ECCE sponsa spoliata, & vulnerata à custodibus, querere sponsum non desinit, imò sagitta charitatis percussa, amplius affectat eum querere. Sagittas suas Dominus ardentibus effecit, id est, amantibus effectibiles ipse fecit. Amantes quidem penetrant, à torpentibus verò resiliunt, eo quod adamantinum cor habeant. Eas ob res sponsa, quæ per se dilectum quærebat, cum eum non inueniat, filias Hierusalem rogat, easque obnixè compellat, perinde atque solamen ab eis, & adiutorium postulans: *Adiuro vos filia Hierusalem*, ait. Itaque, postea quàm per comissam idolatriam à regibus Iudæ in prima domo sancta percussa fuit Hierusalem, & data in manu regis Babyloniarum, atque humiliata nimis, respiciens tandem, & cupiens reconciliari sponso suo, adiurat filias Hierusalem, hoc est, omnes tribus, & vniuersum populum Israëliticum, quippe qui habitabat in finitimis locis, & ciuitatibus Israël, erant quippe omnes ciuitates tanquam filiarum Hierusalem metropolitidis: Idem ait: *Adiuro vos filia Hierusalem, si inueneritis dilectum meum* sponsum Christum, *ut nunciatis ei, quia amore languo*. Ad hæc, Ecclesia sancta Romana cæli ciues adiurare videtur Prophetas, Apostolos, Confessores, ac Virgines, quique in ciuitate Hierusalem triumphanti Deo optimo maximoque fruuntur, ut tanquam mater honestissima sponso vehementer dilectum narrent languorem, quæ ipsa patitur, non utique corporis, sed ex nimio amore abortiui. Loquitur cum obtestatione, ut vehementiam dilectionis insinuet. Obmutescant nunc hæretici vesani, sanctorum suffragia

suffragia abnegantes: ecce Ecclesia militans cælestium ciuium precationem exposcit. Leuaui oculos meos in montes (ait regius Propheta) vnde veniet auxilium mihi. Vbi montes, diuo Augustino teste, sanctos appellat. Quod autem languorem amoris pati se fatetur, excessum quandam significat, tanquam præ amore ferre se non valeat, iamque defectura videatur, nisi tempestiuè succurratur amori. Sed de hoc fusius tractauimus supra, capite 2.

Vel si malumus, filiarum Hierusalem nedum animam beatam, sed Angeli sunt, qui indefinenter mirabili pace fruuntur, facie ad faciem Deum videntes. Hos interpellamus, orantes, ut dilecto sponso nuncient sancta desideria nostra, necnon & amoris vehementiam, quo mens nostra accensa sponso suo frui aspirat. Oramus itidem animas piæ, quæ & si in mortali corpore hætenus degunt, tamè charitatis metam, & perfectionem attigerunt. Hinc Sanctus Gregorius: dum enim sanctis viris cogitationes nostras referimus: dum eis, siue viuentibus nobiscum, siue iam vitam æternam ingressis, desiderium nostrum expandimus, & per Deum oramus, ut Domino Christo nobis orando afferant desiderium, quo afficimur, quid aliud agimus, quàm filias Hierusalem adiuramus? ut dilecto, cui nobis proximiores sunt, nuncient, quia amore languemus. Obseruandum, quod humilitatis insigne est, alienas orationes expetere: nam anxia vota suis neciunt esse contenta meritis: eas ob res alienæ precis mendicant suffragia: quandoquidem perfecta humilitas semper de meritis alienis præsumit. *Adiuro vos filia Hierusalem, si inueneritis dilectum*. Id est, cum inueneritis, quem tantopere ego diligo, memento mei, obsecro, ut suggeratis illi, & dicatis, quanta anxietate ipsum inuenire cupio. Verùm nisi Paulus humilitate polleret, non sæpe fideles roga-

*Psalm. 120.**Canti. 2.**Nota.**S. Grego.**Rom. 15.*Q
ret,*Psalm. 7.**Contra hæreticos.*

ret, vt suis orationibus eum adiuuarent: qui ad tertium cęlum vsque raptus, arcana verba audiuit, quę non licet homini loqui, precationibus alienis se indigere proficitur: tantum abest, vt nos pusilli, & herinacij instar peccatis obstiti, fratrum nostrorum orationes floscipendamus.

Amore languo, ait, non amor languet, sed indies fortior fit, ego ipsa magnitudine charitatis languo, atque deficio. Scriptum est: Deus noster ignis consumens est: hoc igne viscera mea ardent, cor meum liquefcit. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Annunciate medico salutari languorem meum: ipse medicus, ipse medicamentum, ipse salus, sponfus meus languere me fecit, ipse me inuisit, ille non alius infirmitati meę medeatur. O me foelicem I E S V bone, si mihi adsit alter Centurio, qui ad te veniens dicat: Puer iacet in lecto, & male torquetur: dic Domine obsecro, statim responde: Ego veniam, & curabo eum. O potentissime Saluator, saltem dic verbo, & sanabor. Sicut scriptum est: Sana me Domine, & sanabor, saluum me fac, & saluus ero. Etenim languor meus à te non est absconditus, quia gemitus meus à te non est absconditus. Sanè gemitus, singultus, lachrymę, suspiria quę orantes iactamus, precationes sunt feruentes, quas Christo I E S V offerimus. *Quin* & calamitates, & labores ipsi, quos pro eius amore æquanimitè ferimus, preces sunt, quas in conspectu cęlestis sponsi effundimus, Alioqui ipse non diceret: Vidi afflictionem populi mei, & descendendi, vt liberem eum. En calamitates nostrę preces sunt, cęlos rumpentes.

Qualis

Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Hebraice. *Qualis est dilectus tuus pra dilecto.*

NON frustra sponsa suffragium petiit à filiabus Hierusalem, sed magno cum commo eis loquuta est. Ecce eam alloquentes, & pulcherrimam vocantes, de ipso dilecto interrogant, non vt illę ignorent sponsi pulchritudinem, sed vt occasionem ei præbeant laudes dilecti depromere. Nec latebat filias Hierusalę, quod in Psalmo multis retrò diebus prophctarat Dauid de Christo: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Quod autem non semel, sed bis interrogant, ex nimio affectu consurgit. Notandum, quodd dilectum ex dilecto Christũ dicunt: eo quod ex Patre natus sit ante omnia secula, Deus de Deo, lumẽ de lumine. Quo attinet illud Ioãnis: Verbũ erat apud Deũ, & Deus erat Verbũ. Sub hæc pulcherrimã sponfam dicunt fore: nã spõsus pulcherrimus eã decorauit, & sacrosancto sanguine suo sole ipso pulchriorẽ effecit. Verũ Moses qui Æthiopiã duxit, nõ potuit ab illa nigredinẽ innatam auferre. At cõtrã, Saluator mundi ad eũ dilexit Ecclesiam, vt traderet seipsum pro ea: vt exhiberet sibi sponfam non habentem maculam neque rugam. *O pulcherrima mulierum*, hoc est præcunctis mulieribus speciosa.

Quia sic adiurasti nos Nihil sanè est, de quo auidius precuntemur, & lubentiùs audiamus, quã de eo, quod misericè cupimus, & vehementer amamus. Gaudent in cęlis beati, nec aliud contendunt, nisi encomia celebrare de Deo. Et ad eandem imaginem Ecclesia sancta,

Dente. 14.

Psal. 38.

Matth. 8.

Notã.

Exod. 3.

Psal. 44.

Ioã. 1.

Nume. 12.

sta, piæque animæ nihil aliud dies ac noctes agunt, quã de sponso diuino absente, defensioneque præsentem interrogare, audire, & loqui. Ex quo sanctissimo desiderio & orandi studio: pulchra & honesta inter mulieres nominatur. Et verè sancta Ecclesia hanc nomenclaturam iure optimo sibi vëdicat, eo quod indissolubilibi sanctitatis vinculo, sponso I E S V copulata, nunquam ad idola cucurrit: quod planè nõ semel synagoga, magno suo malo, fecit, idolis feruens, Deo optimo, vtpotè vero sponso deserto. Dilectus Ecclesiæ ex dilecto Christus est, & de illo filię Hierusalem perquirunt, eadẽ verba inculcantes. Quia quod ardentius quis diligit, eò dulcius, ac mellitius verba de dilecto repetit: vti sanctus Gregorius testatur. Et subdit: Dilectus ex dilecto sponus dicitur, vt videlicet, per repetitionem dilectionis maximus amor loquens ostendatur. Vel dilectus ex dilecto benè Christus vocatur, quia si filiũ diligimus, & patrem ex quo est, consequenter amamus. Qui videt me, ait Dominus, videt & Patrem meum: sic fieri non potest, vt non amet patrem, qui toto pectore diligit filium. Mira res: animæ sanctæ de Deo audientes, magis ac magis in illius amorem exardescunt: id eò non tepidæ, sed amoris flamma accensæ filię Hierusalem de dilecto sponso interrogant. O scelix anima, quæ specie, & decore virtutum venustata, sponsum semper quærit, & quærendo non lascescit, imò amore nimio languet. Hæc pulcherrima est, nam Nazarea, & ob id candidior niue, nitidior lacte, saphiro pulchrior. At contrã, in foelices eos dixerim, quorum facies super carbones denigratæ sunt: quos vltimis suspiciis deplorat Hieremias. Ceterum quid sponsa responderit filiabus Hierusalem, attentius nunc auscultemus, sunt, haud dubiè, verba notatũ digna.

Dile-

Dilectus meus candidus, & rubicundus, dilectus ex millibus. Hebraicè. *Vexillatus ex millibus.*

IAM sponsa ad fabrè mirabile pulchritudinem sponsi sui depingit, filiabus suis respondens: Quo quisquis eius decorem inspexerit, toto corde eum diligat, totis nisibus & illi inseruiat. *Dilectus meus candidus, & rubicundus*, ait. Ni fallor, sponsa vicissim dilectissimum sponsum laudans, sicuti ipse primo eam vniuersaliter, & deindè particulatim commendauit, quarto capite: sic ipsa vniuersaliter eum collaudat, dicens: *Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus.* postea ad partes transit. Per hos duos colores duplicem naturam in Christo sponsa indicat, diuinam, videlicet, & humanam. De primo colore ait Sapiens: Candor est lucis æternæ, speculum sine macula, imago bonitatis illius. Etenim lux æterna est Pater, Filius verò lux de luce, & candor Patris est, coeternus illi. Hic est, quem Daniel antiquum dierum nominat, cuius vestimentum candidum erat, & capilli capitis, tanquam lana alba. Et quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis, non modò candidus dicitur, sicut Pater æternus candidus est, sed etiam rubicundus. Vndè Angeli, Christo ascendente in cælum, stupefacti dicebant: *Quare rubrum est vestimentum tuum, & vestimẽta tua, quasi calcantium in torculari?* Ille autem dicebat: *Torcular calcaui folus: tanquam passionis suæ & mortis memoriam faciens.* Huc pertinet, quod in Apocalypsi Ioannes vestimentum eius sanguinem aspersum vidit.

Vel sic: candidus est Christus I E S V, sine lacteus, ob miram pietatem, & dulcedinem, quam electis suis, etiam

Q 3 in hoc

Not. 1.

S. Grego.

Ioan. 15.

Treno. 4.

Canti. 4.

Sapi. 7.

Danic. 7.

Esa. 63.

Apoc. 19.

in hoc exilio uiuentibus largitur. Cui non suauis I E S V S, qui in cruce pendens, pro crucifixoribus suis orauit? Pater (ait) ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. O uerba omni mellita dulcedine plena, à planta pedis usque ad verticem in eo sanitas non erat, & nihilominus Patrem obnixè precatur, ut aduersariis suis ignoscat. Quid obsecro suauis? aut quid dulcius oratione hac inueniri potest? Qui ergo tam est suauis persecutoribus, quanto suauior erit suis dilectoribus? Ego diligentes me diligo, inquit ipse. Rufus, rubicundus est, & quasi igneus, propter terrorem iustitiæ suæ, qua impiis terribilis ac metuendus erit. Nonne igneo vultu, & oculis videri solent, qui vehementi ira afficiuntur? Equidem flammæum gladiū Cherubim habet, ad custodiendam viam ligni uitæ. Vbi autem ira summi Dei iustitia in gladio igneo adumbratur. Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea, dicebat Angelorum Dominus. Hinc in Greco rectè scribitur: *Dilectus meus candidus, & igneus*. Vos fratres timete eum, cuius spiritus est in naribus eius. Agnus est, & etiam leo: lacteus & igneus: dulcis & seuerus. Horrendum est, incidere in manus Dei uiuentis. Ad hæc candidus est & rubicundus Saluator, eo quod peccatū non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Vnde Sanctus Gregorius: Candidus & rubicundus Christus esse dicitur, quia nullū omnino peccatū faciens, iustitiæ pulchritudinē ex integro tenuit: & tamē tanquam peccator esset, ad mortis passionē accessit. Cui per Prophetā dicitur: Quare rubrū est indumentū tuum. Electus ex millibus est, quia ex totius generis humani massa, nullus sine peccato reperitur. Ipse verò non solū sine peccato fuit, sed etiā peccatores sua iustitia & sanguine redemit. Vos charissimi mecum paulisper attendite. Cædet I E S V S, quia Deus, rubet, quoniam homofactus

sanguis

sanguine suo baptizatus est, quem toto affectu ipse desiderabat, dicēs: Baptismo habeo baptizari, quomodo corarētor, donec perficiatur. Quid plura? sanguis eius mundat, & dealbat animas sanctas. Lauerunt, & dealbauerunt stolae suas in sanguine agni. Quid ni candidus? ipse lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Quid ni candidus? ignis est consumens, qui ignem venit mittere in terram.

Apoc. 7
1. 10. d. 1. 2.*Caput eius aureum optimum.*

VBI in vniuersum sancta sponsa pulchritudinē spon si exactè deliniat, candidum, & rubicundū, id est, Deum & hominem Christum I E S V M predicās: & postquā electum ex millibus eū esse indicauit, quicquid inter turbā iuuenum visus est ab Esdra in mōte Sion, magis exaltatū præ omnibus, coronas & palmas distribuentē aliis, nūc sigillatim per cuncta mēbra discurrens, lucidius decorē sponsi deliniat. Ait quidē: *Caput eius aurum optimum*. Id est, aurū igne examinatum valde, hoc est, principii sermonū eius fulget, sicut aurum optimum. Iuxta illud psalmi: Principium verborū tuorum veritas, in eternū omnia iudicia iustitię tuę. Quod quidē principū verborum eius fuit in mōte Sinai ad populum suum, quando dixit: Ego Dñs Deus tuus. Ostendens ex hoc principio verborū suorum regnum, & imperiū sui solius esse. Et postea subiecit suam mādā, quæ ut rex præcepit obseruāda. Sed altius rē hæc repetamus. Caput Christi I E S V aurū optimum est, de quo Doctor gentium, inquit: Caput Christi Deus. Et rectè Deus auro optimo assimilatur: nam ut aurum cuncta metala excellit, sic diuinitas per excellentiam omnes creaturas, quamlibet nobiles sint, suapte natura eas antecellit. Hoc est aurum terræ uiuentium, & aurum terræ illius optimum: nā fulget mirabiliter, ita ut ab humanis

Esdræ. 8.

1. Corin. 10.

Gene. 2.

Q 4

oculis

Nota.

Gene. 3.

Esdræ. 8.

S. Grego.

Nota.

oculis videri nequeat. Non videbit me homo, & viuet, dixit Moyſi. Et rursus in Euangelio habetur: Deum nemo vidit vnquam. *Caput eius aurum optimum*, quia Deus est, & homo simul. Diuinitas autem sublime & principale esse eius, quod videri non potest, nisi oculis fidei in hac peritura vita. Videbimus verò eū cū apparuerit ipse Christus, qui est vita nostra, videbimus in quā eum sicuti est. *Quod autē caput Christi diuinitas sit*, sanctus Gregorius palam facit. Caput Christi (inquit) Deus est. Quod caput bene autem dicitur, quia ad cōparationē creatoris omnis creatura vilissima perpenditur. Quidā præterea referētes ad diuinitatem Christi verbū hoc, Patrem cælestē, à quo Filius procedit, caput aureū fore dixerunt. Quod sanè verū est, nam Pater cōæqualem sibi filiū gignit: iuxta illud: Ego & Pater vnum sumus. Vbi probrè vnitatem essentia, & diuisionem personarum breui verbo indicauit, Arrii, & Sabelij errores refutans.

Quid multa? Nec desunt, qui caput aurū optimū dicāt patres antiquos, ex quibus Christus, quatenus homo, natus est. Quippe qui, tanquā aurum perignem, multis fidei argumentis cogniti, fide ipsa & charitate splenderunt. Sic enim scriptum est: Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus. Agite fratres, & videte, quōmodo per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū cælorum. Equidem si aurū sumus, per tribulationis ignē probemur oportet.

Coma eius sicut elata palmarum, nigra quasi coruus. Hebraicè. *Cincinni eius crispī, vel crispantes, nigri quasi coruus.*

ELATÆ palmarum, non sunt rami palmæ, qui sursum tendunt, vt nonnulli autumant, sed quædam arbor

arbor aromatica est, teste Plinio libro 12. naturalis historia. cap. 28. Est (inquit) præterea arbor ad eadem vnguenta pertiuens, quam alij elatem vocant, nos abietem, alij palmam, alij spathen. Talibus ergo arboribus aromaticis comparantur cōsponsi. Nempe comæ sponsi IESV (quippe qui caput nostrum est, Apostolo teste) fideles omnes sunt, qui que fide & charitate ei adhærent. Ij quidē sicut elatæ palmarum in altum tendunt. Nam si corpore in hac calamitosa vita degunt, mēte in æthereis aulis habitant, cum Apostolo clamantes: Conuersatio nostra in cælis est: Vnde & Saluatorem expectamus Dominū nostrum IESVM Christum. Et iterum cū Propheta asserere audent: Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Quid plura? Sic scriptum est: Oculi sapientis in capite. In Christo IESV capite aureo, id est, in diuinitate cōsistentēs, illuc pertingere, illuc tendere, illius decore reficere, & fulgere ac irradiari cupiunt. Suspirant quippè ad illam visionem: & videntur sibi dies pauci præ amoris magnitudine, & leuis tribulatio ad pondus gloriæ: certo certius scientes: *Quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Itaque electi Dei, vt elatæ palmarum sunt: nam ad sublimia virtutum se pro virili sua efferūt, & per Dei gratiam quādoque ad victoriam deueniunt. Crispi enim capilli non parum faciem hominis decorant, imò crispantes erines fortitudinis signum esse solent, & ad eundem modū, sancti sursum semper respiciunt, summum numen contemplant, laudantes, & Deum toto pectore amantes. Oculi mei semper ad Dominū, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. O felices viros, qui nō, vt vxoris Loth, leuitate commoti retro respiciūt, sed indefessè Deū optimū intuentur, cuius auspicijs retia, & mūdū laqueos effugiunt.

S. Grego.

Ioh. 19.

Sapi. 3.

Ier. 17.

Nota.

Phili. 1.

Psal. 111.

Rom. 8.

Psal. 124.

Ceterum, comæ capitis sponsi nigrae sunt, vt coruus. Nam & si eadē di sint super niuem, sese peccatores agnoscunt, & quotidie orant: Dimittenobis debita nostra. Huc attinet illud Ioannis: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Verum si pulchritudo & candor sanctorum ad infinitam summi Dei puritatem conferatur, nigredo videbitur esse, non candor. Alioqui Esaias non diceret: Omnes iustitiæ nostræ sicut pannus menstruatae. Mira res: quam se demittant, & exigua de se sentiant sancti! Vas electionis factus erat Paulus, vt portaret nomen I E S V coram gentibus, & Regibus, & filiis Israël, veruntamen ore suo se peccatorem insignem profiteri, non erubescit: Venit I E S V peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. O humilitatem mirabilem, & totis visibus imitandam: nō ait, fui peccator, sed, sum, vt ostendat mihi clarum, nihil magnum de se sentire. Nedum peccatorem vtrunque se appellat, sed maximū peccatorem se vocat. Videtis plane, quod quamuis sancti homines omnimodis virtutibus polleant, peccatores tamen se fore fatentur, & pristinae vitæ semper recordantur.

Vbi sanctus Gregorius ait: Quid per comas Christi, nisi fideles quosque intelligimus? qui dum fidem Trinitatis in mente custodiunt, & Deo adherentes quod credunt faciunt, quasi capite pendentes honorem portanti conferunt. Palma autem in altū valde crescendo proficit, & vitoriam significatione sua prærendit. Nigræ autem sicut coruæ existunt: quia quāuis virtutibus in cæli se erigant, semper tamē peccatores se esse agnoscunt. Mitto nunc lubens, quod quidā comas Christi I E S V dicūt, Angelos esse: qui quāuis in terra suo ministerio fungantur, nihilo secius in altum, vt etatē palmarum eriguntur, Deum opti-

num facie ad faciem intuentes: iuxta illud: Angeli eorū Math. 18. semper vident faciem Patris. Quiquidem nigri quasi cotutus dicuntur, eo quod valde humiliter de se sentiant: & quia coram Deo maximo, pulchritudo eorū deformitas quædam videtur. Profecto infiniti ad finitum nulla comparatio fieri potest. Sequitur.

OCuli eius sicut columba super riuulos aquarum, qua lacte sunt lota, et residet iuxta fluentia plenissima. Hebraicè, residentes supra plenitudines.

PULCHRITUDO faciei potissimè in oculis sita est, & ob id sponsi oculi, vt colubæ esse dicuntur. Habēt vtiq; columbæ quā pulchros oculos, maximè si lacte abluantur. Equidē vti columbæ ex fenestris suis hac & illac respiciūt: sic Deus optimus de cælo cōtuetur omnia: dicente Dauide: De cælo respexit Dñs super filios hominū, vt videat si est intelligens, aut requirens Deū. Non fat est, quæ Dei sunt querere, & bona illius desiderare, nisi eū quæramus, ipsum & totum peccatore diligamus. Vnde Augustinus: Domine non quæro, quæ tua sunt, sed te. Hinc pulchrè sponsa inquebat: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter vbeta mea commorabitur. Ille mihi thesaurus, opes omnes, deliciae, & omne bonum, ille deniq; mihi est foelicitas, pax, satietas, & æternā beatitudo. Vel sponsi oculi, quibus respicit vniuersum orbem, septem dona Spiritus sancti sunt. Vnde in agno vidit Ioānes septem cornua, & septē oculos: & statim sequitur: qui sunt septē spiritus Dei, missi super omnē terram. Vbi septiformis spiritus, vel septem spiritus dona intelliguntur. Vnde quod Apostolus ait: Spiritus prophetarū subiectus est prophetis

phetis. Græci in numero plurali legunt de donis variis spiritus sancti, qui dicunt subiecta esse voluntati habentiū ea. Ecce oculi lucidiores sole, ceu Sapiēs cōtestatur, quibus Deus optimus respicit super omnes fideles. Sicut columbæ oculi sponfi sunt, tum ob sinceritatem, & simplicitatem, est nimirum colūba suapte natura ab omni dolo aliena, tum etiam propter fecunditatem, nam iis prerogatiuis columba præcellit. Huc pertinet, quod nō alia specie, nisi columbæ, Spiritus sanctus super caput Christi Iesū apparuit in Iordane. Quid? quod columba felle caret, quod etiam passeruli, uti sperimento nouimus, habent. Sic Spiritus sanctus totus suauis est, totus valde dulcis, sicut scriptum est: Spiritus meus super mel dulcis. Et iterum: Quā suauis est Domine spiritus tuus in omnibus!

Ad hæc, super riuulos aquarum respiciunt oculi sponfi, ut virtutem & efficaciam largiantur sacre scripturæ sententiis, quippe quæ ab vno fonte limpidissimo dimanāt, id est, à Spiritu sancto. Vnde beatus Petrus ait: Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Rursus, Paulus hanc doctrinam asserit diuinitus inspiratam, quæ omnium maxime utilis est ad docendum, & arguendū. Denique Saluator noster de Spiritu sancto dicens dixit: Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcūque dixerō vobis. Iis riuulis arentia pectora hominum irrigantur, ut vberes fructus poenitentię gignant. Vel riuuli aquarum lachrymæ poenitentię dicuntur, super quas oculi sponfi spontè respiciunt: adeo ut flentibus omnia delicta condonet, insuper & omnium charismatum donis ditet. Sic lachrymarum fluēta diuæ Magdalenæ Christus inspexit, & inspiciendo laudauit, remittens ei vniuersa delicta, quæ patrarat. Videte quanti faciat Deus optimus

mus riuulos nostrarum lachrymarum, nempe ut defecatum & optimum vinum degustat. Posuisti lachrymas meas (ait Rex David) in conspectu tuo, hoc est, maxime tibi placuerunt, Beati ergo, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Benè columbæ istæ lacte lotæ sunt, id est, cādidissimæ instar columbarum, quæ lacte tinctæ fuere, propter nimium candorem donorum Spiritus sancti, quæ sanè sanctorum animas albisimas, candidissimasque efficiunt. Atqui sanctus Gregorius oculos sponfi fore dixit, sacri Euangelij prædicatores, & prælatos: ij planè viam nobis ostendunt, & in simplicitate viuunt. Super riuulos aquarum respiciunt (inquit hic sanctus) quia semper in refectione diuinarum scripturarum conuersantur. Lacte sunt lotæ, quoniam gratia creatricis sapientiæ, per baptismum mundatæ sunt. Super fluenta plenissima resident sacre scripturæ, profunda & arcana dicta contemplantes. Præterea, super fluenta resident, ut volatiliū anium vmbra in aqua videant, & super aquas se proiicientes vngues rapacium sic fugiant: Sic viri sancti dum sacras literas legunt, dæmonum fraudes aspiciunt, & aspicientes, quasi ex vmbra hostem agnoscunt, deluduntque eum. Nempe vbi consiliis sacre scripturæ se ex toto corde addicunt, ira ut nil agant, nisi quod inibi inueniunt, quasi in aquam se proiiciunt. Ecce quod sit ministerium, cui operam dare tam prædicatores, quàm prælati tenentur. Felices dixerim eos, qui sic inuigilant, sic super riuulos aquarum, & fluenta plenissima residētes, functione sua, ut par est, potiuntur.

Nec desunt, qui oculi sponfi contemplatinos esse dicant. Quique ut columbæ ad suas fenestras ascendunt: quemadmodum Esaias testatur, quò in riuulis sermonū

Dei,

Eccle. 24.
Sap. 12.

2. Pet. 1.

Iohn. 14.

Poenitentia.

Esai. 53.

S. Gregor.

Nota.

Predicatores

Esai. 60.

Dei, qui illuminant oculos, & intellectum præstant parvulis, dæmonum retia & laqueos euadant. Fluente pleniflima commode gaudia cælestia dicuntur: in quibus corda electorum resident, terrenis & fallacibus bonis posthabitis, ad eò vt cum Paulo clamitent: Omnia arbitratus sum, vt stercora, vt Christum lucrifaciam.

GENÆ eius sicut areola aromatum, consistit à pigmentariis: Hebraicè. *Genæ eius sicut linea plantationum aromatis aromatum confectionum.*

GENÆ eius, id est, facies eius, intelligendo à parte totam faciem. Quidam de verbis, quæ Dominus loquutus est in monte Sinai, locum hunc exponunt, quæ quidem dulcissima sunt, & perspicuissima, & singula verba fermè visa ad similitudinem lineæ plantationum aromatis, quæ linea constat ex pluribus aromatibus, ad dulcissimas pretiosissimasque confectiones faciendas. Sensus ergo est. Spòsus meus habet genas pulcherrimas aspectu, atque in cunctissimas, simulque suauissimè olentes: ita vt areolis aromatum persimiles sint. Verùm in genis maximè verecundia & modestia lucefcit. Vndè sponsus supra potissimè sponsæ suæ verecundiam commendans, dixerat: Sicut fragmen mali punici genæ tuæ. Eas ob res, in hoc loco, mirabilem sponsi Christi humilitatē & modestiam, quam ipse erga sponsam suam semper seruauit, intelligere licet. Huc pertinet illud: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Hanc eximiam virtutem, quæ maximè Deo optimo placet, Apostolus vehementer Corinthiis commendat. Obsecro vos, ait, per mansuetudinē, & modestiam Christi, &c.

Vel

Vel, si lubet, duæ genæ spòsi duo populi sunt, Hebræorum, & Gentium, qui Christo Saluatori seruiunt, nec non spiritui septiformi in humilitate subditi sunt. Sunt etiam genæ Christi, qui sub oculis sitæ videntur, singulæ Ecclesiæ, à pigmentariis consistæ, primò à Christo, subindè ab Apostolis, optimis aromataris plantatæ, optimisque plantulis sanctæ fidei, & charitatis, & morum sanctorum consistæ. Vndè odorem gratissimū de se emittunt instar areolarū, quas conserunt pigmentarij, id est apothecarij, Verùm vt pigmentarius Apostolus aiebat: Ego plantauij, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. En cui principalem fructum tribuit, sanè Deo. Ipse vtique ait, ne quis glorietur: Sine me nihil potestis facere. O nos fragiles, & infirmos, vndè gloriari audemus? Deus dat velle, & perficere, pro bona voluntate, Apostolo teste.

Adhuc genæ sponsi, in quibus maximè pulchritudo splendet, Martyres sancti sunt, qui palmam martyrij adepti, suoque sanguine rubricati, tum Ecclesiam militantem, tum etiam triumphantem mirum in modū decorāt. De quibus in sua Apocalypsi Ioānes inquit: Ij sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine agni. Non de qua uis tribulatione eos venisse asserit sed de magna: eo quod pro Christo. *I E S V* probra, vincula, flagella, & tandem immanem mortem oppeterēs, animam exhalauerūt. Vndè probè sanctus Gregorius dicit: *S. Gregg.* Si per oculos prædicatores (vti diximus) intelliguntur: bene per genas in Ecclesia figurantur, qui martyrio vitam finisse perhibentur. Dum enim pro fide Christi sanguinē suum fuderūt, quasi genæ in facie Christi rubent. Per eos pulchritudo fidei sacre publicatur, quia ad quantū fidei præmium tēdant ostendunt, dū pro ea vitā exponūt. *Que genæ optimè sicut areolæ aromatum esse dicuntur: quia dum*

Nota.

Canti. 4.

Matth. 23.

Duo populi.

1. Corint. 3.

Ioan. 15.

Martyres Christi.

Apoc. 7.

S. Gregg.

dum in constantia fidei martyrio electi exercentur, per cultum virtutum sanctæ opinionis fama, quasi aromata dilatantur. Sed areolæ pigmentariis conferuntur, quia martyres sancti, & à præcedentibus prædicatoribus ad confessionem roborantur. Itaque prædicatores pigmentarij sunt, medici spirituales, læguoribus animarum eruditione sua medentes: ij pretiosum pigmentum fidelibus composuerunt, dulce poculum, spirituales videlicet sententias, quibus nos imbuerunt. Ab his pigmentariis confitæ sunt hæc areolæ, quæ virtutes ab eis descriptæ sunt, & in libris conscriptæ. De quibus subditur.

Labia eius lilia distillantia myrrham primam. Hebraicè. *Labia eius viola distillantia: myrrham transeuntem*, id est, quæ hac & illac suum odorem perfundit.

QUID AM labia sponsi verba illius intelligunt, quæ planè mundissima & candidissima sunt: dicente regali Propheta: Eloquentia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum: idè liliorum siue violarum instar oblectant, atque reficiunt piorum animos. Myrrham primam distillant: nam poenitentiam nuntiant, mortificationem carnis nusquam non docent. Qui amat animam suam perdet eam: qui odit animam suam, id est, vitam temporalem, in vitam æternam custodit eam. En labia sponsi distillantia myrrham, quæ, ni fallor, valdè amara est carni. Nempe qui voluptuosam vitam agit, & carnis oblectamenta scaturit, is eam destruit, quia stipendia peccati mors. Observandum, quòd non mel, quòd in sacrificio prohibebatur offerri, sed myrrham optimam, & pretiosam labia Christi distillant. Sed de iis supra susius loquuti sumus.

Quod

Quod verò in Græco pro myrrha prima, myrrha plena dicitur, parvi refert, cum in eundem sensum reddat.

Veruntamen labia sponsi, quæ vilia candent, & vehementer puritate nitent, duo testamenta esse dicemus, in quibus quid bonum agere, & quid malum fugere, palam inueniemus. Distillant profectò myrrham primam, eo quod ubique ad poenitentiam peccatores vocant. Conuertimini ad Deum vestrum in fletu & planctu, ait Ioël, quia benignus & misericors est. Item in Euangelio clamat Dominus: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Rursus Apostolus ait: Si secundum carnem vixeritis moriemini, si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Et quia poenitentia à quauis corruptione seruat animam, & salutarem vitam conciliat, iure myrrhæ primæ assimilatur. Myrrha sanè regum corpora condiuntur, ne vermes ea consumant, & sic corruptionis expertia sunt.

Denique labia sponsi, seu lilia candent ubi prædicatores & prælati Martyrum mortes populis prædicant: & quasi myrrham, mortificandis carnibus, ad condimentum distillant. Quæ quidem myrrha merito prima dicitur esse, quia nullus sic mortificatur, quomodo ille, qui pro Christo martyrio finitur. Prima myrrha dicitur, non pro tempore, sed pro dignitate. Vti lilia labia sponsi sunt, nam oportet eos, per quos Christus loquitur, ut mundi sint, & per illos bonus odor aspergatur. Quam obrem Paulus dicebat: Bonus odor sumus in omni loco. Sed quia quicquid iustitiæ & fortitudinis habetur, à Christo IESU velut à fonte perenni scaturit, idè in canticis nunc sequitur.

R. Manus

Nota.

Ioël. 2.

Matth. 11.

S. Gregor.

Prædicatores

Isa. 11.

Ioan. 12.

Manus illius tornatiles aureæ, plena hinc
cincthis. Hebraicè. *Manus eius rota
auri plena cum tharſis.*

VETERE S doctores manus sponſi rotas auri ple-
nas tharſi, id est lapide pretioso, dixerunt duas tá-
bulas legis, quas manus eius fecerunt, & digito illius scri-
ptæ fuerunt. Auro similes sunt, eo quod mandata Dei
speciosa sint oportet, & apud nos magno pretio habeantur.
Vndè David inquit: Desiderabilia super aurum, & la-
pidem pretiosum multum. Instar rotæ sunt, quoniã faciliè
illa quis adimplere poterit, gratia Dei suffragante. Hinc Sal-
uator noster dicit: Iugis meû suave est, & onus meû leue.

Atqui, manus sponſi opera eius sunt, numeris omnibus
absoluta. Sepe numero in scriptura sacra, manus pro ope-
ribus intelliguntur. Hinc in Esaia legimus: Manus vestræ
plenæ sunt sanguine, hoc est: Opera vestra prava sunt, &
diris supplicii digna. Et quia opera Trinitatis ab extra
indivisa sunt, quicquid operabatur Christus Dei filius,
perfectissimum erat: eã ob causam tornatiles, siue vt Græ-
ci aiunt, tornatæ manus eius appellantur. Verùm torna-
tile opus, quod torno elaboratum est, absolutissimum esse
solet: ita vt neque quicquid ex vlla parte desit rotunditatis
perfectioni. Nec absre Moses dixit: Dei perfecta sunt ope-
ra. Quod videre est in vniuerso orbe, si penitiùs mundi
creationem inspiciamus. Vndè velut stupefactus Pſalmo
graphus clamauit: Mirabilia opera tua Dñe, & anima mea
cognoscet nimis. Idq; de operibus redemptionis nostræ
asserendum est. Huc attinet, quod populus mirifica opera
Christi videns, sese continere minimè potuit, quin accla-
maret: Benè omnia fecit, surdos fecit audire, & mutos lo-
qui.

qui. Imò versutus Pilatus voce grãdi tonauit: I E S V S ni-
hil mali fecit: non inuenio in eo causam. Rursus, tornati-
les sunt Christi I E S V manus, quia promptissimæ, & sine
mora operantur, dicente Dauide, Ipse dixit, & facta sunt:
ipse mandauit, & creata sunt. Nonne sua potenti virtute,
Lazarum quatruiduanum in icu oculi suscitauit? Lazare
(inquit) veni foras, & statim prodiit viuus. Itè, aureæ sunt,
quia diuinitas larebat in carne eius.

Plenæ hinc in hinc dicuntur manus Christi, id est, gem-
mis & pretiosis lapidibus. Etenim si quis miracula Salua-
toris, vt par est, consideret, quasi hinc in hinc pretiosos
existimet, fas est. His gemmis manus eius ornata erant,
sicut regum manus margaritis ornari solent. Quin diui-
nitas & maiestas illius, vel maxime in iis gemmis eluce-
bat. Ad eò vt Nicodemus, alioqui doctus, diceret: Magi-
ster, nemo potest facere opera quæ tu facis, nisi fuerit
Deus cum illo. Quid? quod manus hinc in hinc imple-
tæ dicuntur, nõ carbonibus, aut palleis: vt sciamus in oratione
nostra, non diuitias petere, quæ quidè ex terra sunt,
non volaticos atque fugaces honores, quippe qui vt pal-
leæ aquilone flante, id est, morte veniente euanescent: sed
potius virtutũ Theologaliũ, nec non moralium augmen-
tũ supplices postulemus: quippe quas ipse largiri nobis ap-
petit. Ecce Saluator noster: manus plenas gemmis pretio-
sis habet: nõ futilia & caduca precemur nobis impertiat,
sed peccatorũ veniã, virtutum incrementa, gratiã, & cæle-
stẽ gloriã, obnixè petamus largiatur. Vnã petij, hinc requi-
rã, vt inhabitẽ in domo Dñi omnibus diebus vitæ meæ.
Felix qui diu noctuq; cum Regali Propheta sic orat. Cõ-
sonat nostrẽ assertioni sancti Gregorij sentẽtia. Manus ple-
næ hinc in hinc sponſi dicuntur: quia quicquid illi opus puro
de ieiuitur, felicitatis eterne magnis muneribus ditã

Matt. 11.

Esa. 1.

Deut. 34.

Pſal. 138.

Matth. 7.

Iod. 12.

Iod. 11.

Iod. 11.

N. 11.

Pſal. 84.

Ioan. 11.

tur. Vnde sp̄s ipse pollicetur: Qui mihi ministrat, me se
quatur, & ubi ego sum, ibi & minister meus erit. O summi
numinis largitatē: quis mercedē hāc eximiā audiēs, nō cū
cetera relinquat, & tibi soli ad hercat, teq; toto pectore diligit

Ecc. 1.

Sunt deniq; manus sp̄s tornatiles dilecti eius: quia rectē
& perfectē operantur: nihil enim agunt, in quo proximi
mus offendiculū inueniat, vel scādalu patiatur. Quin po
tius sicut tornus rectē voluitur & politē, & nihil inæquale
in se patitur: sic electi nihil reprehensione dignū operan
tur. Quo pertinet illud, quod de sanctis animalibus scri
ptū est: Pedes eorū pedes recti. Equidē sancti viri sic rectē
in lege Dei gradiūtur, vt nō ad dexteram, nec ad sinistrā
declinēt vnquā, regia via incedētes: quę cælestia sunt bo
na cādidō corde amant, horrent autē ea, quę mūdi sunt.

Matth. 5.

Bonorum virorum operatio sapiētia diuina est illustrata,
& ideò tornatiles & aureæ manus, id est, opera eorū, vocā
tur. Lucent coram hominibus, sed ad gloriam patris cæ
lestis, simplici intentione cuncta agētes, *Plenæ sunt hiacin
this*: hiacinthus aërei coloris est. Iusti ergo in quauis opera
tione cælesti desiderio fragrant, & Dei beneplacitū quæ
ritāt. Plenæ hiacinthis sunt, ita vt raditus nō pateat humanę
laudi. Non hanc quærunt, & oblātā respuunt, sed ad cæle
stē hanc margaritam semper respiciunt: tanquam vocem
illā Pauli ubiq; audiētes: Omnia in laudē Dei facite. Pro
pensi sunt ad operandū, quia tornatiles, ita vt spiritu Dei
agātur: quod maximū filiorū Dei vocat Apostolus signū.

1. Corint. 10.

Venter tuus eburneus distinctus Sapphi
ris. Hebraicè. *Venter eius nitor eboris
inuolutus sapphiris.*

QUIA PAVLO suprā dixerat sponsa: Dilectus
meus candidus & rubicundus: propterea cū
dixisset:

dixisset. *Venter eius eburneus, siue nitor eboris, adiūxit, distin
ctus sapphiris.* Sapphirus lapis pretiosus est rubri coloris, *Nota.*
Et quoniā venter in medio hominis situs est, ideò quidā
per ventrem legem sacerdotalem intellexerunt: quippe
quę in medio voluminis legis Moy si ponitur. Enimue
rō, lex illa candida est, vt ebur ad dealbandum, & rubicū
da, vt sapphirus ad vlciscendum peccata: ita vt dentem
pro dente, & oculum pro oculo reus præbeat. Ad hæc,
per ventrem eburneum humanitas Christi IESV rectē
signatur. Elephas castissimum animal est, ex quo ebur eli
citur: sic humanitas Christi ex sacra virgine Maria pro
diit, & mundissima extitit: munditiā & castitatem ubi
que ipse docuit. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deū *Matth. 5.*
videbunt: & iterum: Beati qui se castrauerunt propter re
gnum cælorum. Præterea humanitas Christi distincta
fuit sapphiris, pulchra varietate ornata, & pretiosis lapidi
bus, aureis punctis interlucentibus. Quoniam humanitas
eius, & si infirma secundum speciem, tamen preciosissimi
cælestium virtutum, & gratiarum gemmis exornata
fuit. Hinc Ioannes dixit: Vidimus eum, tanquam vnigeni
tiā Patre, plenum gratiæ & veritatis. Itaq; humanitas Sal
uatoris nostri eburnea erat, ob mirabilem puritatis can
dorem, & sapphiris ornata, id est, omnium charismatum
donis decorata.

Sanctus Gregorius autem, de mortalitate Christi hoc *S. Grego.*
explicat. Venter Christi (ait) rectē eburneus fore dicitur:
quia mortalitas Christi ad immortalitatem perducitur,
dum per resurrectionem ad gloriam Patris sui æterni, in
vita æterna collocatur. Vnde Apostolus inquit Christus *Rom. 6.*
resurgens ex mortuis iam non moritur, nec mors illi vltra
dominabitur. Sed venter sapphiris distinctus perhibe
tur: quia in nostra corruptione, quam portauit, cælestia

opera per miracula, quæ faciebat, passionibus nostris in-
feruit. Qua dispensatione Apostoli & Martyres in fide
eruditi sunt, & ad passiones tolerandas robusti extiterunt.

Rursus: venter Christi eburneus boni coniugati sunt,
caste se habentes: ij profecto sunt, qui habent uxores, & tan-
quam non habentes, se habent, quiq; vtitur hoc mūdo,
tanquam non vtantur, quemadmodū probè Apostolus do-
cet. Equidē elephas (vt diximus) animal castū est, & frigi-
dę naturę: idē illos significat, qui non idē copulantur,
vt libidini faciāt satis, sed vt causa prolis generādę, vel vi-
tanđę incontinentiæ. Lōgē meliūs est nubere, quā vri.
Verū prolis intentio habet meritū in vxoratis, vitanda in-
continentia veniam, quā præstat matrimonii: causa libidi-
nis habet dānationem, quia mortale peccatū est. Coniu-
gati, qui voluptati suæ tantū seruiunt, non sunt vterebur-
neus dilecti, sed potiūs possessio diaboli. Sic Angelus Ra-
phael Tobiam docuit, dicens: Dæmon habet potestatem
super eos, qui coniugium ita suscipiunt, vt suæ libidini va-
cent, sicut equus & mulus Tremēdare: qui habet aures
audiendi audiat. Dæmon septem viros benedictæ virgi-
nis Sarcæ non ob aliā causam interfecit, nisi quia vt bel-
luæ, ad eam accedere cupiebant. Ecce quam ob rem dæ-
mon Asmodæus viros illos enecauit. Huc sane in psalmo
scriptum est: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus nō
est intellectus. Fœlices boni coniugati, si venter eburneus
sponsi fuerint: si habentes uxores, tanquam non habētes
fuerint: ij sapphiris decorati, & cælestibus disciplinis im-
buti, superna meditantur, & sapiunt: ij inquam sapphiris
distincti sunt: quia inter mundanos actus, cælestia quoq;
opera faciūt: quanquā diuisi sunt, & quomodo placeant
vxori cogitant: nihilo seciūs meditantur, quomodo pla-
ceāt Conditōri, & mandata illius seruant. Mirabile docu-

men-

mentum Apostolus protulit Theſalonicensibus dicens: ^{1. Thes. 4. 4.}
Sciat vnusquisque vas suum possidere, in honore, & sancti-
ficatione: non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ
ignorant Deum. Singula annotatu sunt digna.

CRURA illius columna marmorea, qua fun-
data sunt super bases aureas. Hebrai-
cè. *Tibia eius columna marmoris, fundata su-
per mortariola auri.*

RE C T E crura sponsi marmorea consilia eius di-
cuntur, eo quod mirabilem stabilitatem suapte na-
tura habeant. Vndè rex David ait: Fidelis Deus in omni-
bus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus. Nempe,
qui veritas æterna est, fidelissimus sit oportet, in quibus-
uis pollicitationibus. Imò ipse ore suo sacro inquit: Ego
sum via veritas, & vita. Etenim vt nos duobus cruribus
ambulamus, ita Deus optimus duo habet crura: de qui-
bus in psalmo legimus: Vniuersæ viæ Domini misericor-
dia, & veritas. Et iterum: Misericordiam & iudicium
cantabo tibi Domine. Hos pedes sanè lachrymis suis
abluit Magdalena, subindicans, quòd nec solum iudi-
cium Dei contemplemur, ne forsitam desperare nobis
contingat: neque misericordiam tantummodo ample-
ctamur, ne superbientes habenas vicij laxemus. Cæte-
rum columnæ istæ marmoreæ dicuntur, quia in Christo
I E S V firmissimæ sunt misericordia & veritas, siue iudi-
cium. Non est prudentia, nec consilium contra Do-
minum.

Super bases aureas fundatæ sunt columnæ hæc: quo-
niam præscientiæ, & prædestinationi æternæ innitun-
tur, & æqua reſtitutione Christi misericordia, & iustitia,

R 4 sine

1. Corinth. 7.

Not. 4.

Tobias. 3.

Psal. 35.

Psal. 32.

Iod. 1. 7.

Psalm. 24.

Not. 6.

Rom. 8.

sine defectu procedunt. Quos præsciuit, hos & prædestinauit, quos prædestinauit, hos & vocauit, &c. Videtis quomodo effectus omnes prædestinationis tanquam super bases aureas fundati sint, super præscientiam & prædestinationem. Planè nisi sancti essent à Deo cogniti, ne tiquam forent prædestinati, vel electi. Sed eam ob re vocati sunt, quia agniti, & prædestinati: dicente Apostolo: Elegit nos in ipso, ante mundi constitutionem, vt essemus sancti.

Eph. 1.

Crura etiam Christi merito dicuntur fideles, qui pauperes alunt, & viros religiosos suis elemosynis sustentant. De quibus Dominus ait: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et in Psalmo: Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus: hoc est in morte, & in extremo iudicio Saluatorem mundi beneuolum, & aduocatum inuenient. Ni fallor, sententia illa irrefragabilis extat: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Hi vt columnæ marmoreæ fortes & recti sunt: qui nec tentationibus, nec vllis calamitatibus cedunt. Eam ob causam non quibusuis lapidibus, sed marmori assimilantur. Bases verò aureæ super quas fundatur fides & charitas sunt prophetarum, quorum vestigia sectantur. Abraham, Job, & Thobias inopes subleuabant, & pauperibus gaudenter seruibant, fusiusque de suis diuitiis illis imperciebant. Hos planè nos oportet imitari, quo misericordiam consequi valeamus. Alioqui, iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam. Stupenda comminatio, nisi quis lapideum habeat cor.

Iaco. 2.

Denique vt crura rotius corporis molem sustentent, ac ferunt: ita Apostoli columnarum instar vniuersam, fidelium Ecclesiam per orbem terrarum fortissimè gestant: ob

inuiti.

innicti robor animi, atque sanctissimi propositi firmitatè columnæ marmoreæ appellantur. Hoc illis pro summa stabilitate fidei cõuenit. Sic Dominus alloquutus est eos: Ite in vniuersum mundum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Quod quidem tanta animi sapientia, tantaque animi constantia perfecere, vt tãquam marmorei, imò adamantini, nihil violentù existimauerint, nihil aduersi formidarent. Quin potiùs stabiles semper, & inuicti contra omneis hominum potestates, atque dæmonum, monendo, prædicando, ac miraculis cotuscãdo, victores tandem foelicissimi euaserunt. Erant quippe super bases aureas fundati, hoc est, super fortissima petra Christo IESV, & eius sanctissimis præceptis. Quibus quicunque fidelissimè innititur, & legis Christianæ operaperfecerit, is Christi columna marmorea super bases aureas fundata esse poterit. Sicut scriptura testatur: Qui vicerit, faciam eum columnam in templo meo. Sic diuus Gregorius locum hunc exponit, dicens: Crura sponsi Apostolos esse, per quos Christus IESVS orbem circuiuit, & fidem illis prædicantibus, populis audientibus sparsit.

Marci. vii.

Apoc. 3.

S. Grego.

Species eius vt Libani, electus vt cedri.
Hebraicè. Visio eius sicut Libani, electus vt cedri.

NO T A N D V M quòd inter omnes terræ sanctæ montes, mons Libani tã pulchritudinis amenitate, quã fructus fecunditate præminet. Sic cedrus inter omnes arbores cedri altitudine & pulchritudine præcellit. Idèd spõsa ait: Species, siue pulchritudo dilecti mei Christi, vt pulchritudo Libani est. Libanus verò candidatio interpretatur. Sensus est: Adeò speciosus est sponsus meus, vt nedù hominum pulchritudinem, verum etiam

R 5 Ange.

Canti. 2.

Angelorum decorem antecellat: Vnde ipsa paulò antè dixerat: Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus. In Græco & in Hebræo dictio illa, *cedri*, in nominatio plurali ponitur. Cedrus igitur semper virefcit: sic verba & opera Christi virefcit, & nunquã marcescent. Et ad eandẽ imaginẽ fideles, qui candido pectore eũ amãt, & mandatis eius supplices obtẽperant, super niuẽ dealbantur: & tandẽ per resurrectionem perpetim incorrupti permanebunt: dicente Paulo: Omnes quidẽ resurgemus. Hinc sanctus Gregorius de Christo Iesv ait: Libanus dealbatio interpretatur. Et de Christo dicit Apostolus: Qui factus nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Benè ergo species eius vt Libani dicitur: quia per eũ credẽtes dealbamur, cui si adharemus radicitus, valdè sublimes erimus: à cuius gratia etiã bonæ opinionis odorẽ, si quem habemus, accipimus. Electus vt cedri dicitur: quia de eo Pater loquitur: Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea. De quo etiam Esaias: Et sublimis erit valdè. Quid quodd odor eius mortuos suscitauit? eo testante: Ego flos campi & lilium conuallium.

*2. Corin. 17.**Esai. 43.*

Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. Hebraicè. Palatũ eius dulce, & totus desideria.

QUI vehementiores sunt in rei cuiuspiam cõmendatione, quantumuis cõmendauerint, nunquã sufficiẽter se cõmendasse existimant. Ad eundẽ modum sponsa quia de gutture dilecti sponsi nil dixerat, nũc velut defectũ omissionis suppleve volẽs, guttur illius suauissimũ prædicat. Ac si dicat: Guttur, vel palatum habet mira suauitate plenu, & quasi lac & mel ex eo dimanãt. Nonne verba, quæ

quæ per guttur Christi transierũt, melle & lacte dulciora sunt? Verba vitæ æternæ habes (ait Petrus) quòd ibimus? Te sis sit veritatis huius vir ille secundum cor Dei: Quã dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo! Vocula illa, quã, energiam habet non vulgarẽ. Vbi sanctus Theodoritus: Non enim sic mellis dulcedo oris sensum dulcẽ facit, quã tuorum oraculorum meditatio meã lætificat animam. Guttur enim posuit, tanquã vocis instrumentũ: per vocem verò meditatio fit. Quã dulcia, quamq; mellita sunt menti meæ eloquia tua Dñe! dici non potest, quãuis sentiri potest, vt cunque. Obseruãdum, quòd hæc dulcedo non habetur in iis, qui Ægyptum incolunt. Manna suauissimũ, non nisi in deserto datũ est Hebræis. Qui ergo mudi diuitias, & carnis subdola lenocinia spreuerit, qui deniq; in eremo pœnitentiæ habitat, is experiri valebit, quã dulcissimum sit guttur sponsi. Renuit consolari anima mea, id est, omne solatium mundi huius penitus spreui. Et quid sequitur? Memor fui Dei: & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Singulare singularẽ emphasim cõtinent. O beatã animam, qui Ægypto spreta in deserto pœnitentiæ moratur. Hęc explorato res mittit, vt terram fluentem lacte & melle cõsideret, dũ meditationes sanctas de vita æterna habet: nec redeunt absque fructibus illius terræ promissæ. Equidem dulcedinem illius delibando, omnem prauã suauitatẽ expellit.

*10. dn. 6.
psal. 118.**psal. 118.*

Et totus desiderabilis, vel totus desideria. quibus ipse ardebat erga salutem nostrã. Baptismo habeo baptizari, quomodo coarctor, donec perficiatur. Ecce quibus desideriiis fragrabat, qui tanto perẽ redemptionẽ nostram optabat. Enimverò totus desiderabilis est, cuius vultũ desiderabat videre vniuersa terra: vt de Rege Salomone scriptura testatur. Ecce plusquã Salomõ hãc. Totus quidẽ desiderabilis

*Lucæ. 12.**Nota.*

derabilis est Christus: siue caput eius, id est, diuinitatem contemplerur, cuius visione & fruitione beati sunt, rām Angeli, quām sancti omnes: si verò humanitatem consideremus, totus amabilis, & desiderabilis inuenitur. Profectò siue caput eius sacrosanctum pro nobis spinis coronatum spectemus: siue genas rubore perfusas, & alapis ce-
Nota. fas: siue guttur ad raucedinem vsq; laborans, pro instructione populorum: siue oculos lachrymis plenos, & vigiliis, & orationibus exhaustos: siue faciem venerabilem, & sole ipso pulchriorem sputis illitam, & cruore foe datam: siue humeros durę crucis pondere contritos: siue manus tot miraculorum operatrices clauis acutissimis perforatas: siue dorsum & omne corpus flagris asperimis dilaniatum: siue genua in assidua oratione lassata: siue pedes molesto itinere defatigatos, & nouissimè in cruce clauis vulneratos: nempe nisi pectus adamantinum habeamus, per omnia occurrit nobis amabilis, & vehementer desiderabilis. O amoris vehementiam: ò charitatis mirabilem. Hęc omnia IESV bone pro nobis obire decreuisti, vt electis orthodoxis tuis te exhiberes totum amabilem, totumq; desiderabilem vbiq; illis ostenderes. Diligam te Domine fortitudo mea, refugium & liberator meus.

Postremò, beatus Gregorius guttur Saluatoris vocat factum Euangelium: per quod Christum IESVM perindè atq; loquentem audimus. Per guttur quippe voces transferuntur, & sapores in ventrem hauriuntur. Quid enim per guttur sponsi, nisi testamentum Christi intelligitur, per quod Christus nobis loquitur, & in quo quàm suavis sit Dominus à fidelibus gustatur? Totus ergo desiderabilis existit, quia per hoc, quod de Deo bona omnia anima sancta audit, magis ac magis semper eum videre concupiscit. Hęc sanctus Gregorius. Felix homo, qui tā-
 to amo-

Christi p-
 fio.

Psal. 17.

S. Grego.

to amore Christi IESV inardescit, vt diu noctuq; cum Regali vate clamet: Quem admodū desiderat ceruus ad *Psal. 42.* fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniā, & apparebo ante faciem Domini. Vndè sanctus Augustinus. *S. August.* Ceruus serpentes occidit, & tunc plus sitit. Tu si serpentes, id est, vicia interemisti, veni ad fontem viuum: habet Deus fontem vbi sitim tuam satiet. Curre non vt cunque animal, sed vt ceruus, victoria de serpentibus capta. Quando veniam & apparebo ante faciem Domini: hoc est, quòd seruo venire & apparere. Sitio in peregrinatione, *Psal. 16.* sitio in cursu, satiabor in aduentu. Satiabor dum apparuerit gloria tua Domine. Sed quando veniam? Et quòd citius Deo, tardum est mihi: hoc est, quòd alibi ipse clamabat: Vnam pecij, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitę meę. En quàm desiderabilis, quàmque valdè amabilis sit sponfus, cui nos totos deuouimus.

Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filia Hierusalem. Hebraicè, *Iste dilectus meus, & iste socius meus filia Hierusalem.*

POSTQVAM singulatim membra sponsi tantoperè commendauit, & tandem guttur illius suauissimum prædicauit: quia nil dulcius verbis illis: Pœnitentiã *Matt. 3.* agite, & appropinquauit regnum cælorum: & rursus: Nūquid voluntas mea est mors impij, & non magis, vt conuertatur & viuat? nunc tanquam conclusionem faciens, ait: *Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus.* Sensus est: Nō vulgaris est vt vnus hominum ò filia Hierusalem, *Ezech. 16.* sed

sed mirabilis & speciosus valde sponsus meus: quē tanto-
 pere diligo, tantoq; ardore quæro, nec quærere desinam.
 Me interrogastis, & veluti potui, eius encomia protuli. Au-
 distis qualis & quanti pretij sit, quā merito amabilis, atq;
 desiderabilis: ne excaudescatis, o filiæ, si tanto labore eum
 quæro. Itaq; post tā operosam commendationem, quasi
 exagerado, & ante dictas laudes confirmando subnectit:
Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus. Duplicat ver-
 ba, dilectum & amicum eum appellando, ad laudis exage-
 rationē, & ad ampliorē veritatis assertionem. Nec est absi-
 mile illud: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra
 es. Vel dilectū vocat suum, quia totā amoris vim in eo po-
 suit, amicū verò dicit, eo quod ab illo vnicē dilecta. Sicut
 alibi ipse ait: Ego diligentes me diligo. Dilectus meus est,
 quem non lingua, aut verbo humano dūtaxat diligo, sed
 opere & veritate. Sic enim dilecta sum ab illo, quiq; tā in-
 genti amore dilexit me, vt seipsum traderet pro me. Agi-
 te obsecro vos filiæ Hierusalem, animæ fideles, ad visio-
 nem pacis supernæ venire cupientes, vt per eius amorem
 & mandatorum obedientiam, ad illam modis omnibus
 affectandam tranquillitatē ascendatis. Sicut scriptum est:
 Si vis ad vitā ingredi, serua mandata. Ceterum ingrati-
 mus ille prorsus, planeq; lapideus, & omnīs humanitatis
 expers, qui talem ac tantum creatorē, & benignum redē-
 ptorem non studiosissimē colit, & adorat. Vnde sanctus
 Gregorius: Numeratis tot laudibus, ostensis tot muneribus,
 quis audiens non concupiscat? quis intendens non
 inardescat? Sed fidelis anima, quò plura atq; maiora de
 redemptore suo audit, & intelligit, eò propius illi ad hæ-
 rere contēdit, & illius secretiora, & magis intima agnos-
 cere flagrat. Quas ob res, filiæ Hierusalem sic interrogat.

Quo

Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima
 mulierū: quo abiit dilectus tuus. & qua
 remus eum tecum? Ita penē in omnibus tri-
 bus linguis.

AVDIENTES filiæ Hierusalem sponsi excel-
 lentiam atq; decorem: quin & speciosum esse præ-
 filiis hominum agnoscentes, per exactam eius imaginem
 à sponsa deliniatam, in illius dilectionem exardescunt:
 Quā ob causam sic percunctantur. Ecce fraternæ cōpas-
 sionis affectus, & sollicitudo mutua charitatis, quā inuicē
 sibi deuotæ animæ cōpati assolent, ad adiuvandū se offe-
 resunt: cupiūt vehemētē subuenire infirmis. Hinc Apo-
 stolus: Flete cū flentibus, gaudete cū gaudētibus. Et alibi:
 Quis infirmatur, & ego nō infirmor? quis scandalizatur,
 & ego non vror? Ad eundem modum filiæ Hierusalem
 vnā quærere sponsum promittunt, quasi dicētes: Nos tibi
 adminiculo spōtē erimus, tecum dilectum sponsum pro
 virili exquirentes.

Quo abiit, & quo declinavit dilectus tuus, aiūt. Nam ob
 maiorē vtilitatē sponsus se abdit aliquando: ne mens sem-
 per deliciis affluens insolescat: & quod cælitus ei datur,
 mentis propriis ascribat, & sic labascat superbia turgens.
 Rursus: sic fit, vt suprā attingimus, quia desiderium dilātū
 crescit: quo aucto, meritum cumulatiū excrescit. Nēpē
 puer Iesus duodecim annos natus sacrā Mariā matrem
 suā, & Ioseph nō triduo dimitteret, nisi vt illi anxie, Salua-
 torē quærentes longē maius meritū vendicarent, & nobis
 patientiæ, & humilitatis forent exēplo. Cū ergo filiæ Hie-
 rusalem Deiparam interrogarent: Qualis est dilectus ex
 dilecto,

dilecto, quia sic adiurasti nos: ipsa sanè respondebat: Dilectus meus candidus & rubicundus, &c. At illa, amore Christi IESV tacta, interrogant: *Quo abiit dilectus tuus? & pulcherrima mulierum? quo declinavit dilectus tuus, & quare? nus cum tecum?*

Velsynagoga Ecclesiam interrogat, audiens mirabilia Christi opera, eiusque pulchritudinem, cuius amore afflata verba hæc personat: potissimè vbi Spiritu sancto pleni Apostoli, infracto animo loquebantur magnalia Dei, velut sanctus Lucas narrat: qua via sit querendus, indicabant illi. Querite Dominum omnes humiles terrarum. Deindè qua ratione inueniatur, ostenditur: Facite iudicium & iustitiam omnitempore. Sub hæc diuus Gregorius ita inquit: Cum proximus proximo de Christo loquitur, cum alter ab altero qualiter inueniatur sciscitatur, quid aliud quam quomodo inueniatur perscrutatur? Quamuis de synagoga intelligi valeat, vt aliquando conuersa Ecclesiam interroget: cui protinus Ecclesia respondit.

CAPVT

Acto. 7.

Esa. 67.
S. Grego.

CAPVT SEXTVM

CANTICORVM.

Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, et lilia colligat. Hebraicè. *Dilectus meus descendit in hortum suum, ad lineas plantationum aromatis, ad pascendum in hortis, & ad colligendum violas.*

ER miram breuitatem filiabus suis respondet sponsa, seruans decorem epithalamij carminis, quod nil triste admittit. Obseruandum quòd in sacra pagina vltimatissimum est, præterito vti pro futuro: ac si dicat: Descendet in Ecclesiam suam homo factus filius Dei, quippe quæ hortus conclusus ab ipso appellatur. Et per viscera misericordiæ suæ visitabit nos oriens ex alto. Et probè ait descendet: quia exinaniiuit se ipsum, formam serui accipiens. Imò sic huc descendit & humiliauit se Christus, vt patris obedientiam profusus obseruans, mortem ignominiosam crucis spontè subiret. Areolæ aromatis singulæ Ecclesiæ, vel sanime fideles sunt, in quibus pascitur, odore florum & liliorum gaudio miro affectus: quem admodum principes solent in hortos suos descendere, & inter flosculos, & flores oblectari. Vndè palàm est, quàm in gentiam ore Saluator

Nota.

Luce. 1.

Phili. 2.

S tor

Nicta:

tor suam sponfam, suosque fideles pie viuentes diligit. Qui tot millia Angelorum in celo habet, cui millia millium ministrant, & decies centena millia ei assistunt, diu noctuque ouanter collaudant: is descendere dignatus est, ad hoc exilium, vt homo factus, mundum redimeret. Mira res: lilia seu violas colligit, & ceu in sinu suo collocat, dū opera fidelium considerat, & cōsiderando approbat: pro quibus mercedē commertam eis impertiat. Vel lilia colligit ex horto amenissimo, vbi quotidie electos suos sua prouidentia gubernat, & tempestiue, secundum beneplacitum suum, transfert illos in aulas æthereas. O foelicem diem, in quo illud adimpletur: Iterū veniā ad vos, & assumā vos ad me ipsum. Tunc sanè nedū eleemo synæ magnæ, sed quod mirum est, calix aquæ frigidæ mercedem magnā accipient, veluti ipse Dominus pollicetur:

Iosm. 14.

Matth. 10.

Huius sententiæ consentit sanctus Gregorius dicens: Descendit dilectus meus ad areolam aromatum, idest, Ecclesiam visitās, ad fideles maiori gratia venit, quos sanctis operibus, virtutū exemplis, bonæ famæ odorem ex se proximis emittere cognoscit. In hortis lilia colligit, & in eis pascitur. cū multarum animarum virtutibus delectatur. Rursus, lilia carpit, quando perfectos quosque ab hac mortali vita succidit: sicut scriptum est: Placita erat anima eius Deo, ideo properauit educere eum de medio iniquitatum.

Sapi. 4.

Tandē hunc descensum spōsi quidā dicunt illum esse, quo post mortem dirā crucis patres antiquos inuisit, & in limbo suā diuinitatē eis ostendēs, illos beare dignatus est. Vndē in Zacharia legimus: Tu in sanguine testamenti tui emisisti viuctos tuos de lacu, in quo nō erat aqua. Argumento rei huius est, quod Saluator adhuc in cruce pēdēs latroni religiosè oranti respondit: Amē dico tibi, ho-

Zach. 9.

die

die mecum eris in paradiso: idest, post obitum meū, Patre meo cælesti placato, meam diuinitatem videbis, in qua sunt omnes paradisi deliciae, omniaque Angelorum & hominum oblectamenta.

Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

Hic filiabus Hierusalē palam facit, vbi quærendus sit sponsus: nam ipsæ quod abierit, & quod de clinauerit, quærebāt. Ait enim: Sponsus meus in horto Ecclesiæ Romanæ quærendus est: nam inter lilia, hoc est, inter sancta desideria, cādida verba, & illustria opera: non vtique in siluis infidelium, aut in desertis Iudæorū, aut hæreticorū moratur Christus. Iesvs: horret planè hæc scalētia deserti: vndē frustra extra hanc nostrā Ecclesiam inueniri potest. Quo enim amore sponsum ipsa diligit, in iis verbis indicat. Dilectus meus mihi, & ego illi. Idest, ille mihi opes, & deliciae, honor, & foelicitas, adeo vt omnia, tanquā stercora arbitrer, vt eū lucrificaria, perpetimque possideā. Ille inquam mihi omne bonū, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Quincum Propheta indefinenter canā: Deus cordis mei pars mea Deus in æternū. Vicissim & ego illi sponfa sum, quippe quā sic deamauit, sic charismatū donis honestare voluit, vt se ipsum vitrò exhiberet: iuxta illud: Ego protector tuus, & merces magna nimis, noli timere. Vndē sanctus Gregorius: Quia sancta Ecclesia in filiis suis fide Christo coniungitur, spe suspenditur, charitate conglutinatur, ita vt nihil extra Christū diligit: rursus eum sibi familiariter amat, illumque fortius tenet: ideo ait: Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

Psalm. 72.

Genes. 13.

Pulchra es amica mea, suavis es decora sicut Hierusalē, terribilis ut castrorū acies ordinata. Hebraicè. *Pulchra es tu socia mea sicut Thirsa, pulchra ut Hierusalē, terribilis sicut vexillata.* idest, sicut acies vexillata.

SANE sponsus filius Dei, ut potè miserator & misericors, quamuis paulisper taceat, & quasi absens sponsam Ecclesiam vel animam piā in anxietate deserat: tandem nō potest sua viscera misericordie cōtinere, quominus ei loquatur, & mellitis suis verbis eā soletur: iuxta illud: Ad punctū, in modico dereliquit, & in miserationibus magnis cōgregabo te. Spōsus igitur, qui parū per tacerat, anxie sponsa quærēte illū, iam loquitur blandiētis in morem, & ait: *Pulchra es amica mea, suavis es decora, sicut Thirsa*: quippe quæ ciuitas munita est in terra Israël, ut in libro Regum legimus. Suavis est Ecclesia, idest, maxime amabilis: & pulchrè asimilatur ciuitati Hierusalē, quæ tēpore Dauid, & Salomonis florētissima fuit: ad eō nullā alia ciuitas diuitiarū splendore, atq; gloria æquari poterat. O quāta honorificentia, quanta diuitiarū spiritualiū opulētia Ecclesia sancta exundat, per verū Salomonē ditata, quiq; de seipso testatur: Ecce plusquam Salomō hīc, Pfectō Ecclesia militans ex munificentia Christi pacifici regis, tum p̄sidio, tum fortitudine, tum denique incolarum multitudine longè illam veterem Hierusalē excellit: De quā probè vaticinatus est Dauid dicens: *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Quod nedū de triūphāri Hierusalē, sed de hac militate rectè exponitur.* Est planè aliqua ex parte hæc Ecclesia ei p̄similis: alioqui nō læp̄numero regnū calorū appellaretur, in sacro Euāgelio.

Ha

Habent vtraque eundem regem, scilicet Christū IESVM regem regū, & Dominum dominantium. Habent etiam eandem leges, quoniam earum ciues Deum toto corde diligunt, & proximos sicut seipos. Nihilominus illa triūphat, & gloria magna potitur: hæc militat, & quotidie cū diabolo, mundo, & carne manus conferit, vincitque spōso, Christo suffragante, qui deesse minimè potest.

Cæterum beatus Gregorius de synagoga conuersa ad Christum hoc intelligit, Pulchra, & amica, suavis, & decora, sicut Hierusalē synagoga esse perhibetur: quia ad quatuor Euangelia aliquando cōuersa Christum sicut Ecclesia se stabitur. Hierusalē quippè visio pacis interpretatur, per quam benè sancta Ecclesia figuratur. Quia dum in mundo semper pressuram patitur, viam fastidians, quæ sit pax patriæ cælestis currendo contemplatur, confidēs in eo, qui discipulis dixit: In mūdo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. Dignè ergo synagoga conuersa sicut Hierusalem pulchra, & amica suavis, atq; decora dicitur: à qua pulchritudinem morum accepit, ut placeat: exercitium sanctæ operationis colligit, ut in amicitia hæreat: suauitatem mansuetudinis discit, ut permaneat: decorem conuersationis ostendit, ut per exemplum trahat.

Terribilis ut castrorum acies ordinata, vel ut acies vexillata, uti in Hebræo habetur. Ecce fortitudo inuicta sacrosanctæ Ecclesiæ, quæ planè sponsi sui inuictissimi gratia fulta, in superabilis regina est: ipso dicente. Et portæ inferi nō praualebunt aduersus eam. Id quæ de anima sancta Christo enixa suo modo dicendum est. Ego ero eis murus igneus in circuitu. Quis obsecro vnquam murum igneū ferreis armis expugnare potuit: Flammeo gladio versatili Cherubim paradysum custodit, & nemo aufus est; lignū

S 3 vitæ

Esa. 34.

3. Regum. 15.

Psal. 86.

Apoca. 3.

S. Grego.

Nota.

Matt. 16.

Zach. 4. 5.

Ephe. 6.

vite tangere, neq; videre: tantū abest, vt Ecclesiā spōsam filij Dei vincere, aut superare quis queat. Terribilis, ac formidabilis est aduersariis, mūdi rectoribus tenebrarū harū, quiq; nostri salutis rabida, ac pertinacissima ira aduersantur. Enimuerō, Christo IESV duce, & Spiritu sancto directore, sub vno sanctæ vexillo crucis omnes ordine pulcherrimo militamus. Oportet tamē, ne quis à Christi militiā se subducatur: alioquin serpens versutus eū superabit, & in tartarum detrahet. Exercitum autem totum Ecclesiæ prosterne, aut pessundare satanas, aut cōplices eius tyrāni, hæretici, aut orthodoxi, qui perperā agunt, nullatenus poterunt. Equidem in tresurmas fortis Iacob diuisit domum suam, dū Esau timebat furorē. At supplātor Christus IESV tres habet in Ecclesia cuneos, siue status. Habet incipientes, proficientes, & perfectos. Notandum verō, quod in profligandis hostibus, potissimè ordinis cura habetur: ita vt hostes aditum nullum sibi inueniant. Nil equidem sic inexpugnabilem exercitū reddit, quā ordo optimus: quo neglecto, milites labascunt, & instar ouium ab inimicis occiduntur. Ad eandem imaginē, nisi vnitas inter reges, fraternitas inter prælatos, charitas inter fideles seruetur: aduersarij lupi rapaces magnā stragem, grauēque iacturam Ecclesiæ inferēt. Hinc perbellē clamat Paulus: Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Quare fides integra, spēs firma, charitas sincera vel maximè sponsæ necessariae sunt, nec non cuiq; animæ fidei, si victrices aduersus callidissimos hostes euadere cōtendūt. Faxit optimus Deus, vt sic reges, & principes fideles, prælati Ecclesiæ, & omnes orthodoxi paci & vnitati se dedāt, vt tam aduersarij visibiles, qui noctu diuq; in insidias moliantur, quā hostes inuisibiles nil dāni nobis inferre valeant. Interim verō procliui genu nos omnes Christū

I E S V M

I E S V M precemur, & cum vate Regio assidue oremus: IESV bonè, fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Hoc est, vt in tua Ecclesia dilecta fraternitas, & vnitas maximè obseruetur: tua mirabili gratia fac, vt in regibus, & prælatis, quippe qui vti turres in Ecclesia præeminent, pax tua abundet, & assatim in dies augeatur. Nempe hæc precatio valdè utilis est, & grata Deo.

Psal. 127.

Confirmat, quod hæctenus diximus, sancti Gregorij *s. Grego.* assertio. Dum fideles de se ipsis vallum efficiunt, intrandi aditum hostibus non relinquunt: & ne occidantur appetiti, ipsi facilius occidunt. Verum si pacem tenet Ecclesia, terribilis valdè aduersariis visus apparet: si autem per discordiam scinditur, vndique ab hostibus facillè penetratur. Pace itaque se muniat, vnitate se vinciat, charitate se vniat, vt dum in seipsa perscissuram damnium non patitur, ducē suum Christum exaltans, sine confusione sequatur. In pace oculus mētis mūdatur, vt in ipsam beatitudinis visionē intendatur: quam nemo sicut est, in hac vita conspicit, quia impossibile est, in hac vita patriam tenere, quoniam in exilio vnusquisque nostrum gemit.

Pax.

*A*uerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerūt. Hebraicè. *Auerte oculos de contra me, qui ipsi prauauerunt in me.*

*Q*VI ante hac velut amore sponsæ victus exclamauit, vulnerasti cor meum sponsa, vulnerasti cor meum, in vno oculorum tuorum: nunc iterum clamat, rogās eam, vt oculos suos auertat. Vbi significat, ex aspectu sponsæ, quæ in contemplatione eleuatur, tanto amore affici, vt impatiens amoris, eam amplius intueri nequeat. Vbi palam facit, quātum Ecclesiam Romanā amaret, & amaturus esset, postquā homo filius Dei factus in terris visus

S 4 rus

*Gene. 32.
Figura.**Nota.**2. Corint. 13.*

Nofa.

rus foret. O magna, & stupenda amoris vis: filius Dei, iuxta amorem eius, qui excessu amoris deperit, nunc loquitur. Noli sponsa (ait) noli inquam, diutius oculos tuos in me iactare, nec me amplius oculorum iactibus vulnerare, quia ipsi me ita vulnerarunt amore, ut ferè iam non sum apud me, sed prorsus extra me ipsum factus videar, & quasi mei ipsius impos. Et hoc est, quod Hebraicè habetur, *Præualuerunt in me*, vel insolefcere me fecerunt. Eodè pacto inter vehementer se amantes contingit, ut sic extra se fiant, quòd insolefcant, & sui compores non sint. Obseruandum magnopere est, quòd sponsus haud fastidit spòsæ suæ præsentiam & aspectum: alioquin non ei superius dixerat: *Ostè de mihi faciem tuam*. Maximè ei placet animæ nostræ contemplatio, ita ut Martha conquerenti, & querimoniam aduersus sororem suam facienti, Saluator responderit: *Maria optimam partem elegit*, quæ non auferretur ab ea. Vbi diuus Augustinus: Factus est Mariæ aduocatus, qui iudex fuerat interpellatus. Quorsum ergo sic loquitur? Profectò ut amoris excessus (si sic fas sit loqui) nobis patefiat. Eam obrem verbis hisce utitur, & more vehementer se amantiū affatur: quemadmodum nuperrimè, & si obiter tetigimus. Nos ergo illud pectori nostro altius figamus, quod Dñs in Psalmo nobis suadet: *Vacate, & videte, quoniã ego sum Deus*, id est, vacãtes, vel maxime è toto nisu contèplationi instate, ut perspicuè vobis sit, me omnipotentè Deū esse, qui vos ex nihilo creauì, & sanguine proprio redemi, quicquid vos beare possū, & volo.

Psal. 43?

Longè aliter sanctus Gregorius verba hæc explicat, & ait: Oculos ad sponsum tendimus, dum intimum mentis ad videndum Christi IESU gloriam, & deitatem aperimus. Sed oculos auertere præcipimur, ne videlicet aspicere eam, sicuti est, quantumcunque videamus, arbitremur.

S. Grego.

mur. Ipsi oculi eum auolare fecerunt, quia quo amplius videtur, eo magis inuisibilis esse cognoscitur. A nobis vique auolat, quia quantumcunque icctu mentis apprehensus, incomprehensibiliter super omnem conatum nostrum se exaltat. Oculi mentis quasi hoc efficiunt, ut auolet, quoniam per hoc tantillum quod videtur, valde longinquus, & auolans à nobis apparet. Hæc ille. Nonne scriptum est: *Psal. 63.* *Accedit homo ad cor altū, & exaltabitur Deus?* Ad cor altum, ad cor secretum accedit homo, vbi diuinitatem summi numinis tota sui intellectus indagine contempletur: tunc exaltatur Deus, tanquam euolans, eo quod incomprehensibilis est. Vndè Moysi gloriam Dei cernere cupienti, dictum est: *Nemo videbit me, & viuert: hoc est, in carne* *Exo. 33.* *mortali fieri non potest, ut quis, ut ego sum, me intueatur.* Sed & Paulus expertus apertissimè docet, cum ad lucem illam ardentissimam vi diuina raptus, quomodo eã *2. Cor. 12.* *viderit, explicare non potuit.* Audiuit arcana, verba quæ non licet homini loqui. Enimuerò dum apparuerit Christus vita nostra, videbimus eum, sicuti est: ut probè Ioannes testatur: *Interim cum Psalmographo concinamus oportet: Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos, Et hoc satis sit nobis in hac lachrymarum valle.* *Psal. 24.*

Capilli tui sicut grex caprarū, quæ auerunt de Galaad: dentes tui sicut greges ouium, quæ ascenderunt de lauacro. Hebraicè. Capillus tuus sicut gregis caprarū, quæ pexa sunt de Gilhad.

QUAMVIS capite quarto, quæ nunc dicta sunt ad commendationem sponsæ de capillis, dentibus, & *Canti. 4.*
S S genis,

genis, pro modulo nostro traſtaimus: moleſtum nõ erit nobis, nonnulla adnotare, & ſi quidam, tanquam iam expoſita ſilentio, verba iſta prætereant. Capillos ſponſe inteligit, ſingulos etiam minimos de Eccleſia: quorum capilli capitis numerati ſunt apud Deum. Ij vel maxime ſponſam ornant, & in oculis ſponſi pulchri ſunt. Equidem foediſſimi erant, & omnium delictorum ſorde immundi ante fidei cõgnitionẽ: nunc verò ſole lucidiores Chriſtũ I E S V M conſtitentes, & eũ candido corde amantes. De quibus probẽ Apoftolus ait: Eratis aliquãdo tenebrę, nũc autem lux in Dño: vt filij lucis ambulare. Hebræi & Gentiles, in ſe tenebrę erant ignorantẽs I E S V M: vbi autem in eũ crediderunt, lux facti fuere in Chriſto: qui lux vera eſt, & illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mũdum. Aſcendunt à monte Galaad, qui mons vſque adeo frugiferus eſt. Nonne Saluator mons pinguis vocatur in pſalmõt Et ſane rectè, quia plenus gratiæ, & veritatis eũ teſtatur Ioannes. De cuius plenitudine omnes accepimus gratiã, pro gratia. Nec eſt aliud nomen nobis datum ſub cælo, in quo oporteat, nos ſaluos fieri.

Dentes tui ſicut greges ouium, quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis foetibus, & ſterilis non eſt in eis. Hebraicè. *Dentes tui greges ouium.*

In dentibus candorem, & æqualitatẽ commendat ſpõſus. Oues de lauacro aſcèdentes candidæ & valdè mũdæ videntur. Atqui per dentes eos intelligimus in Eccleſia, qui fortes, & tã fide, quàm charitate robuſti ſunt, Tales eſſe primarios Eccleſiæ oportet, quos poſſimè ſponſus deli-

delinat per gregem ouium, & per gregem aliorum fortium animalium. Quæ omnia eò tendunt, vt prælati, & prædicatores ouibus ſimiles ſint, nedum per dentes, ſed per manſuetudinem, & vtilitatem. Alioqui Saluator noſter non Apoſtoliſ diceret: Ecce ego mitto vos, ſicut oues in medio luporum. Et ruruſ: In patientia veſtra, poſſidebitis animas veſtras. Equidem vt de Helia dictum eſt: Pater mi, pater mi, curruſ Iſraël, & auriga eius: ſic de quouis prælato, ſiue principe dicendum, quod onera ſubditorum portat, vt curruſ, & ſimul auriga eſt, ducens animas in portũ ſalutis: bis pater appellatur: & benè merito, vt paſcat duplici pabulo oues ſuaſ: iuxta illud, quod Dominuſ Petro dixit: Paſce oues meaſ. Et iterum: Paſce oues mea�. Hoc planè ſubindicat, quod ſequitur:

Omnes gemellis foetibus, & ſterilis non eſt in eis.

Verũ duplici foetu ſponſa vel omnis anima fidelis ab ipſo ſponſo Chriſto decoratur vbi ab omni ſclerum ſorde, per baptiſmum, vel ſinceram exomologeſſini purgata, & lora eſt. Nam ex Spiritu ſancto, vt ſalua fiat, Deum ipſum, & ſubinde proximum quemque ſincere amare debet. Idque niſi faciat, fruſtra ſelauit. Sanè neceſſum eſt, vt Deum optimum ſupra omnia caſtè, ac ſanctè reneretur, & colat: proximum verò ceu ſeipſum quis diligat. Ex iis duobus (ait veritatis magiſter) vniuerſa lex pendet & Prophetæ. Quid multis immoror? Niſi quis gemelloſ hoſce habeat, ſterilis eſt, & proinde maledictuſ à Domino: vt in lege olim ſancitum erat. Poſſum in ſuper foetum hunc duplicem bifariam munditiã intelligere, mẽtis, ſcilicet, & animæ: vt ſponſo noſtro I E S V M imitaculati ſimus, & per omnia candidi. Nempe, qui vtrumque hominem potenti ſua virtute creauit, iure in vtroque puritatis candorem expetit. Empti enim eſtis (ait Apoſtoli�)

2. Cor. 6. pretio

Matth. 10.

Nota.

Ioan. 1.
Acto. 4.

Matth. 10.

4. Reg. 2.

Ioan. 10.

2. Cor. 6.

pretio magno: glorificate & portate Deū in corpore vestro. Sanè glorificare Deum, interiōri homini peculiare est: portare verò cum per poenitentiam, ieiuniis & orationibus vacando, ad corpus etiam attinet, sensus omnes ob Christi amorem mortificando. Prior autem sensus germanior est literæ. Sed uò igitur enitendum est, ut geminos hos veluti matres lactare possimus, Spiritus sancti auspicio freti. *Væ*, & iterū *væ*, illis, qui sanctissimos istos foetus sua pigritia, socordia uè amittunt, vel turpissimæ vitæ moribus miserè enecant. Meliùs profectò fuerat illis, si in hanc lucem nunquam prodissent: sic contra scelestissimum Iudam Dominus loquutus est.

Sicut cortex mali punici, sic gena tua, absq; eo, quod intrinsecus latet. Hebraicè. *Sicut frustrum mali granati tempus tuum, de intra crinem tuum, vel velum tuum.* Græcè: *absq; occultis tuis.*

MALVM granatum externè rubet, & internè granis dulcibus est plenū, ordine miro digestis. Per tempus sponsæ, vel genas Hebraicè habetur *raçcah*, hoc est, vacuum carne. Allegoricè signat minimam & inanè partem filiorum sponsæ debere esse plenos multis meritis, non secus quàm malum granatum suapte natura multis repletur granis. Sanctus Gregorius hoc magnopere notat, quod supra sponsus dixit: sicut fragmen mali punici genæ tuæ: nunc de cortice tantum memoria fit: quo nihil aliud designari putat, nisi sanguinem, qui effunditur ob fidei veritatem tempore Antichristi: sub qua ueritate fidei multi Iudæorum stringentur, quo iam vnum sit ouile & vnus pastor: quemadmodum Saluator mundi

sacro

sacro suo ore testatus est. Vel per genas castitatis flos, & pudicitia notatur, ut latius aliàs notauimus. Ne ergo sponsa bonorum operum vacuitate, coram iudice constituta, & absque charitatis oleo lampadem ferens, damnetur (uti de stultis virginibus memoriæ proditum est) pulchrè malo granato comparatur. Quin potius similis per omnia sponso sit vera charitate & interna pulchritudine decorata: ea propter subnequit: *absque eo quod intrinsecus latet, seu absque occultis tuis.* Nimirum affectus flammigeri, desideria sancta Ecclesiæ, vel animæ fidelis soli sponso patent: in die autem nouissimo omnibus conspicua erunt. Undè Angelus virum desideriorū vocauit Daniele; dicens: Missus sum ad te, quia vir desideriorū es. O nomē totis medullis cordis desiderandum: ò titulum magnum omni affectu amplectēdum. Nimirum sanctitatis in signe hoc est: nam de viro iusto legimus: Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis eius uolet nimis. Ni fallor, uelle nimis in summi numinis mandatis, magna desideria in corde gerere est, quam uisea operi commendare quis non semper & ubique ualeat. Planè arca fœderis ne dum foris, sed intus auro purissimo erat deaurata, Domino precipiente. Ad eandem imaginem, Ecclesia siue anima sancta non tantum exteriùs pulchra est, ut cortex mali punici, sed intrinsecus valdè speciosa in oculis sponsi extat.

Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, et adolescentularū non est numerus.

POSTQVAM sponsus tot encomiis extulit sponfam suam vehementer dilectam, & duabus ciuitatibus, videlicet, Thirsæ & Hierusalem iure eam assimilauit: nunc pergit eam laudare de integritate eius, & perfe-

ctio-

stione. Planè animæ, quas dilexit Christus à principio vè sponsas, & legitimas vxores ac reginas, ex quibus potissimè synagoga est constituta, fuerunt sexaginta numero. Et rursus, nationes, quas Christus non vt legitimas sponsas, sed vt cõcubinas amauit, sunt octoginta. Per sexaginta reginas intelligit primum patrem Abraham, & deinde omnes, qui de femore Abrahæ processerunt. Quippe qui sexaginta fuere, & computantur sic: Abraham & filij eius quos suscepit, ex Chetura sexdecim: Ismaël quem genuit ex Agar, & filij eius terdecim: Isaac quem genuit ex Sara, & filij eius tres: Filij Iacob duodecim: filij Esau (vt habetur in Paralipomenõ) sexdecim: ecce sexaginta. Per octoginta concubinas intelligit Noë, & filios eius, & omnes generationes, quæ à diluuiò vsq; ad Abraham, ab ipso Noë, & filiis eius ortæ sunt: quorum generationes fuerunt octoginta, quæ non tantum dilectæ à Deo quantum generationes Abrahæ. Vocantur concubinæ methaphoricè à scriptura. *Adolescentularum non est numerus*, Hoc est, aliarum familiarum, & generationum, quæ non accesserunt ad amorem reginarum, neque concubinarum. Et istæ fuerunt omnes generationes gentium: quæ ortæ sunt ex sexdecim prædictis generationibus Esau, vsq; ad aduentum Messie: ex quo immaturæ viro, non cognouerunt ipsam sponsam Christum, vsq; ad aduentum eius: in quo quidè aduentu, factæ iam maturæ viro, per maximam earum fidem, & charitatem, meruerunt ipsi spõso Christo nubere, & in amore, & dignitate etiã ipsi reginis præferri, & catholicã vniuersalẽ Ecclesiam ipsa synagoga præstantiorẽ, chariorẽq; ipsi spõso cõstituerẽ. Quo d satis apertè spõsus indicat, vbi vnicã, & perfectã sponsam suam statim appellat.

Nota. Cæterum, per sexaginta reginas, quidam significari arbitrantur eos, qui ante legem, & in lege ipsa sanctè vixerunt,

runt: quod in naturæ legem iustissimè seruantes (senarij numeri, quo quidè omnia à summo ipso Deo rerum omnium conditore patrata constant, mysticã perfectionem acceperunt: illi verò decalogo æquissimè parentes, diuinã gratiam acceperunt. Sex enim decies multiplicata sexaginta reddunt. Per octoginta autè concubinas, illas omnes animas notat, quæ sine naturæ lege, ac scripta, veluti quedam meretriculæ, sine viro legitimo lenocinio demõnũ illectæ, omni viciõrum iugo turpissimè prostrate, quales Gẽtiles populi fuere, idolõrum cultibus miserimè seruiebãt, priusquã Christi euãgelio corruscãte, ad verum, atq; legitimum matrimonium celestis sponsi sanctissimè coniungerentur. Per adolecentularum infinitum numerum, omnium incipientium multitudinem Christianæ fidei deseruire, atq; parere, oportet intelligere: ij veluti teneri adhuc, & paruuli in via Domini, bona voluntate ac vita, in lege Dei quotidie magis, ac magis adolefcunt.

Præterea, sanctus Gregorius per sexaginta reginas, omnes fideles intelligit, qui prudẽter corpora sua regunt, nec non & aliis sapienter præsumunt: huiusmodi animæ reginæ sunt. De quibus sanctus Petrus ait: Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Octoginta concubinae, vt doctor iste asserit, sunt prædicatores, qui pretextu inanis gloriæ vel quæstus sanctum Euangelium prædicant. Etenim cõcubinae non ob aliud diligere solent, nisi lucri ratione: benè quidè cõcubinae tales concionatores appellatur, qui Christum, quem prædicant, nõ spiritu, sed carne sectantur. Vnde Paulus dicebat: Multi ambulat, quos sepe dicebam vobis, nunc autem flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus vester est. Et iterum: Huiusmodi non seruiunt Dño IESU, sed suo ventri. Haec tenet sanctus Gregorius.

Adolef-

Adolescentulæ, quarum non est numerus, animæ, quæ per vana mundi gradientes sunt: scriptum est: Adolescentia & iuuentus vanæ sunt. Hæ dum caduca mundi sequuntur, numerum electorum excedunt: dicitur Salomone: Stultorum non est numerus. Atqui electorum numerus apud Deum certus est: dicitur Paulo: Nouit Dominus qui sunt eius. Et Dominus ait: Ego scio quos elegerim. Bene ergo adolescentularum non est numerus, ait Gregorius, quia dum per vanitatem, quam diligunt, in numerum electorum non currunt, extrâ remanentes, quasi in cognitione diuinam non veniunt. Quibus ipsa veritas in futuro iudicio dictura est: Nescio vos: discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Sed dum reprobi mundana querunt, & in multiplices cupiditates animum diuidunt, sancta anima in numerum electorum se stringit, multa que uidet fastidians: vnum quod non videt, ardentem appetit: quod quandiu non tenet, in fide se nutrit, in charitate se vnit: & dum id, quod vnum, & id ipsum sequitur, de huiusmodi multis vna Ecclesia efficitur, & vna columba vocatur.

Denique alij reginas, & concubinas, atque adolescentulas hæc, incipientes, & proficientes, nec non perfectos in Ecclesia Christi fore intelligunt. Sanè ex iustis ordinibus tota Romana Ecclesia constat. Itaque incipientes, siue poenitentes perinde atque imperfecti sunt, in quibus satis ad huc viget caro: quemadmodum in adolescentulis solet caro multum lasciuire, & parum vigere ratio: ij sanè certantes bellum gerunt contra hostes, sicut Apostolus ait: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. En bellum intestinum, in quo, teste Augustino, continua est militia: set heu rara victoria. Quandoquidem isti, si quando labuntur, concupiscentia dominante,

nante, subinde resipiscunt, & sletibus ac lamentis maculas poenitendo, atque exomologesim coram confessorum faciendo abstergunt. Quin vt filius prodigus de preteritis erratis dolentes, misericordiam suppliciter postulat, & obtinent. Ecce adolescentulæ fragiles, quarum numerus non est: quæ merito hæc fortitur nomenclaturam, eoque plus equo carnales sunt, & petulantes tãquam puellam ob rem in domo Salomonis Christi. IES V locum tenent nouissimum. Obseruandum quod non idè dictum est, quod adolescentularum non sit numerus, quia Dñs ignoret electorum suorum numerum, qui que capillos singulorum asserit esse numeratos: sed ad insinuandum multitudinis excessum Spiritus sanctus sic loquitur. Allusio est ad illud, quod Ioannes dixit: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat. Vbi significatur, longè plures esse vocados ad Euangelij fidem, ex Gætibus quàm ex Hebræis.

Concubinæ autem illæ sunt, quæ in dies proficiunt, & æcè perfectæ, sunt tyrones in Ecclesia, neque magistri consummati, sed quasi inter vtrosque medij: itaque pugnando, eò deueniunt, Domino patrocinante, vt merito extra ordinem nouissimum debeant locari. Nihilominus non eò profecerunt, vt perfectis æuari possint: id eò reginis inferiores computantur, adolescentulis verò superiores existunt. Regina tandem perfecti viri sunt, qui excellentis meriti existentes, in quibus caro plenè subiugata spiritui, seruo cum Apostolo acclamare possunt: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Dñi nostri IES V Christi: per quæ mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Et iterum, Vno iam non ego, viuunt verò in me Christus. O felices viros, qui eò perfectionis venientes, reginæ, & spõsæ IES V appellari valeant: ij autem minori numero computantur, quàm concubinæ, & adolescentule: quoniã perfecti in Ecclesia pauci sunt,

T si ad

10. 11. 13.

Nota.

Gal. 3.

Nota.

Apoc. 10.

Gal. 6.

si ad imperfectos conferantur: sunt autē in sufficienti numero ad Ecclesie ornatum, & sustentationem. Et quia tres, hi ordines non plures ad vnam familiam Salomonis Christi constituunt, sponsus nunc ait.

Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suae, electa genitrici suae. Hebraicè. *Vna ipsa colūba mea, perfecta mea: electa ipsa genitrici suae.*

PER INDE dicat: Et si sexaginta sint reginae, admodum vt legitimæ sponſæ dilectæ, & octoginta concubinae, adoleſcentularum quidem numerus nō sit: nihilofecius vna est regina catholica Romana Ecclesia, quippe quæ ex omnibus perfectis & imperfectis constat. Columba nunquam nisi proprio adheret viro, & sic Romana Ecclesia nunquam diis alienis, aut improbissimis hæreticis consensit: imò vtrosq; pro sua virili prorsus proffigare contendit. Perfectam eā vocat, id est, in amore & charitate erga suum sponſum: idq; martyrio & sanguine tot millium martyrum, qui vtronea sua voluntate, pro Christo sese in acerbissimos cruciatus, & horrenda supplicia & mortem offerentes, satis comprobatum est. *Vna est perfecta mea, vna est matri suae, electa genitrici suae.* Hoc est, vna est catholica vniuersalis Ecclesia matri suæ Hierusalem, quæ sursum est eius mater, ex quo ei, vt filia successit in sempiterna sponſi Christi hereditate, in super in primatu, & dignitate. Vnica est Ecclesia Romana, quæ quidem est mater communis omnium fidelium, & non plures Ecclesie: & vnus pastor totius orbis Christiani Romanus Pontifex. Soli enim Petro Christus IESVS transurus ad patrem commendauit suas oues, sicut Ioannes te-

statum.

statum. Nec semel Saluator de re tam seria loquutus est, sed ter oues, quas suo cruore sacro redemit, illi commendauit.

Vna est columba mea, perfecta mea. In corpore naturali diuersa sunt membra, tamen quæ suprema, media, & infima vnum corpus efficiunt, vt Apostolus optimè arguit: & sic in corpore mystico Ecclesie, cuius caput nobilissimum Christus. Idem perfecti cum imperfectis per vnum spiritum viuificantem, qui singulis diuidit, pro vt vult, coniuntur in vnam catholicam Ecclesiam. En ratio quare vna Ecclesia bene merito appellatur. Rurſus: vna columba dicitur, quia canendo gemit, & gemitendo canit, diu noctuque cum Propheta dicens: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabō, & requiescam? Et iterum: Hæu mihi quia incolatus meus prolongatus est.* Hæc orationes iaculatorias habeamus assidue oportet, quo in pectore nostro amoris ignis nunquam tepescat, sed magis ac magis augeatur, & crescat. Nimirum ciuitatem manentem non habemus, sed futuram inquirimus. O felix mens, quæ vt columba Noë in hoc diluuiō, ubi pes requiescat, haud inuenit. Non in honore mundi, aut diuitiis perituris huius seculi, non denique in carnis oblectatione. Talis ad arcam reuerſa, ad Deum creatorem, & redemptorem suum cōuersa, in eo, qui est vera pax, tranquillitatem, & pacem inueniet. Vndè ipse clamat: In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem. O pax, quæ exuperas omnem sensum, & omnem intellectum: beatorum dixerim eum, qui te potiri valet. Perfectam eam dicit, nam sua gratia sponſus ipse eam mundauit, & omnimodis virtutibus decorauit: quam obrem totam pulchram iam vocat supra.

Vna est matri suae, electa genitrici suae. Primò quia Hierusalem

T 2

rufalem

Nota.

Psal. 57.

Hebr. 5.

Gene. 8.
Figura.

Nota.

Ioan. 17.

Esai. 2.

rusalem terrestri successit, iuxta varicinium Esaiæ: De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem. Ibi Saluator obire in cruce voluit, & in Sion Spiritum sanctum misit: vnde Apostoli virtute ex alto roborati in vniuersum orbem euntes, sanctum Euangelium prædicauerunt, & Domino opitulante, cuncta idola destruxerunt. Vel vnica filia est illius Hierusalem triumphantis, vt iam obiter attigimus. Enimvero instar matris, suis suffragiis, ac assiduis precibus semper nutrit, & fouet hanc militan-tem Ecclesiam, sollicita de illius profectu, & salute. Et quia celestis Hierusalem vnica hanc filiam in terris cognoscit, vnice eam amat, & amplectitur malignantium, & hæreticorum ecclesias, quæ Satanae synagoge sunt, vehementer horret.

Alij per matrem huius columbæ gratiam intelligunt, quippe quæ vt mater vbera sua propinat fidelibus: quos dumtaxat alit, ac sollicitè nutrit. Vnde sanctus Gregorius inquit: Mater nostra est regeneratrix gratia, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanserunt, & ab vnitatem non sciuntur. Multi quippe fideles, dum in idipsum incendunt, dum vno desiderio Christi se inuicem nutriunt, dum habentes cor vnum & animam vnã in charitate se vniunt, ex multis membris vnum corpus efficiunt: omnesque in vnitatis simplicitate viuentes vna columba existunt. Quæ sola perfecta & electa genitrici suæ dicitur, quia hæc sola gratia fauente nutritur.

vna colūba.

Observatione dignum est, quod non iam oculis columbarum similis dicitur, sed vna columba. Columba iudicium est Spiritus sancti. Tota ergo spiritalis facta sponsa, totaque celestis omnia de sponso spiritali intelligentia capit, nihilque carnale, neque perituum, sed æterna cuncta, atque sanctissima meditatatur, & pascit: sequetur totam ad ipsius

ad ipsius Spiritus sancti nutum mouet, versat, & agit: vt vnã cum ipso beata semper existat, eiusque quo sempiterno fruatur. Talis est sponsa perfecta fide, & charitate Dei & proximi: obid mea bis dicta, vt intelligat se non fati sponso facturam, nisi perfecte Deum, ipsumque proximum amarit. Tunc verè de se audiet, quod sequitur.

Viderunt eam filia Sion, & beatissimã prædicauerunt, regina & concubina laudauerunt eam. Græcè. *Viderunt eam filia, & beatificauerunt eam.* Sic in archetypo Hebræo.

VIDERUNT eam, ait, tempus præteritum profuturo, videbunt, more prophético: hoc est, videbunt Romanam Ecclesiam filiã Sion, amore Christi IESU inebriatam, & beatissimam dicent eam. Quod maxime gestum est, in principio nascētis fidei, quando Petrus & Apostolo Paulo in vrbe Roma prædicantibus Christum crucifixum, tantus breui admodum credentium Romanorum factus est numerus: tantaque proinde ab immanissimo imperatore Nerone facta persequutio, nec non mirabilis strages: ita vt fama Romanorum pro Christo occisorum, increbesceret per totum orbem. Hinc Paulus: Gratias ago Deo meo per IESUM Christum, quia fides vestra annunciat in vniuerso mundo. Vnde non mirum, si meruit apud Christum Ddminum Romanorum fides, Petrum ipsum principem Apostolorum habere pastorem: adeo vt per eius cathedram omnes Ecclesiæ mundi Romam matrem esse cognoscerent: sicut factum est à principio fidei ab omnibus mundi nationibus. In primis à natione Germanorum, qui summos Romanos Pontifi-

Notæ

Rom. x.

Vnica colūba est Ecclesia Romana.

ees, à quibus ad fidem Christi vocati, & ad omnes eius congregati sunt, semper coluerunt, eis obedientiam præstantes. Quamuis heu temporibus iis de derint maculam gloriæ suæ. Reginæ sunt qui de synagoga in Christum IESVM toto corde crediderunt: concubinæ verò, qui ex Gentibus conuersi sunt, ex quibus cõgregata est vniuersa Ecclesia. Quod cõpletum esse cõspicimus, à mille & quingentis annis, & eo amplius, quibus totus Christianus orbis Romanum Põtificem, ceu verum pastorem & Petri successorem veneratur, ei que parat. Iure beatissimam prædicauerunt, quia talem ac tantum sponsum meruit habere: quem sanè Cherubim, & Seraphim, omnesque cæli ciues in defensione collaudant, in seruiunt, & assistunt: iuxta Daniëlem dicentem: Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Quid plura? Beatissimam iure optimo dicunt omnes filias Sion, id est, adulescentulæ, reginæ, & concubinæ annunciant vniuersalem Ecclesiã, quam tanti facere Christus filius Dei dignatus est. Cui thesaurum sanguinis sui, & passionis magna merita confidit. Ideò maiores & minores fideles, reginæ, & concubinæ eam exaltent oportet. Imò quo quis maior fuerit dignitate, eo pluris faciat autoritatem Ecclesiæ concedere. Hinc factum est, vt nemo illi refragari, aut contradicere præsumeret. Eam ob causam si quid difficultatis oriretur, ad vniuersalem Ecclesiam recurrerant. Sic de obseruandis legalibus quæstio aborti in concilio Apostolorum soluta est: vbi ex decreto omnium Apostolorum sancitum fuit, non esse Gentes ad legalia cogendas. Res mirabilis valde: Paulus à Christo IESV vocatus, & ab illo edoctus, ad fratres Apostolos venit, & vtrò contulit cum Petro Euangelium quod prædicabat, submittens se Ecclesiæ censuræ. Quid multis immoror: Tãti egregius

doctos

doctor Augustinus Ecclesiam fecit, vt audacter assereret: S. Augustinus
Euangelio non crederem, nisi Ecclesiã, à qua illud recepi, crederem. Quandoquidem ipsa est domus Dei, columna, & firmamentum veritatis, Apostolo teste. O nos scelices, qui tantæ matris filij sumus, si tamen per omnia morigeros nos exhibeamus. Alioqui, vç nobis est, nam Saluator eos non approbat, qui sponsa: suæ rebelles sunt. Extratentoria illa illefa: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.

Atqui sanctus Gregorius exprimens hunc locum, filias S. Gregorius
Sion esse dicit alias Ecclesias. Sion filia sunt Ecclesiæ (inquit) quæ dum vitam æternam in hac carne contemplantur, à peregrinante Ecclesia ad regnantem eriguntur. Vident filia Sion columbam, & beatissimam prædicant, quia sanctæ animæ dum virtutes Ecclesiæ spectant, in laudem prorumpunt, & ad eius scelicitatem aspirant. Sancta quippè Ecclesia gratia genitrice nutritur, dum fide eruditur, carne sui sponsi pascitur, sanguine Eucharistia
uatur, sacra scriptura saginatur: huiusmodi freta nutrimentis, dæmones potenter expugnat, vitia suffocat, carnis effrenes motus domat, spiritum roborat, vitam æternam expectat. Hæc omnia quicumque aspicit, rectè in admirationem assurgit, & beatissimã pronunciat, quia videt ad quantã gloriam per tot virtutes exurgat. Cum reginæ concubinæ laudant eã, quia prædicatores, & si operibus falsi existunt, sermonibus tamen vera populis ostendunt. De quibus ipsa veritas ait: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorũ lögè est à me. Et iterum Apostolus: Qui constantur se nosse Deũ, factis autem negant. Sancti viri cõtrã, dictis & factis cõfitentur Deũ: quia quod credũt, opere adimplent. Hæc beatus Gregorius in Cantica.

Nonnulli filias Sion interpretantur patres antiquos, qui

T 4 lon-

Dan. 7.

Acto. 15.

Acto. 17.

1. Tim. 3.

Eucharistia

Esai. 29.

Matt. 23.

Ioan. 8.

longius hanc futuram sponfam in Christo nascituram alii quando prospexere. Idque palam Saluator fecit, dicens: Amen dico vobis, quia multi reges, & prophetae desiderauerunt videre, quae vos videtis: & audire, quae vos auditis: vbi Dominus tanti boni diuites eos subindicat: alludit ad illud: Abraham vidit diem meum, vidit, & gauisus est. O inertiam nostram insignem: qui postquam filius Dei per viscera misericordiae suae nos visitauit, oriens ex alto, gratias ei non repediimus, vt ius est, sed in his perituris mundi bonis gaudemus, & exultamus. Nempe vt paruuli parua amplectimur, quae aeterna autem sunt bona non cogitamus.

Quae est ista, quae progreditur, quasi aurora consurgens: pulchra vt luna, electa, vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. Ita in vtraque translatione. Hebraice. *Quae est ista, quae de sursum respicit sicut aurora?*

Ecclesi. 1.

Rom. 1.

Haec verba respondent ad ea, quae supra dixerat. Viderunt eam filiae Sion, & beatissimam praedicauerunt: & ob magnam admirationem, & stuporem gloriae matris earum dixerunt: *Quae est ista, &c.* Quibus verbis Ecclesia Romana tribus magnis luminaribus assimilatur, aurorae, lunae, & soli. Sanè vt aurora, quae in matutino, non magnum, luculentissimum tamen, ac lucidissimum, & ab omnibus nubeculis expeditissimum dat lumen: ita vniuersalis Ecclesia in principio tunc primum lucere non maximum, ac satis clarum praestabat mundo fidei lumen: ita vt Apostolus gratias ageret Deo, quod fides eorum annuntiaretur in vniuerso mundo. Subindè laminis lu-

na com-

nae comparatur: vbi significatur incrementum, quod mox accepit Ecclesia, Domino patrocinante, & quae vt aurora primo elucebat, postea propagata in omnem terram, cepit lucere vt luna, non tamen ceu sol. Et rectè comparatur Ecclesia ipsi lunae, in suo statu, longè lateque propagata. Quia sicut luna propter aliquod interpositum impedimentum non illuminata à sole obscuratur: sic Ecclesia saepe per impedimenta peccatorum non illuminata à Christo, manet obscura. Item, sicut luna saepe obducta nubeculis, non dare potest liumen suum: ita & Ecclesia saepe haereticorum nubeculis, quodammodo obscura apparet. Rursus, sicut luna singulis mensibus deficiendo in nouatur: sic Ecclesia sancta saepe numero ab haereticis persecuta, postea instauratur. Denique assimilatur soli, qui maximam lucem praestat, ad significandum statum Ecclesiae vltimum: tunc superatis tyrannorum & haereticorum persecutionibus lucebit per totum orbem, non amplius vt luminare minus, videlicet sicut luna, sed vt luminare maius, quod est sol: tunc sanè Dominus inquit: Fiet vnum ouile, & vnus pastor.

Nota.

Quae est ista, quae progreditur quasi aurora consurgens? Vox planè laudis, & quali admirationis est, praenimia excellentiae dignitatis Ecclesiae. Miratur Israelitae denuò conuersi ad Christum, videntes sic insigniter lucere Ecclesiam, post Spiritus sancti aduentum, qui corda discipulorum gratia sua repleuit. Vident Petro praedicante, nunc tria millia hominum baptizari, nunc quinque millia: idè stupet synagoga, prospiciens sanctam Ecclesiam laetos sui luminis radios longè lateque diffundere. Mirabile dictum: vt aurora crescebat, & paulatim augebatur, nec non vsque ad consummationem saeculi sponsum eius magister est, qui eam docere non desinit, iuxta promissum ipsius: Vos sciet enim sum vsque

T 5 ad con-

ad consummationē seculi. Iustē ergo vt aurora Ecclesia
 lucet, quæ nimirum indefinenter proficit. Rursus, vt luna
 pulchra dicitur, eo quod prædicatione euangelicæ verita-
 tis splēdet, nitetq̄. Eloquia Domini casta sunt, & inftar ar-
 genti igne examinata. Item, luna haud à seipsa, sed à sole
 totum lumen suum sortitur: sic Ecclesia lumen fidei &
 scientiæ à sponso suo Christo habet. Vndē Paulus: Qui
 dixit de tenebris lumen splēdescere, ipse illuxit in cordi-
 bus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis, in facie
 I E S V Christi. Quid plura? vt luna sponsa lucet, quia in
 speculo & in ænigmate nunc videt, tempore autem præ-
 stituto, videbit sponsum facie ad faciem. Tunc cum per-
 uenerit, quod perfectum est, id est, beata visio, euacuabitur,
 quod ex parte est: hoc est, fides cassabit. Nec quis ex-
 eandescat, aut stupefeat, videns Ecclesiam, nunc crescere,
 nunc verò decrefcere, nam luna nequāquam semper ple-
 na est, quin & singulis mensibus mutatur. Verūm si san-
 cta Ecclesia apud Germaniam & Angliam eclipsim pas-
 sa est, apud Indos mirabiliter lucet, lucebitq̄ magis in
 dies, Christo I E S V patrocinate. Denique electa vt
 sol est: nam vt sol hac & illa radios suos mittit, ita vt non
 sit qui se abscondat à calore eius: ad eandem imaginem
 Ecclesia per prædicationem suam ad omnes mundi par-
 tes lumen suum effundit, cupiens pro sua virili omnes ho-
 mines sui luminis participes facere: sicuti sponsus eius, o-
 mnes, vult, ad veritatis agnitionem peruenire, ne pereant.

Atqui si altius hæc indagare velimus. Triplicem statū
 Ecclesiæ pulchrè verbis hisce depingitur: quando qui-
 dem sub lege naturæ, velut aurora Ecclesia luxit: in lege
 scripta, lunæ reâ comparatur: in lege verò gratiæ, soli splē-
 denti assimilatur. Ia omnem terram exitit sonus eor-
 um, & in fines orbis terræ verba eorum: Vt optimè ex
 Dauidē

Dauidē narrat Apostolus. Vel simalumus, ante aduen-
 tum Christi fulsit, vt aurora: post aduentum illius scēli-
 cem resplenduit, vt luna: fulgebit sicut sol, quando Chri-
 stus vita nostra apparuerit in extremo iudicio. Etenim in
 statu futuro lux eius indeficiens erit, nam solis lux vicissi-
 tudinem nescit. Fulgebunt iusti sicut sol, in regno patris
 eorum, ait Saluator noster. Hinc per bellē sanctus Grego-
 rius inquit.

Benè vt solelecta Ecclesia dicitur, quia ad eandem
 gloriam perducitur, ad quam caput eius Christus, qui sol
 iustitiæ esse perhibetur: ipso testante: Ego sum lux mundi.
 Vndē verba illius ea sunt: Volo pater, vt vbi ego sum,
 ibi sit & minister meus. Sponsa vt luna fulget, quia in no-
 cte vitiorum ambulantes illuminat: electa est vt sol,
 quia dum magis crefcit de die in diem per consuetudi-
 nis opera, lumen iustitiæ tam perfectè accipit, vt etiam
 exempla imitationis præbeat, quæ prius peccatoribus imi-
 tandam non apparebat. Perfectò iam luna sol efficitur, &
 iter agentibus in die præstat.

Ad eundem modum vnaqueq; anima in via Dñi pro-
 ficat: vt aurora primo resulget, vbi Ægyptum relinquit, &
 palpabiles viciorū tenebras deserens ad Christū se vertit:
 & cū Esaia canit: De nocte diluculo surgit spiritus meus
 ad te Deus meus. Sic dum Dñs occideret Hebræos, mane
 veniebant ad eū, teste Dauidē. Deinde, mēs gratia summi
 numinis crescēs, vt luna fulget, gratias referēs Saluatori, à
 quo virtutis fulgorem recepit. Dirupisti vincula mea (ait)
 tibi sacrificabo hostiam laudis. Tertiò denique ceu sol re-
 fulgens, perfectionis metam attingit, ita vt ei nihil desit.
 Hoc laudis Apostolus dedit Corinthis. Nunc sequitur.

Terribilis ut castrorum acies ordinata.

Sancta Ecclesia sub vno militans vexillo crucis, vnoq;
 duce ac

Psal. 11.

E. Col. 13.

Psal. 10.

Nota.

Psal. 18.

S. Gregor.

E. Col. 12.

E. Col. 16.

duce ac pastore Romano Pontifice, & inimicis terribilis & formidolosa est, sicut castrorum acies vexillata, atque ordinata. Et est accommodata comparatio: nā sicut acies non vincunt, quæ diuissi sunt inter se, & nō vnum sequuntur vexillum, vnumq; imperatorē: ita catholica vniuersalis Ecclesia non vincit visibiles & inuisibiles hostes, quos habet infensos, nisi sub vno vexillo: mirifico crucis, vnoq; pastore summo Romano Pōtifice certauerit. Vndē palā est nostræ tempestatis prauitas hæreticorum, quippe qui ipsas acies Christi ordinatas, atque successores Petri temere contemnūt: nempe scripturas ignorantes, & carnis suæ prauos affectūs sectantes, ducēs cæcorum sunt, & voluētes terreciaci. Sic eos depingit pastor bonus Christus.

Ad hæc, quis non stupefceret, & timore magno correptus miraretur aciem hanc ordinatam intuens, cuius dux potens Christus est? tam noua tamq̄e inaudita prodigia, quæ Apostoli virtute Dei operabantur, videbantur Hebræi, tūm Gentes, & illis inspectis populi certatim ad fidem Christi IESU currebant. Equidem videre naturā claudos statim suis pedibus recte ambulare, cæcis natis videndi aciem restitutum iti, mortuos ad vitam reuocari, vmbra Petri infirmos languētes, sanari, & alia id genus humanis vitibus nunquam concessa vnico verbo quā celerit̄mē effici, non modo homines, verū etiam feras ac saxa in mentis stuporem excitare potuisset. Stupebant ergo nec abs retanta rerum miracula vidētes omnes populi, nulla humani ingenij ratione, nullis Philosophorū argumentis, sed sola fidei virtute facta. Observādum autem hęc est, quod si nos aciei ordinatæ similes esse volumus, oportet, vt pacem & concordiam alterutrum habeamus. Pacem habere, clamat Apostolus, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Ordinatē incedamus decet, manda-

Hæretici.

Acto. 4.

1. Cor. 13.

mandata Dei obnixè custodientes. Vndē Saluator ait: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Verū gratia Dei ^{Matth. 19.} Et gratia eius in me vacua non fuit. Collaborauit quidem & plusquam cæteri insudauit. Sumus planē cooperatores Deo. Vt ergo dēmon, mundus, & caro iacturam nobis non inferāt, nec quicquam incommodi aduersus nos moliri valeāt, ordinatē incedendum est, pace & concordia obseruatis, mandatisque Dei opere completis. Tunc, ni fallor, terribiles erimus, ac formidabiles, tūm dēmoni, tūm mundo, tūm denique carni fallaci, quippe quæ concupiscit aduersus spiritum, & contra eum certat, vt alter Esau aduersus Iacob, & Ismael olim pugnabat contra Isaac. ^{Gene. 32.}

Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallū, & inspicerem si floruisent vinea, & germinassent mala punica.

VERBA sunt Christi sponsi, & respondent ad id, quod dixerat: Veni in hortum meum foror mea sponsa, collegi myrrham cum aromatibus meis: ita nunc inquit: Descendi in hortum nucum, vel nucis. Dicit, descendi, præterito pro futuro, id est descendam in hortum nucū. Vbi populum Israëliticum appellat hortum metaphori- ce. Ratio, quia sicut in horto arbores ad fructificandum plantantur, sic & nos plantati sumus in domo Domini, quæ est Ecclesia ad fructus operum bonorum gignēdos. Hac ipsa metaphora vitur dicens: Omnis arbor bona bonos fructus facit. Et iterum: Omnis arbor, quæ non facit fructum, excidetur, & in ignem mittetur, Eleganter ac satis commodē vocat hortum nucis, non alterius arboris, ^{Matth. 7.} eo quod

eo quod fructus nucis valde similem cum fructu Ecclesie, & cuiuslibet animæ habet naturam. Verum uti fructus nucis mira quadam arte reconditus intrâ per durum corticem non se ostentat, & statim se omnibus offert, ut fructus cæterarum arborum: ad eundem modum, vniuscuiusque fidelis meritum non patens, & in propatulo est, sed absconditum soli Deo notum: qui que videt in abscondito, & reddet vnicuique iuxta opera sua. Quid quod in nuce medulla latet, quæ ad eum tenuis, & dulcis est: sic omnis gloria regis abintus, quamuis in fimbriis aureis, actiua vita externè appareat.

Synagoga.

Per hortum vetus synagoga congruè intelligitur. Nucleus fructus sunt valde duri: ex quibus multo labore opus est ante quàm aliquid dulcedinis quis capere valeat. Itaque gestum est Apostolis prædicâtionibus fidem Christi IESV, facilius Gentes ad fidem veritatem conuolant, quàm Iudæi: ad quos beatus Stephanus: Dura cernice, & incircumcis cordibus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri. Quin & Dominus inuehitur cõtra hunc populum, & ait: Cerno quod populus iste durè cernicis est: O gentem cernicosam, quam vix Patriarchæ & Prophete allicere potuerunt, ut suauitatis fructus gigneratet, & Deo optimo relictis idolis seruiret. Conqueritur Dñs & clamat: Laboraui sustinens, laborare me fecistis in peccatis vestris. Sed iam ad nos hæc se vertat oratio: Si Iudæi dure cernicis appellantur, qui prophetis obedire renuerunt: quod iudicium nos fideles expectat, si Dño prophetarum Christo IESV filio æterni patris obaudire nolluerimus. Obsecro vos fratres, si hodie vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Sed subindè operam detis, ut respicientes, poenitentiam agatis vltro. Descendit iam sponfus in hortum nucum, vbi carnem nostram induit,

& ex

& ex alma virgine natus prodiit: inuifit nos, qui tanto opere salutem nostram dilexit, ut in ligno crucis obire dignaretur. Descendit inquam in hortum nucum, qui omnium curam gerit, & omnes saluari vehementer cupit.

Ut videret poma conuallium, & inspiceret si florisset vinea.

Descendit quotidie, si forte internos, tumore superbig relicto, in humilitate fidei pulcherrimos fructus vellimus proferre. Nonne poma molles fructus sunt? Eam ob rem in eis, qui corde humiles sunt nascuntur. Valles suapte natura humoris copia abundant: montes verò non ita. Vineæ, quæ florere debet, & fructus dulces germinare, ea est, de qua Esaias ait: Vineæ Domini domus Esai. 7. Israëli est. Vos autem summo opere caute, ne uti illa, labruscas sine spinas proferatis. Spina vtrique cruentat, & vulnerat: vnde benè peccatum spina cruentans dicitur. Conuersus sum in erumna mea (ait David) dum configitur spina. Cæterum floret anima, dum fide sincera credit: fructus germinat, quando cunque opera pietatis exercet. Sine fide, impossibile est, placere Deo. Mala punica germinare, non est aliud, quàm Dei & proximi dilectione habere. Sunt malo granata ignei coloris: ignis verò charitatem adumbrat: hinc Saluator inquit: Ignem veni mittere in terram. Imò in cocco bis tincto, quo sacerdos olim cooperiebatur, dilectio Dei & proximi figurabatur. Vel mala punica Martyres sunt in Ecclesia, qui proprio sanguine rubricati palmam martyrij adepti sunt.

Alij hortum nucis legem esse dicunt: quippe quæ instar nucis externè amara videbatur. Nam legalia & ceremonialia illa grauedinem præ se ferebant. Eam ob causam Petrus iugum graue eam appellat, præcis patribus ferè importabilem. Nihilosecius sub duro cortice & amaro Euangelium latebat. Vnde scriptum est: Huic Acto. 10. omnes

Acto. 7.

Exo. 32.

Esai. 7.

Psal. 94.

Nota.

omnes prophetae testimonium perhibent. En lex vetus Christo grauida erat: Hebraei autem ob sua facinora & arrogantiam errauerunt ab utero, id est, à lege, & loquuti sunt falsa. Hunc Iudæis obstinatissimis ita clausus est ipse salutaris nucleus redemptionis nostræ, vt non modò miserè hallucinentur in ipsa carnali lege, quam falsò interpretantur, velum enim adhuc positum est in cordibus eorum, verùm etiam lethali eius vmbra quotidie ad mortem ducuntur eternam. Omnia contingebant illis in figura & vmbra, priusquam cælestis ille sponsus è virginali utero processisset in orbem. Quæ omnia iam palàm apparèt cunctis volentibus scire veritatè. Nox enim precessit, dies autem appropinquauit, vt pulchrè testatur Paulus. Mirabilem Dei bonitatem non fati visum est, tot reges & prophetas, doctrina & virtutum candore præditos, misisse, nisi ipse veniret ad hortum nucum, videretq; si florisset vinea. Væ illis, qui extra vineam proiicientes hæredem in cruce occiderunt, & væ orthodoxis, qui perperam agètes, in semetipsis quotidie Dominum gloriæ crucifigunt.

Beatus Gregorius per nuces intelligit perfectos in Ecclesia: qui dum diuinam sapientiam in tra corpora sua retinent, quasi nucleum in fragili testa portant. Sūt itaque quam plurimi in Ecclesia, quorum conuersatio in cælis est, dulcedinem magnam in corde sentientes, quos homines vilipendunt. De quibus Apostolus ait: Habemus thesaurum istum in vasibus fictilibus. Et in Psalmo: Quam magna est multitudo dulcedinistuaræ, quam abscondisti timentibus te! Corda igitur suorum visitat Dominus frequenter, vt actiones sanctas inspiciat. Etenim vt hortulanus hortum suum sæpe visitat, vt arborum poma videat: sic Christus Saluator noster tùm Ecclesiam suam, tùm mentem piam inuifere dignatur. Atqui, vt vt humilium

Rom. 13.

S. Grego.

Psal. 120.

Collatio.

ama.

amator Christus est, idè nō montis sed conuallis poma videre cupit. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilè, & quietum, & tremeatè verba mea: Et in Psalmo habetur: Excelsus Dñs, & humilia respicit, & alta à lōgè cognoscit. Vineæ florentes filij recenter credètes sunt: mala punica perfecti vo cantur, qui ex èplis suis proximos ædificant, & alios ad eadè opera patrāda excitat. Vndè dicebat Apostolus: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Itaque, sicut flores rectè dicuntur, qui denuò ad fidem veniunt, ita mala punica perfecti in sancta Ecclesia probè appellantur.

Nesciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Hebraicè. Non noui, anima mea posuit me quadrigas populi principis.

SPONSVS dixit, se descendisse in hortum, id est, in domum Israël ad inspiciendū fructus eius: nunc autem respondet sponsa: Nesciui, scilicet, te sponsum descendisse ad me in hortū. Hūc expectat, quod Saluator Hierosolymā adiens dixit: Quia si cognouisses & tu, &c. Et addit: Non relinquent in te lapidè super lapidem, eo quod non cognoueris tēpus visitationis tuæ. Anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Vbi notandū, quod Græcè habetur: Anima mea posuit me quadrigas Aminadab. Hebraicè: Anima mea posuit me quadrigas populi principis. Aminadab duæ dictiones Hebraicè sunt, quas vnum nomen alicuius hominis esse, quid amputauerunt. Sēsus est: Anima mea iniqua, & peruersa voluntas mea posuit me quadrigas populi principis: hoc est, ipsarum gētium. Nempè quia suum sponsum synagoga non nouit: negan

Psal. 118.

Matt. 13.

Nota.

V do eum

do eum, & occidendo, posuit seipsam quadrigas, & fellā, id est, subditam populi principis Romani, ipsa dicente, magno suo malo: Non habemus regem, nisi Cæsarem: idque Domino opitulante gestum est, vbi Titus & Vespasianus ciuitatem in clytam circueuntes, tandem eam profusus de molitibus, iuxta prophetiam Saluatoris nostri Christi Ihs v. Itaque seipsam redarguens synagoga ait, iuxta prophetæ vaticinium: Nolui intelligere, vt bene agerem, obediendo Euangelio. Et Apostolus ait: Misericordiam consequutus sum, quoniam ignorans feci in incredulitate. Hæc sanè ignorantia potissima causa fuiturbationis, quam iuste patiebatur. Vnde inquit: *Anima mea conturbauit me, &c.* Planè affectus prauus ordinem peruertit, & mentē penitus turbat. Imò iuuenes idoneos dixit Philosophus, qui doctrinam moralem audirent, eo quod perturbationes sequantur.

Si autem *Aminadab* nomen sit patris Naason, vt quidā aiunt, tunc sensus erit: Hanc ob causam non credidi Euangelio, quia considerans tot curus & quadrigas priscorum patrum, qui tot reges superarunt, vt terrā sanctam possiderent, in fastū superbię eleuata, nolui Christo in humilitate nouam legē nuncianti auditum præbere. Sāctus Gregorius, *Aminadab* populum spontaneum significari asserit. Ideo ait. *Nesciui, anima mea conturbauit me, &c.* id est: Tot virtutes in sancta Ecclesia fieri vidēs, quare in tanto tēpore non percepi? quare incredula persisti? cur tā diu per infidelitatem meam in tenebris ignorantie remansi? Sed propter quadrigas *Aminadab* conturbatur, quia quādoque per prædicationem Christi ad fidē suscipiendā excitatur. *Aminadab* spontaneus populus interpretatur. Et benè proculdubio Christus ille à patre spontaneus populus dicitur: quia cum spontanea charitate ad populū sal-

uatur

nandū descendit, & vt nos à morte eleuaret, pia voluntate, & benigna gratia mortē in cruce suscepit. Vnde benè ad patrē ait: Volūtariē sacrificabo tibi. Et rursus: Nō mea voluntas, sed tua fiat. Propter quadrigas *Aminadab* ergo synagoga conturbatur, quia quādo quatuor Christi euāgelia in mūdo currētia in cordibus hominū per fidē contēplatur, mox in tenebris suæ infidelitatis cōfunditur, & ab orta confusione salubri ad poenitentiam cōmouetur.

Math. 26.

Reuertere, reuertere *Sullamitis*, reuertere, reuertere, vt intueamur te.

VOX Ecclesiæ ad synagogā insonat, vehementer cupiens, eā ad Christum venire, eiq; corde sincero credere. Aduertendum, quod non *Sunamitis*, sed *Sullamitis* dicēdum est: nam Græcè & Hebraicè sic scribitur: imperitia autem scriptorū litera. L. mutata est in. N. Interpretatur pacifica: nam deducitur à *Salem* ciuitate metropoli Israël. *Salem* verò pax interpretatur. Enimvero quod in psalmo legimus: Factus est in pace locus eius, in Hebræo sic habetur: Factus est in *Salem* locus eius. Atqui *Salem* illa metropolis in regno Israël, nostram ciuitatem Romam adumbrabat: quippe quæ omnium Ecclesiarū caput est, & catholica, id est, vniuersalis in toto orbe vocatur. De qua Dominus ad Petrum: Super hanc petram *Salem* edificabo Ecclesiam meam. Hinc palam est, quā falsō hæretici comminiscuntur, & consingunt, tot esse Ecclesias, quot oppida, & ciuitates in mundo: tot etiam fore summos Pontifices, quot sacerdotes. Verū vna est principalis Romana Ecclesia, vnusque precipuus atque summus Pontifex, beati Petri vices habens. Alio qui non tantopere Saluator noster soli Petro clauces spopondisset,

psal. 76.

Math. 16.

Iodan. 22.

V 2

& cæte.

psal. 35.
I. Tim. 1.

S. Grego.

Iod. 2.2.

Apoc. 2.2.

& cæteris Apostolis præsentibus tam obnixè eidem ones suas commendasset. Veruntamen illorum commenta relinquamus, quibus cõminatio illa stupenda instat: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super eũ plagas scriptas in libro hoc: Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ huius, auferet Deus partẽ eius de libro vitæ. Hactenus vndè Sullamitis dicatur, & quomodo pacifica, vel pacè habens interpretatur vidimus.

Luc. 11.

Quorsum verò quater repetatur, *reuertere* indagare lubet. Nèpè quia in captiuitate vltima, quã in vltionem sui sceleris patiuntur, quod nimitũ Mesiã verũ crucifigendo patrarũt, per quatuor mũdi partes diuisi sunt Iudæi. Hoc Dñs eis prædixit, vt poenitentiam agentes conuerterẽtur: Erit pressura magna, & ira populo huic: & cadent in ore gladij, & captiui in omnes gentes. Ad reuocandũ ergo à captiuitate hac miserãda ad vnitatẽ catholicæ fidei, quater clamat sancta Ecclesia dicẽs: *reuertere*. Equidẽ Euãgeliũ ante seculi cõsumationẽ, in toto orbe, sicuti Christus Iesvs præmonuit, & vbi intrauerit plenitudo Gentiũ, Iudei ex omnibus mundi partibus cõgregabuntur ad vnitatẽ Ecclesiæ: adiicienturq; quotquot prædestinati sunt ad vitã in credentiũ numerum. Ad id itatim causam vocationis, *re inuocamur te*. Alludit illi sententiæ: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et iterũ: In quacunq; hora in gemuerit peccator, omniũ iniquitatũ, quas operatus est, nõ recordabor amplius. Si verò quis legat nõ quater, sed ter, *reuertere*, vt in originali Græco extat, poterit benè accommodari ad fidẽ sanctæ Trinitatis: perindè atq; illud: Veni de Libano spõsa, veni de Libano, veni & coronaberis. Nihilominus prima expositio magis consonat literæ.

Ecc. 18.

S. Grego.

Beatus Gregorius super Cantica Sullamitem, idest, captiuam significari asserit. Vndè inquit: Sullamitis, captiua

captiua interpretatur. Hæc, vt reuertatur, vocatur, quia synagoga in sine mũdi fides ab Ecclesia affertur, vt dignitatẽ pristinam accipiat, quæ sub infidelitatis iugo à demonibus captiuatur. Et rectè quater vt reuarratur dicitur, quo Iudæi per quatuor mundi partes dispersi, ad agnitionem fidei sanctæ currant. Par est, vt synagoga conuersa omnibus ostendat, quantum malum fecit, Christum verum Mesiã crucifigendo. Sed protinus dum Ecclesia fidem synagoga intueri appetit, sponsus congratulando quasi interrogans, respondet, & dicit.

CAPVT SEPTIMVM

CANTICORVM

Vid videtis in Sullamite, nisi choros castrorum? Græcè sic: Quid videbitis in Sullamitide qua vadit, vt herba castrorum? Hebraicè: Quid videbitis in bassulamith, sicut choros castrorum?

Æ C profectò, ad baptismatis sacramentum pertinere arbitror, quæ de Sullamitide narratur. Nam quod vti castrorum chorivente dicitur, vel incedere, ad sanctorum multitudinem, & electorum numerum referri credimus. Quiquidem vti Dei Angeli ad fidem Christi Iesvs per Euangelium ve-

Gen. 32. ritatis illuminati perueniunt ad baptismum. Hinc Iacob Angelis occurrens exclamauit: Castra Dei sunt hæc. Est ergo uerbum istud commendaticium sponsæ Sullamitis, uel Sullamitidis, sub conditione tamen, si iuxta uocantis inuitationem reuertatur ad suam uirum priorem. Dicat quo toto corde: Reuertar ad uirum meum priorem, quia melius erat mihi tunc, quam nunc. Perinde dicat sponsus: si uelit mihi uocanti acquiescere ista Sullamitis, & ab errore suæ cæcitatatis ad me reuerti, quanquam dispersa est in gentibus, & despectui habetur, quasi errans, & uagabunda, iterum coadunabitur, & in unitate Ecclesiæ catholice congregabitur: & tunc fiet aspectu pulchra, & hostibus suis formidabilis, ac si esset chorus, uel exercitus castrorum, in magna unitate & cõcordia spiritali pulchre disposita. Potuissimus in plurali numero legere, sicut in Græca & Hebraica editione habetur: ita ut sponsus generaliter ad suos comites dicat: Quid uidebitis in Sullamite, nisi choros castrorum? Mirabile est, quod chori ad triumphum & delicias pertinent, castra uero ad laborem & pugnam attinent. Et sic uidetur, quod duo contraria hinc iungantur. Planè, qui ad ueritatem conuertuntur, errore suo spreto, post conuersionem, quasi chori iubilantes apparent, & ceu castra simul uidentur: nimirum ut chori ouâtes, cum Regali citharedo decantant: In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati: tunc repletum est gaudium nostrum, & lingua nostra exultatione. Ceterum castra sint oportet, certò scientes, quoniam militia est uita hominis super terram, teste Iob. Ideò satanas ut leo rugit, diu nocturne circuens, & quærens quem deuoret. Quam ob causam nos uigilare, & orare, ineffabile decet, quemadmodum probè Petrus fideles omnes hortatur. Huc pertinet, quod di-

uus

*Nota.**Psal. 123.**Iob. 7.**3. Grego.*

uus Gregorius ait: Castra quippe militantium sunt. Castra ergo in Sullamite uidebuntur, quia pro fide, quã modo impugnat contra infideles robuste, alias contra perfidos praliabitur. Sed quia hoc per sanctam Ecclesiam fiet, ut synagoga conuertatur, quia sermonibus & exortationibus prædicatorum tandem reuertetur ad fidem: idè iuste ad laudem sponsæ sponsus se conuertit, dicens.

Quam pulchri sunt gressus tui in calciametis filia principis! Sic ferè in omnibus tribus linguis.

FILIAM principis uocat synagogam conuersam ad fidem Messie totius mundi redemptoris: quia filia fuit magni principis, puta Abrahæ. Sensus est: o quam pulchri fuerunt gressus tui hæcenus in calciametis! id est, pedestri calciametis fuerunt accincti ad ambulandum, & iter agendum, & si laboriosum propter me. Et filiam principis eam appellat, ut ingenuitatem suam agnoscens in uirtutibus crescat. Virtus siquidè (ut uulgo dicitur) laudata crescit. Quod autem Abrahã princeps uocetur, sacra contè statur scriptura. Filij Gethi dixerunt ei: audi nos Domine, princeps Dei es apud nos, in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum. Mirabile dictu, non sat fuit sponso capite quarto laudare sponsæ pulchritudinem, ubi dixit: Quam pulchra es amica mea! oculi tui columbarum &c. nisi eam laudet de infimis membris: quò ostendat in Ecclesia nullam esse maculam, sed totam esse decoram, ex qua uique parte spectetur. Itaq; à pedibus exorsus ait: Quam pulchri sunt gressus tui! Nepe filiam principis iure eam uocat, ut nunc attingimus, quia filia Abrahæ. Sed altius repetentes hunc titulum, rectè filia principis Ecclesiæ uocatur, quia

*Gen. 23.**Canti. 4.*

V 4

per

Apoc. 3.

per adoptionē filia Christi efficitur in baptismo. Et idē Rex regum, & Dominus dominantium in Apocalypsi, Christus vocatur: imō in psalmo regina benè merito nūcupatur, quippe quæ à dextris sponsi sui astat. Cæterum calciamenta vel legis præcepta sunt, vel patrum antiquorum egregia exēpla. Hisce calciamentis affectiones, quæ, ni fallor, pedes animæ sunt, tum à luto peccati, tum etiā à spinis, quibus mundus plenus est, defenduntur. Cū ergo Ecclesia iter suum agat, non declinans ad dexteram nec ad sinistram, immaculatis pedibus regiam viam gradiens, benè laudatur à sponso dicente: *Quam pulchri sunt gressus tui!*

Hinc pulchrè sanctus Gregorius dixit: Filia principis sancta Ecclesia dicitur, quia prædicatione in vitam novā regeneratur, & quia per diuinitatis potentiam omni creaturæ, quam condidit præcipitur. Quid autem sunt calciamenta Ecclesiæ, nisi exempla præcedentium patrum, quibus in via mundi huius munitur? Sic per omnes tribulationes, quæ exurgunt, confidenter calciata gradiatur, Vndè Paulus dicit: Calciati pedes in præparatione Evangelij pacis. Calciamenta quippe de mortuis animalibus fiunt: & nos pedes spiritualiter calciamus, quando à patribus sanctis, carne mortuis, exempla illustria sumimus: vt ad eorum similitudinem tentationes expugnemus. Potest etiam intelligi, quod Ecclesia calciatur, quando in prædicatione sua, ad perferenda mala, morte Christi munitur. Quo pertinet illud Petri: Christo in carne passio, yose ad eam cogitatione armamini. Et eodē artinet, quod Apostolus dixit: Recogitate cum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne faigemini animis vestris deficientes. Equidem singula annotata sunt digna: nos verò progrediamur. Pulchri ergo

*Nota.**Eph. 6.**1. Petri. 4.**Hebr. 12.*

ergo sunt sponsæ gressus calciatæ, quæ filia est principis: quia coram diuinis oculis placet officium cuiuslibet electi, secundum exempla patrum præcedentium. Sicut scribitur *Deut. 32.* Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, maior est, & dicent tibi.

Iuncturæ feminum tuorum, sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigēs poculis. Hebraicè. Vertebra femorum tuorum, sicut pretiosa, opus manuum artificis. Græcè. Numeri femorum tuorum, &c.

VT paripare ferret sponsus, nunclaudat sponsam de omnibus suis membris: quoniam ipsa eodem modo suum laudauit sponsum. Vbi maximè notandum, quod sponsa sui sponsi pulchritudinem commendans, à capite cœpit vsque ad pedes. At contra sponsus collaudans speciem sponsæ, à pedibus exordium sumens, ad caput vsque ascendit. Ratio, quia intentio sponsæ erat, deducere sponsum de summo cælo ad se: intentio verò sponsi erat, ab ima terra exaltare sponsam vsque ad cælos. Cæterum comparando iuncturas feminum, vel femorum sponsæ rebus pretiosis, latenter laudat summam eius honestatem. Sanè res pretiosæ semper coopertæ, & velatæ tenentur, ob earum excellentiam. Item laudat eam ab eorum artifice, qui est ipse Deus. Vndè ait: *quæ fabricata sunt manu artificis:* id est, qui est summus artifex Deus, hanc Ecclesiam fabrefecit, & decorauit. Sanè Spiritus sanctus, qui in libro sapientiæ artifex omnium vocatur, ipse callitatis, & pudicitie, & virginitatis ornamentis honestare eam dignatus

Nota.

Gen. 24.
gnatus est. In cuius typo Eliezer monilia aurea dedit Rebecæ, iuxta fontem stanti. Nec non rex Assuerus Heiter sponsæ suæ, aliàs pauperi, ornamentis pretiosis vestiuit ornauitque.

Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Hebraicè. *Crater luna:* id est, persimilis est crateri lunari, ad similitudinem lunæ plenæ. Perindè dicat, fecundus est vti luna plena. Profectò sancta Ecclesia nullò vnquam tempore sterilis esse potest, quin & fecunditate & prole sanctorum abundat, abundabitque, quandiu mundus stabit. Vel crater abundans poculis, cui vmbilicus Ecclesiæ comparatur, abundantia doctrinæ salutaris est. Enimuerò sub vmbilico matris infans fouetur, ac nutritur: & sic fideles in Ecclesia doctrina sancta fouentur, & magis atque magis piorum animæ vegetantur. Et quia salutatis doctrina fieri non potest, vt deficiat, Spiritu sancto suggerente, & in ore concionatorum Evangelij loquente, optimè dictum est: nunquam indiget poculis. Vndè sanctus Gregorius inquit: Manu fabricata artificis monilia dicuntur, quia per opera Christi prædicatores pulchri & vtilis efficiuntur. Vmbilicus etiam prædicatorum cratera est, qui benè crater esse dicuntur; quia per eos populus eruditur, vino spiritali ipsorum officio inebriatur. Qui benè crater tornatilis ordo prædicatorum nuncupatur; quoniã iuxta mores vniuersos hominũ necessè est, vt lingua prædicatoris voluatur. Qui poculis nõ indiget: quia quod aliis præponit, necesse est, vt abundantiùs bibat, & plenius, quod aliis largitur, ipse cõtineat. Huc atinet, quod Saluator dixit: Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Alij de sacerdotibus hoc intelligunt, quos maximè oportet fore mundos, & apprime eruditos. Sicut in Malachia scriptum est:

Malach. 2.
est: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem de ore eius exquirent, quia Angelus Domini exercituum est. Quàm horreat Dominus ignorantiam & ruditatem perspicuum est, vbi ait: Quia tu repulisti scientiam, ego repellã te ne sacerdotio fungaris mihi. Quã ob causam in lege Deus optimus asinum sacrificio suo animal, im-mundum esse declarauit. Orabat quidẽ obnixè Rex sanctus Dauid, & dicebat: Sacerdotes tui induantur iustitiam, & sancti tui exultent: nosque id ipsum suppliciter precari debemus.

Venter tuus aceruus tritici vallatus liliis.
Sic in Græco, & Latino. In Hebræo verò ita: *Venter tuus aceruus tritici, circumseptus violis.*

Joan. 6.
OPTIMA quidem comparatio hæc est. Nam ex aceruo fasciũ tritici fit panis, quo vel maximè ad vitæ præsentis victum omnes indigemus. Sic ex ventre sponsæ ortus est cælestis ille panis, qui panis vitæ iure appellatur, quem qui dignè ederit, viuet in æternum. Lilia, seu violæ, quæ circumunt Ecclesiam, sancti sunt, qui ex aluo sponsæ nati fuere, nascunturque. Etenim vt flores benè olent, vt suapte natura fragrantiam præ se ferunt: ad eundem modũ sancti, mirũ odorem emittunt, egregia opera patrãtes. Sicut thus ardens in igne, de vno quoque iusto dictũ est. Et Apostolus ait: Bonus odor Christi sumus in omni loco: hoc est, paciẽtia, humilitas, & charitas nostra Christum IESVM indicãt, vbi cunq; sumus: ita vt quibusdam sumus odor vitæ in vitã. Sed vndè hic aceruus tritici prodierit, altiùs perscrutemur oportet. Nempè ex illo benedictio

*S. Grego.**Matth. 5.*

Ioh. 12.

nedicto grano, quod cecidit in terram & mortuum, multum attulit fructum, acerus hic ortus est. Hinc tot Apostoli, Martyres, Confessores, & Virgines exierunt. Alioquin si Christus in cruce pro mundi salute obiret, ipse solus maneret, veluti ore suo benedicto ipse protestatus est. Ceterum sicut multa grana aceruum tritici efficiunt, ita fidelium multitudo & Ecclesia copulatur. Vnus atque idem fide Christi populus, & communionem vnus baptismatis colligitur. Sic est omnia in omnibus vnus Deus, & pater omnium. Sed hic liliis constipari, & sepiri debet, odoratissimis, & frugiferis virtutum actionibus, castissimisque colloquiis exerceri: vt vnicuique detur secundum opera sua merces: sicut scriptum est. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis operum eius. Confirmat hanc sententiam diuus Gregorius, inquit. Per ventrem populi latitudo designatur, qui bene sicut acerus tritici liliis vallatur: quia dum operibus sanctis intendens in caeleste horreum preparatur, exemplis sanctorum, vt perseueret, vndique munitur. De quibus iterum dicitur.

Prouer. 31.

Duo vbera tua, sicut duo hinnuli capreae gemelli. Sic in omnibus tribus linguis

DVO testamenta, vetus scilicet, & nouum, velut duo vbera sunt, ex quibus lac suaue dimanat, quo omnes fideles alimur, & saginamur. Sed quia in capite quarto de iis vberibus iam tractauimus, sat sit expositionem sancti Gregorij enarrare. Duo vbera sponsae autem, duo populi sunt: quia dum amore fraterno semper viuunt, se inuicem lacte pietatis in charitate nutriunt. Qui bene duo hinnuli capreae gemelli nominantur, in spe eternitatis intendentes, quasi in montibus concordantes pascuntur,

S. Grego.

tur: dum per praedicationem in fide geniti factis scripturis nutriuntur. De quibus iterum dicitur.

Collum tuum, sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinae in Hesebon, quae sunt in porta filiae multitudinis.

COMMENDAT collum sponsae tum a candore, tum etiam a fortitudine. A candore, cum dicit eam eburneam per nimiam eius sanctitatem & innocentiam: a fortitudine, vbi turri ipsam comparat. Vnde liquido comprehenditur, sponsa adeo fortis esse, vt nullis infidelium, haeticorum vè persecutionibus scetatur, neque deprimetur. *Oculi tui*, id est, prophetae, per quos tanquam per oculos vides futura, qui primo fuerunt in Hesebon ciuitate Israel, quam acceperunt Hebraei de manibus Seon regis Amorreii, vt in Numeris memoriae proditum est. Inibi prophetas tanquam fontes fuisse, effundentes multam aquam doctrinae sanctae. Intelligit etiam per oculos, qui erant in Hesebon tanquam fontes, duos maximos prophetas Spiritu Dei afflatos, qui se contulerunt ad nunciandum Christum IESUM, & hoc in porta filiae multitudinis, hoc est, ad populosam, & magnam ciuitatem metropolim Gentium, urbem Romam. Sunt etiam in sancta Ecclesia praedicatores, sicut turris eburnea, quia excelsi propter contemplationem: fortes ob sanctorum operum exercitationem: pretiosi per diuinam sapientiam, vt diuus Gregorius ait. Et idem de illis Saluator noster ait. Vos estis lux mundi. Sanè vt lumina corporis oculi, ita praedicatores mundum illuminant, tenebras viciorum virtute verbi Dei depellunt, atque caelestis vitae iter velut digito ostendunt. Nempè vt Deus optimus primo lucem creauit, dicens:

Neta.

Num. 27.

Matt. 5.

Fiat

Gen. i.

Fiat lux, & facta est lux: sic ante quā miracula patraret, aut sacrū Euangelium ore suo sacro prædicaret, iuxta mare Galileæ Petrū, & Andream, Ioannē & Iacobū accersuit. Venite post me (inquit) & faciā vos fieri piscatores hominū. Idq; de oculis afferendū reor. Equidē piscinā ex vna parte aquā recipiunt, & subindē ex alia effundunt. Ad eū dem modū doctores Ecclesię & prædicatores dogmata, quæ à Christo suscipiūt, populo impertiunt. Vndē Saluator noster cōcionatores suos exortans dixit: Gratis accepi stis, gratis date. Et iterā: **Q**uod vobis dico in abscondito, prædicate super tecta, id est, omnibus palā ea narrate. Hinc stupefactus Paulus aiebat: Si nō euangelizauero, vē mihi est. Timēda valde ea sententia est: **Q**ui abscondit frumēta panis, maledicetur in populis. Rursus: sacerdotes, qui peccata populi comedūt, oculi sunt in Ecclesia; ij sanē precari & ingemiscere debent ante Deū, ne, vt ius est, populum percutiat: Vt Moses in mōte Sina oratione Deū placauit pro scelere quod comisit, vitulū adorans. Mira res placatus est Dūs ne deleret populū ingrātū: Iterum Aarō arripiens thuribulū incēsum posuit, & flāma Hebræos deuorans cessauit. Vndē Ioēl Propheta inquit: Inter vestibulū & altare plorabunt sacerdotes dicentes: parce Dñe, parce populo tuo, & ne des hereditatem tuam gentibus. *In porta multitudinis* sunt, qui in fide stant, per quam Ecclesię multitu dinem ad cælestia introducunt, vt pulchrē asserit sanctus Gregorius.

*Mat. 10.**Prouer. 10.**Exo. 32.**Ioc. 2.*

Nasus tuus, sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Hebraicè: *Nasus tuus, sicut turris Libani spectans facies Damasci* Græcè ferè idem.

ECCE

ECCE quā seipos decipiant, qui falsò hæc Cantica Salomonis ascribant filiæ Pharaonis, quam ipse duxerat magno suo malo. Dubio procul ad deformitatē spōsæ spectare videtur, quicquid de vmbilico, collo, oculis, & de naso dictū est. **Q**uoniam mulier pulchra nasum instar turris excelsę, habuit? Ergo hæc omnia ad spiritalē sensum nos mittunt, alioquin risu digna forent. Et notandū, quòd in naso discretionis iudicium signatur. Etenim per odorem de iis, quæ longē sunt, iudicamus. Vndē nihil nasi eos habere dicimus, qui rudes sunt, & malè iudicant, Et quia sancta Ecclesia non caret iudicio & discretionē, imò iudicium habet exactum cū rigida discretionē, ita vt nullatenus pro veritate falsitas, pro virtute vitium possit obtrudi, quin statim vel à lōge percipiat fraudem & fallaciam, sit mendacium quouis colore depictum: solo nihilominus olfactu facillimè discernit inter mundū, & immundum. At contrā iniquorum & hæreticorum synagoga nasum non habet: eam ob rem pro auro amplexatur stercora. **C**ōtra quos inuohitur Propheta dicēs: *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucē, & lucē tenebras.* En quā cæcitiāt miser, qui cū oculos habeant, haud videre queūt. **Q**uid plura? vt turris alta quam extruxit Salomon in mōte Libano, ira nasus Ecclesię est. Vt enim ex illa turri insidias latrunculorum Syriæ exploratores contemplantur: ita sancta Ecclesia demonum & hæreticorum technas intuetur: adeò vt nec portæ inferi quicquam valeant aduersus eā. Exploratoris vigilantissimi verba iam audiamus. Vt non circūueniamur à satana (ait) non enim ignoramus astutias eius. Itaque per Damascum ciuitatem metropolim Syriæ, antiquo & obstinato odio Indæ semper aduersantem, satanæ regnum intelligimus: qui diu noctūque

*Nota.**Esai 3.**Mat. 23.*

sats.

I. Pet. 5.

farelites suos mittit, in fidijs parat, trucidare cupiens piorum animas. Ideò Petrus clamat: Sobrii estote, & vigilate, quia aduersarius vester, tanquam leo rugiens, circuit quarens quem deuoret, cui resistite fortes in fide, hoc est in fide viua.

S. Grego.

Cæterum per nasum Ecclesiæ sanctus Gregorius prædicatores intelligit: ait enim: In naso odoris discretio habetur. Per nasum igitur discretio prædicatorum designatur: quia per eos virtutum odores, & vitiorum foetores demonstrantur. Sed nasus sicut turris Libani existit: quia dum semel prædicatores aqua baptismatis lauantur, & quotidie lachrymis à peccatis, quæ contra Deum commiserunt, dealbatur, digni sunt, vt ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigantur. Atqui turris contra Damascum respicit: quia peccatoribus semper sanctus quilibet prædicator contradicit. Damascus quippe sanguineus interpretatur: & peccatrici genti dicitur: Manus vestrae plenæ sunt sanguine.

Esai. 63.

Caput tuum, vt Carmelus: & coma capitis tui sicut purpura regis, iuncta canalibus. Hebraicè. Caput tuum super te, sicut Carmelus: & coma capitis tui sicut purpura, rex ligatus cum canalibus.

Eph. 4.

CARMELVS mons altissimus in terra Israël est, per quem Christus IESVS intelligitur: qui, in monte altissimo calorum sedens ad dexteram Patris, caput est Ecclesiæ. Iuxta illud Pauli: Ipsum dedit caput Ecclesiæ, Pater, vt potestate gratuita dignatione, filium suum misisset in mundum, vt caput foret Ecclesiæ sanctæ. Mira res: Salua

Saluator noster adhuc in terra contractis quatuor regnis gentium, circuit in montem magnum, & replebit omnem terram: sicut Danielis prophetia testatur. Ipse namque lapis est abscessus sine manibus virtute Spiritus sancti in aluo, almæ virginis genitus: qui vbi statuat percussit, mundique potentiam prostravit, factus est mons magnus. Itaque mirificè temporibus nostris fides amplificata est apud Indos, vbi, Christo IESV cooperante, tanquam nouus mundus apparuit. Est etiam secundarium caput Ecclesiæ, quod suo loco Christus salus nostra vniuerso orbi suo præfecit, vniuersalem ei tradens & plenariam potestatem, ligandi atque soluendi, super vniuersam Ecclesiã. Is, propter suam eminentiã, Papa appellatur, id est, pater patrum meruit ab Ecclesia nominari. Voluit, & rectè voluit, Christus abscedens non modò ipse caput inuisibile Ecclesiæ remanere, sed etiã aliud visibile caput suo loco ei assignare, ne quasi accephala posset ab hostibus irrideri. Itaque Petro primatũ dedit, quãdo post resurrectionem Dominus ei oues suas tam seriò commẽdauit. Et post eum alij Summi Pontifices locum eius obtinuerunt. Per quos Petri nauicula inter procellas turbulentis seculi existit gubernata, & summi numinis virtute conseruata. Vt palam appareat, verum esse sermonem Saluatoris. Porta inferi non praualebunt aduersus eam: & iterum: Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Quod verbũ neutiquã ad illam singularem personam pertinet, sed ad Petrũ, & vniuersos posteros illius successores: quippe qui secundũ canonicam electionem, ad hanc pastorem curam fuerint assumpti. Poterit locus hic de vtroque capite exponi: nam vtrumque monti Carmelo valdè excelsis, & ameno rectè comparatur. Equidem Christus in scriptura sancta sæpè mons dicitur, Erit mons Domini supra verticem

Daniel. 2.

Summi Pontificis.

I. Pet. 2.

Matt. 16.

*Esai. 2.
Psal. 67.*

ticem montium (dixit Esaias) & ad eum venient omnes gentes. Et regalis Propheta: Mons coagulatus, mons pinguis, mons in quo beneplacium est Deo habitare in eo. In hoc mōte amenissimo ac fertilissimo, magna cum voluptate pascuntur oves, id est, fidelium populi.

Nota.

Nec desunt, qui per Carmelū, non montem, sed colrē puniceum intelligant: iuxta illud Paralipomenō: Carmel cū purpura. At doctores omnes de monte Carmelo hoc intelligūt. Vndē sanctus Gregorius ait: Caput est Ecclesiæ Christus, qui benē, vt Carmelus dicitur: quia ipse per passionē, quā sustinuit, ad gloriā Patris est exaltatus. In Carmelo quippe Helias orās, obtinuit pluuiam: & nos in Carmelo orātes, pluuiam impetremus: quoniā in Christi sū credentes, Christi sū desideramus, & à patre irrigationē gratiæ suscipimus, quā rogamus. Moraliter: caput sponsę mēs vocatur: quia sicut à capite mēbra, sic à mēte omnes cogitatus nostri disponūtur. Carmelus autem scientia circuncisionis interpretatur. Caput sponsę, vt Carmelus est: quia quælibet mēs sancta nouit, qualiter dignē circuncidatur. Nouit, quia nihil est, quicquid in corpore agitur, si mens immūda fuerit, quæ tēplum Christi efficitur, & ab ipso inhabitatur. Et quia pharisęi perperam agebant, idēo sanctus Stephanus illis dicebat: Dura ceruice, & incircuncisi cordibus & auribus, semper resistitis Spiritui sancto.

Moraliter.

Coma capitis tui, vt purpura regis &c. Aduertendū, quod Hebræa dictio, *dalad*, comam & pauperiem significat. Eam ob causam Hebræi per comam purpuream, pauperes intellexerunt, qui sunt vt purpura, id est, coloris puniceei, vel purpurei per magnam charitatem. Quod restē dictum est, quia per comam sponsę Apostoli significātur: ij sanē paupertatis amantissimi merito purpurei, & charitate flammigeri dicuntur: quando quidem amore Chri-

sti suc-

si successi vitam pro Christo exposuerunt. Idēq; de Martyribus dicendū, nemo est qui ambigat, Sunt vtq; comæ Ecclesiæ valdē eā decorantes. Alij de Angelis hoc exponunt: quiq; vt capilli adhærent Christo Ecclesiæ capiti, eumq; circumstant, vt capilli circundāt & ornāt caput. Sic in deserto, Salvatore famescēte, statim accesserunt & ei ministrauerūt, Matthæo testante, Quid plura! Cū ad iudicandū venerit, omnes angeli cū eo apparebunt: sic Dñs ipse pollicetur. Sunt etiam velut comæ capitis Ecclesiæ, quod est Christus, omnes fideles, qui ab eo pendent, & à quo veluti capilli virtutem suam sortiuntur. Quiq; sicut purpura regis iuncta canalibus fore dicuntur, ob purpureā & ardentē charitatem. Purpura canalibus iuncta, & recēter tincta plus splendet: & huic similes sunt sancti viri in Ecclesia. Vel canales Christi vulnera sunt, quibus mentes piæ indefessē inhærent, profundē ea contēplantes. Quod verō Hebraicē habetur, *Rex ligatus canalibus*, vel de mādatis Dei intelligendum est, nam ipse amore suis præceptis adhæret, vt fusiūs mercedem largiatur ea obseruantibus: vel canales sunt sacramenta, per quæ abūndantia gratiæ in mētes nostras fluit: quibus rex æternus Christus alligatus est, ob suā ineffabilem pietatē. Annotatu dignum est, quōd editio quēdā habet: *Vt purpura iuncta canalibus*. Verū hoc plus est, quā si iuncta sit canalibus. Cæterū sanctus Gregorius comas hasce asserit esse cogitationes sanctas: quippe quę animā ornant, atq; decorāt valdē. Comę quidē capitis (ait) sunt cogitationes mētis, quæ in canalibus ligātur: quia in scripturis diuinis, ne inutiliter fluāt, ligantur. Et dū in cogitationibus sanctę mētis gratia calcis suscipitur, & totā animā in cęleste ornāmētum cōponit, tūc tota animā in vitā æternam inardescit, & ad æternū sponsum etiam per sanguinē martyrij pergere cupit.

*Matth. 62**Nota.
S. Grego.*

Nōne de Ecclesia Paulus asserit: quōd Christus tradēs semetipsum pro ea, & exhibuit sibi illam, non habentē maculā nec rugam? imō de omnibus fidelibus scriptū est: *Viuo ego, quia iis omnibus velut ornāmto vestieris. Sic ergo tincta, sic pulchra, sic purpurea facta sponsa, gaudēs sponso loquitur, dicens.*

Quām pulchra es, & quām decora charissima, in deliciis! Hebraicè. *Quām pulchra es, & quām dulcis dilecta in deliciis!*

SENSVS est, postea quā ligatus fuero pro te in crucis mei cruor sacer defluet, efficieris per mea vulnera redempta, & valde pulchra in deliciis. Hoc est, digna eris & decora, qua ego inter omnes delicias meas fruor. Volens ergo sponsus cōcludere canticū laudatoriū, post omnia adiungit: *Quām pulchra es, & quā decora:* sic ipsa encomia sponsi sui conclusit: & totus desiderabilis. *Quandoquidē* geminatio hæc claudis, tūm ad externam, tūm verò ad internam pulchritudinem sponsæ referri potest: vel ad maiorem asseuerationem non incommode refertur. Nec abs redictum est *in deliciis*, quūm alibi sponsus dicat: *Deliciae meae cum filiis hominum.* Sanctus Gregorius de dulcedine & mira sitauitate, qua anima pia fruitur, hoc exponit: in Psalmo scriptū est: *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones tuas.* Notandum, ait Gregorius, quōd charissima est in deliciis sponsa: quia ad charitatē & ad familiaritatē Christi nō peruenit, qui quis scripturæ sanctæ deliciis abūdare nō contendit. Indē enim dicitur: *Omni habētū dabitur: & abūdabit, ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* His enim deliciis, qui abūdant, reficitur, his refectus assidue ad maiora percipienda

piēda preparatur. Huc pertinet illud Psalmographi: *Beatus populus qui scit iubilationem, id est, qui scit iubilare in Deo.* Quid quōd mens iubilo hoc rapta tacere non potest, quo minūs alios allectare enitatur, vt has delicias caelestes saltim delibare studeat. *Gustate & videte* (ait David) quoniam suauis est Dominus. Imō memoriam abundantiae suauitatis Dei eructabunt, & iustitia illius exultabunt. *Onimis foelix, qui quoti die hæc delicias degustat, & memoriam abundantiae suauitatis Dei eructat, tūm Deum optimum laudando, tūm verba ardentia proferēdo, quibus alios ad Christi lvs v amorem accendat.*

Statura tua assimolata est palma, & vbera tua botris. Sic in omnibus tribus linguis, nisi quōd in Hebræo habetur, *Ista statura tua.*

PALMA nimirum arbor frugifera est, & rectitudinē mirabilem habet. Huic comparatur sponsa ob rectitudinem antiquorum patrum, quiq; & frugiferi fuerūt, summi numinis mandata opere adimplentes. Hinc regalis Propheta dicebat: *In mādatis tuis exercebor.* Et iterū: *Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion.* Vel ideò palmæ comparatur propter spiritalem rectitudinē & constantiam quam habet, per fidem, spem, & charitatem: iis virtutibus stabilita frangi aut incuruati nullo pondere tribulationum potest. Quin quo magis vexatur, eo magis crescit, & in sublimē ascendit: vt de arca Noë legimus diluuij pro cellis tumentibus. Vndē pulchrè Apostolus ait: *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, & spes in Deo nullatenus confundit.* Nōne populus Dei in Aegypto quanto magis labo-

Esa. 49.

Mos.

Sapient. 8.

Esa. 36.

Psal. 66.

Psal. 110.

Psal. 118.

Rom. 5.

Ezo. 5.

ribus grauabatur, magis augebatur? Vtinam calamitatū commodum agnosceremus: ni fallor, ignorantia nostra in causa est, ne cum Iob obnixè precemur. Domine hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore non parcas. Cæterum vbera sp̄sæ similia sunt botris, seu racemis palmarum, in quibus fructus satis suaues pendent. Tabulæ quidem legistanquam duo vbera erant, ex quibus lac scientiæ & sapientiæ profluebat. Sunt etiam duo vbera Ecclesiæ doctrina Saluatoris, & salutaris gratia, in illis vberibus fideles lactantur, & abundè pascuntur.

S. Grego.

Palma decenter anima sancta comparatur: nam dum hæc arbor crescit, deorsum stringitur, & sursum dilatatur: sic pia anima ab imis ad minima incipit, & paulatim ad maiora crescendo vsque ad plenitudinem perfectæ charitatis peruenit. Nemo sanè repente fit summus; nec abs re in Psalmo Spiritus sanctus dixit: Iustus vt palma florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. Et alibi de quouis iusto dictum est: Erat tranqua lignū, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructū dabit in tempore suo, & foliū eius non defluet. Hæc omnia peculiariter palmæ pertinent, quippe quæ vt cætere arbores frugifera fructus suos gignit, & hyemali tempore folia non amittit, virorem suum semper retinens. Ad hæc, vbera sponsæ duo præcepta charitatis existunt, quæ animam quam possident, vino cælesti inebriant, ac nutriunt. Potest tamen per palmam crux Christi intelligi: præbuit planè nobis cælestem cibum, id est, Christum I E S V M, qui in ea obiit. Cui statura sponsæ assimilatur, quia pro Christo non dubitat, quisquis Christum valde diligit, mori. De qua palma adhuc sponsus loquitur.

Iob. 6.

Psal. 92.

Psal. 1.

Cruz.

Ascen-

Ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius. Hebraicè. Dixi, ascendam in palmam, & præhendam in cimis eius.

SPONSUS, pro sua in nos ingenti charitate, pollicetur se crucem ascensurum, ibique moriturum asserit, vt amplissimos crucis fructus apprehendat, nobisque eos largiatur. Dixi, ascendam in palmam, in corde meo statui, vt in palmam ascenderem, hoc est, in crucem, de qua Sapientis: Benedictum lignum per quod fit iustitiam. Sanè per mortem crucis factus est nobis Christus iustitia, sanctificatio, & redemptio: eo quod ibi totius mundi debita Saluator noster persoluit. Verum quod antea suboscure dixerat, rex ligatus canalibus, nunc palam loquitur, vbi ad palmam ascendere pollicetur, & carpere fructus eius. O lignum benedictum, in quo salus nostra pepedit. O mirabile lignum vitæ in medio paradisi, hoc est, in sancta Ecclesia plantatum. Videre est sanè, quantopere nos amauit, qui formam serui accipiens, ignominiam crucis, tam atrocemque mortem non horruit: quo in ligno persolueret reatum, quem in ligno Adamus comisit. Hinc Paulus, omnesque sancti in crucis probro, & passionis Christi gloriantur. Absit mihi gloriari nisi in cruce Dni nostri I E S V Christi. Sanè degustauerat Apostolus per pulchros atque suaues fructus huius palmæ: ideò se se continere non valuit, quominus verba hæc proferret. Nempe in arbore crucis, tum iustitiam, tum charitatem, tum denique tolerantiam, & stupendam humilitatem, quis non inueniet. Quid plura? in hac vna arbore tentamenta omnia quilibet immania, & erumnatum tormenta sedantur, nec non & vulnera cuncta, & si lethalia foelicissimè curantur.

Sap. 14.

Cruz.

Gala. 6.

S. Grego.

Hinc sanctus Gregorius: *Dixi ascendam in palmam*. Dixit, & verè ascendit: quia sicut ante secula pro morte nostra mori disposuit, sic in fine mundi propitius & verax adimplevit. In palmam ergo ascendit, & fructus eius apprehendit, quia in cruce suspensus fructum vitæ inuenit, & nobis tribuit abundè.

Cæterum, de sancta Ecclesia verbum hoc exponitur, ipsa namque palma vitens est, in quam Christus ascendit quotidie dum eam fructificantem considerat, & sancta eius opera acceptat, tum inquam quasi fructus palmæ suæ apprehendit. Nonne sponsa paulò supra orabat: Descendat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructus pomorum suorum? Idem hîc videtur, quod dictum est. *Dixi ascendam in palmam, &c.* Nec est cõtrouersia in hoc, quod sponsa dicit: Descendat dilectus meus: ipse verò respondens ait: *Ascendam in palmam*. Equidem horti in locis humilioribus esse solent, ob humoris copiam: & quia Ecclesia hortus dicitur, rectè dictum est: Descendat dilectus in hortum suum. Nunc verò quia sponsa assimilatur palmæ, quæ valdè in sublime ascendit, se ascendere proficitur sponsus, & non descendere. Itaque secundum varias comparationes spõsæ accommodatæ, variæ de sponso sunt loquutiones.

De cruce.

Ad hæc, quotidie anima pia sæpe numero eadem verba profert, mysterium magnum crucis penitentiæ contemplans. Ait intra se summi numinis afflatu tacta: *Dixi ascendam in palmam & apprehendam fructus eius*. Ecce arbor illa magna, cuius fructus nimius, cuius altitudo tãgit cælum, imò aperit cælum, referans paradisum sanctis. Rami illius implent terram, in quibus volucres cæli, id est, Angeli habitant, in defensè laudes concinentes Deo. Animalia autè in umbra eius quiescunt. Ecce fructus yberrimi, quos profert

Canti. 6.

Not. 4.

Danic. 4.

Figura

profert sancta crux. Verùm singula adnotatione sunt digna. Mitto libens, quòd fructum virginicum quem Deipara virgo, Spiritu sancto cooperante, cõcepit, & in hac benedicta palma pependit, eo omnis caro, id est, omnes fideles quotidie viditant, adorantes Christum IESUM regem gloriæ sub velaminibus, & accidentibus panis & vini, dum sacrum mysterium in altari celebratur. Entunc erò, qui fide integra, charitateque flammigera sanctam Eucharistiã adorat, spirituali communione reficitur. Ad virtutes veniam, quippe quæ in hac salutifera arbore irradiant. Nempe vt pulchrè sanctus Augustinus asserit, crux Christi pendens cathedra est magistri docentis. Quinimò Saluator mundi scolam omnium virtutum crucem suam effecit: Planè si quis patientiam & benevolentiam erga inimicos discere appetit, vocem illam intimsimo corde audiat: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt, En pro crucifixoribus precatur, qui pro inimicis nos docuit orare. Qui misericordiam in proximum desiderat exercere, responsum Christi meditetur, qui latronem consolatus est dicens: Hodie mecum eris in paradiso. Denique, qui pietatem parentibus vult imperitè, verbum illud Saluatoris auscultet: Mulier ecce filius tuus. Si quidem si per singula Christi verba, quæ in cruce protulit, quis corde candido percurrat, omnimodam virtutem addiscere poterit: nec nõ fructus palmæ, quæ est benedicta crux, omni nectare dulciores inueniet. Sed proh dolor quòt orthodoxi, non absimiles Hebræis, degustato calico hoc manna exclamant: Nauseat anima nostra supra cibo isto leuissimo. Nimirum Ægypti rudes cibos qui appetit, mellitos sacre crucis gustare haud potest.

Eucharistia

S. August.

Lucæ. 22.

Ioh. 19.

Nume. 11.

ETerunt vbera tua, sicut botri vineæ, & odor oris tui, sicut odor malorum.

VBERA spōsæ sicut botri vineæ dicuntur, eo quod racemi vitis dare solent vini copiam: & sic sponsa ex vitroque testamento profert fidelibus abundantiam doctrinæ. Verū electi Dei in Ecclesia diuisi cruciatibus, atque præsturis instar racemorum cælestem lætitiā desepariunt: Et sicut vinū suapte natura cor lætificat, ipsi ut botri vineæ, merū lætitiæ profertunt, nedū hominibus, sed etiā Angelis. At sanctus Gregorius inquit: Verè per crucem vbera spōsæ sicut botri vineæ existunt, quia in morte Christi duoprecepta charitatis sensus animæ susceperunt, quibus pasta anima debrietur, debriata posteriora obliuiscatur, & in anteriora extēdatur. His vberibus etiam proximos nutrit, ac robustos secum ad ea, quæ concupiscit, perducit. Unde optimè scriptum est: Qui audit, dicat veni. Et rursus: Qui non colligit mecum, dispergit.

Odor oris tui sicut malorum: id est, optimè olentium. Tūc horridus erit & foetidus, dū quis dogmata iniqua docet. Tales sunt hæretici corrumpentes bonos mores, & sua cōmentā falsaque documenta seminantes. Atque, sancta Ecclesia sanctam doctrinā docens, ut mala odorifera, suauē mittit odorem Deo optimo gratum. Hinc Apostolus ait: Christi bonus odor sumus Deo. Etenim sermo blandus, non asper, aut cōtentiosus, sicut malorum odor suavis est. Quid multa? tūc est potens sermo blāulus, ut, teste Salomone, frangat irā. Diuus Gregorius de malis punicis hoc exponit. Mala punica (ait) de quibus superius tā sepe dictū est, hīc rememoratū, quorum odori odor oris spōsæ assimilatur. Per mala autem punica Martyres designari diximus: per os autem sponsæ hīc debere intelligi eius prædicationem

cationē putamus. Quæ dū virtutes Martyrum prædicat, dum ad eorum similitudinem animos audiētium instigat, quid aliud quā malorum odore in ore portat? Sanè ruborē corticis in martyrio ostendit, & in virtutibus multitudinē granorum sub eadē fide, quasi sub eodem cortice, demonstrat. Rursus, lib. 12. Mora. ca. 26. Odor oris spōsæ propositū bene operandi indicat: si tamen opera non subsequatur, iam malorum odor non erit. Planè uti odor suavis, sanctum desiderium est: oportet autem quod in opere perficiatur: alioqui instar fumi statim euanesceat, si oportunitas & facultas operandi adsit.

Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisq; & dentibus ad ruminandum. Hebraicè. *Palatum tuum sicut vinum, &c.*

PERINDE dicat: Cū mego ascēdero in arbore palatium, palatū tuum sicut vinum optimum, non amplius corruptus erit, sed sanus, & sicut fuerit vinū bonum, sic gustabit ipsum. Etenim diuini amoris vinū sponsa degustat: nec dicit malum bonum, aut bonum malum, sed bonitatē Dei, eiusq; suauitatem gustat, ut ipsa est. Vel sic: *Guttur tuum sicut vinum optimum: hoc est, guttur tuum habes plenum vino optimo, ut quasi iter vino plenus videri possit, præ vini præstantia & plenitudine distentus. Et hoc verum est, qui quæcunque Ecclesia prædicat, vino præstantissimo cōparatur, quoniā spirituales delicias præbēt, non carnalē lætitiā. Contrā de impiis dicitur, quod guttur eorum fetorē exhalet. Sepulchrū patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebāt. Et alibi de viro improbo dictū est: Cuius os maledictione pleni est, sub lingua eius*

S. Grego. lib. 12. Mora. ca. 26. p. 126.

Isa. 13.

labor

S. Grego.

Apoc. 22.
Luce. 6.

S. Grego.

labor & dolor. Talia sunt impiorū guttura, potissimè hæreticorū, quippe quæ semper, & ubiq; venena sua effunde re molitur, in animarum perniciem. Dignū hoc c vinum, quod spōsa effundit, est dilectio ad potandū. Vbi aduertē dū, quod primò spōsus ait: *Guttur tuū sicut Vinum optimū*; & statim sponsa respondet: ita sponse mi verum est, quod affaris, optimū vinum est guttur meum, & tale vinū, quo tu oblecteris, quod dūc dentes tui & labia ruminare non desinent, quemadmodum solent, qui vinum insigniter bonum bibūt. Verū doctrina veritatis, quā sancta dogmatizat Ecclesia, tam est præclara, candida, & efficax, ut ipse Christus omnis veritatis auctor plurimum ea delectetur. Hinc sanctus Gregorius. Per guttur ergo ipsa prædicatio iterum designatur. Quæ quasi vinum optimum est, quia mentes hominum inebriat, ut præteritorum, sicut dictum est, obliuiscantur, & in anteriora currentes non lassentur. De quo sponsa verbum de ore sponsæ suscipiens adiungit: *Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus ad ruminandum.* Quia dum Ecclesia docet summi Dei & proximi dilectionem, quid aliud quàm vinum suū dignum facit, ut in ore sponsi dulce sapiat? Quod benè Christus potare dicitur, quia à corpore suo, id est, à fidelibus suis mirabiliter potatur. De quo omnes bibunt, sed labia sola, & dentes ruminant: quia dum Ecclesia per sanctos prædicat, omnes quidem audiunt, sed non omnes virtutem sententiarum, quæ dicuntur, sentiunt, aut discernunt. Labia verò & dentes ruminant, quoniam dum perfectiores quique post auditum verba ad memoriam reuocant, dum audita quæque exercitatione assidua cogitant, quasi ad os reuocantes, quod sumpserunt, quantas sit virtus cibi, quem comederunt, sentiunt: Idcirco in lege scribitur: Animal, quod non ruminat, immundū habea-

S. Grego.

Nota.

Leui. 11.

habeatur. Nam quisquis bona, quæ audit, siue legit, non recogitat, vacans sanctis cogitationibus, necessariò immundas congregat. Cæterum, alij guttur sponsæ esse dicunt Christum IESVM, per quem dulcedinem spiritalium dapum percipimus, & amaritudinem temporariū rerum sentimus. Huc pertinet illud: *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.* Nempe qui Christo non adhæret, absque gutture viuut: eam ob rem, ij præposterè se habent, dicentes malum bonum & bonum malum. Vinū optimū, cui comparatur hoc guttur, sanguis Christi est, quo reficimur fideles, exhilaramur, & inebriamur. De quo in Psalmo: *Calix meus inebrians quæ præclarus est.*

Figura.

Psal. 33.

Psal. 22.

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.
Sic in vtraque lingua. Hebraicè. *Ego dilecto meo, & super me desiderium eius.*

AC SI patenter dicat: *Ego Saluatori meo Christo IESV totis modulis cordis mei adhæream, ei totis visceribus inserviam, & ipse affatim me remunerabit, cū in secundo illo aduentu è cælis descenderit, iudex fessurus, omniuraq; discussor, congregans omnes à quatuor ventis & angulis terræ, ministerio Angelorum.* Sed opus est, ut illi primò conuertamur, sicut scriptum est: *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: nihilominus, ipse prius nos trahat, necesse est, sine cuius ope nos nil valemus facere.* Sana me Domine, & sanabor, saluū me fac, & saluus ero, ait Propheta. *Ego dilecto meo,* inquit sponsa, id est, Mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino spem meam. Idque non semel, sed iam tertio sponsa repetit, magnitudinis amoris insigne erga Christum IESVM subindicans. Capite primo dixerat: *Dilectus meus* mihi,

zacha. 13.

Psal. 72.

Canti. 2.

mihī, & ego illi: Iterū capitulo quinto: Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi. Nunc tertio eādē sententiam, licet aliis verbis, profert: Ego illi ad herēo, cādido pectore ipsum amādo: ille verō placido aspectu me intuetur, vicissim vnicē sponsam suā diligendo. Rursus, Ego illi, & ipse ad me cōuertitur, nā ego per omnia ei placere cogitatione, verbo, & opere studeo. Enitarq̄, quoad fieri potest, vt voluntatē illius adimpleā, quā sanē bona est, benē placēs & perfecta: bona, incipientibus: beneplacens, proficientibus: perfecta verō, perfectis. Quod verō Hebraica traductio habet, *Desiderium eius super me*, hūc sensum significat: Voluntas dilecti mei est, vt ego fideliter illi seruiā, sanctē viuā, & hoc mihi est curā: iuxta illud: Volūtas Dei sanctificatio vestra. Vbi diuus Gregorius ait: Quoniā fide, & dilectione soli Christo ad herēo, ipsum solū sequor, solū cū Patre, & Spiritu sancto, vnum Deū videre cupio, respectio nis suauitatē, visitationis benignitatē, conuersionis dulcedinem gaudenter experior, experientiq̄ue proclamo.

Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, cōmoremur in villis. Mane surgamus ad vineas. Hebraicē. *Pernoctemur in villis.*

Hic est locus, vbi signanter denotatur translatio domus Dei ab Hebræis ad Gentes, & à vetere Hierusalem in nouam Hierusalem catholicam Ecclesiam Romanam, Quod mirē non signatur, nisi post factam memoriam passionis, & mortis ipsius regis Christi, quippe qui ascendit in arborem crucis, vt iam meminimus. Vndē indignata sponsa, hoc est, vera gens Israëlita, quæ credidit in Christum, eumq̄e vltro in sua voluntate recepit, persuadet sponso, vt relictis Hebræis, & terra eorum,

vnā

vnā secum egrediat in agrum. Egrediamur ab Hierusalem in campum, id est, in mundum, & commoremur in villis, vel pernoctemur, donec peruenerimus in urbē Romanam, alteram Hierusalem nobis congruam ad habitandum. Villas vocat alias ciuitates & oppida, respectu vrbis magnæ Romæ. *Mane surgamus ad vineas*, id est à villis mane surgentes, proficiscamur ad vineas Gentium. Ecce quanto affectu sponsa rogat sponsum, vt ad Gentes transeat Etangelij prædicatio. Ni fallor mundus velut ager incultus erat ante Christi IESV aduentum iuxta illud Saluatoris in quadam parabola: Ager est mundus, inquit. Heu, quot sentibus, & errorū vepribus erat plenus. Equidem donec sacri Etangelij vomere orbis fuit excultus, spinas & tribulos proferebat. Eamus in agrum dilecti mi, ad laborandum, & sentes euellendum, triticumq̄e optimum serendum. Exhibet homo ad opus suum, & ad operationem suam vsq̄e ad vesperam. Ecce ad quid egredi solet homo. Non fas est, ait sponsa, nec mihi manere in angulo mundi, & tecum habitare, quomodo olim in Iudæa cum matre mea habitasti: ad inuisendas gentes omnes hætenus occultas, longē lateq̄e diffundatur nominis tui sacra fides, dilatentur termini ditionis tuæ. Notandum, quod non sola exire audeat: quoniam in propaganda Christi IESV fide per conuersionem infidelium, frustra humana sapientia laborat, cooperans gratia ad sit necesse est: dicente sponso: Sine me nihil potestis facere. Mira res: nec sponso seorsum vult, opus hoc magnum patrare, sed ministros suos vocat. Vnus illorū ait: Cooperatores Dei sumus. Et in Psalmo: Adiutor meus es tu. Et hæc magna dignatio Dei est, quod velit cum ministris suis facere, quod ipse solus poterat. Hinc Paulo iam conuerso, mittit Ananiam Prophe-

tam,

8. Thom. 2. 2.
q. 24. arti. 9.

Matt. 13.

Psal. 103.

Ier. 13.

Acto. 9.

ram, qui imponat ei manus, & oculos aperiat, comedat, & conualefcatur.

Nota.

Sed nunc ex ore diui Gregorij hæc omnia audiamus *Veni dilecte mi egrediamini in agrum.* Dum sponsa sponsi dulcedinem experta se reficit, de proximo etiã cogitat: quem ipsius sponsi præcepto sicut se diligit: & quia sponsi præcepta agnoscit, concupiscit, vt alij intelligant. Ideò in agrum exire vult, id est, in mundum. In agrum verò cū sponsa sponsus egreditur, quando verbum Dei carne suscepta in thalame virginis in mundo monstratur: in villis commemoratur, quando gentes per fidem visitat, quam recipientibus largitur: mane ad vineas surgit, quia per resurrectionem suam in gloriam Patris sedens Ecclesias, quas construit, etiam defendit. Sequitur.

Videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. Hebraicè. *Ibi dabo tibi amores meos.*

FLORES vineæ odorem mirum emittentes sunt, qui per prædicationem Euangelij in Christum credere cæperunt. Ij in cæperunt in populo florere, & dare odorem suaue olentem, spem præ se ferentes bonorum operum: nam flos signum fructus esse solet. Mala punica Martyres sunt, qui proprio sanguine rubricati palmam victoriæ accipere meruerunt. *Ibi dabo tibi vbera mea,* vel *amores meos.* Hoc est, inter gentes, in Roma toto corde diligam sponse mi, quem in Hierusalem Hebrei fratres mei diligere noluerunt. Ecce tres status in Ecclesia hęc deliniuntur: per flores, incipientes: per fructus vinearum, proficētes: per mala punica, perfecti, qui in fracto animo pro fide

certan-

certantes sanguinem suum effundere non metuunt. Hos probat sanctus Thomas fore ex illa autoritate Pauli ad Romanos scribens: Vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, beneplacēs, & perfecta. Videamus singuli status quali ter se gerant. *Ibi dabo tibi vbera mea:* id est, tunc disponā duo testamenta, & ea prædicabo ad tuam gloriam, quod est magnum amicitia signum. Propinare vtriusque testamēti doctrinam fidelibus, valde placet sponso Christo. Vel hæc pollicitatio sponsæ eò tendit, vt iterum dicat, quod alibi dixit: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter vbera mea commemorabitur, in pectore meo requiescat, nam ibi cor situm est. O ingentem Christi IESU pietatem, o modis omnibus laudandam clementiam: nec olim dum taxat sponsa suæ petitioni fecit satis, ad exteras gentes cum spōsa egrediens: sed nostris temporibus vidimus per Hispanorum navigationem regiones, quæ apud Indos erant, cunctis Cosmographis, & Astronomis incognita, ad fidem Saluatoris conuersa: ita vt Domini nostri verba videamus, quasi adimpleri: Prædicabitur Euāgelium in toto mundo, & tunc erit consummatio. Cæterum notandum, quod visis floribus malorum punicorum, sponsa dat vbera suo sponso. Quia in perfectis viuunt charitas gemina, ex qua dum infirma membra in Ecclesia nutriunt, quasi Christum lactant, quem in minimis suis esse præsentem cognoscunt. Dicente Domino: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vel vbera quibus Ecclesia Christum, id est, eos qui membra sunt Christi, lactat, duo testamenta sunt, ex quibus profunda sensa mysteriorum fidelibus quotidie palam facit. Verum spiritualibus, qui palatum infirmum non habēt, incredibile est quā suavis sit scriptura sacra benè cognita: modo absit arrogantia, abscedat animi fastus, ac tumor: imò mens casta sit, &

Y humilis

S. Tho.

Rom. 12.

Canti. 2.

S. Grego.

Psal. 13.

humilis, non ocio læguescat. Testis sit Vates regius, qui dixit: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo! Cùm ergo quis iustus gustauerit sacrae scripturae ceterum manna, tunc fiet quod sequitur.

M Andragora dederunt odorem suum, in portis nostris. Hebraicè. *Mādragora dederunt, ad portas nostras, fructus pulcherrimos.*

M A N D R A G O R A herba est, cuius radix, vt fertur, ad similitudinem formæ humanæ videtur. Per mādragoras intelligit herbas campi, id est, omnes populos gentiū, qui que vti herbae agrifunt. Ij Christo I E S V passo florere cœperunt, & odorè fidei & charitatis, atq; omnigenè virtutis dare: Et hoc *in portis*, id est, palam Christi I E S V M corā tyrannis infractō animo confitebatur, carceres squalentes, sartagine, & rogos minimè timētes. Secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, sicut latius Apostolus narrat.

Hebræ. vr.

Sed vt de mandragoris aliquid disseramus, de quibus Genesios. 30. capite legimus, quod Ruben filius Liæ eas inuenerit in agro, & domo illas dedit matri suæ, quibus visis, subindè Rachel eas concupiuit. Sanctus Augustinus contra Faustum Manichæum, mandragoras dicit innatā virtutem habere contra sterilitatem: quam ob rem Rachel postulauit eas a sorore sua Lia, & obtinuit. Plinius. li. 29. ca. 13. mādragoras testatur cōducere somno. At vt aliquid vtilitatis hinc eliciamus, poma mandragorica (ea sic appellat diuus Augustinus) vix in terra videntur, nisi magno studio quærantur, quæ odorem suauem suapte natura emittunt. Ad eundem modum verba Christi, & opera humilitate sunt plena, & mirabili odore fragrant, & longè

& longè lateque fragrantiam suam calicem effundunt. Hæ mandragoræ odorem suum dederunt, quam Apostoli per vniuersa terrarum climata tum verba, tum etiam exempla Christi prædicauerunt. Et quia ipse diues est in omnes, qui inuocant illum, Apostolo teste, & personarū acceptio apud eū nullatenus inuenitur, eam ob causam in portis mandragoræ dant suum odorem. Obseruandum verò quod Ruben non domi ociosus mandragoras inuenit, sed in agro. Qui verò verba sancta & exempla Christi I E S V degustare vult, laboret oportet, non ociositate dedat. Rachel magno emit mandragoras, per quā contemplatiua vita figuratur: sic qui contemplationi vacare vult, externa res contēnat, & cum Magdalena ad pedes I E S V sedeat, dicente Dño: Vacate, & videre, quoniā ego sum Deus. Quid multa? sicut odor, qui ex mādragoris cōsurgit, somnum inducit, sic verba Christi & exempla somnū contemplationis affert: ita vt mens cum spōsa sepe clamare valeat: Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Rursus teste Plinio, si quis abūdè liquorum horum pomorum bibat, animā exhalat. Ad eundem modum, quisquis affatim verborum Christi succum & virtutem biberit, statim cum Apostolo dicit: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Dñi nostri I E S V Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mūdo. Et iterū: Viuio iam nō ego, viuio verò in me Christus. Denique si liquor horum pomorū contra serpentium morsus valent, verba Christi & exēpla tam sunt salutifera, vt ipse dicat: Discipuli mei serpētes tollēt, & si mortiferū quid biberint, nō eis nocebit. Sanctus Gregorius mādragoras benè olētes perfectos viros esse testatur. Ideò sic ait: Quid per mādragoras herbā, scilicet, medicinalem, & odoriferā, nisi virtus perfectorū intelligitur? per quā perfecti quique imperfectorū in-

Notæ

Psal. 43.

Canti. 2.

Galat. 6.

Mar. 16.

firmitatibus medentur: nā in fide, quam prædicāt in portis Ecclesiæ, veri medici cōprobantur esse: ij dū operū bonorum exēpla circumquaq; per sanctam famam tribuūt, quasi odorem, quo egroti sanantur, aspergunt. Cæterum, mandragoris similes dicam prophetas, & antiquos patres esse, eo quod corpora eorum sub terra sint, vt poma mandragorarum, tamen mirabilem fragrantiam nobis exhibent, exempla pietatis, fidei, & charitatis semper emittentes. Enimuerō, Abrahæ obedientia, Iob insignis patientia, Tobia mirabilis tolerantia, aliorumque sanctorum mirifica exempla ad finem vsque mundi salutarem odorem spirant: Quo, ni fallor, nos roborati, ad virtutes exercendas anhelemus, tanquam Saluatoris nostri veri filij, & imitatores. Sequitur.

O *Mnia poma noua, & vetera seruaui tibi dilecte mi.* Hebraicè. *Novos fructus et veteres dilecte mi abscondi tibi.*

SENSVS est: Sponse mi, postquā Romā venerimus, & fides sancta relictis idolis fuerit tibi fundata, thesaurizabo tibi non modò poma vetera, id est Apostolos Petrū & Paulū in tibi pro amore tuo trucidatos, sed noua poma, nouosq; fructus seruaabo tibi: quia plurimi Romani à tyrannis persequuti, pro defensanda fidei veritate tormentamania sustinebunt, vltro nea sua volūrate obeunt; & martyrij palmam obtinentes. Quo pertinet illud Pauli: Fides vestra annūciatur in vniuerso mundo. Quibus verbis laudat constantiam insignē Romanorū, in grauibus persecutionibus obeūdis: quā ob rem plurimum gaudere se fatetur Paulus. Quod verò pollicetur dicens: *seruaui tibi*, perinde est, ac si dicat: vt tibi seruiam, poma hæc seruaui, & ad gloriam tuam ea thesaurizau.

Alij

Alij poma vetera, & noua, verba & exempla patrum antiquorum, & cæterorum sanctorum dicunt esse. Nōne Sapiens ait: Sapientiam antiquorum exquiret sapiens. Et sanctus vir Iob: In antiquis est sapientia, & in multo tēpo re prudentia. Hinc Apostoli doctrinam nouam, quam à Christo acceperunt, annūciātes prophetarum oracula non spreuerūt. Quin & diuus Petrus Spiritu sancto de cœdēte super Apostolos, vaticiniū Ioēlis Prophetæ enarrās, aduersarios cōfudit. Cæterū Dñs ipse Prophetarū Christus I E S V S sæpe in Euangelio Esaiā & alios vates refert, quò Pharisæos & sacerdotes synagoge erudiret. Imò verba sponsæ maximè alludunt sententiæ Christi dicētis: Omnis scriba doctus similis est patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Noua quidem sunt illa mandata euangelica perfecta & absoluta, quibus nil in terris potest esse diuinius, nihil illustrius, nil denique vtilius. Vetera autem sunt quæcunq; in lege & prophetis ad salutem æternam conducunt. Et hæc sunt, quæ sponsa caelissima seruaui, seruatq; in laudem & gloriam Christi I E S V sponsi sui. Hinc sanctus Gregorius inquit: Hæc per poma sensus scripturarum sanctarum intelliguntur, quæ dum ex patribus sanctis ad nos vsque perueniunt, & creduntur, ex arboribus poma exurgunt, quibus animæ delectantur. Omnia ergo poma noua & vetera dilecto suo seruat, quia sic nouum testamentum Ecclesia Catholica recipit, vt vetus non abiiciat. Sic vetus veneratur, vt nouū semper in ipsis sacrificiis carnalibus per spiritum intelligat: in nouo scilicet Christum venisse congaudēs, in veteri autē semper venturum expectans. Hæc bene sponsa seruat, ne corrumpatur & pereant, quibus quotidie vititur, cum ad sponsi sui honorem, tum etiam ad animarum commodum, & salutem.

Y 3

CAPVT

Notæ.

Rom. 1.

Eccle. 39.
Iob. 12.

Mat. 5.

S. Grego.

CAPVT OCTAVVM

CANTICORVM.

*Q*uis mihi det te fratrem meum,
sugentem ubera matris meae: ut
inueniam te solum foris, & de-
osculer, & iam me nemo despi-
ciat. Sic ferè in omnibus tribus linguis.

IC nimirum exardescens sponsa in amo-
rem sponsi Christi, dolet nō posse ipsum
osculari ad libitum, absque vlla verecun-
dia. Propterea cupiens soluere quemuis
pudorem, optat, dicens: *Quis det te fratrē
meum.* Ac si patenter dicat: si te sponsum
meū partulum inuenire metuero, & matris vbera sugen-
tem, iamque fratrem in seum factum, ita ut qui olim Deus
omnipotens eras, homo fieri dignatus sis, audacter acce-
dā, & oscula tibi figā, ne quisquā me despectam habebit:
quin & Angeli valde me honore afficient.

Itaq; sponsa verbis huiusce aduentum Christi in mundū
postulat per humanę naturę assumptionē. Et in hoc vlti-
mo capite huius epichalam iij diplūm obnixè petit, quod
aliis verbis in primo capitulo exposulauit: Osculetur me
osculo oris sui. Enim uerò sancta Ecclesia, tū ex patribus
antiquis, qui in veteretē amēto fuerē, tū etiā ex patri-
bus noui constat, Quas ob res satis sapienter nunc sponsa
de spōso affatur tanquā presentī: ut est illud: Tenui eū, nec
dimittā: nunc autem te vocat ipsum quasi venturū. Est ex-

go vox

gō vox hęc priscorum patrū, vehementer cupientū ad-
uentum Messie, in quo solo salus totius mundi sita erat:
iuxta illud: Non est aliud nomē nobis datum sub celo, in
quo oporteat nos saluos fieri. Vbi notandū, quod Salua-
tōr triplicē matrem habuit, quarum vbera suxit: humana
natura, quā induit, quasi mater eius fuit, atq; nutritrix: nam
de Virgine Maria homo factus est filius Dei: deinde syna-
goga mater eius est, eo quod ex populo Hebræo natus,
Vndè Apostolus ait: *Qui natus est ex semine Dauid secū-
dum carnem.* Ab hac matre educatus fuit Christus. Tan-
dem singularissimo priuilegio alma Maria, quæ illum cō-
cepit, Spiritu sancto cooperatē, ipsum absq; dolore pepe-
rit in Bethlehē, virginēq; suo lacte aluit. Vndè pulchrē
mulier illa sonora voce cantauit: *Beatus venter qui te por-
tauit, & vbera quę suxisti.* Quod autē foris appetit, eū in-
uenire, eō rēdit, ut qui in sinu patris ab æterno erat, palam
appareret homo factus. Deū nemo vidit vnquā (ait Ioan-
nes) sed qui est in sinu patris, ipse nobis narrauit. Nec non
& ipse Dñs clamat: *Exiui à patre, & veni in mundū: peti-
dē dicat: Qui tot retro seculis quasi absconditus erā, ecce
homo factus inter homines cōspicius appereo: iuxta va-
ricinium illud. In terris visus est, & cum hominibus con-
uersatus est. Ecce sponsa oculis suis spōsum intueri affe-
ctabat, ut eum oscularetur, & brachiis suis amplexaretur
amorosissimē. Et nemo me iam despiciet.* Planè ante Chri-
sti IESV aduentum ob peccatū primī parentis genus hu-
manum sub creatoris ira iacebat. Quid quod diabolus
ipse homines pro nihilo pendebat? Vndè merito Regalis
Propheta vociferabatur: *Miserere nostri Dñe, miserere
nostri, quia multum repletus sumus despectione, quia mul-
repleta est anima nostra opprobrio. Mira res, Christo IES-
V aduētante, damō foras eicitur, & prę angelis honora-*

Y 4

Incantatio.

Cant. 8.

Acto. 21

Rom. 2

Luc. 11

Ioan. 1

Baruc. 3

Psal. 122

Hebræ. 2.

tifumus, vbi verbū caro factū est, & habitauit in nobis: Mira res, quōd nusquam Angelos filius Dei apprehendit, sed semē Abraham apprehendit. En quantinos facere Saluator dignatus est, quā vtique excellentia, non solum dæmoniis iam tremendisumus, qui olim nobis ipsis erāt formidabiles, verū etiam Angelis amabiles sumus effecti. Quique quondam tempore Abraham, & Iosue ab hominibus se adorari sinebant: at post Christi IESV benedictum Aduentum, conseruos se appellāt, & adorationem sustinere nollunt: quemadmodū in Apocalypsi legimus. Mirabile dictū, Angeli tunc temporis principes vocabantur, nunc autem conserui fidelium se fore dicunt eorum, qui testimonium IESV habent. Confirmat, quæ dicta sunt, sententia beati Gregorij dicentis.

Gene. 19.

Apoc. 19.

S. Grego.

In veteri lege Ecclesia Christum exoptabat, & in secreto patris manentem foras venire per carnem ad humanos oculos, non medio crifer cupiebat. Vnde Dauid dicebat: Exurge Domine, ne repellas in finem. Et iterum: Inclina celos & descende. Nec non & Eliaas clamitabat: Vtinā distunaperes celos, & venites. Vult ergo sponsa inuenire sponsū foras, & de osculari, quia concupiscit sub lege posita, vt per carnem appareat, quo per amorem ei seruiat, cui prius nō accepta gratia, plus timore quā amore seruebat. Post cuius osculū a nemine despicitur: quia postquam Christus venit, & fidelibus suis spiritū libertatis infudit, ab ipsis Angelis Ecclesia honoratur. Hinc est, quōd Iosue Angelum adorauit. Ioanni verō volenti se adorare, dixit: Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum, habentium testimonium IESV. Sed quia venientem Ecclesia suscepit, synagoga repulit, quæ iterū eum in fine mundi suscipiet, & amabit, eam ob rem sequitur.

Psal. 64.

Appre-

Apprehendam te, & ducam in domū matris meæ, & ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino conditum, & mustum malorum granatorum meorum. Sic ferè in omnibus tribus linguis.

SENSVS est: Si te sponsem inuenero foris, iamque in mundo factus homo apparueris, in domum matris meæ conabor te intronducere (nam mater tua benedicta Maria communis mater omnium est longè melius quā Eua, quippe quæ interfecit filios suos delinquentes) ibi docebis me tuam facere voluntatem, meam verò profusus relinquere: iuxta illud quod obnixè Dauid postulabat: Domine ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Etenim voluntas tua Domine, recta & sancta est, ita vt quicquid velis, iustum sit oportet. Vinum conditum amorem vocat, ac si dicat: Sicut qui optimo vino inebriatur, sic amore ardente ego diligēs, iacriabo te. Nempè ex vinea, quam Noè plantauit, ipse inebriatus est, & in tabernaculo iacēs nudus erat, nec erubescerebat. Ad eandem imaginem tu Domine, tanquā ebrius crapulatus à vino charitatis, in cruce nudatus pendens, ob nimiam tuam innocentiam non erubescere vngam. Dabo rursus tibi mustum malorum granatorum meorum, id est, desideria martyriam pro amore tuo patiendi quotidie tibi offeram. Imò cuncta tormenta atrociora, quæ omnes Sancti ad gloriam nominis tui passi sunt, pro te obire opto,

Psal. 142.

Gene. 9.
Figura.

Pollicetur ergo sponsa perpetuam adhesionem sponso Christo, ad consumationem seculi vsque, modò ipse se fratrem ostendat. *Introducā te in domum matris meæ.* Non

Nota.

X 5 modò

modò in hac vita te in domum matris meæ, quæ te peperit, ducam te, sed in ciuitatem Hierusalem cælicâ, quæ est mater nostra, audeam te introducere, quo inibi semper tecum sim. Allusio est ad illud, quod supra dixerat. Tenui eum, nec dimittam, donec introducâ eum in domum matris meæ. Cæterum, *bi me docebis*. Hoc est, tunc ore ad os mecum loqueris, quippe qui olim multipharicè, multisque modis loqui in prophetis solebas: tunc in quâ homo factus, ore tuo sacro erudies me, plenissimè loquês, quæ credenda, & quæ agêda sunt. Quin & post ascêsum in cælo Spiritû sanctû tuum mittes qui me doceat omnem veritatem, suggeratq; mihi, quæcûque tu in hac mortali vita docuisti. Vinum conditum vulgo Hypocraticum vocatur, quod vinum optimum est, & gustui suaue. Vel per vinum conditum siue cõfectum, dilectionem sanctam cum operatione intelligamus. Nisi fallor, operationes, quæ ex charitate consurgunt, veluti species aromaticæ sunt, quibus dilectio ipsa conditur. At actus aliarû virtutum sine charitate vinum in spidum suat. Plenitudo legis est charitas, ait Paulus. Deniq; mustum granatorum pia deuotio vocatur, quæ Deo satis grata est. Vel si lubet, vinû conditum cõtemplatiui cum Magdalena ad pedes Christi exhibet Dño: mustum granatorum actiui præbêt, cû Martha laborantes. Mustû quidem turbulentum esse solet. Delectatur ergo spõsus nò modò cõtemplatione orthodoxorû, sed deuotione & musto actiuorû, qui proximo iaseru iût. Alioqui non diceret: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ecce quantû meriti sortiantur, qui laboriosa operatione versantur, ob gloriâ Christi, & proximorum salutem, quos sanè sanguine suo redemit.

Atqui, sanctus Gregorius de synagoga, quæ in fine mundi creditura est in Christum, hæc exponit. Hæc sanè pro-

promittit introducere Christum in domum matris sue, quæ ipsam genuit per prædicationem Euangelij, dicente Paulo: Per Euangelium ipse vos genui. Vinum conditû, quod sponso dare pollicetur, doctrina sana est, ex vtroq; testamento composita: sic planè quasi vinum optimum condiet. Mustum verò malorum granatorum sponso satis suaue, exempla Martyrum sunt, quæ nimirum fideles roborant, ne tempore tyrannorû vel Antichristi in certamine succubant. Hæc in sententia sanctus Gregorius.

Alij domum matris intelligunt scripturâ sacram: cuius mysteria atque arcana, tanquam penus, vel promptuariû habetur: in qua fidelis anima sæpè cum cælesti sponso clam meditatur, & loquitur, in eaque sanctissimè reficitur. Potatur quidem sponus à sponsa, cum ab eius filijs liquore sanctimonie, atque virtutum laudatur in terris, cum timetur à bonis, colitur à iustis, deniq; prædicatur à sanctis. Tunc enim vino aromatico, hoc est, mysterijs cælestium donorum, & sanctitatis odore, proborum mentibus delectatur humani generis autor, & vices grati animi libentissimè admittit, grater & probat. Dubio procul nisi res sic se haberet, non sponsa inter brachia sponsi obdormiret, vti ipsa depromit statim, dum ait.

Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Sic in omnibus tribus linguis.

Ac si patenter dicat: Ego tunc, cû tã opere me amares, amore languerem, tu mihi languenti, more perfecti amici assisteres, & læua tua caput meum sustentasti, & dextera tua amplexatus es me. Verùm capite secundo iam fuisius verba hæc exposita sunt. Veruntamè lubet nonnulla super iis verbis loqui, Per læuam sponsi præsens tem-

Cant. 3.

Hebræ. 1.

Ioh. 16.

Not. 4.

Rom. 13.

Matt. 25.

S. Grego.

1. Cor. 2.

Sacrâ Scri-
pturâ.

tempus indicatur, per dexteram verò futurum, dicente scriptura: Longitudo vitæ in dextera eius, & in sinistra diuitiæ & gloria. Vt ergo ostendat se vbiq; curæ esse sponso, ab eoq; nullo temporis puncto deferri, sed hâc defendi & conseruari, & in futuro seculo numerandam esse profus, id eod ait: *Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Mira res: etiam iis verbis ostendit caput suum esse Christum, & ab eo bonorum omnium autore dona sua omnia proficisci: nihilq; sibi fore boni, vel terreni, vel cælestis, qui in hoc à sponso dilecto acceperit: eam ob rem ab illo sanctissimè regi, pacis, defendiq; & amplecti, & illustrari, per lauam ipsam, sinistra que palam facit. Vndè scriptum est: Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum.

Sanctus Gregorius partim nunc dicta confirmat, partim verò aliter loquitur, *Leua Christi*, ait, vita præsens est, dextera autè vita beata, caput nostrum spiritualiter mens esse perhibetur. Dicit igitur synagoga, prædicatione Ecclesiæ iam conuersa, imitatione subleuata, *Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*, id est, quoniam nunc autem fidem teneo, eius ineffabilem gratiam experior, & quam desiderare nesciebam dulcedinem sentio. Tam terrena cuncta postpono, etiam ipsam vitam carnis pro eius amore contemno, & ad eius beatitudinem videndam toto desiderio anhelō. Equidem quādo sancta anima menti ea, quæ videt, supponit, & ea, quæ non videt, omni conatu appetit, tunc lauam sponsi sub capite habet, & dextera eius eā amplexatur. O felicem animam, quam ex omni parte dilectio cælestis intra se retinet, & tuetur qui tales sunt cum Paulo serid clamant: Conuersatio nostra in cælis est. Nec non

in hac

in hac mortali vita aliquantulum beatitudinem experitū tur: de qua Saluator inquit: Beati mundo corde, quoniā ipsi Deum videbunt. Demus ergo operā, vt quod Regius psaltes consulit adimpleamus: Vacate, & videte, quoniā ego sum Deus. Sanè quo sine mundi strepitu quidam viuunt, eo mentem in Dei visionem, per desiderium & cōtemplationem figunt. Quam verò sponso grata sit hæc contemplatio, sequentia indicant verba.

Adiuro vos filia Hierusalem, ne suscitatis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Hebraicè. *Adiuro vos filia Hierusalem, quid excitabitis, & euigilare faciatis dilectam, usquequo complacentiam habebit?*

LATIVS hæc uerba capite secūdo exposita lector prudens inueniet. Eam ob causam, quandam editionem referam, quæ aliquid noui præ se ferre videtur. *Adiuravi vos filia Hierusalem in virtutibus agri, vt excuscitatis, & euigilare faciatis charitatem, donec velit.* Moræ impatiens sponsa tardiore aduentu sponsi, & expectatione Spiritus sancti angitur. Ob idq; vel adiurando sanctorum animas ad voluntatem sponsi flectendam, excitandamq; sponsa quasi deprecatrix orat, vt tandè aliquando charitatem ipsam, hoc est, Deū, qui charitas est, in nos effundat, ac firmet, donec nos assumat, & secū velit esse. Vndè David aiebat: In umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. Tūc planè nos præterit iniquitas, cū de hac mortali luce & lachrymarū valle eripi digni fuerimus, cum Deoq; viuere, & regnare nobis contigerit.

Interim

Alia editio.

psal. 56.

Not. 6.

1. cor. 1.

8. Grego.

Phil. 3.

Interim rogandus est Deus, rogandi sunt beatorum spiritus, qui cum ipso foelicissimè regnāt, vt quàm celerrimè, & quàm optimè si fieri potest, nos iis malis eripiat, suaq; dignatione in se stabiles reddat, quo de nobis, quæ sequitur, dici possint.

Qua est ista, quæ ascendit de deserto delicias affluens, enixa super dilectum suum? Hebraicè. *Quæ est ista ascendens de deserto, associata cum dilecto?*

EX his sponsa planè ostendit, se iam exauditam à spō suo Christo I E S V, in iis quæ supra petierat, dicēs: Veni dilecte mi, egrediamur in agrum. **Q**uæ propter vt videtur sibi compos voti sui facta, egrediens extra Hierusalem in campum, id est, ad Gentes, & ad metropolim earum urbem Romanam vnā cum suo dilecto, stupida facta sponsa de tanto sibi à sponso Christo collato beneficio, se se supra modum humilians, & quasi gratias agens, loquens de se ipsa in tertia persona cum maxima suæ foelicitatis admiratione inquit: *Quæ est ista, quæ ascendit, de deserto delicias affluens, enixa supra dilectum suum?* Perindè dicat: Quid sum ego? & vndè pro merita tantum beneficium, vt associata dilecto meo Christo ascendam de deserto id est, de deserta & desolata Hierusalem? Nam vocat Hierusalem desertum ab effectu. Verum in ea fuit Saluatoris vaticinium impletum. Amē dico vobis, relinquetur domus vestra deserta. Quod re ipsa contigit Vespasiano & Tito aduenientibus, qui quæ totam deuastrarunt ciuitatem. Primò à deserto ascendit, quando duce Iosue desertum relinquens in terram promissam intrauit secundo ascendit

ad ascendit de Hierusalem, & venit fugiens ad Gentes, quarum domina facta est, duce Christo I E S V, cuius typum ille gerebat.

Alij aliter hunc locum explicantes comitum sponsi, id est, Angelorum admirationem hanc fore asserunt. Vidēt decorem Ecclesiæ, potissimè iustorum veteris synagogæ iam cū Christo regnantii, & vehementer admirati interrogat: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto?* Est quidem instar deserti mundus hic, infœcundus, sterilis, nil habens solatij, sed omnis laboris plena. Vndè Salomō testatur: Vidi cuncta, quæ sub sole fiunt, & omnia vanitas & afflictio spiritus. Quin & peculiariter Gentilitas ipsa desertū vocatur, eo quod sine cultu vnus Dei erat. Eā ob causam quasi à Deo deserta iacebat. Eratis sine Deo in hoc mundo, ait Paulus. Sed de iis capite tertio vberius diximus, vbi sic habetur. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum.*

Cæterum delicias affluit sponsa de deserto ascendens: nam dona virtutum, & spiritualium gratiarum, delicias aptè significant: iis sanè delicias Ecclesia sancta abundat, ad eò vt Paulus dicat: Diuites facti estis in illo, in omni scientia, & virtute, ita vt nihil vobis desit in vlla gratia. Ecce quàm sit Ecclesia à Christo sponso ditata. Regina Hester pauper erat, tamen Assuerus Rex, qui eam duxit, subindè ornamentis pretiosis, & monihbuseam ditauit. Ad eandem imaginem, Rex regum & Dominus dominantium Christus, vbi desponsauit Ecclesiam magnis diuitis diuitem fecit, vt sponfam tanti Regis decet. Dat nimirum magnificus saluator affluenter, & non improperat vnquam: sicuti Iacobus testatur.

Enixa supra dilectum suum Ecce non peculiari virtute sponsa Ecclesia ad superna ascendit, sed per auxilium sponsi sui vnice dilecti. Huc attinet, quod Saluator dixit:

Ioan. 3.

xit: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo. Enimuerò, nisi capiti nostro per fidem & charitatem vniti, cælum conscendere non valemus. Oportet ergo, vt illi enitatur: qui ouem perditam venit quærere & inuentam humeris suis imposuit, & ad caulas ouium suarum reduxit. Ni fallor, errabunda illa ouis ad Angelorum consortia non ascēdisset, nisi pastoris boni humeris innixa. Innititur vtique dilecto, nõ sibi ipsi, suam fragilitatem prorlus agnoscens, clamatque in desinenter cum Propheta: Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, sana me Domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea: & iterum: Iure Domine speravi non confundar in æternum. Eodem attinet quod Dominus in Euangelio ait: Sine me nihil potestis facere. Vnde de quibus scriptum est: Confiditis in baculo arundineo conuulsatũ Egypti. At contrã, sponsa super dilectũ suũ, qui virtus Dei iure dicitur, enixa ascēdit. Aduertendum, quã exactè, tam summi numinis gratia, quã facultas liberi arbitrij verbis his ostenditur. Ipsa quidem ascendit, non simpliciter sursum fertur, quod est merè patientis, sed ascendere dicitur, quod peculiare est operanti, & laborem aliquem adhibenti. Ecce operatio humanae libertatis, quæ suum impendit conatum. Vt autem dictum est, super dilectum ascendere, palàm principalis operatio gratiæ Dei indicatur. Sic planè ad superiora gradimur, Domino nos adiuuante, & vnã pro nostra virili studiosè nobis conantibus, & in mandatis eius versantibus. Sic profectò de hoc infœlicis scalenti quæ deserto, ad patriam cælestem ascendimus.

Quidam admirationem hanc Apostolorum esse dicunt: qui quæ videntes hanc fœlicissimam sponsam ascēdentem de baptismatis fonte, & Spiritus sancti gratia lo-

tam

Psal. 6.

Psal. 30.

Ioan. 15.

Not. 4.

tam, ac firmam, non habentem maculam, neque rugam, hinc admirabilem candorem eius admirantes, non valent se cõtinerere, quominus clament: *Quæ est ista quæ ascēdit*, id est, quæ Christum immobile fundamētum habet. Sanctus Gregorius etiam de qualibet anima pia hoc explanat. Ecclesia sancta, seu quælibet anima de deserto ascendit, quia in exilio huius peregrinationis posita ad gaudia cælestia mente, & cogitationibus tendit. *Qua* Phil. 3. propter Paulus dicebat: Nostra conuersatio in cælis est: vnde & Saluatorem expectamus, Dominum nostrum IESVM Christum. Deliciis affluit, quia sanctæ scripturæ meditationibus intendens, cælesti pabulo affiduè mens pascitur. Super dilectum innititur, quia in solius Christi auxilio confidens, eo largiente, ab exilio ad patriam transfertur. Vnde verò acceperit, vt ab infimis ad superiora, à deserto ad regnum ascendere possit, manifestat dilectus, cum ait.

Sub arbore malo suscitauit te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.
Hebraicè. *Sub arbore pomo suscitauit te, ibi peperit te mater tua, ibi parturiuit te genitrix tua.*

PETIERAT sanè sponsa paulò superius sponsi sui aduentum in carnem, cuius promissionem multis retro seculis ex patribus habebat: nec non & pro magno pietatis opere hoc sibi ab illo impleri postulabat, quo tanquã fratrem illum haberet. At Dominus, vt pote benignus, plus pollicetur, quàm sponsa ipsa postularat. Enimuerò subire crucis supplicium vltro promittit, pro totius mundi salute. Vnde perspicuum est illud Pauli:

Z

Qui

Eph. 3.

Qui potens est omnia facere abundanter, quam petimus, aut intelligimus. Longè plus est ignominiosam crucis mortè pati, quam carnem nostram assumere. Vocat spòsus sanctam crucem arborè malum, eo quod satis frugifera fuit crux, in qua totius mundi salus facta est, & omnia facinora hominum penitus soluta. Quod autem de præterito loquitur, ceu iam factum, quod erat futurum, scripturae moris est, vt passim in oraculis prophetarum legitur. Rursus, hoc pacto passionem suam futuram subindicauit, ob maiorem exhibendi beneficij certitudinè. Nò minus certa sunt, quæ ab ipsa veritate prædicuntur futura, iis quæ re ipsa sunt exhibita. Sub hac arbore nobili, atq; pretiosa Christus Ecclesiã suscitauit: nã in ea sponte pèdens, & cælestis patris obedientiã implens, cuncta nostra errata sanguine suo sacro diluit. Vndè Petrus ait: Qui peccata nostra in suo corpore pertulit, super lignum. Quam ob causam hunc mirabilè modum redemptionis nostræ elegerit, iam insinuat. *Ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.* Hoc est, quia per lignum, & quasi sub ligno mater tua natura humana perierat, per inobedientiam veteris Adæ: volui ego nouus Adã per lignum operari resurrectionè generis humani. Equidè ad maiore diabolici deiectionè ita oportebat fieri. Ille per fructum arboris vitæ vicit, & rursus per arborè à filio Dei victus est. Sic gestum est, vt qui in ligno vincebat, in ligno vinceretur. Itaq; vndè hostis cruentus læserat, medelam spiritalem nobis abstulit Christus.

Alia expostio.

Aliter sententia hæc per exprobrationem ingratae synagogæ exponitur. Sub arbore crucis synagoga, ex qua illa processit, corrupta est & violata, nã ibi opprobrium sempiternum promeruit, quando Messia patribus suis rãto-pere desideratũ, nedum non Iudæi receperunt, sed morte turpis-

turpissima condènauerunt, dicentes Pilato: Crucifige eũ. Quas ob res Hebræi inter omnes gètes miserabili in exilio dispersi iacēt, conculcanturq; ab omnibus terræ nationibus: adeo vt maledictio illa ore ipsorũ prolata adimpleta sit alto Dei cõsilio: Sanguis eius sit super nos, & super filios nostros. O crudeles patres, qui tantum malum imprecati sunt filiis suis.

Quod autè ex Hebræo attulimus (*Ibi genuit te mater tua, ibi parturiuit te genitrix tua*) rectè potest intelligi de difficultate, & modo durissimo redèptionis humanæ, per matrem intelligendo vlcerosam pietatè diuinæ misericordiæ, quæ ceu mater pietissima nos perditos, reparauit, & Deo gignere dignata est. Ecce mater, quæ in cruce Ecclesiã genuit, parturiuitq; non absq; ingenti dolore humanitatis Christi. Nõnne Dñs se laborasse dicit in sustinèdo peccatores: Laboraui sustinès, ait: & iterũ: Laborare me fecistis in peccatis vestris. Rectè ergo pater dicere poterit nimirum laborem habere, dum propriũ filium tradidit propter iniquitates nostras. Profectò in dolore cordis & corporis, in cruce orta est Ecclesia, & ibi Christus peperit, ac parturiuit sponsam suam Ecclesiã, sanguine redèptam, & aqua, quæ de latere eius largissimè fluxerunt. Verum, vt sanctus Gregorius asserit, in hac arbore sancta malus ille sedit, de qua spòsa iam dixerat: Sicut malus inter ligna siluarũ, sic dilectus meus inter filios. Ibi suscitauit nos, moriẽs, & tercia die resurgens, vt cum eo in nouitatè vitæ, ipsi surgamus. Ideò clamat Apostolus: Si confurrexistis cũ Christo, quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextera Dei sedens. Cæterum ibi violata est synagoga, quando nefando scelerè se corruptit, autorem vitæ crucifigens. Sed quoniam ad hoc cæcitas in Israël facta est, vt plenitudo gentium intraret, ideò intranti Ecclesiæ dicitur.

Nota.

Esai. 53.

S. Grego.

Pone me ut signaculum super cor tuum,
ut signaculum super brachium tuum. He
braicè. *Pone me ut sigillum super cor tuum,
ut sigillum super brachium tuum.*

RECTE postquam sponsus opus redemptionis nat
rauit dicēs: Sub arbore malo suscitavi te, id est, in
cruce pendens te sponsam assumpsi, & vitam spiritalem
tibi impēdi: nunc sponsam alloquitur, ut pro gratitudine,
& vicissitudine caueat, ne tanti beneficij gratiā obliuiscatur.
Sanè Sapientis sententia satis notanda extat: Gratiam
fidei iustoris tui ne obliuiscaris: dedit enim pro te animā
suam. Sanè fidei iustor noster. Saluator est, quique debita
nostra in cruce persoluit, & nos Deo patri reconciliauit.
Hinc Paulus inquit. Commendat autem suam charita-
tem Deus nobis, quoniam quum adhuc peccatores es-
semus, secundum tempus, pro impiis Christum mortuus
est. Huius beneficij gratiam semper vult sponsus, spōsam
suam in corde gestare. Eam ob causam indebiliter, tan-
quā signaculum, seu sigillum præcipit, ut tã in corde, quã
in brachio ipsam portet. Mira res, sponsus Ecclesiam cor-
de & opere adamauit, & sicut sigillum super cor suum,
& brachium portauit: & idē ab ipsa idē obsequium
iure postulat. De interno amore ipse dixit. Si mater infan-
tem suum oblita fuerit, ego autem tui non obliuiscar. Et
nē de operibus, quæ dilectionē asserere solent, quis ambi-
gat, statim subnectit: In manibus meis scripsi te, hoc est,
amore tuo omnia opera feci: propterea ius erit, ut vicis-
sim tu me in corde & brachio semper geras, cogita-
tiones omneis, & opera in laudem & gloriam meam
faciens. Quid obsecro iustus, atque prorsus vilius,
suauiusq;

Eclē. 29.

Rom. 5.

Esai. 49.

suauiusq;, quàm hoc obsequium impendere spōso Chri-
sto IESV. Ni fallor conuertiatio nostra, omneq; actio-
nes cōtendere debent, ut Saluator noster palam reliceat
in nobis. Alioqui Paulus non diceret Corinthis: Nō estis
veltri, empti enim estis pretio magno: glorificate & por-
tate Deum in corpore vestro. Siquidem glorificare Deū
ad mentem attinet; fide & charitate cādidata: ad corpus
autem externa opera pertinent; quippe qua in mandatis
summi numinis adimplendis facimus: & sic in vtroque
homine portamus regem nostrū Christum, iuxta dog-
ma Pauli nuperrimè aductum. Eodem expectat, quod
ad Romanos scripsit: Induimini Dñm IESVM Chri-
stū. Itaq; si omni librata ratione rem hanc cōsideramus,
quod sapiens admonet, ne obliuiscamur gratiam fidei-
iustoris nostri, quia dedit animam pro nobis, & quod
Apostolus hortatur, ut glorificemus Deum, & in corpo-
re nostro ipsam portemus, vel Christum Dominum in-
duamur: hoc ipsum compendiosè sponsus enarrat, dicens:
*Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super
brachium tuum.* O felicem virum, qui mores & vitam se-
cundum præcepta Christi instituit, is planè mādato eius
facit satis, & super cor, & brachium redemptorem gestat.
Huc nimirum expectat, quod ore suo sacro dixit: Qui
vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem
suam, & sequatur me. Nōne sequi Christum, vestigia &
illustria facinora eius imitari est? Etenim qui Christum
nō sequitur, satanam sequatur necessum est, & idē Chri-
sto non erit dignus.

1. Cor. 6.

Rom. 13.

Matt. 16.

Nec desuere, qui sponsam loqui dixerunt, obnixè ro-
gans, ut sponsus eam habeat super cor, & super brachium
tanquam signaculum, vel sigillum, ut sit sensus: Dñe mi,
vbi pro delictis meis mortē acerbissimā in cruce subire
Z 3 digna-

dignatus es, & inibi me suscitasti, precor te suppliciter per hanc tuam ineffabilem charitatem, vt post hac colloques me super cor tuum, & super brachium tuum, ita vt nullatenus mei obliuiscaris, quam tanto tamque inestimabili pretio in libertatem asseruisti: nam dilectio, qua me amasti fortis est, vt mors: imò fortior morte est, eo quod dilectio illa mortem ipsam superauit, ac prorsus prostrauit. Sed quia doctores sponsum loqui dicunt, non autem sponsam, idè expositio prima plus mihi arridet. Hinc diuus Gregorius ait: Super cor ergo, & super brachium sponsa dilectus ponitur, quia in sancta anima, quantum ab eo diligatur & voluntate, & actione designatur. De quo signo ipse sponsum discipulis suis aiebat: In hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem inuicem habueritis. Atqui, ne durum, aut impossibile videatur vlli Christianorum, equidem charitas Dei, ac proximi nihil graue existimat, nihil intolerabile veretur, sed omnia facillima habet, & iucunda, dicente beato Augustino: Nihil difficile amanti. De hac mirabili dilectione nunc sequitur.

Ioan. 13.

S. August.

Quia fortis est vt mors dilectio, dura velut infernus amulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum. Græcè. Volatilia eius, volatilia ignis flamma eius. Hebraicè. Carbones eius carbones ignis, flamma fortis.

RATIONEM efficacem sponsum exhibet, quare sic petierit poni tanquam signaculum super cor sponsæ,

sponsæ, & super brachium. Nèpe absque milerone amoris, fragilis & excors est mens ad obeundas controuersias diaboli, & perferendas calumnias, & tentamenta hominum. At contrà, anima Dei dilectione sultra, & charitate perfecta roborata, cuncta æquanimiter fert, & quauis immania, & atrocia pro Christi honore, ne dum patienter, sed quod plus admirationis habet, ouanter sustinet. Exemplo nobis est Apostolus, dicens: Superabundo gaudio in tribulationibus meis. Equidem sermo hic emphaticus est, & insignem habet energiam. Ac si dicat: Non qualicumque gaudio, aut mediocri lætitia sum affectus in calamitatibus, quas passim patior pro Christi nomine; sed ingenti exultatione exhilaratus animus meus gliscit, adeò vt alius de gaudio meo impartiri possum. Huc expectat, quod in Apostolorum actis memorat: proditum est: Ibant Apostoli gaudentes, à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESU contumeliam pati. Vnde tanta, tamque mirabilis fortitudo in discipulis Domini, nisi ex magna dilectione fuit oborta? Ecce dilectio instar mortis fortis est, & amâtes leonibus ipsis fortiores efficit. Mirabilis res, tam est fortis charitas, vt puellas teneras gigantes red dat. Hinc diua Catharina, sancta Agnes, alia complures virgines (quales carceres, verbera, saragines, innumeraque tormenta alacri fronte sustinebant, tyrannos atque minas eorum pro nihilo pendentes, toto corde Christum IESUM laudantes, nec non sonora voce eum confitentes. Hinc omnes aduersarij stupebant, & virtutem summi numinis contemplâtes, idola vana sua spernebant, clamantes: Christus IESUS verus est mundi Saluator, verusque Deus, & totius mundi conditor. Si ergo sponsa secreti, & causam audire cupis, quorsum tibi præcepi, vt

2. Corin. 7.

Acto. 5.

Fortitudo
martyrum.

Z 4 mei

mei memor semper sit, vt signaculum super cõrtuum & brachium me gestans. En ratio potissima, *quia fortis est vt mors dilectio*, quam tu mihi debes, pro ineffabili amore, quo te prior adamauit, & pro inestimabili beneficio, quo te affeci, vbi per mortem meam te à morte perpetua liberaui. Hæc autem dilectio, quam à te exigo, nullatenus sit tepida, aut remissa, sed intensa, valida, & efficax in mortem: emulatio, & zelus pro honore meo, non tenuis, sed fortis esse debet, constans, & tenax ad instar inferni: qui quos semel accipit, nunquam amittit. Placet nunc triplicem expositionem narrare, vt in quadam epistola sanctus Augustinus, literarum calentissimus pertractat. Vnde Deus colitur, nisi ex charitate? Magna virtus est charitas, quia finis præcepti. Merito dicta est fortis sicut mors (ait doctor iste) siue quia nemo eam vincit, sicut nec mortem: siue quia in hac vita vsque ad mortem mensura est charitatis, dicente Domino: Maiorem charitatem hæc nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis: siue potius quia sicut mors animam auellit à sensibus carnis, sic charitas à concupiscentiis carnalibus. Sapientia trifaria hæc expositio vehementer adnotanda est. Verùm mortem nemo hæcenus vicinam statutum est hominibus semel mori, & post hoc iudicium, Apostolo teste: & in Psalmo legitur: *Quis est homo, qui viuuit, & nõ videbit mortem?* id est, nemo nascitur nisi morti obnoxius, quia propter peccatum mors. Solus Christus Deus & homo mortem sua morte superare potuit. Ad eandem imaginem dilectio inuincibilis est, vt iam meminimus. Secundò charitas fortis vt mors nuncupatur, eo quod eius perfectio in mortem, quam quis pro Christo patitur ostenditur, quemadmodum Saluator testatus est. Tertiò eam ob causam dilectio vt mors fortis appellatur, & quidẽ

rectè

Nota.

S. August.
epist. 129.

Ioh. 15.

Hebr. 9.

recte: quoniam sicut mors auferat animam à corpore, ita dilectio Dei separat mentem à sensibus. Alioquin Paulus non diceret: *Viuo iam non ego, viuuit verò in me Christus*. Ecce quàm potens sit Dei dilectio, & quàm potenter auferat animam à sensibus. Planè charitate vulnerata mēs, non iam sibi viuuit, sed mundo, carni, & peccato mortua, Christo dumtaxat viuuit, quippe qui pro ea mortuus est. O foelicem virum, qui salutari amoris Dei incēdio mortuum, separatus est à mundo, ita vt nec ei libeat, quæ seculi delectabilia sunt cogitare. Imò nec propriam vitam amet, sed cum Apostolo clamat, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo: is, ni fallor, cuncta visibilia bona, vt stercora, arbitratur, vt Christum *IESVM* lucrifaciat. En quàm valida sit sancta dilectio, quàmque persimilis morti, cui resistere nemo quamlibet fortis valet.

Dura velut infernus emulatio. Zelus bonus & emulatio sancta diuinam consequens dilectionem, non molis est, aut flacida, sed rigida, ac tenax propositi, sicut infernus durus & inflexibilis est: adeò vt quod semel apprehenderit, nunquã dimittit: nec violentia, neque precibus potest cogi, ita vt quos tenet exhibeat. Talis sit sancta emulatio oportet, in iis, qui verè Christum diligunt, vt nullatenus se patiantur ab eo quod apprehenderint, separari. Verùm ab obedientia legis Dei, cui semel se deuouit, & à fide, spe, & charitate deuiare nemo debet, & si millies mortem sustinere contigerit. Hinc Apostolus dixit: *Quis nos separabit à charitate Dei, quæ est in Christo? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?* Et subindè sequitur: *Certus sum, quia nec mors, nec vita, neque Angeli, &c. poterit nos separare à charitate Dei.* Annotatu digna sunt singula, nam hæc emulatio sancta nativis coloribus depingitur,

Gala. 2.

Phil. 1.

zelus sanctus.

Rom. 8.

E. Reg. 19.

Psal. 68.

Nume. 15.

Eze. 36.

Matt. 5.

Tali zelo ardebat Helias, ubi dixit: Zelo zelatus sum pro domo Dei exercituum, quia dereliquerunt pactum Domini filij Israël. Rufus, Regalis vates eodem zelo tactus aiebat: Zelus domus tuæ comedit me, opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Denique æmulatione sancta Phinees Hebræum & mulierem alienigenam vnâ interfecit: quem Deus optimus miri in modum commendans ait: Phinees auertit iram meam, zelo meo commotus. O quam pauci hodie hoc salutari zelo exardescunt. Enimvero, vt infirmi leui verbo læsi vociferamur, & totis nisibus vindictam sumere nitimur: at quæ tot blasphemiarum (heu) quotidie in Deum ab impijs proferatur, nil nobis curæ est. Oremus supplices Deum oportet, vt quod per Prophetam pollicitus est, nunc adimpleat. Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum & spiritum nouum ponam in medio vestri. Nempè opus habemus corde carneo, ablato lapideo, vt iniuriæ nostræ oblitumini Dei offensiones sentiamus: idque fiet, si spiritum nouum ipse in medio nostri posuerit.

Lampades eius lampades ignis, atque flammarum. Alij ex Hebræo *faces*, vel *tedas* legunt, quod ferè in eundem sensum reddit. Sanè opera ex charitate prodeuntia, veluti faces seu flammæ ignis sunt. Hinc Dominus in Euangelio admonet: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est. Ecce vel maximè operari nobis præcipit, & sancta opera patrare vt flammæ charitatis non delitescant, sed ad exemplum proximi appareant. Mira res, fatuæ virgines eam ob rem ad nuptias cum sponso non intrauerunt, quia & si lâpades portabât, ignis charitatis in eis minimè ardebat: at contra prudentes gratanter à sponso receptæ lâpades ignis manibus suis habebant. Equidè vera dilectio la

tate

tere nequit, sed suapte natura per bona opera se pandit. Nemo potest ignem abscondere in sinu, quin ardeant vestimenta eius, vt probè asserit Sapiens. Quid quod lampades ignis corda sanctorum sunt: ignem illum sanè gestât, de quo Dominus: Ignem veni mittere in terra, quid volo nisi vt ardeat? Nonne lampas ardens ille præcursor Dñi erat, qui vt lucerna ardebat, & lucebat? Ardebat planè in tus hoc igne cælesti: lucebatque foris. austerrimam poenitentiam agens. O nimium foelix anima, quæ igne amoris Dei accensa, semper flammam euomere non cessât, desideria & vota flammantia diu noctuque Christo offert.

De inuidia Iudæorum verba hæc explicant: quorum æmulatione tam fuit dura aduersus Christum, vt eum ad inferos transmittere se putarit, eique ad mortem immisericorditer inuidit. Quandoquidem vt inferus dura æmulatione synagogæ extitit: nã sicut inferus sine misericordia, quos tenet, cruciat: sic Iudaica plebs Christum apprehendens, sine pietate ad mortem atrocem trahebat. Vndè lâpas eius vt ignis fuit, eo quod sicut ille consumit, ita Iudæos ab omni fidei virtute inuidia sua destruxit. Sciebat enim Pilatus, quod propter inuidiam tradidissent eum. Quæ pulchrè scriptum est: Ignis nunc consumet aduersarios, hoc est, antequam ad æternum ignem veniant, in presenti consumuntur, quia intra se ignem inuidiæ portât. Sed quia hinc ignis inuidiæ, hinc ignis charitatis se extulit, ideò subditur.

A *Quæ multa non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Ita ferè in omnibus tribus linguis.

T R I B V L A T I O N E S, & calamitates, quæ in mundo scaturire solent, aquis multis in sacra scriptura

Prover. 6.

Luca. 12.

S. Grego.

Ioh. 19.

Psal. 143.

prura comparantur. Vndè orabat rex Dauid: Emitte manum tuam Domine de alto, eripe me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum. Haud dubiè Saulis, & Absalon persecutiones aquas multas appellat, à quibus liberari non poterat, nisi Domino suffragante. Ait ergo sponsa: Multae sunt calamitates, quas satanas excitauit contra me, nihilofecius, quia fortis est ut mors dilectio, non potuerunt hunc ignem charitatis extinguere in me. Quin potius magis ac magis creuit dilectio tua in corde meo, sicut faber ferrarius nonnullas aquarum guttas super prunas immittit, quo flamma ignis accrescat. Nec abs re Paulus dixit: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Mirabile dictu, erumnae, & aduersitates omnes ad maiorem meriti cumulum electis profunt. Alioqui Propheta non seridè postularèt, vt Deus optimus ipsorum probaret, tentaretque. Neq; alius toto clamaret pectore: Ingre-diatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, id est, in die mortis, & ascendam ad populum accitum nostrum. Ingens sane còmodum nobis ex tribulatione oritur: nã ibidem, tùm fides, tùm spes, tùm deniq; charitas maximopere augetur. Hinc dementia insignis tyrannorum palàm est, quippe qui nullum non mouent lapidem, vt Ecclesiam sanctam persequantur. Sanè nulla calamitas derimere potest piorum hominum charitatem, quos Spiritus sancti vinculum copulauit. Frustra ergo laborant, & pellicere conantur eos, vt ad sua praua desideria pertrahant illos. Quàm exactè

1. Corint. 13.

Apostolus dixit: Charitas nunquam excidit: profectò si perfecta est, magna operatur, & nulla aquarum copia, id est, nullis aduersitatibus extingui potèst, aut suffocari, Quod Paulus multa verborum amplificatione, & mira pronuntiationis acrimonia ostendit, scribens Romanis.

Rom. 1. 5.

Beatus

Beatus Gregorius sic inquit: Charitate quippe sancti ^{s. Gregor.} veraciter ardebant, quia in Dei proximiq; dilectione mirabiliter flagrabant: hanc tribulationes in eis extinguere non poterant, quia ad odium eos transmittere non valebant. Hinc nimirum esset extinguere charitatem, si tribulationibus, quas aduersarij ingerebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed quum aquae di-stae sint, quid rursus per flumina, nisi ipsarum aquarum incrementa, & viuacitas intelligitur? Flumina quidem viuas aquas habere cognoscimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus: quae dum per totum orbem super Martyres ebullierunt, ad extinguendum charitatis ^{Persecutio-} ignem, grandis impetu confluerunt. Sed quia inter flumina ^{nes.} ad eò charitatis vigor vixit, ita vt potius flumina conu-meret, quàm se ab illis extingui permetteret: ideo multi etiam persecutorum ad eandem charitatem se conuerterant: ita vt dimitterent quicquid in mundo possidebant, & se ipsos morti traderent, quam antea patientibus atrociter inferebant. Quod, ni fallor, in Paulo, & diuo Cypriano, atque plerisque alijs conspicuum est. Quanti autem facere debemus charitatem hanc, verba sequètia pulchrè ostendunt.

SI dederit homo omnem substantiam domus suae, pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Hebraicè. Despicere despicient eum.

SENSVS germanior huius sententiae hic est: Tanti pretij est dilectio Dei, quã hactenus praedicauimus, vt sine cõparatione excedat omnes corporales diuitias, quamlibet pretiosa sint: at eò vt si quis possessiones, supellectilia quantumlibet splendida, pro dilectione sancta cõparan-

parāda spreuerit, nihil de disse existimat. Itaq; vox illa, *ea*, nequaquā pro dilectione, sed pro substantia accipienda est. Quod lucidius ex originali Græco apparet. Huc sanè pertinet, quod in Iob legimus de sapientia: quam ille miris encomiis exaltat, variis comparationibus vtens. Scriptum est: Dilectio Dei honorabilis sapientia. Ait igitur Iob: Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appēdetur argentū in commutatione eius: nō conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonicho pretioso, vel sapphiro. Nec non & sapiens, omne aurum in comparatione eius arenam exiguam fore, testatur. Quin dilectio sancta thesaurus ille est, in agro sacræ scripturæ absconditus: quē qui inuenit homo, abiit, & vēdidit vniuersa, quæ habuit, & emit agrum illum. Rursus, margarita pretiosa est, qua inuenta, prudens negociator omnia sua quasi nihil pendens, eam tanquam thesaurum pretiosum comparauit. Væ autem eis, & iterum væ, qui tēporaria bona præferūt charitati, & lucrum quærentes in arca, damnum & iacturam magnam habent in conscientia. O proceres iniqui Esau, qui pro vili lentis edulio primogenita sua vendunt, & tam magna bona amittunt, ille frustra plorans, locum pœnitentiæ non inuenit: nec qui sero post mortem impie ingemiscetes, benedictionē Dei cōsequuntur. Quid plura? Pro vita corporali pellē pro pelle, & omnia quæ habemus sunt exponenda, vt satan verè dixit: quāto magis pro vita spiritali, quæ sine charitate haberi non potest, cuncta visibilia bona parui pendenda sunt? Superest, vt post hac ad capessendam dilectionē sanctā, nedum patrem & matrem, prædia & alia mundi bona nihil pendamus, sed etiā vitam ipsam, pro illa acquirenda, aut conseruanda, libenter exponamus: dicente Domino: Qui odit animam suā in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

Cæterum

Cæterum diuus Gregorius inquit: Homo omnem substantiam suam dat pro dilectione, quando quicquid in mundo possidet, pro Christo distribuit, vt abiiciēs, quod impedit, Deum diligat, & terro puluere solitudinum oculos aperiat, Deum optimumque videat, eo acclamante: Beati mundo corde, quoniā ipsi Deum videbūt. Hoc Apostoli fecerunt, qui nō solū possēda, sed etiam cupita, vt Christū sequerētur reliquerunt. Ecce nos reliquimus omnia (ait Petrus) & sequuti sumus te.

Si autem Hebraicam sequamur editionem, in qua textus sic habet: *Si dederit vir omnem substantiam domus suæ pro dilectione, despiciere despicient eum*, tunc sensus erit: neq; per prospera huius mundi separabimur à charitate tua. Si enim dederit vir, hoc est, aliquis princeps, omnem substantiam domus suæ filiis meis catholicis, & omnes honores, aut mundi dignitates, vt alliciat eos per ea, ad negationē nominis tui, despiciere despicient eū, & omnia bona sua. Tantus planè erit amor tuorū fidelium erga te, vt neque per prospera, nec per aduersa seculi huius, à cōfessione tui nominis aliquo pacto diuelli possint. Vterque sensus, pro vt vtraque translatio postulat, verus est, & catholicus. Sat sit scire, hunc primum esse gradum ad salutem & veram dilectionem comparandam, despiciere terrena, omnia, vt cælestia consequamur. Spontè relinquere, quæ fugatia sunt, & diu retineri non possunt, & ad cælestem patriam festinare iubemur, quia non habemus hīc ciuitatem manentem (Apostolo teste) illuc vltro nea voluntate gradi, eò cogitatus nostros omnes, illic mente versari, ac pasci. Tunc verè foelices erimus, quando facie ad faciem Deum optimum, sicuti est, contemplabimur. Sed quid iā sponsum loquatur, auscultemus.

Soror

Eccle. 1.
Iob. 28.

Matth. 13.

Gen. 25.
Figura.

Iob. 17.

Iod. 12.

S. Grego.

Matth. 19.

Notā

*S*oror nostra paruula est, & vbera non habet. Quid faciemus sorori nostrae in die, quādo alloquenda est? Hebraicè. Quid faciemus sororinostrae in die, qui dictus est in ipsa.

SI V E sponsum loqui cum sodalibus suis, hoc est, cū Patriarchis, Prophetis, & Apostolis dicamus, quique admiratur de noua Gentilium conuersione: siue Christū **I** E S V M Angelos alloquētem asseramus, verus est vterque sensus. Videt ergo sponsum exordium conuersionis Gentilium, & stupefactus interrogat, non vt discat, qui Patris caelestis sapientia aeterna est, sed vt doceat, & admirari faciat omnes in re tam noua, tamquē egregia: ita vt idolis suis (quæ verè dæmonia erant) spretis vnum agnoscant Deum creatorem, ac moderatorem mundi, vnumquē Messiam Christum Deum & hominem corde & ore profiteantur, totoque pectore eum diligāt, atque honorent. Paruula quidem erat, dum pauci ad fidem Christi conuersi veram fidem habebant. Vbera minimè habebat, do nec in spiritu aucta grandesceret. Eam ob causam quaestio fit: *Quid faciemus sorori nostrae in die, quando alloquenda est?* Allusio est ad illud: Vndè ememus panes, vt maducent ij? Ipse tamen sciebat, quid esset facturus. Sanè Ecclesia, vel anima quæque paruula, & tenera est, nisi spiritu Christi roborata: fultaque fuerit: ipso acclamante: Sine me nihil potestis facere. Ad hæc, sicuti corpus carneum corruptioni additum per varias aetates transit: ita vt homo primo sit puer, deinde iuuenis, & tandem viri perfectam aetatem attingit: ita spiritus, vel animus noster, nunc paruulus, nunc verò vir robustus giganteas vires habens, summi Dei gratia efficitur. Quas ob res Paulus de se ipso

conte-

contestatus est: Dum essem paruulus, sapiebam vt paruulus, loquebar vt paruulus: quando autem factus sum vir, euacuaui ea, quæ sunt paruuli. Eodem pertinet, quod Corinthis scripsit: Tanquam paruulis in Christo, lac dedi vobis, non escam. Ad eundem modum sponsa conuersa ex Gentibus, vel ex synagoga, paruula quidem erat in principio. Veruntamen postea adulta facta, & spiritu Domini grandis effecta, euacuaui ea, quæ erāt paruuli, & ouanter ad ergastula, flagella, & tormenta conuolauit, pro sponso suo sanguinem spōtè effundens, & palmam martyrii vltro amplexans. Quod sanè pleraque martyrum exēpla testantur, quæ enarrare consulto mittimus, ne tædio sumus prudētī lectori. Vbera non habebat in suo exordio, quia scientia, & facundia egebat Ecclesia noua ex Gentibus congregata, donec paulatim creuit.

Sed quid moror in fragilitate Gentium denuo conuersorum ad Christum? Sāctus Gregorius de Apostolis ipsius verba hæc exponit. O quam paruula erat soror spōsi tūc; quando timore perculsi Apostoli clauso ostio delitescerāt, non audentes quicquam loqui de magistro suo palā, vbi ille obiit in cruce. Videte fragilitatē sponsæ, relicto spōso in manibus inimicorū omnes Apostoli fugerunt. Quin & Petrus Apostolorum princeps voce ancillæ, timore nimio correptus, vitā negauit, dicēs: Non noui hominem. Mira res vehementer & miranda: in die Penthecostes spōsa paruula, Spiritu sancto aduentante, facta est magna, & data sunt ei è cælo vbera, quippe quæ ex se non habebat, quibus vninersos fideles per orbem lactare, atque erudire, non cessat. Penitiūs fortitudinem sponsæ inspiciamus. Clamant Apostoli, & in fracto animo fatentur: Non possumus ea, quæ audiuiimus, & vidimus, non loqui. Minas Iudgorū spernunt, tyrannorū cruciatus haud pauēt, quo-

Aa minus

Ioan. 6.

Ioan. 15.

1. Cor. 13.

3. Grego.

Acto. 4.

minus loquerentur magnalia Dei, & præclara Christi. Et sicut in facinora, Ecce dies, quando erat aloquenda sponsa, ille erat: quia tunc copulata fuit sponso suo, & virago effecta, quia de viro fortissimo Christo sumpta. Prima ergo Ecclesia vera non habebat: quia post resurrectionem, in una domo inclusa inter persecutores, non dico prædicare, sed & videri timebat. Hæc sanctus Gregorius.

Si murus est, adificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, cõpingamus illud tabulis cedrinis. Hebraicè. Si murus ipsa, adificemus pro ea palatium argenti: et si ostium ipsa, muniemus pro illa tabula cedri.

RESPONDIT aliquis ex fodalibus sponsi, ac si dicat: Si fortis est ut murus æneus, ita ut non sinat, ad se intrare inimicos, imò pro sua virili, pro amore sponsi constanter pugnarit, edificabimus super murum hunc propugnacula argentea. Vel sponsus tacite respondet questioni propositæ, metaphoris muri & ostij utens, & lapidè describens fortitudinem Ecclesie sue, idè ait: Vos pusillam humilitatem sponsæ meæ admiramini: veruntamen non vos scandalizet humile eius, & infimum exordium, in fide & dilectione mei nominis, ad instar muri benè locatè supra fundamentum bonum: ego ex mea beneficentiâ propugnaculis argenteis pulcherrimis atque fortissimis per circuitum eam fortificabo, ad eò ut potentissimis hostibus non cedat, nec possit villo impetu prosterni. Sub hæc, si ipsa quasi ostium se mihi exhibere voluerit, potenter errores omnes, & vitia excludendo, & ingressum præcludendo desiderii malis, ego ex mea liberalitate sic eam exornabo, & spiritualibus donis solidabo, veluti si ostium aliquod, ex

vilibus

vilibus lignis fabricatum, cedrinis tabulis pretiosis, & impuitribilibus compingatur, ita ut nulla vi frangi possit. Itaque & si paruula videatur, & vera non habens, ego magnam & robustam apprimè faciam. Habebit quidem pro vberibus propugnacula argentea, quod appareat gloriosa & fortis, tanquam murus excelsus: eritque quasi ostium fortè cedrinis tabulis compactum. Verum Ecclesia, non est materia, quæ facile dissoluitur, sed domus illa est, quæ sapientia Patris fundauit supra firmam petram: sic Saluator innotuit in quadam parabola. Hæretici insipientes ædificat super exiguam arenam. Fundamentum autem Ecclesie Christus est: de quo Apostolus: Ut sapiens architectus fundamentum posui. Et alibi: Petra autem erat Christus. Huic fundamentum lapides viui, fideles omnes innituntur, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum Domino. Est præterea murus iste, id est Ecclesia, optimo bitumine charitatis copagatus. Per hanc virtutem orthodoxi iniucè agglomerantur, & cohererent. Quid enim Prophetæ, pastores & doctores, quos Christus dat sue Ecclesie: nisi propugnacula argentea sunt, ad decorè, & utilitatem omnium fidelium? In hos lupi, & leones aduersarij irrupentes, morsibus dilaniantes, eos occiderunt, iuxta illud: Ecce ego mitto vos, sicut oues in medioluporum. Argentea propugnacula non absre vocantur, eo quod vitæ candore fulgent, & doctrina sancta tinitur. Imò tintinabula aurea in veste sacerdotali, ipsæ sunt, uti olim in figura signabantur. Væ tamè eis, qui tinitire negligunt, non doctrinam exhibentes, quique ut canes sunt muti, non valentes latrare. Dicente Paulo: Si non Euangelizauero, væ mihi est. Præterea Ecclesia ostium esse debet, obstitendo volentibus introire, ne passim, & sine delectu cui libet pateat introitus: non enim fas est, ut quoslibet admittat ad gregem Domini, maxime

Aa 2 inimi-

Nota.

Matt. 7.

2. Corint. 3.

Exo. 28.

Figura.

Matt. 7.

inimicos fidei foris detineat, ne ouiculas infontes enecare valeāt: sunt aliquādo sub pelle ouina lupi rapaces, vti Saluator admonet. Ceterum, tabulæ cedring, quæ vermibus non corrumpuntur, virtutes & dona Spiritus sancti sunt, quibus Ecclesia quotidie roboratur. Vndè capite primo dictū est: Laquearia cipresina, tigna domorum nostrarū cedrina. Ecce indissolubilis connexio virtutum: sic Spiritus sanctus omnium artifex & edificat, confirmatque suam Ecclesiā. Quæ sanè suapte natura vermiculosa est & fragilis, Spiritu sancto cooperante, solida, & firma efficitur: adeò vt corrumpi nō possit, aut ab inimicis obrui. Portæ inferi non præualebunt aduersus eā, ait sp̄sus Christus.

S. Grego.

Dato Spiritu sancto, murus Ecclesia efficitur (ait Gregorius) quæ prius tenerrima erat. Vndè gaudentes ibāt Apostoli cōspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati. Propugnacula argentea miracula sunt, ex quibus nō tantum ab inimicis se defendat. Sed vt impugnātes resistendo mirabiliter proferat. Et rectè argentea dicuntur, quia miracula cum verbi prædicatione donantur. Argentū sanè valde sonorum est, sic in Psalmo legimus: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Rursus ostium Ecclesia vocatur, quia à sponso potestatem accipit, aperiendi, & claudendi. Cui dictū est: Quodcunq; ligaueris super terrā, erit ligatum & in cælis, & quodcunq; solueris super terrā, erit solutū & in cælis. Tabulæ cedring populidiuersi, vel status varij in Ecclesia sunt, quibus apprimè ipsa decoratur. Sicut pictura multis coloribus, sic Ecclesia variis statibus honestatur. Hinc Rex Dauid ait: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Sic Ecclesia multis distinctionibus honoratur, quæ Spiritu sancto cōualescens, hilariter respōdet, dicens.

Ego.

Ego murus, & vberamea sicut turris: ex quo facta sum coram eo quasi pacem reprensens. Ita in vtrāq; translatione. Hebraicè sic. *Ego murus, & vbera mea sicut turres: tūc fui in oculis eius sicut inueniens pacem.*

AVDIENS sponsa vocem sodaliū dicentiū, eam parulam fore, nec vbera habere, vt tradatur sponso suo, profiliens in medium audacter respōdit: Quid dicitis de me dubitantes, & ratiocinantes, si murus est? si ostium est? ego planè murus, scilicet, ego fortissima cōtra inimicos, & vbera mea sicut turris, multū lactis doctrinæ & sapiētiae habentia. Nā si ante hac vbera mihi nō erant, nūnè per doctrinā Apostolorū tantum doctrinæ, & sapiētiae adeptasum, vt verè dicere possim, vbera mea magna sunt, sicut turris, seu turres. Perindè dicat: O sp̄se mi, ecce me vides, qualè me videre desiderabas, talem me habes qualè cupiebas: murus sum, & edifica super me propugnacula argentea, viros illustres, doctores, & prælatos egregios mihi præbe, quippe qui metueri, & aduersarios repellere valeāt. Habeo quidè vbera, non lacte vacua, sed omni doctrina tumentia, instar turris. Obseruandū, quā humiliter de se sentiat, ne fortè quis eā inaniter gloriari æstimet, statim, vndè tot dona haurierit, indicat: *Ex quo facta sum coram eo quasi pacem reprensens.* Hoc est, ad hanc sublimitatem, & fecunditatem nequaquam ex mea virtute perueni, sed ex munere sponsi mei: postea quā pacem, & gratiā inuenire coepi in oculis eius, fortis effecta sum. Ceterum (quod ad spirituale sensum attinet) Ecclesia, vt diximus, murus est in fide optimè fundatus, perspem eleuatus sursum, compāctus charitate. De quo miro fusius

Not.

Acto. 7.

Matt. 16.

Psal. 44.

Sicut.

Aa 3

Ioan.

Ioannes in sua Apocalypsi scripsit: Habebat utiq; funda-
mēta duodecim, & in ipsis duo decim nomina Apostolo-
rū, & agni. De vberibus verò ait diuus Gregorius: Vbera
sua sicut turrisponsa habuit, ex quo pacē coram spōso re-
perit, quia postquam sub ipso spiritum pacis accepit, præ-
dicatores cōtemplatione altos, & robore inflexibiles nu-
triuit. Sed quid est, quòd non ait *pacem*, sed *quasi pacem ve-*
periens? Verū quia quādiu in hoc mūdo sumus, à peccatis
omnimodis non desistimus: & quādiu cū peccato viu-
mus, pacē perfectam cum illo, qui sine peccato in carne
vixit, non habemus. Sed quoniam tantillam pacē, quam
habemus, per ipsū mediatorem Dei & hominum tene-
mus, ideo subdit.

Vinea fuit pacifico, in ea qua habet popu-
los tradidit eam custodibus. Græcè &
Hebraicè. *Vinea fuit Salomoni in Habal*
Amon: tradidit ipsam custodibus.

VT enim vetus synagoga per vineam signatur apud
Esaia, vbi ob suā iniquitatem Dñs minatur ei rui-
nā, eo quod expectata est vt faceret vvas, fecit autē labrus-
cas: Idq; dixit Saluator in parabola de vinea, quā paterfa-
milias plātauit, & agricolis loquauit: sic noua Ecclesia ex
gētibus hīc per vineę metaphorā ostenditur: ait ergo. *Vine-*
a fuit pacifico, id est, Salomoni verè pacifico Christo,
qui princeps pacis in Esaia appellatur. *In ea qua habet popu-*
los. Synagoga vnū duntaxat populū Iudæorum contine-
bat, Gētilitas populos quā plures habuit, diuersorumque
idiomatū. Custodes autē, quibus spōsus tradidit hanc vine-
nā, Apostoli sunt, & post eos omnes prælati Ecclesia: iis
dictū est: *Eūtes docete omnes gētes, baptizātes eos in no-*
mine

mine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docētes eos seruare
omnia, quę præcepi vobis. Deniq; isti sunt custodes Eccle-
sia, qui ciuitatē custodiunt, velut suprà attigimus. His tra-
dita est Ecclesia, vt pascāt oues Christi, vt laborent verbo
& exēplo, eam excolentes, quatenus fructū dignum pro-
ferat Christo Dño vineę. Quā ob rem, non semel, sed ter-
tio Saluator dixit Petro: *Pasce oues meas. Non dominari*
eis, sed pasce eas, dictū est. Iterum Dñs dixit: Et tu aliquan-
do cōuersus, cōfirma fratres tuos. Mirabile dictū, nusquā
dictū est: *Impera fratribus tuis, aut dominare illis.* Is autē
memor sui ministerij, in sua epistola, prælatos suę vocatio-
nis admonēs, ait: *Pascite, qui in vobis est, gregē Dei prou-*
dētes, non coactē, sed spontaneē secundū Deū: neq; tur-
pis lucri gratia, sed voluntariē: neq; vt dominantes in cle-
rū, sed forma facti gregis ex animo. Quibus verbis cōper-
tū est, quòd vehemēter prælatos verat dominari. Ergo vi-
nea cōmendata est eis, non in dominium, sed in ministe-
riū & laborem. Hinc Paulus inuchitur in pastores, quare
tes quę sua sunt, nō quę I E S V Christi, qui solus Dñs vi-
neę suę est. Et alibi clamat: *Dei adiutores sumus. Satis sit,*
quòd vnusquisq; recipiet secundū propriū laborē. Ecce
qui plus laborarit, ampliōrē accipiet mercedē: sicut qui
in corporali vinea magis laborat, maiorē meretur retribu-
tionem. Quę omnia breui verbo Saluator innotuit, vbi
in parabola illa, non donationem, sed locationem vo-
cauit. Locauit eam agricolis, inquit. Sanē in alia parabola
hoc ipsum lucidius Dñs indicauit: *Ite vos in vineam*
meā, & quod iustū fuerit dabo vobis. Ea dominiū vineę
retinet sibi, & tantundē ad laborandū operarios ablega-
uit. In qua re apprimē magnificentia Dei respundet: eo-
adintores vult habere, qui potens est, & nullius ope indi-
get. Quare hoc planē, vt ministris ampliōrem præbeat

Esa. 7.

Matt. 21.

Ioh. 20.

I. Petri. 5.

I. Cor. 3.

Matt. 20.

mercedem, maioremque cumulum gloriæ in aulis æthereis ipsi possideant. O mirabile summi numinis ingenium, & artificium, ipse ministros suos in Ecclesia fideliter laborantes locupletare cupit.

S. Grego.

Vndè sanctus Gregorius inquit: Pacificus noster Christus esse dicitur, quia per ipsum Deo omne genus humanum reconciliatum est. Huic pacifico vinea fuit: de qua in Esaiâ: Vineam Domini, Sabbaoth domus Israël est. Quæ vinea in ea, quæ habet populos extitit, quia in lege posita est, quæ multos populos ad se colligit, de quibus dicitur: Populi meditari sunt inania. Hanc vineam custodibus tradidit, & pastoribus custodiendam subiecit. De qua beatus dicitur.

Isai. 5.

Vir affert pro fructu eius mille argenteos,
Sic in omnibus tribus linguis.

HOC est, vnusquisque ipsorum affert de labore suo fructum ipsi Salomoni Christo mille argenteos. Vbi numerus determinatus pro indeterminato ponitur. Ac si dicat: multum fructum faciet. Huc pertinet, quod Dominus in Euangelio ait: Ego posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Notandum valde est, quod non dixit: *Homo affert pro fructu eius mille argenteos, sed vir.* Enimuerò vir à virtute dicitur. Hinc de Iob scriptum est: Erat vir nomine Iob. De Hieremia, & Daniele hoc ipsum scribitur: vocati sunt viri à virtute & nobilitate. Qui ergo viriliter laborauerit in vinea Domini, is mille argenteos afferet pro labore suo, id est, vitam æternam accipiet à Christo Domino vineæ. Millenarius numerus omnes alios sub se continet, idè perfectionem significat: cetero tenarius verò aliquam, non omnem designat. Ita propter vbi Dominus dixit: Centuplum accipiet in hac vita, continuò sub-

Nota.

nefit: Et vitam æternam possidebit. Huius premij expectantes erunt ministri, qui in Ecclesia fegaiter se habentes, quæ sua sunt quæserunt, non quæ IESV Christi. Quos pastor bonus admonens ait per Prophetam: Ecce ego super pastores, qui seipos pascunt. Et in Euangelio: Malos malos perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. Ecce ingens poena, quam minatur Dominus pastoribus, qui pigri, & molles, atque ingrati fuerint in vinea Christi.

Marc. 16.

Ecc. 34.

Aliqui per hunc virum Christum IESVM intelligunt: nam per antonomasiam in scriptura sancta rectè vir vocatur: in Psalmo habetur: Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum. Et iterum Zacharias: Ecce vir, cui nomen est oriens. Nec non Hieremias inquit: Nouum creauit Dominus super terram, foemina circumdabit virum. Sic erit sensus: Vir nobilis Salomon Christus IESVS pro labore quem sustulerunt custodes vineæ, eam excolendo, afferet eis mille argenteos, id est, spontè eis impendet vitam æternam. At qui sanctus Gregorius fructum huius vineæ, hoc est synagogæ, Christum fore dicit. Nā hic est botrus magnus allatus ex terra promissionis. De quo fructu dictum est David: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Pro hoc fructu datur vir mille argenteos, quando omnia relinquit, vt Christum possideat. Sic in Actis Apostolorum scriptum est: Qui conuertebantur ad Christum IESVM, vendebant prædia sua, & cuncta quæ habebant, & eorum pretia ad pedes Apostolorum ponebant: arbitantes omnia vt stercora, vt Christum regem æternæ gloriæ lucrificarent. Sed quanti sponfus faciat suam electam vineam, verba sequentia palam faciunt.

psal. 1.

zach. 6.

Hierc. 31.

psal. 137.

Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus eius. Hebraicè. *Vinea mea, qua mihi ad facies meas. Mille tibi Salomo, & ducenti custodientibus fructus eius.*

VOX sponsi hæc est, qui in signem amorem, quem erga Ecclesiam habet, ostendit. Non quis putet, me vineam sic tradidisse custodibus, ut illius memor non sim, ait Christus sponsus. nempè semper mihi curæ fuit, & erit de sponsa mea, quam sanguine meo lubes redemi: cui me in socium, in pretium, & in cibum, nec non & præmium vitæ exhibui: corde eadè modo magnoperè eam diligo, adeo, ut coram me vinea mea sit. Verùm magni amoris symbolum hoc est, & magni æstimandū, nisi ingrati simus orthodoxi. Sponsus coram se vineam vnicè dilectam habet: nam eos, qui charitate ardēt, nihil aliud quàm cælestia meditantur, & volunt, hos in conspectu suo semper habet. Sanè si cui libet iusto pollicitur est, dicēs: Instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos: quanto magis totam Ecclesiam catholicam simul gratanter respiciet, & oculos suos super eam firmabit? Salomonis templum materialibus lapidibus fabricatum sic placuit Deo, ut de illo diceret: Erunt oculi mei super illud à principio anni vsque in finem. Quid mirum, si templum viuus lapidibus extractum, quod sua potenti manu crexit Christus, sic ei placeat, ut coram se incessanter illud habeat? Huc expectat quod in Psalmo legimus: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum. Quid plura? ipse sponsus ore suo sacro promissit, quod re ipsa impleuit. Vobiscum sum (ait) vsque ad consummationem seculi. Itaque quamuis prælati & docto-

doctores vigilent, & Ecclesiam custodiant, nihilofecius custos principalis infatigabilis manet: de quo Regalis citharedus: Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël. Sequitur: *Mille tui pacifici.* Ac si dicat sponsa, vel comites sponsi: Optimè tu & verissimè dixisti sponsæ dilectæ, quod vinea tua semper coram te est, & ante oculos tuos iugiter versatur, ita ut tu semper mancas custos, cultor, & pastor præcipuus Ecclesiæ sanctæ, etiam si alios custodes constitueris. Propter quod ingenuè fatemur, omnem fructum, qui de hac vinea nascitur, tibi maximè omnium est ascribendum, ut potè principali & primario pastori, atque custodi, sine quo pastorum omnium labor profusus inanis est. Enimverò nisi tu custodieris civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Eam ob rem tibi mille debentur argentei, pro tua in vinea operatione, si possit vlla tibi fieri retributio, quàm aliis custodibus ducēt. Millenarius perfectus numerus est, ducētenarius non ita. Secundum hunc sensum dicitur ipsi sponso vero Salomoni. *Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus eius.* Aluisio ad illud: Saul percussit mille, & David decem millia. Vbi præcipuum triumphum David cæatrices personare cupiebant. Notandum, quod in originali Græco, non *pacifici*, sed *pacifice*, id est, tibi o Salomone, vel pacificè mille debentur argentei. Vnde Hebraicè sic habetur: *Mille tibi Salomo*, ut nuper tetigimus. Si verò *pacifici*, dicamus, ut vulgaris editio habet in genitivo sit oportet. Ac si diceretur: Mille argentei tui Salomonis, hoc est, sunt, vel debentur.

Cæterum diuus Gregorius ait: Qui sunt isti pacifici, qui mille dicuntur esse, & ducenti, nisi illi superiores argentei? quos perfectè dimittimus, ut pacem per eorum distributionem cum sanctis nobis ipsis acquirimus. Vnde in Euangelio Dñs præcepit: *Facite vobis amicos, de mammona iniqui-*

Nota

Psal. 33.

E. Para. 7.

Mat. 20.

Psalm. 120.

Psalm. 126.

1. Reg. 18.

S. Grego.

iniquitatis, vt recipiant vos in aeterna tabernacula. Per ducentos duplicem retributionem intelligimus, quam quaerimus, dum in hoc mundo perfecte pro Christo omnia terrena contemnimus. Mille ergo & ducēti Ecclesiae argētei existunt: quia dū si deles qui que omnia, quae possident, ex toto relinquunt, & pacem sibi cū sanctis faciunt, & praesentis vitae remunerationem, & caelestis percipiunt. Ideo Dñs in Euangelio inquit: Amē amen dico vobis, nemo est, qui reliquerit domū, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, & cetera, propter me, & propter Euangelium, qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, & in seculo futuro vitam aeternam. Sed quibus ista retributio sic duplicatur, nisi qui custodiunt fructus eius? ij sunt qui custodientes fructus vineae in sancto opere, quod inceperunt perseverantes existunt. Hinc scriptum est: Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Iam sponsus alloquitur sponsam, & ait.

Qua habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocē tuā. Hebraicè. *Socij auscultantes, vocem tuam fac audire me.*

PER IUD Eudicant sponſa; quae habet habitas in hortis, id est, in plures deorum cultus, amici; angeli vel sodales mei auscultant reloquentes, & auscultando mirū in modū delectantur verbis tuis. Fac ergo me audire vocem tuam. Hoc est, pete a me, quod cūq; volueris, & fiet tibi. Vel aliter, & forsitam magis ad litteram. *Qua habitas in hortis, &c.* Sponsus iam valens sponse suae, blāde ei loquitur, rogans, vt loquatur, quia amici audire ea cupiūt. Vbi animaduertendū, quod supra sponsa dicta est fons hortorum, eo quod sua caelesti doctrina irrigat singulas Ecclesias, & fecundas efficit:

ideo

Ideo nunc sponsus clamat: *Quae habitas in hortis, & veluti mater in medio Ecclesiarum habitas, & eas alis, rogo, vt animas sanctas alloquaris, verbū diuinum eis propinans.* Sanè de hac matre quondam sterili Propheta pulchrè canit: Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum laetantem. Et in Esaia. Laetare sterilis, quae non paris, erumpe & clama, quae non parturis, quia multae filiae deserte, magis quam eius, quae habet virum. Quae verba Apostolus narrat, ad propalandam foecunditate vniuersalis Ecclesiae. Habitatrix hortorum est Ecclesia vniuersalis, quia in particularibus Ecclesiis degit, & eas gubernat. Possumus etiam hortos vocare caelestes illas mentes, in quibus fide, spe, & charitate Ecclesia sancta habitat. Conuersatio nostra (ait cum Paulo) in caelis est. Mirra res, Ecclesia in deserto, & exilio corpore tantum vt captiua detinetur, corde caelestia cōscendit, in deserteq; ea rimatur, O deliciosissimos, & iucundissimos hortos, foelix anima, quae eos quotidie perambulat, in eisq; semper moratur. Ibi sit mens, ait doctor egregius Augustinus, & hic erit requies. Ceterū, hortos planè dicere possumus vtrumque testamentum, in quibus vernantes flores, & cādentia castitatis lilia, nec non & fructus pulcherrimos faciliè inueniuntur. Quisquis in sacris litteris versatus fuerit, praedicationi incumbat oportet, ne talentum, vt piger seruus, abscondat, & durissimum iudicium coram sponso Christo patiat. Rursus, vox haec, quam vehementer audire cupit sponsus, tum vox confessionis coram sacerdote, tum Canticū laudis, vel gratiarū actio est: de qua voce ante dixerat: Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Nedū amici, videlicet, Angeli gaudent voce confessionis & laudis, atq; praedicationis resonante: sed amici apprimè delectantur verba concionatoris percipientes. Ad haec qui

pra:

Marci. 10.

Matth. 10.

Cant. 4.

Psal. 132.

Notā.

S. August.

Praedicator.

res.

Rom. 10.

prædestinati sunt, doctrina maximè egent, vt errore quouis posito, vel delicto abdicato, ad veritatem fidei conuolare queât, dicente Apostolo: Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Itaq; sine prædicatione non est fides, sine qua impossibile est, placere Deo: nam ipsa basis, & fundamentum est totius salutis nostræ: vt Apostolus suis scribens Hebræis expendit. *Fac me audire vocem tuam.* Noli metuere ó spósa, quòd frustra loquaris, amici auscultant, & voluptati mihi est eloquiũ tuum. Verbum, quod procedit de ore meo, nõ reuertetur ad me vacuũ inquã.

Hebræ. 11.

Psalm. 55.

Veruntamen sanctus Gregorius hortos, quorum habitrix est Ecclesia, virtutes omnigenas fore dicit. Sponsa in hortis habitat, ait hic sanctus, quia sancta Ecclesia vel quælibet pia anima in fructificatione virtutum mente versat. Cuius vocem sponsus audire desiderat, quia in hoc mundo vel maximè prædicatione verbi Dei opus habemus. Qua in re sponsa maximòpere Christo placet, vt perfectus quilibet vir in firmos quosque verbo sanctæ prædicationis ammoncat. Amici enim auscultant, quia fideles in Ecclesia, vt amicus sponsi loquatur pio desiderio expectant. Et notandum, quòd amicus est, qui auscultat, nam qui Deum mente integra diligit, libenter audit. Hinc scriptum est: *Qui ex Deo est, verba Dei audit: at contrà, qui non est ex Deo, vti Hebræi manna, sic conciones horret, dicentes: Nauseat anima nostra supra cibo isto leuissimo.* Profectò qui rudes, ac putridos Ægypti cibos affectant, nectarea verba Dei degustare non valent. At, qui amici Deifunt, cum Regali Propheta clamant: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Dñe, super mel ori meo! Vocè spósa, quam denique ipsa in fine huius mirabilis cãtici, seu epithalamij nuptialis, nunc audiamus.*

Psalm. 119.

Fuge

Fuge dilecte mi, & assimulare caprea hinculoque cervorum super montes aromatum. Sic in omnibus tribus linguis.

MIRABILIS valde precatio istæ, quam sponsa veluti valè faciens, sponso suo vnice dilecto offert. *Fuge dilecte mi, ait.* O prudentissima sponsa, quid subest causa, vt sic abscedere sponsum obnoxè oras? Nõne tua verba ea sunt: Veniat dilectus meus in hortũ suum, & comedat fructus pomorũ suorum? Ecce iam venit, & homo factus, te inuisere dignatus est: egregia miracula patritia potenti virtute: dogmata salubria protulit: & tandem crucis patibulum ascendens obiuit, te redimès, & è faucibus versuti draconis potenter te eripuit: nũ in aliquo tibi displicuit, vt abscessum illius desideres? Aut fastidio tibi aliquando fuerunt nectarea verba eius, quippe quæ vitam æternam præ se ferunt? Nempe scriptũ est: Non habet amaritudinem conuersatio eius, nec tedium conuictus illius, sed lætitiã & gaudiũ. Quorsũ ergo toto pectore clamas: *Fuge dilecte mi?* Magnum profectò mysteriũ hic latet: pro modulo nostro, quæstioni facere satis laboremus. Nimirũ tẽporis vicissitudo in causa fuit, vt sponsa variè preces suas ordinaret. Videns mundũ delicto Adæ obnoxium, calique ianua clausam, ad eò vt nemo hominum, nec iustus Abel regnum cælorum possideret, aduentum Messia efflagitabat, magnòpere cupiens, filium Dei foris inuenire, & ex alma Virgine nasci. At contrà postquam vnigena filius Dei velamine nostræ carnis indutus apparuit, sanctum Euangelium sacro ore suo prædicauit, & in cruce obiens mundum redemit, nec non & è tumulo gloriosus surrexit, suamque resurrectionem multis argumentis asseruit, atque probauit,

Questio:

Sapi. 6.

Ascensio Christi.

nit, ius erat, vt conscenderet cælos, & ad Patris dextram sedens: Spiritum paraclitum super discipulos in magno die Penthecostes vnà cum Patre mitteret: quem admodum saepe numero sponsus, in terra dū esset pollicitus fuerat. Itaque spiritu Dei afflata sponsa, pro gloria spōsi sui, quæ vel maximè in ascensione eius splenduit, nec non pro ingenti commodo peculiari, suppliciter orat, vt fugiat, & super montes aromatatum volitet. Alludit ad vaticinium illud Dauidicum: Exaltare Domine in virtute tua, cantabimus & psallemus virtutes tuas. Ecce mirabilis ascensio Christi natiuis coloribus depicta. In virtute diuinitatis suæ surrexit, in morte expuncta, damone prostrato, & inferno expoliato, & eadem virtute cooperante super astra volauit. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo. Hoc est, virtute propria solus ille ascendit, qui solus Deus & homo est. Cantabimus & psallemus virtutes tuas. En vtilitas insignis, quam sortita est sponsa, vbi Saluator ascendit, & Spiritum suum affarim in discipulos misit. Planè Spiritu sancto repleti magnalia Dei variis linguis personabant, stupētibus, & mirantibus cunctis, qui Saluatoris illustra prodigia audiverant. Sed de his plenius in declamatione Ascensionis differuimus, quæ in libro Dominicarū post Paschā extat, Sed ad rem.

*Psal. 120.**Ioan. 2.*

Vndè liquido comprehenditur, quod sponsa sapienter petit fugam & abitum sponsi, humiliter vale dicens ei: vt fieri solet in amicorum separatione ad tempus, prospera atque faustissima eidem præcans: Ascende in altum (ait) captiuam ducens captiuitatem, & dona dās hominibus. Transcende omnes Angelorū choros, qui ad crucis signuminiam vsque te humiliasti. Etenim montes aromatatum rectè vocantur, ob mirabilem virtutum suarū gratiam, quæ

Psal. 67.

exlc

ex se mittunt. Nec paulatim ascendas, sed quasi fugiēs, virtute, & agilitate tuæ diuinitatis vtens. Sic caprea & hinnulus montium sublimia, & rupes celerima agilitate mirabiliter percurrunt. Profectò hæc omnia breui methodo Saluator Apostolis subindicauit dicēs: Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem. Etrursus, si non abiero Paraclitus non veniet: si autem abiero mittam eū ad vos. Quæ verba haud dubiè magnā habēt emphasim. *Ioan. 16.*

Alij de synagoga, & noua Ecclesia, quæ ex Gentibus congregata est, hoc exponunt. *Fuge dilecte mi*, abducens te à synagoga, quippe quæ tam fuit ingrata, vt retribuere tibi mala pro bonis, quæ ei spōtè dedisti. Illa te atrociter occidit: dimitte eam, & super montes aromatatum ascēde. Suprà dictum est, quæ est ista, quæ ascendit de deserto, sicut virgula fumij, ex aromatibus myrrha & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij. Orat igitur vniuersalis Ecclesia pro filiabus suis particularibus Ecclesijs, & singulis animabus fidelibus sollicita, petit quæ à sponso assiduam visitationē earum: ita vt absens corpore, & in dextera Patris sedens, nunquam obliuiscatur, aut desinat Ecclesias suo nomini dicatas inuisibili sua presentia visitare: imò quasi saliendo, vt caprea vel hinnulus per illas, velut ex monte in montem, & ex rupe in rupem animalia illa percurrere solent. Huic sententiæ consentit quodammodo sanctus Gregorius. Dilectus fugit, ait hic doctor, quia à reprobis cordibus se, ne intelligatur, abscondit. Dum enim reprobegmentes ad audienda vel legenda verba Dei peruersa intentione accedunt, digno iudicio non inueniunt, quod digno appetitu non requirunt. Vndè ipsa Dei sapientia dicit: Queretis me, & non inuenietis. Sed fugiens reprobos, dilectos montes aromatatum petit, quia sanctas animas visitare non desinit: quæ & per contemplationem excelsæ

*S. Grego.**Canti. 3.**S. Grego.**Ioan. 7.*

Bb sunt,

funt, & per confectiones virtutum odorifera vnguenta
secum deferunt. Nos ergo fugiamus fallacem mundum,
ponamus prauos carnis nostræ affectus, ne sponsus pul-
cherrimus discedat à nobis. Imò quæ sursum sunt candi-
do corde amantes, ea quæ pro nostra virili quærentes
aromatam montes sumus, omnimodis virtutibus fragran-
tes. Hosce excelsos montes sponsus innisere dignatur, &
in eis habitare gaudet, ditans eos magnis charitatum do-
nis. Alioqui ipse non diceret: Ad eum veniemus, & man-
sionem apud eum faciemus. I E s v bone, & hominum
amantissime, quàm primum ad corda nostra venire ne-
moretis: vbi mansionem fabricans, à nobis, proclini ge-
nu precamur, ne discedas. Enimverò tribulatio proxima
est; neque est qui adiuuet. Insuper & exiles labores no-
stros non respuas, sed quales quales ipsi sunt, hilarita-
cie respice. Cui sit honor & gloria cum Pa-
tre, & Spiritu sancto, per infinita
secula, Amen.

Commentaria in Cantica canticorum
Finiunt.

INCIPIUNT
NONNVLLE
ANNOTATIONES IN
Cantica Canticorum, Deiparæ Mariæ Vir-
ginis festiuitatibus accommodatæ.

Autore fratre Alfonso ab Oroz-
co Augustiniano.

Prologus ad pium Lectorem.

*E ipsam planè cohibe-
re nequini, sapientissi-
me Lector, quominus
post commentaria, pro
modulo meo edita, in
Cantica canticorū Sa-
lomonis, saltem ali-
quot annotationes dictarem in laudem Chri-
stifera Virginis Maria: quarum nonnulla ac
commodantur solennitatibus eiusdem Deife-
ra. Enimverò, si Maria Mosi soror, versuto*

EXO. 35.

*cinit, dicens: Cætemus Domino, gloriose enim
honorificatus est, equum & ascensorem proie-*

Bb 2 cit

*cit in mare: dulcius & præcellentius tympani-
stria nostra benedicta Maria, à quavis pecca-
ti lepra immunis, in domo Zacharie Deo
plena cantavit: Magnificat anima mea Do-
minum, & exultavit spiritus meus in Deo sa-
lutari meo. Equidem cantatrici huic celesti vel
maximè Cantica Canticorum sunt accommo-
danda: illa planè sponsa altissimi Regis Chri-
sti est, illa soror unice dilecta. Has ob res pie
lector te deprecor, ne legere hæc annotatio-
nes renuas. Nec adamussum textum Cantico-
rum iterum prosequi collibuit, ne forsitan
tibi tadio essemus. Et quàm optimè
vale in Christo IESV Do-
mino nostro.*

Luce. i.

PRO

PRO CONCEPTIONE
VIRGINIS.

*OSCVLETUR me osculo oris
sui quia meliora sunt vbera tua
vino. Cantic. i.*

*VELIM, & maximè velim, ò virgo virgi-
num præclara, vt mihi seruulo tuo essent
linguæ centum, & ora centum, quibus vir-
tutes tuas præcellentes, vt cumque narra-
re potuisssem. Verùm Deus optimus tot
charismatum donis, tot & virtutum diuini-
tatis te decorauit, vt nedum hominibus, qui in genti rudi-
tate laborant, sed etiam Angelis, atque Cherubim ipsis
celstudo tua sit miranda, & modis omnibus stupenda.
Veruntamen, ò Deipara mitissima, encomia tua ruditas
mea tacere nequit: ne forsitan ingratitude noxa me in-
uolucere valeat. Non sanè meis viribus, quæ vsque adeò
fragiles sunt, sed tuis precibus sisus, opus hoc vehemèter
arduum subire institui. Quas ob res Christum IESVM
filium tuum exora, vt sua mirabili gratia, mentem meã
illuminet, pectus inflammet, manumque regat, ac modere
tur. Ita fiet, ò totius mundi Regina, vt nihil te merè de te
scribam, sed omnia benedicto filio tuo sint placida, tibi
decora, seruis tuis, qui laudes hæc lecitauerint, valdè
frugifera. Tuo ergo interuètu fretus, quanquam balbutiẽ
tis more, aude iter loqui incipiam.*

*Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.
Nihil sanè vetat, quominus de Virgine singulari verba*

Annotatio
prima.

hæc explicemus. Si enim (vt iam attigimus) sponsa, quæ est Ecclesia, verbis iis obnixè orabat, magnopere cupiēs filium Dei hominem factum, quorsum Maria, quæ melior pars Ecclesiæ est, & capiti Christo vicinior, non eadē precatione vtatur. Sanè ex vtero matris suæ subindè, vt absque peccato concepta fuit, gratias Deo optimo egit, pro dono creationis sibi impenso, nec non pro singulari priuilegio accepto, videns se immunem, ab omni labe peccati, & gratia summi numinis ab originali culpa præseruatam. Tunc exclamare cœpit, vt i sponsa gratissima Deo: *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.* Planè os Patris Verbum Dei est: nam ore, quæ in corde nostro latitant, pandimus: & ad eundem modum Pater potentiam suam mirabilem, sapientiam, & bonitatem per verbum suum carne indutum mirabiliter ostendit. Vndè Dominus ipse in Euangelio ait: Pater manifestauit nomen tuum hominibus, hoc est, tuam potentiã, sapientiam, & bonitatem pro mea virili hominibus notã feci. Huc pertinet illud: Philippe qui videt me, videt & Patrem meum. Quandoquidem cognitio Dei olim in regno vno Hebræorum fulgebat, dicente Dauide: Notus in Iudæa Deus, in Israël magnum nomen eius. Nunc post osculum, quod datum est humanitati nostræ, vbi Verbum caro factum est, à solis ortu vsque ad occasum laudabile, & honorabile est nomen Dei. Vbera sponsi Christi lōgè vino pretioso meliora, doctrina eius, & miracula sunt. Quorum lacte sancta Ecclesia Romana alitur, nutritur, ac in dies roboratur. Quin & hoc est vinum germinans virgines per Zachariã satis laudatum. Ne obsecro, quis excandescat quia dixi, Virginem gloriosam ex vtero matris cecinisse hoc canticum, *Osculetur me osculo oris sui*, nã cum diuo Bernardo asserere ausim, quòd quicquid aliis sanctis

Noir.

Ioh. 17.

Ioh. 14.

Psal. 77.

Zach. 4. 9.

S. Ber. Epif.
272.

sanctis, quamuis paucis à Deo cōcessum est, Virgini Christi fieri non est denegandum. Atqui, si præcursori Iohanni sex nactus menses datum est, vt agnosceret Saluatorem, quem exultans adorauit: cur matri sacerrimæ, quod de seruo sancti doctores asserunt, adimere audebimus? Regulam diui Bernardi cordi meo insculptam semper habui, mordicūque eam tenebo, quia Euangelio vehementer consonat, ceu de Ioanne Baptista legimus. Sub hæc Salomonis verba hoc ipsum adferunt: Multæ filiæ congregauerūt sibi diuitias, tu verò supergressa es vniuersas. Sed de his aliàs plenius, Domino suffragante, dicemus. Summa, quod oracula Patriarcharum personabant, & voces prophetarum obnixè petebant, hoc nimirum alma Virgo impetrauit, dicens: *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.* Osculatus est Filius Dei humanitatē nostram, quando in vtero virginali Spiritu sancto cooperante factus fuit homo, & in vnitatem personæ naturam humanam assumpsit. Isaac filium suum Iacob osculatus est, & statim, ei benedixit: & ad eandē imaginē filius Dei, confestim vt humanitatem assumpsit, & sibi eam vniuit, benedictionibus illam repleuit, triplici gratia decorans, s. Tho. 3. p. q. vnionis, capitis & singularis personæ. Quid pluribus immoror: anima illa sacrosancta ex templo, post vnionem illam hypostaticam, essentia diuina fruebatur. Vndè Christus quatenus homo viator & comprehensor fuit, quod nemini hominum vnquam contigit. Hæc omnia ex osculo illo sancto dimanarunt, vbi verbum caro factum est. Vide infra annota. tertia de hoc festo.

Prover. 31.

S. Tho. 3. p. q.
7. art. 5.

Ioh. 1.

Alma Virginis encomia
 PRO PRAESENTATIONE
 ALMÆ VIRGINIS.

Intruduxit me Rex in celaria sua, exultabimus & letabimur in te, memores verberum tuorum super vinum Cantic. 1.

Annotatio
 secunda.

VIRGINE sancta in hoc mundo orta, transacto tricenio, à parentibus in templum ducitur, & cantantibus, atq; psallentibus Angelis, arca Domini magno cum iubilo in oraculo templi collocatur. Vbi adimpletum est, quod olim Hebræi fecerunt, quando arcam foederis ferentes in eodem Salomonis templo posuerunt. Historia in libro Regum sic habet: Tulerunt sacerdotes & omnis populus arcam Domini in locum suum, in oraculum templi, in sanctum sanctorum subter alas cherubim. Centum viginti cantores tubis canebant, alij citharis, cimbalis, & organis concinebant, ita vt sonitus longè audiretur. Omnesq; simul voce canora dicebant: Confiremini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Et compleuit gloria Domini domum Dei: ita in secundo Paralipomeno capite 5. habetur. Quæ omnia symbola erant sacræ Virginis Mariæ Præsentationem obumbrantia. Enimuero arca foederis gloriosa Virgo erat: quippe quæ non tabulas legis lapideas intra se gessit, sed ipsum legislatorem filium Dei, Patris æterni sapientiam in sacro utero nouem mensibus portauit. Hęc munditotius domina, cælorumq; imperatrix, in templo relicta canere coepit. *Intruduxit me Rex in celaria sua:*
 exul-

3. Reg. 8. &
 2. Para. 5.

Nota.

exultabimus & letabimur in te, memores verberum tuorum super vinum. Cellaria regis non quibusuis patent, quia in eis aromata valdè pretiosa esse solent. Superbis vtique Deus optimus resistit, & eis thesaurorum suorum ostia claudit. At humilibus, qui se se non efferunt, sed humi reptantes, nil de se præsumunt, spontè gratiam suam, atque arcana merito reuelat. Cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël elegit te Deus, dixit Samuel ad Saulem. Verū quia humilior Angelis Virgo Maria fuit, ita Deo optimo placuit, vt cellaria eius intrās, secreta secretorum intelligeret, præ ceteris Prophetis: ipsa namque longè melius, quàm Dauid ait: Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Quæ nam lingua pro dignitate narrare poterit, & si Maronis eloquentia polleat, quas virtutes ex his cellariis regalibus intemerata Virgo hausit? Proculdubio ille solus adnumerare heroicas virtutes eius potest, qui eam elegit, & prælegit in suam matrem. Quicquid fidei, spei, charitatis, fortitudinis, iustitiæ, temperantiæ, atque prudentiæ, aliarumq; virtutum, in hac mirabili puella emicuit, rotum ex regali penu ipsa decerpit. Quæ omnia, ni fallor, vno verbo suo sacro ore illa indicauit: Fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomē eius. Annotatu dignum est, quod non ea numerat, eo quod ferè ineffabilia, & innumerabilia sunt dona, quæ Deus optimus matris suæ benemeritiæ impendit. Eam ob causam, magna ea dixit fore, quia magnus valdè & potens, qui illa dona dedit. Regem vocat eum, quia Rex regum & Dominus dominantium est. Imò Rex magnus super omnes deos. Sequitur *Exultabimus, & letabimur in te, memores verberum tuorum super vinum.* Allusio est ad illud quod in suo cantico cecinit: Exultabit spiritus meus in Deo salutari meo. Non in mundialibus diuitiis, quæ potius ter-

1. Reg. 15.

psal. 50.

Lucæ. 7.

psal. 94.

cora sunt, nec in fugacibus honoribus Christifera Virgo exultat, sed in eo, qui vera est salus, sapientia & Angelorū gloria, in quo omnes, qui vestigia illius sectantur gaudēt semper: iuxta illud Apostoli: *Gaudete in Domino semper, iterū dico gaudete. Vbera spōsi Christi I E S V, vt paulō superius diximus, miracula eius & doctrina cælestis sunt. Vel vbera quorū memores esse debemus, sunt lex vetus & noua. Illa docet nos timere Deum, eo quod lex timoris ab Apostolo nuncupatur: lex autem noua docet nos totis medullis cordis nostri amare Deū, qui nos creauit, & tā magno pretio redemit. Horum memoria iugis plus delectat, & latificat mentes nostras, easque inebriat, quā quod uis vinum pretiosum, & defecatum. Et quāuis hoc verbum *Exultabimus, & letabimur in te* omnes orthodoxos cōprehendat, potissimè Virgo sancta de afflictis suis loquitur, quæ terreno spōso renūciantes virginitate uouerunt. De quibus prophetauit Dauid: *Adducentur Regi virgines post eā, & proximę eius afferentur tibi, in letitia, & exultatione. Verbum illud (post eam) energiam magnam habet: itaque templum adiit puella sancta, vt sit virginum Regina, & virginitatis fundatrix, quæ virtus Angelis cognata est, teste diuo Hieronymo.**

PRO CONCEPTIONE SANCTÆ VIRGINIS Mariæ.

Nolite me considerare quod fusca sim, quia decolorauit me sol. Cant. I.

ALMÆ Virginis insignis humilitas, his verbis vel maximè innotescit. Ne obsecro filij mei fideles (ait) miremini, si fusca appaream. Equidem ex patre loachim & matre Anna concepta sum, nihilosecūs nullam

origi-

originalem culpam contraxi, gratia summi numinis me preseruante. Fas enim non erat, vt prius diaboli filia, quā Dñi ancilla essem. Nōne à mūdi exordio Deus optimus, qui fallere, aut falli nō potest, eo quod sapientia & veritas æterna est, increpans serpentem vel potius dæmonem versutum, in serpente loquentem ac decipientem dixit: *Mulier cōteret caput tuum. Enim uerò caput & initium in quo satanas dominatur hominibus originalis culpa est, quā posteri Adę omnes cōtrahere cogūtur. Atqui, gratia Dei me corroborāte, sic de hoc humani generis hoste triūphauit, adeò potenter caput huius draconis cōtriuu, vt nec per instans, me ditioni suæ obnoxiam haberet. Terra sacerdotalis, regali præcepto vrgēte, libera euasit, & tributū Pharaoni regi Ægypti nullatenus dedit. Quorsum ego quę sacerdotē æternum Mcsiam sum paritura, tributum dabo satanę, quippe qui rex super omnes filios superbię est? *Nollite me considerare, quod fusca sim, nam sol ipse me decolorauit. Sol, non qui corporeis luminibus quotidie conspicitur, qui manē oritur, & vespere occidit, sed ille, de quo scriptū est: Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ. Et rursus, improbi cōquesti aiebāt: Sol intelligentiæ nō est ortus nobis, Candor & splendor mirabilis filij mei me fuscā effecit: cui si mea sanctitas & innocentia conferatur, serē nulla erit. Stellæ in conspectu eius nō sunt mundæ. Ille sane candor lucis æternæ est, ego verò creatura eius: ille in utero meo conceptus de Spiritu sancto, ego autem ex propagatione concepta, nedum matrem habui, sed etiam patrem. Veruntamen, qui me creauit, omnis peccati expertem fecit. Alioqui non diceret: Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilanti te amica mea. Hoc est, quemadmodum versutus Pharaon quamquam grandi exercitu stipatus, nihil nocuit populo meo,**

Philip. 4.

Rom. 8.

Not. 1.

Psalm. 44.

virginitas
laudatur.

Annotatio
certa.

Gen. 3.

Gen. 47.
Figura.

Mala. 4.

Iob. 23.

Canti. 7.

Exod. 34.
Figura.

meo, sed ipsi in mari rubro, & cunei eius perierunt: ita tu sponsa, soror, & mater mea, diabolo submerso ac penitus prostrato, dono gratiæ meæ præuenta, atque sine labe peccati concepta fuisti. Satis supraque alma Virgo candorem suæ Conceptionis probauit. Super est, ut nos zelatores suæ puritatis & innocentiae procliuiter inexhaustis Christo IESU gratias impendamus, qui talem matrem sibi elegit, creauitque, cuius candor Angelorum decorè vinceret: talique priuilegio honestauit, ut à quouis delicti contagio præseruata, Archangelis etiam esset stupor.

Cant. 1.

Eodem attinet, quod sacra Virgo paulò antè dixerat: Nigra sum, sed formosa filia Hierusalem. Quod est dictum, meapte natura nigra sum, quia ut filia Adæ hæres illius eram, uti cæteri posterius eius, nihilominus, gratia Dei cooperante, formosa sum, nihil culpæ contrahens, & ab omni originali labe præseruata. Itaque gratia omnipotentis Dei innocentiae candorem mihi præstitit, quippe quæ propagatio ipsa exhibere non potuit.

PRO FESTO ANNUNCIATIONIS MARIÆ.

Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Cant. 1.

Annotatio quarta.

Si quis roget, & à facerrima Virgine discere affectet, vnde ipsa tam eximiam dignitatè vendicauerit, ut Dei genitrix fieret, & Archangelus Gabriel ex alto venerit, nouum atque nullis retrò seculis auditum nuncium ei narraret, rationem tanti sacramenti subindicans ait:

Dum

Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Perinde dicat: Vultis filij mei, orthodoxi omnes viam scire, per quam ipsa gradens tantæ excellentiæ culmen conscendi, ut filij æterni Patris parens fierem, sanè humilitas est. Ecce via regia, per quam omnes amici Dei ad æthereas aulæ conuolarunt. En scala Iacob, cui Dominus enixus, semetipsum exinanivit formam serui accipiens, retundens omnem hominum petulantiam atque iactantiam. Quid multa? per hanc humilitatis scalam, quæ terræ nititur, & cælum tangit, imò cælos omnes penetrat, angeli descendunt, & ascendunt: descendunt, ut humiles in quauis calamitate adiuuent, sicut scriptum est: Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus viis, in manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Etiam per hanc scalam humilitatis Angeli ascendunt, Deo optimo preces humilium offerentes. Alioquin Raphaël Tobia non diceret: Quando orabatur, & nurus tua Sara, ego obtuli orationes vestras Deo. Mira res, ne dum Angeli utpote humiles, sed Angelorum Dominus, & creator per hanc scalam descendere dignatus est: vbi homo factus, sacro cruore suo mundum redemit: is itaque dum esset in accubitu suo, in æterni Patris sinu, in quo semper fuit, & est per essentiæ vnitatè, odoratus est nardum meam: cuius odore allectatus me ancillam suam delegit in matrem. Sic Regius Psalter decantauit: Excelsus Dominus & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.

Gen. 28. Figura.

Psal. 90.

Tobie. 12.

Psal. 137.

Audiuimus planè vocem Virginis per tonantis, & rationem redditis, ob quam meruit exaltari, & dignitatè sortiri, quæ omnes Angelos exuperat. Ratio ergo, quam nobis commendauit, humilitas est. Hæc virtus nimirum, apud primè depicta fuit in nardo. Nardus herba est odorifera, quamuis

quāuis parua. Huius herbæ symbolo representatur humilitas charitate vigens, fragrantissimaq; pij animi, famęque suauē olentia complens vniuersa. Sed paulisper obsecro agnoscamus magnum Philosophiæ acumen, sed nō huius seculi. *Dum esset Rex* (ait alma Virgo) *in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum, Alia editio habet, dedit odorem suauitatis.* O mirum humilitatis gradum, Dei mater efficitur, & Regem vocat eū, quem mox filium est habitura. Alludit ad illud, quod paranimpho Gabrieli respondit: *Ecce ancilla Dñi, fiat mihi secundum verbum tuum.* Sublimis admodum est humilitas, in tanta sublimitate, illa fam humilitatē intueri, & in tāta magnitudine, modicitatis suæ meminisse. En humilis Abigail, quæ quondā regi David dixit: *Sit ancilla tua, vt lauet pedes seruatorū tuorum: quā ob causam regina facta est & spōsa eius, cui magno opere placuit.* Paulus ob nimiam humilitatem, qua se minimum Apostolorum vocauit, & indignum tam precellenti nomine, ad tertium cælum raptus est. Quid de Mariæ inexhausta humilitatis abisso sperandum, nisi vt odore spirantissimo feruentis orationis, se se prorsus humilientis, cælosq; omnes penetrantis, non ad cælum rape retur modò, quàm ipsum cæli autorem ad se raperet, indissolubilibus humilimæ charitatis funiculis compeditum? O rem mirabilem, excelsus est Deus, & humilia respicit in cælo & in terra, humilia se&atur, humilia amplectitur, ac super humilem, & quietum, & trementem sermones suos requiescit. Obseruandum, quod non dixit, *dedit odorem meum, sed dedit odorem suum, ne sibi ascriberet donum, quod illius est, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Voluptas maxima nobis erat, plus loqui de heroica Mariæ humilitate, propter quā Dei genitrix effecta, & vt ipsa cōcinit, eam omnes generationes, tū cæli,

Luc. 1.

E. Reg. 25.

Psal. 137.

Matth. 23.

cæli, tū etiam terræ beatam dicit. *Sat sit, quod si superbia in cælo Angelos dæmones effecit, humilitas cælestes mentes Angelos constituit.* Superbia tumentem & superciliosum pharisæum occidit: humilitas publicanū tot de licitis onustum exaltauit. Verūm & si humilitas non potissima virtutum, tamen post theologales, & intellectuales virtutes primas tenet.

Luc. 18.

S. Tho. 2. 2. q. 161. ar. 5.

VIRGO SANCTA ANXIA filium suum quæritat, quando duodecim annos natus remansit in Hierusalē.

INDICA mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Canti. 1.

QVIDEM verbis nemo explicare potest, quanto dolore, quantaq; anxietate mater faccerima filium suum vnicè dilectū, per vicos & plateas ciuitatis Hierusalem inuestigabat. Qui amorem, quo eum diligebat, metiri valet, is maximum dolorem, quē illa perpessa fuit, penitiūs intelliget. O quo acerore affecta gemibunda suspiria per aëra iactans, verba hæc repetebat: *Indica mihi obsecro fili, indica obnixè rogo, vbi pascas, vbi cubes, potissimè in meridie.* Mira valdè rerū mutatio. Paulò superiūs tanquam in mētis excessu eleuata, dixit: *Osculetur me osculo oris sui: nūc autem dolore confecta nil tale affatur, sed totum humile est, quod profert.* Dilectū appellat filium suū, & iure optimo: ingenti amore ipsum amabat, vt pote creatorem, & præseruatorem: qui sua potenti virtute mirabiliter ab omni contagione originalis noxæ præseruauit: quo priuilegio nemo alius, ex pro;

Annotatiō quinta.

ex propagatione genitus, fuit insignitus vnquam, nec erit. Diligebar in super illum quia vnicus filius, quem, Spiritu sancto cooperante, in virgineo utero suo genuit, absque dolore in diuersorio lætabunda peperit, manibus suis sacris contrectauit, pannis inuoluit, atque vbera de caelo pleno lactauit. Verum si Anna Tobij parēs irremediabilibus lachrymis plangebatur, absentiam illius ferre non valens, ad eò vt domi quiescere non posset: quid de sacra Deipara Maria dicemus, quæ vnigeniti sui faciem, in quã Angeli prospicere desiderant, coram non habebat? Heu (dicebat Anna) quid te misimus peregrinari, fili mi, baculum senectutis nostrę, lumen oculorũ nostrorum, solatium vitę nostrę: omnia in te simul habentes, non debuimus dimittere te à nobis. Proculdubio puer I E S V s lumen erat oculorum matris benedictę, & iusti Ioseph: nã ipse lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum, à Ioanne Euangelista rectè vocatur, Baculus eorũ erat, cui innitebantur, imò Parris æterni Verbo, quo ille omnia portat, teste Apostolo. Denique solatium vitę illorum semper fuit, ita vt exulantes in Ægypto, exilium esset illis voluptas maxima, contemplãtes I E S V M, quique gloria, & lætitia inenarrabilis angelorum est. Quin & lumen cordium nostrorum Christus est, si quæ tenebrę delictorum nos circueunt. Baculus noster est, non arundineus conquassatus, qualis est baculus Ægypti, qui manum tenentis atrociter vulnerat. Saluator robur & fortitudo animarum nostrarum est: de quo in Psalmo: Fortitudo & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Hunc alma mater solerti cura querit, maxime opere cupiẽs scire, vbi pascatur, & cubet: vt corporali eius præsentia cor suum lætetur, lachrymę abscedant, dolor omnis faceat, adueniatque subindè gaudium. Atqui post tot

Tobie. 5.

Ioan. 1.

Esai. 36.

Psal. 117.

post tot suspiria, & gemitus trãfactis tot lachrymis tri duo emisis, inuenit dilectum suum in templo sedẽtem in medio doctorum, pascentem eos, vt potest pastorem bonum. Audiebat eos, & interrogabat ad eò subtiliter, asserens ex scripturarum penu, Messiam iam aduentasse. Quem doctores audientes stupebant, & mirabatur super doctrina, & responsis eius. Tunc mater benedicta, lætita magna exhilarata dilectum filium alloquitur, & materno affectu clamãs ait: Fili mi, quid fecisti nobis sic? Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Heu nobis, qui non dolẽtes, aut gementes pristina delicta, Christum I E S V M quærimus. Enimuerò (teste Iob) sapiẽtia Dei Christus nõ inuenitur in terra sua: vter viuẽtium. Tales sunt, qui honoribus seculi hiniant, deliciis carnis vacant, denique diuitiis affluere conantur. Quomodo Saluator velit, sequeri, ipse per Ioã lẽ nobis aperit, dicens: Cõuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu, scindite corda vestra, & nõ vestimenta. Si ergo cũ alma Dei matre dolentes, Christũ I E S V M quæramus, fructus dignos pœnitentię agentes, dubio procul eum inueniemus, non sanè iam in templo Salomonis inter doctores disputantẽ, sed gloriosum super omnes angelorũ choros, ad dexterã Patris sedentẽ.

Luc. 2.

Iob. 28.

Ioc. 2.

CHRISTIFERA MARIA

I E S V M brachiis suis fert, tyrannidem
Herodis versuti declinans.

Fasciculus myrrha dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Cant. 1.

SALVATOR noster, qui sua dignatione gratuita
Sex alto venit, vt delictorum nostrorũ grania pondera
Annotatio
sexta.
Cc auferret

auferret, nihil grauedinis sacrosanctæ matri suæ intulit
 vnquam. Etenim, quam ab omni culpa immunem fecit,
 is spontè ab elogio, & maledictione Euz potenter libera-
 uit. Illi, vt pote peccatrici, dictum est: In dolore paries fi-
 lios tuos. At Virgo sancta lætabunda vnigenitum suum
 Christum edidit. Hinc ipsa voce canora clamat: *Fascicu-
 lus myrrhæ dilectus meus mihi*, quā ob rem, *inter vbera mea
 cōmorabitur*. Rectè fasciculū puerum IESVM vocat pia
 parēs, eo quod paruulus natus est nobis, & filius datus est
 nobis, iuxta Esaię vaticiniū. Itaq; qui magnus Rex erat su-
 per omnē terram, paruulus factus ex vtero matris prodiit,
 quò nos filios Adæ super cælos proueheret, & exaltaret:
 modò fide, & charitate fulti, mandatis eius obediamus.
 Sic enim scriptum est: Si vis ad vitam ingredi, serua man-
 data. Aduertendum, quòd myrrha arbuscula est Arabiç,
 cuius liquor guttatim exundans, myrrhæ nomine dictus
 est amarus, sed odoris optimi: quiq; vel eliminatis, vel are-
 factis noxiis humoribus, corpus incorruptum teneat. Eā
 ob causam antiquitus mortuorum corpora, omniū ma-
 ximè regum, ne in putredinis saniem effluerent, myrrha li-
 niebantur. Est ergo myrrha, ob innatam amaritudinem,
 typus mortis Christi IESV. Huc expectat, quod Magi
 Spiritu Dei afflati nedum aurum, & incensum, sed myr-
 rhā pueri benedictio IESV obtulerunt, in qua mortē
 eius, & sepulchrum præ sagiebant. Fasciculus myrrhæ igitur
 intemeratæ Mariæ fuit Christus, tum in conceptione,
 vt iam diximus, in qua nulla corruptio adfuit, tum in sa-
 crosancto eius partu, mirabiliter semper virgo manens.
 Equidem Deus optimus, qui illasum reliquit rubum ar-
 dentem in deserto, Mose stupente de prodigio tam in soli-
 to, par erat, vt matrem, & talem matrem, inuiolatam con-
 seruaret. Planè, qui ex substātia cælestis Patris nascitur ab
 æterno,

Gen. 3.

Esai. 9.

Matth. 19.

Matth. 2.

æterno, sine ipsius Patris detrimento, ipse ex vtero matris
 prodiit, sine eius corruptione. Fasciculus myrrhæ, & non
 onerosus fax Christus IESVS dilectæ matri, etiam in pas-
 sione atrocissima fuit: quoniā ne dolore maximò confe-
 cta, exhalaret animā, virtutem affatim ei largitus est. Alio
 qui iuxta crucē vnice dilecti filij in mōte Caluario, vidēs
 Christū inter latrones pendentem, moreretur. *Inter vbera
 mea cōmorabitur*. Ex pectore vbera pendēt, & inibi cor la-
 titat. Perinde dicat: Super cor meū, quoad vixero, tam vi-
 tam mirabilē filij mei, quā eius facinora illustra, nec non
 dirā eius mortē colloco. O si nos fasciculū myrrhæ tā
 præcellentē diu noctuq; in corde nostro gestaremus: pro-
 fectò vermes corrodetes conscientiā, omnescq; prauī affe-
 ctus, nostri subinde morerētur. Recogitate eū, qui talem
 ac tantam sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum
 contradictionē, vt ne fatigemini animis vestris deficiētēs.
 Ecce dogma saluberrimū, quòd orthodoxis præbet Apo-
 stolus. Quid est: Recogitate austerrimā Saluatoris necē,
 nisi sæpe sapiuseam cōtemplamini: in defesē probrosam
 Christi mortem in corde recolite, ne calamitatibus quo-
 tidianis imminentibus, succumbentes peccatis.

Hebr. 12.

EX CAPITE SECUNDO ANNOTATIONES.

IMMACVLATA VIRGI-
nis conceptio exactè nunc deliniatur.

*Sicut lilium inter spinas, sic amica mea in-
ter filias.* Cantic. 2.

CHRISTVS Saluator noster hisce verbis sanctæ
 suę matris purissimā cōceptionē graphicè depingit,
 Annotatio
septima.

lilio vernanti interfentes nato eā comparando. Silētio autem præteritū dum minimè est, quod paulò superius ipse de se ipso asseueravit. Ego (ait) flos campi, & lilium conuallium. I E S V S flos Nazarenus, in Nazareth, qui flos interpretatur conceptus est, ex flore candidissimo genitus: nam si Christus flos est, sacra mater sua flos inter spinas rectè nuncupatur. Flos cāpi se appellat iure optimo, non cuiusuis cāpi, sed eius, cui benedixit Deus. Flos inquam campi est Saluator, non horti, cui manus adhibetur humana: quia non ex virili femine, sed diuino spiramine cōceptus. O liliū conuallium, humilium cordium honos & gloria, ita pulcherrimum, vt nec Salomon in omni gloria sua sic coopertus fuerit. Huc attinet illud Psalmi: Speciosus forma præ filiis hominum. Ex hoc mirabili flore, ex virtute huius candidissimi lilij conualliu Virgo Maria fragrat, & perpetuo nitore pollet, vt valeat lilio cōparari. Qui ergo dixit: Ego flos campi, præconia genitricis suæ proferens clamat: *Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias.* Quid obsecro pulchrius lilio? aut quid suauius odoratu? quid delectabilius tactu? aut deniq; quid leuius ad portandum? O Deipara Maria: ô flos vernans omnigena venustate pretiosior. Sanè ex spinis & inter spinas rosa, sine spinarum aculeo cōmuni vsu nascitur. Et sic dicā virginem solenni partu editam, nascēdo potuisse paternę spinas maledictionis nescire. Enimuerò peccatum vt spina cor cruentat, & mentem fauciat: dicente Regali Propheta: Conuersus sum in crūna mea, dū configitur spina: Et quia omnes in Adā peccauerūt, & egēt gloria Dei, & in peccatis mater nostra nos cōcepit (vti vltimis suspiriis Propheta ingemiscit) ideo nos omnes velut vepres sumus qui Redēptoris caput venerandū cruetauimus. At Maria celorū dñā, vt altera Hester regiā vocem audiuit: Hester

noli

Cant. 2.

Psalm. 44.

Psalm. 31.

Psalm. 50.

Hester. 13.

noli timere, fratres enim sumus, non enim per te, sed pro omnibus hæc lex constituta est. Ecce prærogatiua mirabilis, & priuilegium singulare, quod almæ Virgini datū fuit. Per pulchrum planè est beati Anselmi schema: Casta neq; Deus confert, vt inter spinas, & à spinis remota alatur, & formetur: nōne hoc potuit facere filius Dei, matri suę? Planè potuit: quod si potuit, & voluit: quod si voluit, & fecit. Nec ob id alma Virgo redēptionis fuit expertis: quin & Saluatore indigni: nō vt post lapsum in originale piculum eam mundaret, sed vt altiori modo redemptionis frueretur, ab omni culpa præseruata. Verū vt innocentia, excellentior virtus est pœnitentia, qua peccator indiget: sic præcellentior redēptio est præseruatio, quàm iustificatio. Quid multis immoror? Ministros suos Angelos Deus optimus absque macula creauit, vt sermones illius opere implerent: & matrem Angelis ipsis sanctiorem nō ab originali noxa præseruauit? Absit, vt qui eò venit, vt peccata deleteret, in genitricis sua nec per instans peccatum fore consenserit: In summa, proculdubio pretiosior est mentis integritas, & lōgè melior integritate corporis, cum illa plus placeat Deo: ergo qui ex Virgine nasci voluit, integritate corporis seruata, is nullatenus permisit, Virginis almæ animam labe originalis culpæ corrumpi.

s. Anselmus.

Scotus. 2. sententia.

Nota.

DE EXIMIA VIRGINIS charitate in Christum.

Flcite me floribus. stipate me malis, quia amore langueo. Canti. 2.

SANE alma Virgo, quæ nuper dixerat: Introduxit me Rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem.

Annotatio. octaua.

ritatem, hoc est, in arcana secretorum suorum, & cōtemplationis secretum duxit me, vexillum amoris sui super me affigens: & rursus: Quæ sub vmbra illius, quem desiderauerat sedit, & fructus eius dulcis gutturi eius erat vt amore cælesti vulnerata languorē pateretur. Nempè si peccatrix illa, lachrymis I E S V pedes diluens, capillis suis tergens, nec non pretioso vnguento vngens, tali laude fuit exaltata, dicente Domino: Dilexit multum: quid de Virgine immaculata dicemus? Enimuero, quæ exaltata est super omnes choros Angelorū in gloria cælesti, plusquam omnes cælestes ciues Deum adamauit. Nōne beatitudo cælestis ad mensuram charitatis habitæ cōfertur? Magistralis sentētia est, cui nemo aduersari potest, quod gloria cælestis nihil aliud est, nisi gratia consumata, siue perfecta. Vndè liquido cōprehenditur, quod maior beatitudo arguit maiorem charitatem in beatis. Quid? quod Virgo intacta mirificam fidem habuit, Elisabeth acclamante: Beata quæ credidisti, quoniam perficentur in te; quæ dicta sunt tibi à Domino. Quæ ergo primatū habuit, primas etiā tenuit in eximia virtutē, quæ est charitas: quippe quæ fide & spe longè maior est, vt perbellè Paulus testatur. Si quidem, vti prudētia moralibus virtutibus potior habetur: sic charitas nedū intellectualibus, & moralibus virtutibus, sed theologalibus excellentior est. Ratio, quia fides, & spes attingunt Deum, secundū quod ex ipso prouenit nobis, vel cognitio veri, vel adeptio boni: sed charitas attingit ipsum Deū, vt in ipso siliat, nō vt ex eo aliquid nobis proueniat. Quam ob rem charitas præcellentior fide & charitate probatur. S. Tho. 2. 2. q. 23. art. 6. Mirto lubens hīc tractare, quomodo charitas vita & forma est omnium virtutum. Ipsa namque omnēs virtutes ordinat in vltimum finem. Alioqui Apostolus non diceret. Si distribue-

Lucæ. 7.

Lucæ. 7.

I. Cor. 13.

S. Tho. 2. 2. q. 23. art. 6.

struero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autē non habuero, nihil mihi prodest, id est, ad vitam æternā capeffendam. Ad rem, hac mirabili virtute Virginem sanctam se fatetur vulneratam, & pro medicamento huius desiderabilis vulneris, duo expostulat, flores videlicet, & mala. Fulcite me floribus, ait, & stipate me malis, quia amore ^{1. Corin. 13.} *languo.* Ad suas affeclas loquitur, perindè dicat: Audistis orantem in cellaria introductam, & ordinem charitatis accepisse: quid moramini? fulcite me floribus, & in lege Domini die ac nocte meditantes imitamini sponfam adolescentulæ. Rursus, malis stipate me, sine intermissione mandata sponsi mei operantes. Imitamini inquam me matrem pulchræ dilectionis, vt & vos introductæ in cellaria, fructum timoris, & sanctæ spei accipiat: amore vtique languo. Quo amore? Planè vestri in sponso ipso, & ipsius in vobis. Hanc Reginam nos orthodoxi per omnia imitemur, pro nostra virili Christum I E S V M orantes, vt sagitta suæ dilectionis corda nostra fauciate dignetur: quo tello vulnerati ipsi, omnium, quæ mundi sunt, obliuiscamur, & quæ vera ac æterna sunt bona, toto nisu appetamus, ea & cādido amemus corde.

Cant. 2.

PRO FESTO VISITATIONIS Mariæ Virginis.

VOx dilecti mei: en iste venit saliens in montibus, transfiliens colles. Cantic. 2.

IAM Virgo singularis vox dilecti sponsi sui Christi ^{Annotatio} *in vtero suo sacro recumbentis recognoscit, & non d.*

iam, se illi corde esse, recognoscit. Ecce hoc illi datur post obseruantiam mandatorum, quæ eò cupit obseruare, vt illius intimam charitatē consequeretur. Sic ille per se clamat: Si quis diligit me, mandata mea seruabit. *Qui ergo cupit, Christum habere sponsum, omni seruerum humanarum cupiditate priuet, & tunc vocem dilecti audire dignus erit.* Cum Helia antrum intret, pallio caput cooperiat, ne externa bona videat, & statim audiet sibillum auræ tenuis, in quo persistit Dominus. Nōne vox Domini erat vox Gabrielis faustissimum nuncium enarrans Virginis sacræ? Pulsabat vox illa dilecti, ore angelico pronuntiata, vt alma Virgo præstaret assensum, & diceret: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Tūc venit filius saliens in montibus, & transiliens colles. Montes Patriarchæ & Prophetæ, colles autem sunt alij sancti, quos omnes transiliuit, & agili cursu choros Angelorum pertransiens, aluum Marię intrauit, trabem mortalitatis nostræque assumpsit. Sub hæc, vox dilecti Christi IESV per intimam inspirationem insonuit, & ob id surgēs abiit in montana cum fellinatione. Alioqui Virgo sancta & tenera lares proprios non dimitteret, & in montana Iudæ pergeret. En dilectus saliebat in montibus, & translibat colles, in vtero matris benedictæ, ceu in vehiculo iter agens, non absimilis capræ hinnuloque ceruorum. Audiã quid loquatur in me Dominus Deus (aiebat Propheta) quoniam loquetur pacem in plebem suã, & super sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad cor. Verum, princeps pacis Messias, sic ab Esaia iure appellatus, semper in corde nostro pacem loquitur. Ideo statim factus homo, pacem dare voluit præcursori suo Ioãni, in originali culpa genito. Quam ob rem, matrem suam voluit laboriosum hoc iter arripere. Audiuit etiam Regina mundi vo-

cem

cem dilecti sui Christi IESV, vbi intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth. Nam vox matris præconia Virginis decantantis, vox erat Ioannis exultantis in ventre parentis suæ. Ille saltabat iubilans, ad præsentiam Saluatoris: Elisabeth verò canebat voce sonora, tūm laudes Virginis, tūm etiam encomia Saluatoris. Benedictus fructus vteris tui, ait. Moderator huius mellodis Spiritus sanctus erat, quo repletus Ioannes iubilabat, eodem spiritu afflata Elisabeth, magnum sacramentum incarnationis filij Dei ore suo depromebat. Quod autem Ioannes vox Domini sit, testatur ipse proferens Esaia vaticinium: Ego *Esai. 40.* vox clamantis in deserto parate viam Domini, sicut dixit Esaias Propheta. *Vox dilecti mei.* Cuius dilecti? Planè verbi Dei. Vox Domini reuelantis condensæ, per scilicissimi pueri in vtero clausi prodigiosam exultationem: Vox Domini præparantis ceruos suadens omnibus, vt parent viã Domino: vox Domini concudentis desertum, per durissimam vitæ austeritatem: vox Domini intercidentis flammam ignis, per efficacem poenitentia prædicationem, (equidem clamabat: Poenitentiam agite, & appropinquet *Matth. 3.* regnum cælorum) vox Domini confrigentis cedros, per constantem reprehensionem, & comminationem (Iã securis ad radicem arboris posita est, cunctis aduentantibus dicebat) vox Domini in magnificentia, magnificum opus Dei palam faciens, & dicens: Medius autem vestri stetit, quem vos nescitis, ipse est, qui post me venturus, qui ante me factus est, cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere. O stupenda Ioannis humilitas, atque fidelitas, sese dimittit, vt Dominum exaltet: vnde meruit, su per honorandum Christi caput aquam in Iordane infundere. Ecce qui se pedibus Christi spontè prouoluit, super caput eius eleuatur, vt verbū illud impleatur: Omnis, qui *Luce. 14.*

Cc 5 se humi-

Lucæ. 14.

se humiliat, exaltabitur. Deniq; non abs re asserere poterimus montes, tum Angelos, tum viros probos fore, in quibus gaudet, & vltro salit dilectus sponsus: colles verò trāsilīit, desertos eos relinquens. Sic alto Dei consilio gestū est, patoribus Saluator, nō pharisæis, innotesceret. Magi eū adorant, & mystica dona ei offerunt: versutus Herodes quærīt Dominum, nec inuenit, delusus manens, atque confusus.

Matth. 2.

PROFESTO ASSUMPTIONIS Virginis sanctæ.

EN dilectus meus loquitur mihi: *Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.* Canti. 2.

Annotatio dicina.

VANQVAM dilectus sponsus Christus IESVS in defensione benedictæ suæ matris loquebatur, interno colloquio saltim animam eius lātificans: potissimè transitur eius aduentate, dulcius atque amicabilius

Psal. 33.

ei loquutus fuit. Dauid in quodam Psalmo dicebat: Benedicam Dominum in omni tempore, & semper laus eius in ore meo. Verum si ille, qui in peccato conceptus est, & tot delicta spontè patrauit, indesinenter eum laudabat: quid de facerrima Virgine dicemus, quæ omnis maculæ expers fuit? Nempe omni tempore Deum optimum benedicens, laus eius in ore illius haud deficiebat. Hanc ob rem Dominus in corde eius blandè ei incessanter loquebatur, arcana ineffabilia illi reuelans. Vtūm est igitur ad diem mortis, vt iam regnaret in cælis virgo Deipara. Cui

Salua-

Saluator ait: *Surge, propera amica mea, columba mea formosa mea.* Ac si dicat: Tempus adest mater sancta, vt è terris ascendas in celum: noli timere mortem, quia amica mea es: nam quæ mater est auctoris vitæ, nullatenus mortem timeat oportet. Ego sum resurrectio & vita, & omnis, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vitet. O amica mea ob gratiarum plenam absolutamque exuberantiam, & honorum omnium communicationem, surge propera. Iam enim hyems transit, legis sterilitas, quæ gratiam non cōferebat: hyems perijt, labores & atroces dolores, quos in morte mea perpeffa es, abierūt. Columba mea es, quæ longè meliùs quàm columba Noë ramum oliuæ virentibus foliis ore tuo gestasti. Tu virgo sancta, felle peccati carens, misericordiam orans impetraffi cūctis mortalibus, vbi Archangelo Gabrieli dixisti: Ecce ancilla Dñi fiat mihi secundum verbum tuum. Columba mea, super quam Spiritus sanctus superuenit, iuxta oraculum paranimphi Gabrielis. Enimvero Spiritus ille in columbæ specie super me apparuit, eo quod mentes columbinas, mites, & humiles magnopere diligit, easque inhabitare dignetur: sicut scriptum est: Spiritus in animas sanctas se transfert. Formosa mea, sole ipso splē didior, & idè amicta sole. Annotatu digna sunt hæc tria verba, *surge, propera, veni.* Surrexit alma Virgo ad vocem spōsi sui Christi gaudenter, mundū calamitosum relinquēs: properauit, eo quod cum Psalmista corde candido quotidie aiebat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. O quot passā est tormenta, videns orthodoxos à tyrannis comprehendi, flagellari, & trucidari: in vnoquoque martyre ipsa martyrium sustinebat. Rursus, properauit exire de hoc mundo, quia mundus ei crucifixus erat, nihil terrenum amabat: quin & cū Propheta decantabat: Domine quid mihi

*104p. ix.**Lucæ. 1.**Psal. 119.*

mihī est in cælo, & à te quid volui super terrā: Deus cordis mei pars mea Deus in æternum. O verba nectarea, & ingentis dulcedinis plena, Fœlix anima, quæ sic mundo mortua est, vt corde & ore quotidie ea proferre queat. Deus cordis mei, id est, quem solum diligo, & totis medullis cordis mei amo: Pars mea Deus in æternum, omnes meæ opes, deliciae & honor in Deo meo sitæ sunt: nam ipse erit omnia in omnibus teste Apostolo. Veni columba mea, intra thalamum dilecti tui. Veni de exilio in peculiarem patriam, ex deserto in amenissimā paradysum, è carcere ad regiam, & ætheream aulam, vbi gaudebis cum Angelis: Cherubim & Seraphim te diu noctuque collaudabunt: sancti omnes vno ore decantabunt. Benedicta tu filia à Domino, quia vniuersaliter fecisti, & confortatum est cor tuum, idè eris benedicta in æternum: omnes quæ cœlicolæ voce canora alterutrum respondebunt. Tu gloria Hierusalem, tu lætitia Israël, tu honorificentia populi nostri,

Judith. 15.

PRO SOLENNITATE
Purificationis Marię Virginis.

Dilectus meus mihi, & ego illi, qui nascitur inter lilia, donec aspiraret dies, & inclinatur umbra. Canti. 2.

Annotatio
vnde decima.

VI Deiferam Mariam viderit iter suum agentem, & à Nazareth in Hierosolymam pergentem, vt legis ceremonias impleat, & puerum IESVM in templo Patri cœlesti offerat, stupefct, & forsitam dicet: Quod
alma

alma mater Dei pergis, vt purificationis ceremonias impleas, quæ Angelis ipsis candidior & sanctior es? Quid tibi cum lege Moyfi balbutientis, quæ legislatoris Mefsia mater es? Lex illa alias matres compellit, non te, quippe quæ sine virili consortio, Spiritu sancto cooperante, filium Dei genuisti: quem admodum Gabriel à Deo missus, tibi pollicitus est. Responsio sacrae matris talis erit: *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui nascitur inter lilia, donec aspiraret dies, & inclinatur umbra.* Ipse mihi, & ego illi: ipse mihi sapientiam præstitit, & ego illi cor meum dabo spontè; ille mihi omnium charismatum dona largitus est abundè, ego illi totis visibus gratias inexhaustas referam. Ego sentio, me ab illo vehementer amari, ob id quæ simillimè illi semper adhærere ennitur. Denique ille fecit mihi magna, qui potens est, sanctumque nomen eius, & ego illi nequaquam ingrata ero: quin potius, toto affectu me ei sacrobo. Sane tam est puritatis amator, vt inter lilia candentia nascatur: Desideria sancta, affectus mundi, quid aliud, quàm lilia sunt, inter quæ, quiffos campi est, magnoperè deliciatur? Et quia vter Marię vallatus erat liliis, idè in eo recubuit filius Dei nouem mensibus. Umbra verò, quæ tempore præstituto deficere conueniebant, legis ceremoniæ erant, dicente Apostolo: Omnia continebant illis in figura. Aspirabit dies, orto solè iustitiæ Christo IESU, qui ore suo dixit: Ego sum lux mundi, tunc inclinatae sunt umbræ: non tamen omnino perierunt, donec in cruce pendens obiit: vnde voce magna clamauit dicēs: Consumatū est: hoc est, quicquid de me vates sancti vaticinati sunt, nunc impletū est. Nec nõ & quod vmbaticum erat in lege veteri, vt circuncisio, oblatio, holocaustum, & omne sacrificium iam abiit, luce veniente, & lege gratiæ aduentante. Quam ob rem, per Apostolorum

Lucæ. 10.

Lucæ. 10.

1. Corint. 10.

1. Ioan. 8.

1. Ioan. 19.

rum

rum prædicationem, quæ inuolucra erant in lege illa, perierunt. Hinc Apostolorum princeps Petrus contra eos, qui legalia seruanda asserabant, inuehitur: Quid tæ-
 tatis imponere iugum super ceruices discipulorū, quod neque nos, neque patres nostri portare poterunt? Sum-
 ma, Virgo benedicta Angelis ipsis sanctior ac purior, ceremonias legis implet, donec umbræ declinentur, & dies aspires, hoc est, donec Saluator moriens in patibulo crucis, umbratica omnia legis dissipet.

Acto. 15.

EX CAPITE TERTIO ANNOTATIONES.

QUAERIT BEATA VIRGO anxiè puerum Iesum in Hierusalem.

In lectulo meo per noctē quasiui, quem dili-
 git anima mea. Quasiui illū, & non inueni.
Surgam & circuibo ciuitatem, &c. Cant. 3.

Annotatio.
duodecima.

DEIPARA Virgo reuersa post festiuita-
 tē, vnius diei iter agens, puerum benedictū
 IESVM non adesse agnouit. Quem mi-
 nimè caelos ascendisse cogitauit, vt quidā
 autumant. Ratio quia ipsa Spiritu sancto
 edocta Prophetarum oracula optimè norat, & qua il-
 le passurus erat pro mundi salute, eam non latebat. Do-
 lore autem nimio affecta, abundè flebat corporalem di-
 lecti sui abscessum. Verūm noctes illas duxisse insomnes
 non dubito. Dicebat verba illa Rubem non inuenientis
 fratrem suum Ioseph: Puer non comparet, & ego quō-
 ibo? In lectulo habere desiderabat filium suum vnicū di-
 lectum

Gene. 37.

lectum, per præsentiam, & consolationem. Quæsiuit eū
 solerti cura, tamen non inuenit. Vbi notandum, quod
 geminatum quærendi studium, iteratos conficiationū
 turbines insinuat. *Surgam & circuibo ciuitatem per vicos &
 plateas.* Profecto ad literam hoc factum est, nā Luca Euan-
 gelista testante, Virgo sanctissima, & beatus Ioseph inter
 cognatos & notos puerum benedictum quærebant, nec
 inuenerunt, donec reuersi sunt in Hierusalem, in qua hæc
 & illac IESVM solerter quærebant. Vel ciuitas hæc
 Hierusalem mater nostra est, quippe quæ libera in calis
 habitat. Per vicos & plateas Deipara IESVM quærebat,
 spiritus cælestes minores, & maiores innocans. Mentē si-
 quidem lustrabat ciues illos, ministerio deputatos, pro-
 pter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. O miranda res,
 IESVS, qui tam tenerè sanctam matrem ad amabat, &
 Ioseph diligebat, probare sic voluit eos hoc igne tribula-
 tionis, & in calamitate tam dura exerceri. Quid obsecro
 nos causamur, inminente aduersitate? Verūm post tot
 scelera patrata, extremis suppliciis digni sumus. Dicamus
 ergo cum viro fortissimo Iob, quauis calamitate instan-
 te, oportet: Si bona suscepimus de manu Domini, mala
 autem quare non sustineamus? Equidem per multas tri-
 bulationes oportet nos intrare in regnum caelorum: quæ-
 admodum in Actis Apostolorum legimus. Imò Salua-
 tor noster eos beat, qui persecutiones patiuntur: deplo-
 rat autem illos, qui in hac vita ridet. Quaramus ergo cū
 matre sancta IESVM dolentes, & gementes, de peccatis
 patris poenitentiam agentes: nam fieri non potest, vt
 ipse nobis non appareat: quo inuento in iubilo magno ex-
 hilarati, cum Psalmographo cantabimus: Cōuertisti Do-
 mine IESV planctum meum in gaudium mihi, concidi
 sti saccum meum, & circumdediti me latitia,

Gal. 4.

Nota.

Iob. 3.

Acto. 14.

Luca. 14.

Psal. 29.

Virgo

VIRGO SANCTA VEHE-
menter gaudet, inuento I E S V.

Paululum cum pertransissem eos, inueni,
quem diligit anima mea. Tenui eum, nec
dimittam. Cantic. 3.

Annotatio
decimatertia

ACROSANCTA Maria inter cogna-
tos & notos quæritans dilectum filium, ni-
nimè illum inuenit, sed in templo inter do-
ctores sedètem agnoscit eum. Rursus per-
transiit custodes ciuitatis, & extemplò of-
fendit sponsum suum. Vndè dogma nobis saluberrimū
datur: ne Christum I E S V M quæramus inter cognatos,
aut notos, plus æquo eos amantes: alioqui præcipitium
nobis ipsis paramus. Diligendi sunt cognati & parentes,
sed affectu spirituali, dicente Domino: Qui amat patrem
aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Tremenda
sanè sententia, & modis omnibus fugienda. Dominus
iubet, nedum amare parentes & cognatos, sed etiam ini-
micos, eisquè benefacere: nihiloscies, omnes diligendi
sunt propter Christum. Itaque post habitis terrenis rebus,
statim inuenitur, qui est creator omnium. Paululum cum
pertransissem eos, inueni, quem diligit anima mea. Dimisit Vir-
go immaculata cognatos, post habuit etiā notos, & sub-
iudè dilectum I E S V M adinuenit. O si confestim cun-
cta arbitrarenur vti iterora, quo Christum lucraremur.
Enimuerò qui creatori omnium potiri cupit, renunciet
omnibus necesse est. Nemo potest duobus dominis ser-
uire. Stratum angustum est, idèò vtrumque capere ne-
quid, sed alter descidat oportet. Palliū breue est, vtrumquè
operire

Matt. 10.

Psal. 26.

operire non valet. Tenui eum nec dimittam. Allusio est ad
illud Iacob, quando iustabatur cum Angelo: Non di-
mittam te, nisi benedixeris mihi. Tenui eum, ait pia ma-
ter, & ingenti cura post hac illum custodiam, & pro vi-
rili conabor, ne per horam præsentia corporali filij vte-
ri mei caream. Ecce quid commodi oritur in anima
pia, dum sponsus se abscondit in corde, ita vt solatium
eius mens ipsa non sentiat. Nempè feruentius eo inuento
amat, custodirque ipsum cautius, ne fugiat. Nec absi-
mile est illud Dauiticum: Ego dixi in excessu meo, non
mouebor in æternum. Magna sibi pollicetur mens, dum
super æthera volans adhæret summo bono. Tunc, in extasi
eleuata, vota emittit, grandia aggreditur non metuit. Sed
mens pia, agnoscit tuam fragilitatem, nec ne? Scis fortis-
simum Samsonem fore dilectum, aut ignoras? Profecto
ipse est, de quo Ioannes in Apocalypsi ait: Vicit leo de
tribu Iuda. Si ergo fortissimus leo est, quibus brachiis, aut
quibus vinculis, & si ferrea sint, illum renebis? At mens
sancta inquit: Scio ita esse: veruntamen si leo inuictis-
simus appellatur, iridem agnus mansuetus vocatur. Virtus
Patris est, cui nemo valet resistere, ipse tamen ait: Deliciei
meæ cum filiis hominum. O quàm tenet Christum, vt ita
dicam, fidelis ac deuota anima, dum beneplacita illi, &
accepta facit: dum mandatis eius pareat, & mundo peni-
tus renunciat! Delectatur sponsus in istorum moribus, so-
cietate atque consuetudine, tenetur virtutis operibus, ge-
mitibus, affectibus ardentissimis, non armatorum ma-
nibus, non diuitum pompis, non opulentorum iactan-
tia, fastuè. Tunc sponsus vltò intrat in domum ma-
tris nostræ, & requiescit in cubiculū genitricis nostræ, vbi
mites, humiles, & misericordes sumus, spirituquè feruen-
tes ei obsequiū præstamus. Sicut scriptum est: Ecce taber-
Dd naculum

Gene. 32.

Psal. 30.

Apoc. 5.

Proter. 6.

Apoc. 21.

naculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Mirabile dictu, confestim puer I E S V S disputationibus dimissis, cum matre benedicta & Ioseph descendit, & venit Nazareth. Quò intelligamus fructū saluberrimū nostrarū lacrymarum, quas pro amore eius effundimus. Ecce, qui mentes cælicas, qui totum orbem moderatur, cui omnia in cælis, in terra, & subterraneis, solo nutu & volūtati eius parent, subditus sit eis. Vt impleatur, quod multis retrò seculis Dauid dixit: Voluntatem timētium se faciet Deus. Fœlix qui sic suam voluntatē Christo sacrauit, se se totum ei deuouit: quia I E S V S voluntatem serui sui faciet.

psal. 144.

PRO ASSUMPTIONE Virginis Mariæ.

*Quæ est ista, quæ ascendit per desertum,
sicut virgula fumi ex aromatibus myr-
rhæ & thuris, & uniuersi pulueris pigmētarij.*
Cant. 3.

Annotatio de
cima quarta.

EXPLETO huius vitæ exilio, & transactis laboribus, quos ferè innumeros Deipara in hoc calamitoso mundo pertulit, par erat, vt tū corpore, tū anima glorificata, ipsa æthereas aulas intraret: & quæ omnes Angelos vicit puritate ac sanctitate, super corū choros exalta, eū filio suo regnaret. Faustissimo illo die veniente, alma mater assumpta est in cælum. In cuius assumptione Angeli ipsi demirati, inuicè loquebantur, dicentes: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, &c.* Virgula fumi odoriferico

ri eo agilius in altū conscēdit, quo ignis, in quo odoramēta ponūtur, maior est. O quantus, & quā magnus amoris ignis in corde virgineo ardebat, quādo quidē flāmantia desideria sacræ Virginis cælos ipsos penetrabant. Myrrha & thus nominātur, vt tā mortificationē carnis Christi ferè agnoscamus, quā eius orationis fragrantia. Quod verò pulvis pigmētarij memoratur, ad mirabilē eius humilitatem expectat, ipsa attestante: Respexit humilitatem ancilla suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Vel in puluere uniuerso, omnes virtutes in telligere poterimus, quas in gradu heroico, Dei genitrix possedit. O vehementer fœlicem orthodoxum, qui per desertum seculi huius sanctæ Virginis vestigia sequitur, ascendens, & mente volitans, cum Apostolo clamat: Conuersatio nostra in cælis est. Is corpore tantum in terra degens, corde verò inter Angelos moratur. Is inquam vt virgula fumi ascendit, myrrham pœnitentiæ, & thus orationis habens. Nec ei deest puluis, humilitatem dico, nam qui optimè se ipsum agnoscit, cum Abraham clamat: Loquar ad Dominum meum, quūm sim puluis & cinis: nec non cum Dauide corde & ore profitetur se vermem & non hominem. Verūm nihil est, quod magis Angeli mirentur in nobis, quā si verè humiles simus. Ad hanc mirificam virtutem nos Saluator excitat dicens: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Sed ad hanc consequendam virtutem vel maximè oratione assidua opus habemus. Hinc egregius doctor Augustinus orabat: Domine nouerim te, nouerim me: perinde dicat: Obsecro te Deus meus, vt gratuita tua, dignatione lumen mihi præstes, quo irradiante, tuam maiestatem inefabilem agnoscam, paruitatem; & vilitatem meam penitius agnoscam. Cæterū quia superbia sic

Lucæ. 7.

Not. 4.

Gene. 18.

psal. 144.

Matth. 23.

s. August.

Cant. 3.

in mundo hoc abundat, humilitas verò rara auis in terra, iure optimo mirantur Angeli, & dicunt: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula summi, ex aromatis myrrha, & thuris, & inuersi pulueris pigmentarij. Quæ admiratio, non tantum de assumptione mirabili Virginis facta fuit, sed quotidie fit, stupentibus Angelis, ubi mens nostra in contemplatione super astra volat, quasi omnium, etiam sui ipsius oblita. Sed hic lubet cum diuo Bernardo exclamare: O rara hora, & breuis mora.*

PRO IMMACVLATA
Virginis Conceptione.

Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, colūnas eius fecit argenteas, ascensum purpureum, media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Cantic. 3.

Annotatio de
cima quinta.

VAM optimè sacra Virgini accommo-
datur nomen feruli, & iure hac nomen-
clatura honoranda est. Ipsa Regem Salo-
monem filium Dei nobis attulit è cælo: ba-
iulauit in vtero, gestauit suis virginis bra-
chijs, tyranni Herodis iram declinans, quando iuit in
Ægyptum. Eas ob res Salomon pacificus filius Dei eam
fabrefecit, vt in ipsa ceti in vehiculo iter ageret, atque in
ipsa requiesceret, iuxta illud: Qui creauit me, requieuit in
tabernaculo meo. Verum qui Angelis cælum empyreum
creauit tam pulchrum, hominibus mundum hunc,
tam decorum dedit, paradysum amenissimam Adæ tri-
buit: quanto pulchrius ac melius sibi ipsi ferculum præ-
parauit

Eccle. 24.

Nota.

parauit? Ex lignis non quibusuis, ex monte Libano de-
sumptis, fecit sibi filius Dei hoc ferculum. Nam ligna
illa nedum pretiosa, sed imputribilia sunt, nec à vermi-
bus consumuntur. Ad eandem imaginem Virgo sancta
sic cõcepta fuit, vt immunis foret à verme originalis cul-
pæ. Columnæ argenteæ sunt quatuor morales virtutes: vi-
delicet, fortitudo, temperantia, iustitia, prudentia. O quã
fuit fortis, quæ omnipotentem filium concepit, suoque
gremio portauit. Hæc planè est mulier illa fortis, de qua
Sapiens Salomon velut demiratus prophetauit: Mulierè ^{Prover. 31.}
fortem quis inueniet? procul & de vitimis finibus pretij
eius: idest, hæc erit vera mater Dei & hominis Messia.
Quis eam inueniet? nempe nemo, nisi Angelus Gabriel
à summo Deo missus, qui eam orantem in Nazareth in-
ueniet. O fortitudinem vehementer mirandam, vt puella
tenera alligare potuit fortissimum Samsonem, non vin-
culis æreis, sed sinibus mortalitatis nostræ. Dalila quon- ^{Iudi. 16.}
dam Samsonem alligauit hominem mortalem: at Vir-
go sancta cingulo nostræ humanitatis comprehendit,
ac tenuit virtutem cælestem, in qua Pater portat omnia.
Iudith superbum Holofernem occidit, cuius fortitudo
in ciuitate Bethulæ ab omnibus laudatur: alma Maria
sathanam superauit, & profus caput eius confregit, qui-
que rex super omnes filios superbiæ vocatur. Quid ^{Job. 41.}
temperantia, ceterisque virtutibus dicam? Profectò vir-
tutibus cunctis ornata Angelis ipsi prodigio erat. Ecce
thronus eburneus Salomonis auro pretiosissimo vesti-
tus, quem ille fecit in domo Libani, hoc est, in sancta Ec- ^{3 Reg. 10.}
clesia. Duæ manus autem tenebant sedile hinc inde, & ^{Figura.}
duo leones stabant iuxta manus. Ebur virginitatem & cã-
dorem sanctitatis Mariæ indicat: aurum charitatem eius
signat, quæ vel maximè fullit in ea: duæ manus tenentes
Dd 3 virgi-

s. Anselmus.

virginem sanctam, humanitas Christi & diuinitas: seones ad custodiam duo testamēta sunt, magna lina Deipare carentia. Vndē Anselmus ait: Tu domina porta vite, ianua salutis, aditus recuperationis, aula vniuersalis pietatis, vas & templum salutis vniuersorum: tu ostendisti mūdo Dominum suum, quē prius nesciebat: tu genuisti mundo restaurationem, quo perditus indigebat. Media huius seculi Rex filius Dei charitate constravit, propter filias Hierusalem, Satis appositē propter homines, alma Dei genitrix charitate prefulget, quos in afflictione adiuvat, & clamantes ad se, quālibet peccatores sint, exaudit: nec nō & iustis maiora dona quotidie impetrare solet.

PRO ANNUNTIATIONE Mariæ Virginis.

Egredimini, & videte regem vestrum filia Sion in diademate suo, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis, & in die letitiae cordis eius. Cant. 3.

Annotatio de
c. i. s. x. d.

Luc. 1.

MYSTERIO stupendo incarnationis partrato, Gabriel Angelus recessit, & beatam Virginem dimisit (vndē Lucas inquit: Continuo recessit Angelus) partim admiratus de humilitate profunda Mariæ Virginis, quippe quæ sese ancillam Domini appellarat: partim autem contemplans filium Dei hominem factum: Angelos excitat, & clamat: Egredimini filia Sion, & videte Regem vestrum Salomonem in diademate suo. Videte, & stupescentes grates summo numini facite, qui sic homines dilexit, sic

cos

eos euehere instituit, vt homo factus, labores & fastidia eorum non horreret. Egredimini, empyreum caelum dimittentes, Nazareth foelicem ciuitatē visitantes, quandā virginem nomine Mariam considerate, sine virili cōsortio foetam, Spiritus sancti virtute cooperante. Mater ipsa ipsum Verbum Dei coronauit, & diademate carnis decorauit: ita vt persona diuina in vnitate sibi humanitatem assumpserit. Ecce nouum, quod Deus fecit super terram, mulier circumdedit virum: ad quod factum est, in die desponsationis, & letitiae cordis eius. Spōsam accepit sibi humanitatem, idēō tanquam sponsus, suo tēpore procedet de thalamo suo. Et quia vltro opus hoc mirificum operatus est, letitia magna exhilaratus in mundo apparebit: exultabitque vt gigas ad currendam viam, & si laboriosam valdē & senticosam.

Vel si lubet de natiuitate Saluatoris hanc sententiā explicauimus. Nempe Saluatore nato Angelus ad pastores ait: Annūcio vobis gaudium magnū, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator. Egredimini filie Sion, vos qui in specula positi estis, & vigilatis super grege vestrum: ite in Bethlehem, & videte Regem vestrum Salomonem, quem coronauit mater sua: inuenietis eum panis inuolutū, & positum in praesepe. En in signe regalis dignitatis, paupertas & humilitas ipsum decorant. Egredimini portas sensuū, literarū corticē, & tenebras Iudaorum excutientium, alioqui eum videre, & adorare, haud poteritis: nā si non crederitis, non intelligetis. Caterū pastores egredientes festinanter venerunt, & Regē Salomonē cū iubilo adorauerunt. Nos ergo egrediamur de mundo nequā, belluinos affectus dimittamus, quo Regē nostrū videre mereamur in diademate suo: videntesq; toto pectore diligam, & pro virili nostra perpetim seruiamus:

Dd 4 E X

424 *Alma Virginis encomia*
 EX CAPITE QUARTO
 ANNOTATIONES.

DE INNOCENTIA VIR-
 ginis Mariæ, & de illius natali.

Quam pulchra es amica mea, quam pul-
 chra es, oculi tui colubarum, absque eo,
 quod intrinsecus latet. Cantic. 4.

Annotatio de
 cima septi-
 ma.

SPONSVS filius Dei persisit in laudibus
 almæ Mariæ suæ matris: & quâquam de Cō-
 ceptione sua immaculata encomia hæc lo-
 cum habeant: accommodatiùs natiuitati
 Dei genitricis conueniunt. Vider filius æteri
 Patris puellam virginē iam natam, & ideo clamat: *Quam*
pulchra es amica mea. Superiùs dixerat: Ecce tu pulchra es
 amica mea: nunc verò non ita. Ratio, quia conceptionē
 immaculatam eius non omnes crediderunt: verùm eorū
 seculum eos excusat. Nam si Ecclesiam Romanam tūc
 agnoscerent patres antiqui, hanc veritatem profitentem,
 profectò assererent, quod nos in hac nostra tempestate
 asserimus. Illud enim de re potissimum dicimus, quod
 continuò nequeat ab omnibus deprehendi. Beatissimæ
 verò matris natiuitatem sanctissimam fuisse, nemo non
 confitetur. Eam ob causam quasi de ingenti, & nulli non
 cognita pulchritudine, ait: *Quam pulchra es, propter in-*
tegritatem naturæ, quæ sanè in cæteris corrumpitur, per
tyrannidem originalis culpæ, dicente Dauide: In pecca-
tis concepit me mater mea. Rursum, ô amica mea quam
pulchra es,

Psal. 59.

Ex capite quarto Canticorum. 425

pulchra es, propter eminentem concreatæ gratiæ præsen-
 tiâ, in aliis desideratâ, paterni vulneris repugnante putre-
 dine. Decora statim vocatur, forsitan propter corporis
 extrinsecâ pulchritudinem, & membrorum omnium cō-
 pactiōnem elegantissimam, quæ primum petuit ipsa orta
 conspici. Sed heu quia in aliis mulieribus rara cōcordia
 formæ atq; pudicitia; natura saltē originali contagio vi-
 tiata. Vnde Sapiens clamat: Fallax gratia, & vana est pul-
 chritudo, mulier timens Deū ipsa laudabitur. Et iterum, *Prover. 31.*
 propter speciem mulierum, multi perierunt: at, in Maria
 talis erat venustas, quæ carnis petulantiam, intuentium se
 profligabat prorsusque extinguebat. Enimverò, si odor
 myrti tantæ virtutis est, vt vermes extinguat: quanto ma-
 gis Virginis sanctitas irradians, apud omnes carnalis con-
 cupiscentiæ vermes enecabat? Eam ob rem, oculi eius vt *Collatio:*
 columbæ erant: planè nec elati neq; lasciuī (nec petulantis
 aspectus est columba) sed dimissi, humilis, verecundi, &
 pudicissimi, ita vt intuentibus citiùs possit simplicitatis,
 & puritatis desiderium inferre, quàm auferre. Talis pro-
 culdubio erat aspectus almæ Virginis. Sed quid est, quod
 sequitur? *Absque eo, quod intrinsecus latet.* Equidem latebat
 in ea ingens fides, mira charitas, spes stupenda. Sed nō ait
 sponsus, absque iis, quæ intrinsecus latent, sed absque eo,
 quod latet. Nempè quod in Virgine latebat, & spōso vel *Not. 4.*
 maximè placebat, insitum seruandæ virginitatis propo-
 situm erat. O rem nouam, & nusquam ante hac auditam:
 nullius consilio, nullius præcepto, nullius denique exem-
 plo perpetuam virginitatē seruare regina mundi Maria
 instituit: vt singularis hæc gloria filia regis esset ab intus,
 & adducerentur Regi virgines post eam, quod optimè *Psal. 44.*
 vaticinatus est David, Eodem attinet, quod ipsa pruden-
 tissimè Gabrieli respondit: *Quomodo fiet istud, quoniã* *Lucæ. 1.*
 Dd 5 virum

virū non cognosco? hoc est, nec cognoscam vnquam, eo quod virginitatem meā creatori meo sacraui. Ecce donum cæleste, quod intrinsecus latuit in ea, & nemini innotuit, donec Angelus ad eam venie, attulitq; faustissimum illum nuncium. Vel quod intrinsecus latebat, erat oratio iugis, & eleuatio mētis in Deum, per quam indefessè gratas Deo offerebat preces. Sæpe multi piorum, quāuis ore taceant, mente feruida clamant. Vndè Moy si dixit Deus optimus: Quid clamas ad me? quippe ille mente duntaxat orabat. Maxima ergo laus est cuiusq; fidelis animæ, cordis arcana sanctissimè custodire, eaq; retinere, depulsis cunctis illecebris voluptatum, & affectu rerū humanarū longissimè abdicato, solaq; cælestia animo candido contemplati, mente capere, cogitatione cōplecti: nec aliud meditari, ac velle, quandiu huic carceri teterrimo inclusi sumus, quā soli Deo inhærare. Qua in re Virgo sancta inter omnes Dei electos palmastenuit, decantans cum Regali propheta: Mili autem adhærere Deo, bonum est, & ponere in eo spem meam.

Exod. 14.

Psal. 78.

DE FORTITVDINE almæ Virginis.

Sicut turris David collum tuum, qua adificatur cum propugnaculis. Mille clypei pendet ex ea, omnis armatura fortium. Cant. 4.

Annotatio de
c. 1. v. 1. 1.

V N C meritò sponsus Christus I E S V S suam genitricem miris encomiis exultat, nationis colubus fortitudinem mirabilem illius depingens. Verū rex Dauid quondam in dome

domo sua turrim ædificauit, miro artificio constructā: & verus Dauid manu fortis I E S V S, qui potenter tenebrarum principem profligauit, matrem suam benedictā fabrefecit, creauitq; tam fortem, vt iure turri sit comparata. Taceat iam Iudith, quæ superbum Holofernem suo gladio occidit: fiteat Iahel Sifaram ducē regis Iabin clauo enecans: longè fortior Regina nostra Dei para Maria fuit, quippe quæ regem illum satanas, Dño auxiliante, euecit: de quo Iob: Ipse est rex super omnes filios superbie: & iterum: Non est potestas super terram, quæ comparet ei. Enimvero, sic beata Virgo triumphauit de hoc versuto serpente, vt caput eius contereret, summo adiunante numine: ita nec per instans originali culpæ obnoxia fuerit: alioqui non fortis esset, intar turris David, quæ ædificata est cum propugnaculis. Dicamus ergo omnes fideles, & voce consona personemus, quod olim de sancta illa muliere dictum est: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabuchodonosor: quando quidē in conceptione Virginis beatissimæ confusus mansit superbus satanas, & omnes complices eius vehemēter erubuerunt, eo quod nil peccati puella benedicta contraxit. O turrem mirabilem, ex qua prodit fortior armatus, filius Dei homo factus, vt vinceret eum, qui in atrio huius mundi captiuos tenebat filios Adæ: quo superato, spolia eius distribueret, ditaretq; suam Ecclesiam. Propugnacula huius turris fortissimæ exempla illustria sunt, quæ nobis sacra Virgo reliquit imitanda. Sunt etiam septem illa verba, quæ ipsa loquuta est, vt Enangeli stæ a fabre enarrant. Erant quidem labia eius vt vitæ cocinea: idē verba illius igne charitatis succensa, corda nostra in amorem Christi vehementer inflammant. Mille clypei virtutes sunt, quibus munitur, & vsque ad eō

Iudith. 13.

Iudith. 4.

Iob. 41.

Iudith. 13.

Lucæ. 11.

ad eò ipsa ornatur. Fidem Apostolus sententiæ appellat, in quo possunt us omnia tella inimici, & si ignea, extinguere: qua virtute maximè Virgo singularis emicuit. Beata quæ credidisti, ait Elisabeth, quoniam perficientur in te, quæ dicta sunt tibi à Domino. Quid de stamigera charitate eius dicam? Vulnerata charitate, ait, ego sum. Despectus in Psalmo habetur. Quoniam tu Dñe singulariter in spe constituisti me. Rursus virtutes morales tanquam clypei mirabiliter resurgunt in illa. Denique omnis armatura fortissimè in hac turri Dauidica apparent. Quicquid in Abraham virtutis apparuit, quod in Isaac, Iacob, David, aliisque patribus laude dignum fuit, hoc præcellentius in Maria virgine effulsit. Hinc lepidè Salomon dixit, turrim hanc à longè contemplans: Multæ filia congregauerunt sibi diuitias, tu verò supergressa es vniuersas.

Vel si lubet, dicamus, quòd fides in Maria sicut turris David fuit. Nempè collum rectè fides dicitur: nam longius inspecturi, collum extendimus. Sic per fidè, futura præuidemus, & longè posita præstolamur. Tales sunt fideles omnes, qui & se benè docent, ad benè beateque agendū, & cæteros instruunt, ad futuram gloriam vendicandam. Quid quòd per collum, salina descendit à capite, & ad eundem modum gratia nobis datur à Christo per fidè, iuxta illud: De cuius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia. Dicamus ergo: Virgo præclara, totius mundi Domina, fides tua sicut turris David fortis, & admirabilis, ad eò vt Apostolis fugientibus, & in passione filij tui succubentibus, fides tua charitate & spe roborata, nunquam defecerit: quin vt columna immobilis semper mansit. Ad hanc turrim nos fideles, vbi inimici nos insectati fuerint, fugiamus: hanc diu noctuque inuocemus, ne fortè ob ignauiam nostram pereamus.

PRO

PRO ASSUMPTIONE
Mariæ Virginis.

Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni & coronaberis. Cantic. 4.

Quam prius in Conceptione sponfus laudauit, vt potè immunè à tyrannide originallis culpæ, totam pulchram matrem suam appellans, & absque omni macula: nunc, transitu glorioso illius appropinquante, ad coronam immarcescibilis gloriæ vocat. Paulò ante dixerat: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te: ac si dicat: Tota pulchra es in corde, quia fides, oblique aut mercenariæ intentionis non est in te macula. Tota pulchra in anima & in corpore, quia mundi, carnis vel diaboli noxa non est, nec fuit vnquam in te. Tota pulchra in silentio, & sermone, tota pulchra in legis obseruatione, in Euangelica perfectione: quia negligentia, aut tepiditatis, macula non est in te. Denique, tota pulchra in prosperitate & aduersitate, in subiectione, & prælatione: quia elationis, & inconstantiæ culpa non est in te. Hæc omnia in vna sacrosancta Virgine Maria inuenimus, & pleraque alia id genus: quoniã Deuseã magnificauit: & quia tota pulchra in sua immaculata cõceptione gratia Dei effecta est. Sed Vndè tam pulchra? nempè quia Virgo sancta semper in Libano fuit. Libanus candidatio interpretatur. *Veni de Libano soror mea, sponsa veni de Libano.* Hinc sanè tam præclara, tam completa & in omnibus admiranda Virginis pulchritudo, à Patre luminum, à splendore paternæ gloriæ prædestinante, vocante, & glorificante, iugiterque in auribus eius intonante, *Veni de Libano sponsa mea.* Veni per fidem, ait Pater, quia

spon-

Annotatio de
cim a nona.

Luce. 1.

Psal. 4.

Prouer. 31.

Collum est
fides.

Iodit. 7.

Osee. 2.

sponsauit te mihi in fide, sponsauit te mihi in sempiternū. Veni iterum per spem, ait filius, cum vnica Gētium spē generis. Veni per charitatem, clamat Spiritus sanctus, vt in matrem pulchræ dilectionis sis electa. In cōmmentariis nostris fusiū locū hunc exposuimus, de vocatione Ecclesie, quam congregauit Dñs ex Gentibus: nunc de sancta & intacta Virgine eundem locū explicemus. *Coronaberis de capite Amara, de vertice Scin, & Hermon.* Vbi aduertendum, quod solis legitime certatibus, autore Paulo, corona datur: Non coronatur, nisi qui legitime certauerit. Profectò in agone Virgo sancta cōtendet: tot calamitates perpessa, tū in Ægypto, inter idolatras degēs, tū deniq; in atrocissima filij sui nece, vbi plusquam martyr fuit, diuo Hieronymo teste. Amara, id est, iniquus diabolus, cuius caput alma Virgo contriuit. Sanir, & Hermon montes sunt valdè frugiferi. Coronatur ergo benedicta Maria duplici corona, quia virgo & mater summi Dei est. Hinc Elias ait: Gloria Libani data est ei, Carmeli & Assaron. Nōne hæc est mulier illa, de qua diuus Ioannes in sua Apocalypsi dixit: Signum magnum apparuit in celo, mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona duodecim stellarum. Verū non abs re discipulus Iesv magnum signum se vidisse restatur, quia magna, & nimis mirabilia de gloria Virginis hic latent præconia. Dignum planè stellis coronari caput, quod & ipsa longè clariùs ornet eas, potiùs quàm ornetur. Quid ni coronent sidera, quam vestit sol? quis eas æstimet gemmas? quis stellas nominet, quibus Mariæ regium diadema compactum est? Supra hominē est, huius coronæ indicare rationem, ait beatus Bernardus. Profectò duodecim stellæ duodecim priuilegia, quibus Deipara virgo fuit insignita indicant. De quibus gemmis consultò nūc taccimus,

Esai. 33.

Apoca. 12.

taccemus, eo quod sanctus Bernardus fusiū eas explanat sermone. 7. assumptionis immaculatæ Virginis. Sat sit ci-
re, quod rex Assuerus reginæ Hester, ingredienti regiã au-
lam, surrexit de trono suo, & coronam imposuit: amabat
nimirum eam super omnes mulieres. Ad eandem imagi-
nem Christus Iesvs Rex regum, & Dominus domina-
tium, hodie matrisuæ calum empyreum intranti, coro-
nam de lapide pretioso tribuit, super omnes choros An-
gelorum eam colloquans. In cuius typo rex Salomō ma-
tris suæ Bersabæ thronum dedit, ad dexteram suam.

s. Ber. ser. 7.
Assump. Ma-
ria.
Hester. 8.

3. Reg. 3.

DE VERBIS NECTAREIS Deiparæ Mariæ.

Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua. Canti. 4.

DE forti muliere Salomon dixit: Lex clemē-
tiæ in lingua ipsius. Quæ quidem laus non
est paripendenda, quum nonnulli lingua
sua quam multos lauciare non metuant,
nunc probra proferendo, nūc peierando,
nunc deniq; etiam mortuis non parcendo. In quos Pro-
pheta inuehitur dicens: Acuerunt linguas suas, sicut ser-
pētes, venenum aspidum sub labijs eorum. Etenim, Apo-
stoli sententiam, qui tales sunt, timeant oportet: Maledi-
ci regnum Dei non possidebunt. Almq; virginis mores, &
vitæ omnes sectemur, in cuius lingua nō nisi lex clemētiæ
inuenitur. Hinc restè à sponso laudatur, qui veluti demir-
atus inquit: *Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub
lingua tua.* Appositissima quidem comparatio, penitus
eaim

Annotatio
vigeſima

Esai. 33.

eam rimemur. Quid obsecro, responsio illa, quam Virgo sacra paranympho Gabrieli dedit, nisi fauus distillans fuit? Ecce ancilla Domini, ait, fiat mihi secundum verbum tuum. Tam fuerunt hæc verba mellita dulcedine plena, vt subindè Verbum Patris omnipotētis homo factus est. Mel & lac sub lingua tua, ô regina mundi, nam duo fontes ex ore tuo sacro semper dimanant: mel dulce præbes viris perfectis, lac verò porrigis paruulis, & incipientibus. Proculdubio eloquiū eius in nuptiis Galilææ tam fuit gratum, & faui distillantis initar suaue, vt cōfestim Saluator magnum miraculum patrarer, aquam conuertens in vinum optimum. Deniq; canticum illud (Magnificat anima mea Dominum) quod in domo Zacharia cecinit, nõne fauo suauius est? Denique verba melliflua Virginis sacrosanctæ, quæ in templo filio suo Christo Iesv dixit, tam fuerunt illi suauia, vt descenderet cum ea & Ioseph in Nazareth, & inibi erat subditus illis, qui cælum & terram, totumq; orbem regebat. Ecce noua bella elegit Deus, nouumque pugnandi modum, vt hostiū portas ipse subuerteret. Ecce Hester, cuius imaginem illa gerebat, in atrio domus regis interioris, per contemplationē erecta, diffusa est gratia in labiis eius: imò facta sunt fauus distillans labia illius, quia sermonem compositum, & bene sonantem in auribus cælestis Regis protulit, & labiis charitatis suæ humilitate penetrantis illum percussit, vulnerauitque. Tūc cor leonis de tribu Iuda (quippe qui nullo potentē telo felicitiū, quā charitatis humilitate transferbari) statim mutatum est: & respiciens humilitatem ancillæ suæ, audiens verba illa nectærea (Ecce ancilla Domini) festinans de folio suo descendit, & ad conuiuium, quod opere Spiritus sancti parabatur, intrauit, ac voluntati reginæ Hester morem gerens, lætus in utero eius factus homo

Lucæ. 1.

Igan. 4.

Lucæ. 1.

Hester. 15.

Lucæ. 1.

homo accubuit. Tunc re vera mel & lac sub lingua Mariæ fuerunt, nam mel, quod rore cæli fit, symbolum diuinitatis est: lac, quod de terra procedit, humanitatis signū fore, nemo est qui ambigat. Quæ duo in personæ vnitatē mirabiliter coierunt. En quàm dulcia, quàmque omni mellita dulcedine suauiora verba facerimꝫ Virginis fuerint in auribus summi Dei. Nempè eloquium eius dulce est, & facies illius decora, ipso sponso testante, qui nec fallere, neque falli potest.

DE VIRGINITATE MIRABILI Virginis Mariæ, quæ potissimè colitur infesto Expectationis.

Hortus conclusus soror mea spōsa, hortus conclusus, fons signatus. Cantic. 4.

VANQVAM in declamatione expectationis almæ Virginis, satis abundè me dixisse existimo de perpetua virginitate Mariæ reginæ nostræ: placuit hæc nihilominus hic annotare, ad laudem illius. Hortum, eam appellat sponsus, ob magnam fecunditatem, conclusum verò, ex virginitatis gloria. Nempè Dei genitrix hortus fuit admodum fecundus: quia fructum benedictū mundo edidit, de quo Elisabeth: Benedictus fructus ventris tui. In hoc fructu benedictæ sunt omnes gentes: vt multis retrò seculis promissum fuit Abraham: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Vbi Paulus perbellè inquit: Non in feminibus, quasi in multis, sed in semine tuo, quod est Christus. Ecce hortus Assueri, qui ma-

Annotatio vīgesima prima.

Lucæ. 1.

Gen. 22.

Ecce nu re.

Hester. 7.

nu regia confitus fuit, sicut in Hester legimus. Sua potenti manu filius Dei matrem suam creavit: & qui Adæ paradysum amenissimam fecit, & in illa eum posuit, ipse sibi hortum plantavit omnium virtutum arboribus confitum: in quo sibilus serpentis venenosi auditus non est unquam. Quod autem iterum, ait: *hortus conclusus*, ad virginitatis integritatem attinet. Nam porta hæc, ait Dominus, non aperiretur, sed erit clausa in æternum. Quod planè non nihil apertius sponsum ostendit, dicens: *Fons signatus*, utique sigillo totius Trinitatis: quem ad modum sanctus Augustinus exactè explicat. En in fonte signato perpetuam ostendit virginitatem Mariæ, & tanquam quodam in iolucro sponsum, astruit. Hanc virtutem vocat Augustinus portionem Angelicam. li. de virgini. Nam hæc est virtus excellentissima in genere castitatis. S. Thom. 22. q. 152. artic. 5. Unde pulchre sanctus Ambrosius: Pulchritudinem quis potest æstimare maiorem decore virginitatis, quæ amatur à rege, probatur à iudice, dicatur Domino, consecratur Deo? Hinc laureola virginitati datur, sicut & martyrio. O felices virgines, quippe quæ sequuntur agnum quocunque ierit: quin & ipsæ canticum in celo novum canunt, quod nemo, nisi virginitate præditus, dicere potest. Hac virtute præclara, & Angelis cognata, Deo optimo valde grata, maxime Deipara Maria fuit: quippe quam plurimæ virgines ovanter sequuntur. Quid multis immoror? Romanis idolis, quæ potius demonia sunt, servientibus, tam pulchra visa est virginitatis virtus, ut templum Vestalium virginum construerent, in quo virgines selectæ servirent. Quod si ethnici illi, naturæ ductu commoti, tanti virginitatem fecerunt: quanto magis nos orthodoxi hanc virtutem æstimare debemus, postquam Christus filius Dei ex Maria virgine nasci dignatus

Exc. 442

S. August.

S. Tho. 22. q. 752.

Li. de virgi.

Nota.

gnatus

gnatus est? O ter quaterque beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Math. 7.*

PRO NATIVITATE almæ virginis Mariæ.

Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano. Cânt. 4.

D H V C sponsum Virginis præclaræ Mariæ in laudibus eius perseverans, fontis metaphora vitur. Et quam fonti signato nuper comparavit, nunc hortum fontem iure vocat. Enimvero conscientie fidelium hortum bene dicuntur: nam ex bona conscientia flores desideriorum, verba sancta, & opera bona nascuntur. Sicut rex Salomon olim plantavit hortos, & pomeria, sic verus & figuratus Salomon Christus I E S V S hortos amenissimos sibi fecit, mentes nostras sanctificans, in quibus, mirum in modum ipse deliciatur: alioqui ore suo non diceret: Deliciae meæ cum filiis hominum. O summi numinis inefabilem erga nos charitatem, qui tot millia Angelorum habet in celo, cui millia millium ministrant, & decies centena millia ei assistunt, is tam est amore hominum captus, ut delicias suas fore afferat cum filiis hominum. Utinam deliciae nostræ tantum essent cum ipso loqui, ipsum indefinenter contemplari, eumque totis visibus colere, & amare. Ad rem: fons irrigans omnes hortos Ecclesiæ, omnes religiones sanctas, & varios status fidelium Virgo sancta est: eo quod eius interuentu charismatum dona omnes recipimus. Quid multis?

Annotat. 6. vi
gesima secus;
44.

Pro. 6.

Ee 2 quan.

Iosue. 15.

Psal. 41.

Genes. 2.

Hester. 10.

Iosue. 7.

quando Pater cælestis per manus Mariæ nobis dedit filium vnigenitum, qui suo sacro cruore, suaque nece nos à morte perpetua liberaret: quid ea præcante, fidelibus Deus optimus non impertiet? Equidem ipsa indefessè Patrem orat: Domine da eis irriguū superiūs, & inferiūs, ne terra eorum, id est corda, arefcant. Hoc est: Da tuis fidelibus, qui in te vno confidunt, & à te solo pendent, da obsecro irriguum inferiūs, ita vt de erratis suis pristinis toto corde doleant, lachrymis delicta sua diluant. Præbè rursus irriguum superiūs, affectu tui videndi, vt cum Propheta clament: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? Itaque intemerata Virgo fons hortorum est, eorum scilicet, qui variis virtutum arboribus, & diuersis gratiarū spiritualium aromatibus eminent, Quos virgo benedicta vti hortulana sapientissima rigat, vt erigat, erigit, vt roborat, roborat, vt crescant, & per cælestis desiderij fluenta assidua iugiter crescendo, cælum penetrantes, ad superna bona deueniant. Notandum, quòd fons & puteus alma Dei genitrix appellatur, quòd profunditatem virtutū illius agnoscamus. Fons paradisi est, ascendens de terra & irrigans, vt diximus, hortos omnes in sancta Ecclesia. Puteus etiam est profundus, ob mirabilem humilitatem, fidem perfectam, charitatemque flammigerā. Benè merito ergo, hodierna die illustrans mūdum natali suo glorioso, illud Hester cantabimus: Fons paruus creuit in fluium magnum. Creuit inquam puella sancta, ita vt ex ea fluuius magnus prodiret, Christus I E S V S filius Dei. De cuius plenitudine omnes accepimus gratiam. Quique in templo voce sonora clamabat: Si quis sitit veniat ad me, & bibat. Cæterum si quis scire optat, unde fons hortorum, & puteus aquarum viuentium Maria effi-

efficitur, sequentia verba expendat. Nempè aquæ omnes, id est, virtutes, & dona ex monte Libano dimanarunt, ex illo, qui candor lucis æternæ rectè appellatur. Filius Dei sic vnice Mariā virginem dilexit, sic super omnes sanctos euexit, vt eā sibi matrem elegerit. Quæ dignitate insignitā super omnes angelorum choros exaltauit.

EX CAPITE QUINTO ANNOTATIONES.

PRO FESTO ANNUNCIATIONIS almę Virginis Mariæ.

*V*eniat dilectus meus in ortum suum, & comedat fructus pomorū suorū. Cati. 5.

I omnes Propheta Spiritu Domini afflatusape sapius Messia: tam diu desideratum toris medullis cordis flagitabant: quāto affectu Virgo sancta, quæ longè maiori charitate flagrabat, filij Dei incarnatione exposcebat? Equidem quæ prius ardētī desiderio aiebat: Osculetur me osculo oris sui, ipsa rursus clamat: Veniat dilectus meus in hortum suum. Hortum Domina vocat legem, in cuius ceremonijs, & sacrificijs Deus optimus delectabatur, quamuis inuolucra erant, & vmbra habebant futurorum, teste Paulo. Suo autem seculo legalia & ceremonialia frugifera erant, & à Dño instituta. Sole verò iustitiæ irradiante, lex illa abiit, & euangeliū sanctum mansit ad finem vsq; seculi. Eā ob causam Saluator in vltima cœna, testamentum æternum appellauit, post quod nullum

Annotatio vi
gesima tertia

Cantic. 7.

Hebræ. 103.

Hebr. 9.

erit vnquam. Hic est calix sanguinis mei noui, & æterni testamenti. Ratio quia testamentum morte testatoris cōfirmatur, vt exactè Apostolus contestatur. Rogat ergo intemerata Virgo, vt quàm primum Messias veniat, legemque illam veterem implens, nouam instituat. Fructus pomorum sacramenta nouæ legis sunt, quos edidit Christus, præbens nobis, loco circumcisionis, sacrum baptismum. In quo omnes, quot quot baptizati sunt Christum IESVM induunt, meritis eius perfuentes. Sic pro tot sacrificiis, & holocaustis brutorum, vnicum nobis reliquit sacrificium, quod quotidie offerimus cælesti Patri, in sancto altari sacra celebrantes. Itaque Saluator noster Christus eo venit, vt natus ex muliere, & sub lege factus, eos, qui sub lege erant, redemit, nobisque adoptionem filiorum præstitit. O magnum pietatis sacramentum: non modò nos à potestate diaboli, sed à iugo graui legis veteris, & si immeritos eripuit, vt bifario amoris vinculo nos sibi adglutinet. Væ nobis si tantam gratiam neglexerimus. Cæterum Virgo immaculata, & vnaquæque anima pia sponsum vocat ad hortum conscientia. Arbores manu regia plantatæ virtutes sunt, ita vt fides, spēs, & charitas, fructus suos gignat pulcherrimos, ac dulces ad vescendum. Opera ergo harum virtutum, atque aliarum, quæ morales vocantur, Christus edere dignatur, vbi gratae ea respicit ac fereno vultu accipit, quin hos fructus deposcit in Euangelio: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. Et itidem: Ego posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. O nos beatos, si re ipsa ei dixerimus: Omnia poma noua, & vetera seruauius tibi, dilecte amantissime. Equidem beneficia, quæ patris contulisti, ex Aegypto illos liberans, & tot

Matt. 5.

porten-

portentis patris, in terram promissam eos ducens, nec non potiora bona, quæ in redemptione nostra operatus es, ob oculos semper habentes, tibi inexas gratias ages, non vt par est, sed quatenus fragilitas nostra suppetit. Clamemus ergo, diu noctuque precemur eum Deipara Maria: Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructus pomorum suorum. Non mundus nequam, neque demon cruentus quicquam de operibus nostris rapiat, neque inanis gloria aliquid arripiat: sed tu Domine qui hortulanus noster es, de lignis pomiferis, quæ plantasti, poma omnia collige.

PRO FUGA, QUAM VIRGO
cepit, Herode seuiente.

VOx dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea. Cantic. 5.

MIRABILE est, quantum Saluator noster dilexerit pro nobis pati, quum à cunabulis voluerit fidelibus suis exemplum patientia, & humilitatis præbere. Non seruus est maior Domino suo: nam si me persequenti sunt, & vos persequentur. Ecce quod tendebat fuga hæc, quam Deipara cum puero IESU cepit, pergens in Aegyptum deludens tyrannidè funesti Herodis. Quãdo quidem tanta erat cura cælesti Patri de filio suo Christo, vt ante seuitiam cruenti Herodis Angelum suum miserit Ioseph viro iusto, qui ei narrauit stragem futuram, in qua velut debacatus rex iniquus tot millia innocentum

Annotatio vti
gesima quæ
ta.

Matt. 5.

Ecce 4 erat

erat occisurus. Ioseph narrante beatæ Virgini Angelicū nuncium, exclamat illa, nec sine ingenti dolore: *Vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi soror mea.* Verūm pro dignitate, quia vir caput est mulieris, Angelus in somnis apparuit Ioseph: nihilosecius (vt dignum credere est) alma Virgo sublimiūs à suo dilecto Christo intrinsicūs fuit edocta, dicente Dauide: *Audiā quid loquatur in me Dominus. Vox dilecti mei pulsantis.* Ac si dicat: Ita est, vt enarras vir sancte, nam vocem a diuini dilecti filij mei IESV, non forinsecustiniens, sed inuis per intellectualem & apertio rem illustraonem ille mihi indicauit ea, quæ Angelus tibi dormienti reuelauit. Scio, & benè scio vaticiniū multis retrò seculis conscriptum: Ascendet Dominus in nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti contabescet in medio eius. Ecce adest dies, vt impleatur propheta hæc: eamus, & Domini voluntas fiat in omnibus, vt par est. O quo timore perculsa facerrima mater nocte surrexit, brachijs suis benedictum IESVM portans, cum sponsa dicens: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter vbera mea commorabitur. Onubem benedictam rore gratiæ plenam, in dō fontem gratiæ totius baiulātem, quis in hoc itinere, & per hæc deserta squalentia tibi obniā exiret, vt aliquod pietatis ofācium puero benedicto defatigato exhiberet. Felix, qui in hoc exilio te comitari dignus esset. Mosestenebras adduxit in Ægypto, Pharaone præcepto summi Dei relictæ: tu verò benedicta in Ægyptum ducis eum, qui lux vera est, illuminans omnem hominē, venientem in hunc mundum. Ego, ait ipse IESVS, sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Cæterū aperuit Virgo sancta sponso suo, quia consentit illi, voluntatem eius statim adimplens. Enim verò quoties

VOCAN-

vocantem audimus, toties pulsare non ambigamus. Quòd autem tot nominibus eam appellat, id est, vt ad tam arduum laboriosumque iter illam excitet. Sororem vocat, quòd calicem hunc tribulationis vtrique communem, edoceat. Amicam dicit, quasi animi custodem, vt oportere eum in tanto discrimine ipsam satagentem custodiri, nullatenus dubitaret. Columbam nominat, nempe quam pari secum vice tyrānus insequeretur ancipiter. Immaculatam denique confirmat, ne in via polluta pollui, & inter idolatras extimesceret, præsentem mūditiæ auctore, maculari: quando sordes ipse cælo sūt, ipso inuisente, puriores. En pro modulo nostro encomia sanctæ Virginis, quæ sponsus de ipsa profert, quamuis obiter explanauimus. Superest, vt nos, qui in hac vita ceu in exilio, quandiū sumus in hoc terreo corpore peregrinamur à Domino, peregrinos hos puerum benedictum IESVM comitemur, orantes, ne Saluator paulisper nos deserat: alioqui tanquā fragiles labefacti peribimus. Sumus heu nostrapte natura propensi ad malum.

VIRGO SANCTA PVERUM IESVM dolore affecta quærit.

Pessulum ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinauemat, atque transferat. Cāt. 5.

BEATO Luca teste, expletis festi diebus, puer IESVS remansit in Hierusalem, parentibus eius nescientibus. Quam ob causam beatissima Virgo tristitia immodicā affecta inter cognatos, & nos, dilectum suum filium quærabat. Veluti cum Regali Propheta di

Ec 5 cens:

Nota.

Annotatio vigesima quinta.

Psal. 84.

Esa. 19.

Cant. 2.

Iob. 3.

Roman. cens: Si dederō somnum oculis, & palpebris meis dormi-
 tionē, donec inueniam locum Dño. O rem nouā satis
 mirandam: in Ægypto, in exilio, in tribulatione iuxta est
 Dñs: uti in psalmo promisit, tunc non fugit, non elabitur,
 sed retinetur: in patria, in prosperitate, in festiuitate, inter
 cognatos, & notos perditur, & nulla elapsi vestigia repe-
 riuntur. Verūm res sic gesta est, ut palam fiat, IESVM be-
 nedictum quærentibus, pieq; in Christo viuere paratis, tri-
 bulationem multo plus afferre vtilitatis, quam prosperita-
 tem. Hinc clamat Iacobus: Omne gaudium existimate
 fratres charissimi, quum in varias tentationes incideri-
 tis. Cui sententiæ ad stipulatur Dominus dicens: Beati-
 estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos
 fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos, mentien-
 tes propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces ve-
 stra copiosa est in cælis. En beatos appellat Saluator nos-
 ter eos, qui calamitatibus, tyrannorum persecutioni-
 bus sunt obnoxij. Quin gaudere, & exultare, illos hortat-
 ur, tanquam de faustissimo nuncio audito. Sane fortior
 athleta fuit Iob vulneribus plenus, & in sterquilinio iacta-
 tus, ab amicis, & ab vxore sua persecutus, quam Adam
 in paradiso, vbi dominabatur piscibus maris, volatilibus
 cæli, & bestiis terræ. Seriam, atque satis conducibilem sen-
 tentiam illam Dauid, ob oculos habeamus, oportet: Ab
 altitudine diei timebo. Vbi altitudinem diei, dignitatē,
 & florentem diem vocat. Ut ergo in tribulatione quam li-
 bet magna non succumbamus, sacram Virginem Mariā
 attendamus, quippe quæ in inuio, in deserto, nec in Ægy-
 pro dilectum filium non perdidit: at vbi redit ad suos,
 vbi blandiuntur omnia, prosperantur, & applauduntur om-
 nia, aditur festum solenne, tunc IESVS dnō decimum
 annum agens declinauit, & transiuit. Declinauit profe-
 ctō, vt

ctō, deuoti instrueretur, inter parentes, inter prospera IES-
 V M difficilius inueniri, à poenitentibus autem inueniri.
 Qui dolentes ergo fuerint, & lachrymis pristina delicta
 abluerint, ieiunium inuenire poterunt. Templum Dei ascen-
 damus, non forum, non theatrum intremus, nam Dñs in
 domo sua assistit, & in veritate ipsum quærentes ocyus in-
 ueniunt. Tunc præ nimio amore, & seraphicæ charitatis
 igne combusta anima nostra dicere audebit: Dñe IESVS
 quid fecisti mihi sic? Quorsum in corde meo sic te absco-
 disti, ut dulcedinē tuam præsentē non senserim? Cæterū
 Saluatorē loquentem intentissimo auscultemus animo.
 Quid est, quod me quærebatis? nesciebatis, quia in iis, quæ
 patris mei sunt, oportet me esse? Hoc verbo nos quasi cly-
 peo munire desiderat Christus, ut ille si in certamine præ-
 senti vincamus. Nā si fremat mundus, impugnet subdola
 caro, si sequat satanas, dicamus tūc oportet: In his, quæ pa-
 tris mei sunt, oportet me esse, & securi sumus. Dubio pro-
 cul nulla est pestis, suggestio, aut tentatio, cuius paru-
 los non valeamus, ad petræ soliditatem allidere, si effica-
 citer, & ex animo dixerimus: Nesciebatis, quia in iis, quæ
 patris mei sunt, oportet me esse?

Nos verò Christū IESVM indefessè quæramus, quiq;
 maxima gratia nobiscū agit: ne cillū humiliter deprecari
 cessemus, dū afflicti, nos quasi ab eo deserui, timemus. Rur-
 sus, ne efferramur, dum illū iam iā certē tenere videmur.
 Quam ob iē sapientissimè modo se nobis per gratiā suæ
 inspirationis infundit, modo subtrahit, qui iā abiisse puta-
 batur, adest, & qui adest credere datur, paululū vtiliter abs-
 cessit. Sicq; nobiscum se met admirabili prouidentia vi-
 cissim, mutuoq; dispelat, quandiu ab eo peregrinamur
 in carne: plenissimè tamen in cælis setotum nobis traditu-
 rus, cum ait: Venite benedicti Patris mei, percipite reg-
 num,

Lucæ. 21

Matthæ. 23

Apoc. 22

num. Tunc planè absterget Deus omnem lachrymā ab oculis nostris, nec dolor neque clamor erit ultra, quæ prima abierunt: & dixit, qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia.

DE AMORE SERAPHICO, quo Virgo sancta diligebat Christum.

Adiuro vos filia Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, annuncietis ei, quia amore languo. Cantic. 5.

Annotatio vi
simi sexta.

AM est magna dilectionis Christi vis, & energia, vt sponsæ suæ vehementer amanti languorem inducat. Hinc Deipara Maria corporali præsentia vnicè dilecti sui filij orbata, desiderio visendi eum cōmota, filias Hierusalem rogat, adiuratque, vt si dilectum inuenerint, subindè ei nuncient languorem, quem patitur, amore illius magnopere affecta. Obseruandum hic est, quòd inter merata mater verba hæc nō semel, sed sæpè corde, & ore dicebat: saltim tribus vicibus languore amoris Christi Iesv correpta vehementer, de absentia dilecti filij sui vel maximè doluit. Primò quando remansit in Hierusalè, & triduo apprimè afflicta eū quaesuit, de quo mysterio paulo antè tractauimus. Secundò, quando Saluator noster defertū petens, inibi quadraginta diebus fuit, nil manducās, neque bibens: quo tēpore, haud dubiè, alma Dei genitrix, vt ego reor, ieiuniis vacabat, pane & aqua victitās. Tertio amoris languorè passa est, vbi ad hortum Gethsemani Dominus pergens in agonia positus, sanguineo sudore affectus fuit. His tribus temporibus potissimè com-

Luc. 21

Nota.

pellans

pellans filias Hierusalem, id est, Angelos, qui in visione pacis commorantur, aiebat: *Adiuro vos filia Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, annuncietis ei, quia amore languo.* Mirum dictum: non causatur, quòd custodes ciuitatis eam vulnerauerint, flagellauerintque, nec & pallium eius tulerint. Solent enim amantes si quid dispendij ex absentia, aut ex præsentia compendij imminet, vt ad redditum prouocent, latius prædicare, sigillatim expendere, & sæpiùs ardentiusque inculcare: at Maria prudentissima nihil horum loquitur, omnia tacet. Sed quid ait? *Quia amore languo.* Magna, ni fallor, philosophia hæc latet. Amor omnia complectitur, cuncta comprehendit: amor rerū omnium est summa, amoris virtute ad persuadendum potentius nihil. Nimirum omne tulit punctum qui lingua exorat amoris. Ciamus, ergo Iesv gemitibus, accersamus eum desideriis ardentibus. Nam qui est charitas, aliquid simile à nobis exigit, hoc est, maximè omnium charitatem postulat. Amore ipse elanguit in cruce, ob amorem nostrum in ea obiit. Par erit, vt & nos amoris languorem patiamur, nā languor hic votis ardentissimis appetendus est: eo quòd qui amore Christi infirmatur, seculi huius diuitias post habet, honores spernit vltro, delicias omnes abdicat: adeò vt cum Apostolo tum corde, tum etiam ore clamet: Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifacerem. O nos felices, si hoc celo amoris fauciati, omnes cælicos inuocemus. Instanter igitur rogemus, nedum obsecrando, sed quòd plus est, adiurando, perindè atque eos cogentes, diu noctuque cum Virgine beatissima dicamus: Annunciate dilectio, quia amo re ægrotamus.

phili. 3.

PVL

PULCHRITVDINEM MI-
rabilem Christi alma Virgo prædicat.

Dilectus meus candidus & rubicundus,
electus ex millibus. Cantic. 5.

Annotatio vi-
gesima octa-
ua.

M

AGNA sunt, & annotata digna, quæ ma-
ter IESV de ipso prædicat, custodibus ci-
uitatis interrogantibus: *Qualis est dilectus
tuus, ex dilecto, & pulcherrima mulierum? &
queremus eum tecum.* De quibus in commẽ

tariis nostris satis superque adamusim tractauimus. Nunc
de mira pulchritudine Saluatoris non nihil dicamus, ipso
opitulante. *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Nihil est
enim de quo auidius percipimus, & libentius audiamus,
quã de eo, quod mirifice cupimus, & magnoperè ama-
mus. Si ergo IESVM toto pectore diligimus, attentius
illius laudes auscultemus oportet. Gaudet in cælis Ange-
li, & animæ sanctæ, nec aliud semper, quã de Deo optimo
elogia celebrare contendunt. Et ad eandem imaginem ius
est, vt nos de re tam serua, tamque vtili loquamur. Ad rẽ,
optimo iure hunc dilectum suum Deipara candidum & ru-
bicundum dicit, quæ generatio candens diuina, & rubens hu-
mana, quemque & rerum & colorum germanitas gratissima
cõmonstrant super mille millia, & decies centena millia
Angelorum amabilem, & super omnia desiderabilem. De cã
dore diuinitatis Sapiens dixit: Cãdor est incis æternæ, spe-
culum sine macula, imago bonitatis illius, id est, cælestis &
eterni Patris vnigena. De rubedine verò humanitatis,
quippe quæ in passione atroci sanguine suo tincta fuit,
Esaïas nõ tacuit: *Quis est iste qui venit de Edom, tinctus ve-
sibus de bostra? iste formosus in stola sua, gradiens in mul-
titudi-*

Sap. 7.

titudine fortitudinis sue. Et post pauca dicit Angeli Chri-
sto in cælum ascendenti: *Quare imbrum est vestimentum tuum,* *Esaï. 63.*
& vestimenta tua sicut calcantiũ in torcular. Candidus
fuit IESVS in eternitate, procedens ex Patre rubicundus
factus homo: nõ in passione à planta pedis vsque ad verticem,
non fuit in eo sanitas. *Quid multis immoror?* Tanta est
pulchritudo in Christo IESV, vt Angeli ipsi desideret, in
faciem eius cõspicere, vt pulchre Petrus ait. *Quis enim tam* *v. Petri. 2.*
rudis, tamque stupidus, vt non cupiat toto pectore, facie
illam Christi gratiarum plenam inuerti? Aut quis tam ferrei
cordis, vt possit, eo cõtemplato, nõ amare? Hinc Regalis
Propheta speciosum præ filiis hominum Mesiam depingit.
Verum Christi IESV venustas, & mirabilis decor, etiã ru-
des & agrestes homines quosque poterat allectare, & per-
trahere, ardentissimeque inflamare in sui amorem. Quã *2. Cor. 16.*
lepide dilectus discipulus dixit: Qui non diligit IESVM,
anathema sit. Vã fallacem pulchritudinem cicaturarum
amantibus, qui sponsum candidum, & rubicundum, Chri-
stum IESVM non diligunt: ij pœnas dabunt cõmeritas
& quidẽ recte, quia cum, qui decor vniuersi, & decus An-
gelorum est, contempserunt, & sterco ra amplexati sunt Ec-
clesiæ capi, & illum conuallium, in natã habens pulchri- *1. Io. 1. 4.*
tudinem, non fecerunt, aut sicut inã. Diligamus eum, nam ipse
prior, & si fœdos & immeritos, vehementer dilexit nos.

VIRGO SANCTISSIMA
mirifica opera filij sui exaltat.

Manus eius tornatiles, aurea plena iacin-
tis. Cantic. 5.

VBI sancta Dei genitrix dixit, caput spõsi sui quia au-
rũ esse optimũ, hoc est diuinum (dicente Apostolo: *gesima nona.*
Caput

Annotatio v-
gesima nona.

Caput Christi Deus) postquā oculos colūbinos pietatis plenos eū habere asseruit, faciem & labia laudauit, ad manus deuenit, quas statim collaudare coepit dicens: *Manus eius tornatiles, aureæ & plena iacintis.* Verūm figura circularis omnium tūm perfectissima, tūm etiam capacissima est. Imò cæli hac figura à Deo optimo creati sunt, vt sua amplitudine cuncta elementa continere possent. Manus ergo sponsi aureæ & tornatiles sunt, nam opera eius diuina virtute facta aureæ dicuntur. Aurum cæteris metalis præcellentior est: sic opera & miracula Christi, cuncta Prophetarum prodigia excellunt. Si ad eos non venissem, & opera in eis non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatū non haberent. Ecce quā mira opera Saluatoris fuerūt. Quid de operibus, quæ ipsi imitari tenemur dicam? quā splendida, & ex omni parte sunt præclara. Exemplū dedi vobis, ait humilitatis magister, vt quem admodum ego feci vobis, ita & vos faciat. Tornatiles inquam dictæ sunt manus sponsi, quòd vndecunque perfectissima, absolutissimaque virtutis forma omnia fecit, quandiu in terris vixit. Nihilque operatus est vnquam, quod non esset virtutum omnium, & sanctitatis exemplar. *Plena iacintis*, hoc est, mysteriis magnis referta. Vndè sanctus Augustinus quæcunque Christus gessit, dogmata nostra sunt. Itaque nedum verba eius sanctissima, sed opera nos erudiunt, & viam regni cælorum nobis indicant. Hinc princeps Apostolorum Petrus inquit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Etenim quæ torno elaborantur, maximè expoliuntur, & consummata quadam rotunditate formantur: ita Christi opera diuinissima arte tornata, cælesti quadam forma vndique sibi sanctissimè consentiunt. Summa, qui ipse egregia opera sinceritate animi imitatus fuerit, magna vendicabit

Notd.

Io. 11. 15.

Io. 11. 19.

S. August.

2. Pet. 2.

cabit sibi præmia, dicente Propheta: *Extendit manum suam in retribuendo.* En quā largiffuus sit Dominus eis, qui totis viribus seruiunt ei. Idque ore suo sacro testatus est dicens: *Qui mihi ministrat, me sequatur, & vbi ego sum, ibi & minister meus erit.* Cæterum manus spōsi prælati & reges in sancta Ecclesia sunt. Duplex potestas ecclesiastica & secularis, ceu duæ manus Christi habentur: quippe quæ vicissim se adiuuare debent, ad vindictā malefactorū, ad laudem verò bonorum, Apostolo teste. Equidè duas has manus benedicta Virgo aureas, tornatiles, & plenas iacintis vult esse. Tornatiles vtique in vitæ perfectione. Sanè quæ torno fiūt, nec scrupulū omnino, aut gibbum admittunt. Itaque prælatos omnes, & iustitiæ ministros culpa vacare oportet, & tyrum superbiæ nullū præ se ferre: Imò honestatis suæ exemplo præscribere populo benè viuendi rationem, ac normā, neque in se admittere, quod in aliis vitio, & supplicio dare solent: alioqui autoritatis suæ vigorem paulatim amittent. Aureas habebunt manus, si sapienter cuncta egerint: plena iacintis erunt, si ob Dei amorem omnia operati fuerint. Est quidem iacintus aërei coloris, mutaturque color illius ad mutationem aëris: sic prælati, & ministri iustitiæ mutantur necesse est, pro varietate personarum & temporum: nunc mansuetudinem ostendentes, nunc verò acrimoniam, & rigorem exercentes in rebelles, & contumaces. Quod sanè tūm in Paulo, tūm etiam in Christo IESU legimus. Infirmos nimirum blandè suspiciens, eos consolabatur, pharisæos superciliosos duriusculè increpabat. Foelices dixerim prælatos, & iudices, qui manus Christi fuerint, aureæ, tornatiles, atque iacintis plene,

Ps. 134.

Prælati

Notd.

EX CAPITATE SEXTO
ANNOTATIONES.VIRGO BENEDICTA
humilitatem filij sui laudat.**D**ilectus meus descendit in hortum suum,
ut ibi pascatur in hortis, et lilia colligat.
Cantic. 6.Annotatio tri
gesima.

SACRA Virgo humilitatē mirabilem, & pietatē dilecti filij sui verbis hisce vel maximē insinuat. Enimvero filius Dei ex sinu Patris descendens, semetipsum exinanivit, formā serui accipiens: tunc descendit in hortū suum florigerum, hoc est, in vterum sacræ matris suæ, vbi requieuit nouen mensibus. O quibus deliciis tunc puer IESVS fruebatur, simul mentem Virginis almæ, & ventrem inhabitans. Equidem prima paradisus, in qua primus homo Deum facie ad faciem vidit, benedicta Virgo Maria fuit. Nimirum sanctissima Christi IESV anima, statim vt creata fuit, & paruo corpori suo vnita, Deū optimū cōspexit, ac proinde beata. Quod autem sequitur, *ut ibi pascatur in hortis*, nō nihil sacramenti habet Ex horto illo amenissimo, in plures hortos descendit Saluator: nam cōfessim in Bethlehē natus, tūm pastores, qui erant propē, tūm etiam magos, sapientia & potentia præditos, accesserunt. Quid quod sua celestis doctrina, & egregijs miraculis multa millia hominū conuertit: quorum mentes vti horros irriguos per fidē & charitatē ipse habitare dignatus est. Dico Christum habitare in cordibus vestris per fidem, ait Paulus. Lilia colligit

Lucæ. 2.
Math. 2.

igit, qui conuallium liliū se se nuncupat, vbi sancta desideria, candidas cogitationes nostras lubens respicit, & acceptat: sicut scriptum est: Qui diligit munditiā habebit amicum regem: id est, Christum, qui Rex regum, & Dominus dominantium est. Vel hortus populus Israël est, in quem descendit Messias, post tot vaticinia & oracula prophetarum. Ait ergo Virgo benedicta: *Dilectus meus descendit in hortum suum*. Perindē dicat: Vos non deserit, sed quos coluit per legem sanctam, ornare festinat, & itrigare per gratiā, in vobis pasci desiderat, voluntatē Patris, quæ cibus illius est, adimplēdo. Ex vobis colligere lilia cupit, prædestinatos vocādo, vocatos iustificādo, & iustificatos ad apicem Apostolorū, & doctorum magnificādo. Verū ex Iudæis ferē totam primitiā Ecclesiā cōpexit Dñs, vt se repudiātū minimē posset conqueri Iudæus. Deniq; per descēsum sponsi possumus intelligere, Domini nostri descensum ad inferos: nā hoc sequentiā probant quū ad areolas aromatum venisse testatur. Prisci enim patres, quasi areolæ aromatum fuere, qui iustitiæ fragrantiam mirum in modum dederunt. Tunc enim paradisum intravit phator Christus ingressus est, cum ad subterranea penetravit. Quid enim limbus patrum, nisi quidā hortus erat, in quō violæ Confessorum, rosæ Martyrium, lilia candentia Virginum Redemptoris aduentū magnopere desiderabant: Tunc sanē lilia suauē olentia collegit sponsus, dū sanctos illos è limbo potenter eduxit, melos suauē ipsis cantantibus, & Dauiticum psalmum alternatim repetentibus: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Rufus Moysi canticum sonora voce concinebat: Cantemus Domino, gloriosē enim magnificatus est, equum & affensorem proiecit in mare. Proculdubio in mari rubro, id est, in sanguine Saluatoris nostri IESV Christi

Prover. 22.

Rom. 6.

Not. 4.

Psal. 123.

Exo. 15.

Pharao inferni rex penitus periit, nec non inibi complices eius exterminati sunt.

SPONSVS CHRISTVS
matris suæ benedictę laudę depromit.

Averte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Cantic. 6.

Annotatio
trigesima pri
ma.

VOD antea sponsus indicauit, se vulneratum in vno oculorum sponsæ suæ, ne utiquam de corporis oculis intelligamus oportet. Habet quidem anima oculos sole ipso lucidiores. Nam fides, & charitas, perindè atque duo oculi sunt, in quorum vnitate maxime omnium sponsus Christus delectatur. Eam ob rem prius dixit: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, in vno oculorum tuorum. Perindè dicat: Magnopere placuisti mihi in vnitate fidei, & charitatis, quibus virtutibus apprimè polles. De iis oculis Saluator ait: *Auerte mater sancta oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.* Vbi notandum, quòd oculi nostri ad sponsum conuertuntur, cum aciem mentis de Christi IESV beatitudinè contemplandā intendimus. Sed oculos auertere monemur, ne scilicet, eam nos aspiciere, sicuti est, quantum cum que videamus, arbitremur: ob idque ipsius spōsi oculi eum auolare fecisse dicuntur. Nempè quo acrius intuemur, eo magis inuisibilis esse cognoscitur. Et quāuis de summa illa diuinitate spōsi, inuisibiliq; luce, non nihil interdū, vel hīc mētis oculis intueri, p̄gustareq; possimus, prout benignitas ipsius sponsi largitur, haud quaquā sicuti est, spectare licet. Videmus nūc per speculū in enigmate, postea
autem

E Corin. 13.

autem facie ad faciem, ait Apostolus. Et in Psalmo legimus: Oculi mei defecerūt in salutare tuum. Vnde Moyse cernere cupienti Deum, uti est, dictam fuit: Faciem meā videre non potes: nemo videbit me, & viuēt. Cui conformat illud Ioannis: Deum nemo vidit vnquam, sed qui est in sinu Patris, ipse nobis narrauit. Aderit tamen tempus, post exhalatam animam, quando videbimus Deum, sicuti est. Modo credamus, & credentes operam demus, ut sponsi mandata exactè impleamus. Ecce in quo sensu capienda sunt verba, quæ Saluator loquitur matri suæ benedictæ. Vel sic: Vbi virgo sancta Gabrielis audito mirabili nuncio, sic oculis suis colūbinæ, sic in quā fide & charitate Filium Dei intuita est: ut qui erat ab æterno in sinu Patris confestim auolaret, & homo factus requiesceret in utero matris. Ecce quam efficax fuerit intuitus in cerninæ virginis Mariæ.

psal. 116.

Ioan. 1.

PRO IMMACVLATA VIRGINIS
Conceptione.

Vna est columba mea, vna est perfecta
mea, vna est matri suæ, electa genitrici
suæ. Cantic. 6.

NEDVM filij tantæ virginis surgentes laudant reginam cæli ut nuper spōsus asseruit, sed nunc ipse laudibus eam euehere niritur. Ita est, quòd sexaginta sunt reginæ, octoginta concebinæ, & adolescentulam non est numerus: nihilominus vna est columba, vna perfecta, & hæc alma Virgo esse perspicuum est: eo quod innocen

Annotatio
trigesima se
cunda.

tia illis omnibus superior inuenitur: quæ nimirum nec originali, neq; perpetrato veniali fuit degrauata. Illæ autem & adoleſcentulæ recenſentur, & nullo clauduntur numero: Quia multi ſunt vocati, pauci verò electi. Vbi intelligimus earum, quæ plurimas turpiter per culpam inſuſcata innocentia baptiſmalis puritate, ab electorū cathologo, & nomenclatura tractu temporis excidere. Atqui, Virgo benedicta excidere, gratia Dei coadiuuante, non potuit, ſed virtutum palma ſpectabili omnium electorum ordines, & claſſes excedere, ſolaq; Saluatorē quominus ſequi comprobatur, eodem teſtante, cum ait: *Vna eſt columba mea*, quæ ſimplicitatem columbinam, mitatē, & humilitatem, quæ donorū Spiritus ſancti plenitudinem, & chariſmatum omnium abundantiam commodius exprimere, ſufficiat. Equidē tantam horum omnium copiam diuinitus accepit, vt illa propemodum non ad meſuram communē aſſequuta videatur. *Vna eſt perfecta mea*, cuius purgati animi virtutibus, nedū purgatoriis, mecum vbiq; arduiſſima familiaritas, & cōſuetudo intercedit. *Vna* quoq; *matriſus* Euxæ; à qua ſcilicet, & per quam culpa condonari, opprobrium aboleri matrū, pœna leuari poſſit, obtinere. *Electa genitriciſus* aſtruitur iure: nam cum multæ per eximig, vigente ſynagoga, occurrerēt, vna hæc ſola pe tebatur, quæ virgo Deum concipere, virgo Deum parere poſſet, & poſt partum virgo permaneret. *Qua* aſtate, quominus à dextris filij in celo, veſtitu deaurato ornata, adducerentur regi virgines, de virtute in virtutem ambulantes, ſed poſt eam. Illam omnes virgines mirari poterunt, nulla conſequi, nulla cōquare. Vndè benè merito dictum eſt: Viderunt eam omnes filiaſ Sion, & beatiſſimam prædicauerunt. Quandoquidem, cæleſtes virtutes, omnesque ſancti cam inuentur exaltatam in gloria, beatiſſimam;

Matt. 23.

Psal. 44.

ſimamque indefeſſè prædicantes, de eius dignitate magnopere iubilant.

PRO NATIVITATE,
præſentatione, & aſſumptione benedictæ virginis Mariæ.

Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora
conſurgēs, pulchra vt luna, electa vt ſol,
terribilis vt caſtrorū acies ordinata? Cant. 6.

AD MIRANTVR filij Sion, reginæ & cōcubinæ ſimul, quippe quæ beatam virginē Mariā collaudabāt, & beatiſſimā prædicabant. Hanc ſacrā Virginem contemplantēs, tum in eius natali, tum in illius præſentatione, tum deniq; in eius aſſumptione glorioſa, admiratiōne raptè clamāt: *Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora cōſurgēs, pulchra vt luna, &c.* Aduertendū, quòd reginæ illæ ſunt, quæ ſoli Regi Chriſto dicatæ, mundi fluxibilia bona contemnant, mandata ſponſi ſui, & conſilia proſus ſeruantes, Hæc corde & ore aiunt: Dilectus meus mihi, & ego illi. Concubinæ verò illæ ſunt, quæ filios ſpirituales Chriſto gignunt verbis & exemplo, non tamen citra mercedis expectationem. Iſtæ omnes vocant Mariam beatā, ob mirabilem eius virginitatem, dicunt beatiorem, propter omnium virtutum candorem, vocant illam beatiſſimam, tanquā ſummi Dei genitricē. Quod de præterito, & non de futuro loquantur, ſit ad veritatem, & certitudinē maiorē prophetiæ, alluſio eſt ad illud: Foderūt manus meas, & pedes meos, & dinumerauerūt omnia oſſa mea: quod in Chriſto Ieſu adimpletū legimus. Iſtæ ergo regi

Annotatiō tri
geſima tertiā

Cant. 7.

Psal. 44.

ne, & concubina, nec nō adoleſcentulæ perindè atq; ſtu-
pore actæ, alterutrum interrogant: *Quæ nam eſt iſta, quæ pro-
greditur, quaſi aurora conſurgens?* &c. Merito ſanè in admi-
rationem vertunt eloquium, ſcientes, quòd nemo lauda-
re poteſt Virginis ſanctæ exquisitas virtutes. Quibus ver-
bis, aut quibus eloquētiæ viribus, aut quibus denique lau-
dam præconiis poterit quiſquā Deiparam laudare? Pro-
fectò Dei genitricis laus, honor, virtus, & gloria omnium,
hand dubiè, & filiarum Siō, & reginarum conarum atq;
admirationem vincunt. Quod ergo narrando inſinuare
non valuerunt, hoc ſaltim admirando ſubindicant: *Quæ
eſt iſta?* Laudis eſt ſumma, rei ſublinitate victum oratorē,
in ſtuporem conuertit, qui etiam ſic victus, nonnunquā
plura tacens loquitur, quàm exprimere dicēdo potuiſſet.
Singula penitiùs rimemur oportet. *Quæ eſt iſta, quæ progre-
ditur?* quæ non cecidit, nec iacet per culpam, ſed ſtatim
progreditur. Et quod dicimus, vt luce clarius euadat, au-
diamus ſequentia, *quaſi aurora conſurgens.* Aurora lux eſt,
tenebras quaſuis exterminans, ac ſemper creſcens vſque
ad perfectum diem. Sic Virgo benedicta legis antiquæ li-
mes & Euangelij, in ſua conceptione ab omni prorsus la-
be aliena, & luciferum Ioannem, & ipſum ſolem iuſtitie,
progrediendo præcurrans, abiſſe noctem indicat, & ſalu-
tis diem, excuſis impietatis tenebris, protinùs aduentare.
Quæ inſuper *pulchra vt luna* ſcribitur, imò pulchrior quā
luna. Nimirum quæ à die natiuitatis vſque in ſeculū deli-
quum lucis non ſentit: ſed multiplicibus virtutum incre-
mentis, & ſuperni ſolis in occiduis ſplendoribus radiatur.
Nam hæc eſt luna perfecta, & teſtis in cælo fidelis. Sequit-
ur: *Electa vt ſol.* Ratio, quia ſole amictam in Apocalypſi
eam depingit Ioannes. Nec nomen ſolis ipſa abhorret, cū
in Pſalmo ſcriptum ſit: In ſole poſuit tabernaculum ſuū,
& ipſe

Pſal. 88.

Apoc. 12.

& ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Nō-
ne inſtar ſolis ipſa luxit naſcendo, & in cæloſ ascendēdo?
Nempè quotidie ſanctitate, obedientia, & humilitate, ac
pietate, cæteriſque id genus virtutibus mirum in modum
irradians, vniuerſum orbem illuminat, corda quæ noſtra
inſtat. Hinc *terribilis* dæmoniis facta, contremiſcunt,
dum audiunt: *Virgo Maria, ſancta Dei genitrix adiua-
me.* Quid plura? Hæreticis, & inſidelibus *eu acies ordinata*
ſemper fuit. Nec mirum ſi membra iniqua nūc perimat,
quippe quæ caput eorum ſatanam in ſua immaculata cō-
ceptione, apprimè, ſummo adiuuante Deo, contriuit. *Fœ-
lix* quippe anima, quæ Virginis almæ viâ ſectatur, & velu-
ti aurora conſurgit. Hęc ſanè à tenebris delictorum ad lu-
cis ſanctitatem abſcedit: dicente Eſaia: Diluculo ſurgit
ſpiritus meus ad te Deus meus: deinde à magnis profecti-
bus virtutum ad aptiores probitatis gradus aſcendit, per
ampliorem diuinæ gratiæ cumulum. Poſtremò in die
iudicij relicta caligine, atque putredine peccatorum, &
mortalitate carnis, immortalitatis lumine & æterna cla-
ritate veſtietur. Huc pertinet illud Saluatoris verbū: Ful-
gebunt iuſti ſicut ſol, in regno patris eorum. Tunc
planè vnaquęque anima beata fortis erit val-
dè, ac per omnia ſimilis aciei
caſtrorum ordi-
nata.

Gen. 3.

Eſai. 26.

Mat. 13.

FF 5

EX CA-

EXCAPITE SEPTIMO
ANNOTATIONES.PRO PRAESENTATIONE
& Assumptione beatæ Mariæ, vel
pro Purificatione.

Quam pulchri sunt gressus tui filia principis. Canticorum. 7.

Annotatio
trigesima
quarta.

SPONSUS plerisque titulis honoratam Virginem, ut nos eam venerantes, toto affectu collaudemus. Maluit Christus de suo ortu, quam de matris suæ pudore, & virginitate dubitari, ut quam optimè notat Ambrosius, id quæ magnopere aduertendum, nemo est qui ambigat. Nonne sororem, sponsam, amicam, & columbam in superioribus Mariam appellauit? Nunc verò principis filiam illà vocat, eo quod ex femine regio, & Dauid filia sit. Alioqui mulier Cananea in præcatione sua non diceret: *IESV fili Dauid, miserere mei.* Et Paulus ait: *Qui factus est ei, ex femine Dauid secundum carnem.* Sed quorsum non dixit huius principis, aut illius? Nempe suo colore depictam eam scribit sponsus, quia genitrix eius est, qui iure Rex regum & Dominus dominatium vocatur. Obseruandum quòd admirando sic ait: *Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis!* Calciamenta ne dum à luti immersione defendunt, sed à quavis iniuria, vel iactura pedes muniunt. Equidem Virginem cælitus acceptæ prærogatiuæ ab omni incòmodo protegebant. Eam ob rem in his calciamentis pulcherrimi sunt virtutum

tum gressus ac profectus. Talibus itaque calciamentorū præfidiis Virgo sancta sulca, omnibus facta est disciplina canon, virtutis forma: ita ut oculos intuentium raperet, raptos sanctæ æmulationis calcibus excitaret, & in se sanctos imitationis igniculos excuteret. Mira res: operando potius quàm docendo salutis fundamenta iaciebat: certo certius sciens, opera plus habere acrimoniæ, & efficacitæ, quàm verba. Nimirum hæc mulier fortis est, de qua ^{Pro. 31.} Salomon inquit: *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperes. Quis tam inops fuit vnquam, ut filius Dei: qui cū esset diues, inops factus est, ut eius inopia nos diuites effemus? Hunc inopem sacra Virgo in diuersorio peperit, pannis inuoluit, lacte suo virgineo lactauit. O stupenda res: panem Angelorum, & totius mundi creatorem, atque moderatorem mater benedicta cibauit. Palmas in super suas extendit ad pauperes, vbi Patri cælesti Christum *IESVM* spontè obtulit, tum in templo, tum etiam in cruce, pro nostra salute, & redemptione. Dum ergo puella sanctissima abiit in templum, & parentes eius eam detulerunt, pulchri vehementer erant gressus illius. Itidem quando visitauit Elisabetha, & Ioannes sanctificatus Spiritu sancto fuit repletus, decori valdè gressus Virginis habiti sunt. Itidem, quando brachiis suis portauit puerum benedictum, ut sisteret illum Domino in templo, speciosi erant matris purissimæ gressus. Nos denique, ^{Ephc. 6.} calciati in præparatione Euāgelij pacis gressibus pulchris, viam mandatorum Dei curramus, currentesque eò nitamur, ut brauium aeternæ gloriæ comprehendamus.*

VIRGO SANCTA MORTEM filij sui vbique contemlabatur, & facrum eius sanguinẽ ob oculos habebat.

Coma capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus. Cantic. 7.

Annotatio
trigesima
quinta.
S. The. 3. p.
q. 8. ar. 4.

DIXERAT nuperrimẽ sponſus: Caput tuum vt carmelus. Quia caput Mariæ Chriſtus IESVS eit: imò omnium hominum, & Angelorũ Saluator caput dicitur, à quo veluti à capite omnis pulchritudo, & gratiæ copia dimanat. dicente Ioanne: De cuius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia. Rurſus Apoftolus nos admonet. Ipſe eſt caput noſtrum, noſque membra eius. O quàm nobile, quãque glorioſum caput habemus, vtinam talis foret vita noſtra, taliaque opera, vt ſimilia eſſent, dignaque tam præcellenti capite. Væ qui vt de genere, non huic capiti per charitatem vniti, ſed ſatanæ membra ſunt, qui que caput eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ. Ecce quo dementiæ heu deuenerint improbi homines, vt ſpreto Rege gloriæ, & pacis principe Chriſto, draconi ſatanæ ſpontè obedire, haud erubescunt. At contrã, ſacra virgo Maria ſemper caput hoc nobiliſſimum habuit, & ei fide integra, ſpe firma, charitateque ſtamimigera adhæſit. Quam ob cauſam illi dictum eſt: Caput tuum vt carmelus: qui mons frugiferus eſt, & gregibus vberima paſcua præſtat. Nunc ſequitur: *Coma capitis tui ſicut purpura regis, iuncta canalibus.* In canali regia veſtis purpureo colore accuratiùs inſignita, & regi ornamentum, & artiſci gloriã, ac commendationem conciliat: Ita & quilaue-
runt

Job. 47.

runt ſtolas ſuas in canalibus vulnerum Chriſti IESVS iuxta illud: Ij ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & clauerunt, & dealbauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Et quia alma Virgo pro virili ſua diu noctuque, necem filij ſui meditabatur, atque cogitationes cordis ſui in ſanguine pretioſo Saluatoris verſabantur: idẽ comæ illius purpura regali iure aſſimilantur: Fœlix anima quæ tali coma decoratur, vt iam fuſius in commentariis noſtris locum hunc exponentes indicauimus. Fœlix inquam mens pia, quæ ſilum vel funem coccineam in ſineſtra domus ſuæ appendit, ſemper Chriſti ſanguinem contemplans. Profe- cto vt tota domus Raab à gladio libera euasiſt, ſic pia anima meditationi ſanguinis Chriſti addiſta nuſquam peribit. Par ergo erit, vt poſt hac vtrumque poſtem ſanguine agni peccata mundi auferentis liniamus, veluti Deus optimus olim præcepit, vt coma noſtra ſicut purpura regis ſit, canalibus iuncta, hoc eſt, vulneribus Saluatoris vincta. Hinc ſalutare dogma Apoftolus nobis præbet dicẽs: Recogitate eum, qui talem aduerſus ſemetipſum ab inimicis ſuſtinuit contradictionem, ne fatigemini animis veſtris deficientes. Ni fallor ſingula Pauli verba non vulgarem emphafiſm habent. Ceterum, tunc Virgo ſancta comam capitis ſui, vt purpuram regis iuncta canalibus, habuit, quom (vt Ioãnes teſtatur) ſtabat iuxta crucem. Inibi ſacrum cruorem Chriſti pendentiſ ſuſcipiebat, ita vt vela mina capitis, & pallium ſanguine illo pretioſo rubricata fuerint. Quis obſecro tam ſaxeus, tamque ferrei cordis, qui hæc recollens, non commoueat, & in lachrymas nõ reſoluatur? Equidem adamante ipſo durior ſit oportet, qui cum Deipara Maria non abundè fleuerit, vidẽs ſanguine filij ſui rubricatam, & ſicut cocham tam pretioſi balfami effectam.

Apoc. 7.

Notã

Hebr. 12.

Ioan. 19.

VIRGO

VIRGO SANCTA CRUCEM
filij sui conscendit.

Ascendam in palmam, & apprehendam
fructus eius. Cantic. 7.

Amotatio
trigesima
secta.
Gal. 6.

SI Paulus Apostolus magna charitate succēsus, tam fuit affectus ad amorem sanctę crucis Christi I E S V, vt tam corde quam ore diceret: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri I E S V Christi: quid de Virgine

Deipara dicemus, qua vnice, & longē maiori charitate Christum I E S V M, amabat? Proculdubio videns Saluatorem, fructum benedictum ventris sui, in ligno crucis pendentem, virtute Spiritus sancti roborata, toto corde dicebat: *Dixi, ascendam in palmam*, hoc est, in crucem, & *apprehendam fructus eius*. O verbum mirabile, & magno mysterio refertum: nimirum, Christi fera Virgo Maria penitus crucis sacramentum contemplant, sub ignominia crucis gloriam latitatem agnoscebat: quas ob res ascendere decreuit: alludens ad illud Christi verbum: *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad me ipsum*. Vbi exaltationem honorificam mortem suam probrosam appellauit. Equidem (vt pulchrē Propheta cecinit: Dominus regnauit à ligno) huius rei veritas patescit, quia in cruce obiēs, satanam potenter vicit, limbum expoliuit, cęli ianuam fidelibus aperuit, & gloriam ac immortalitatem sui corporis promeruit. Vndē discipulis in Emaus euntibus dixit: *Nōne oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam?* Nēpē hīc de gloria antiq̄ nullatenus Dominus loquitur, quippe quam absq̄ merito ab instanti suę conceptionis possedit. Superest, vt de

Ioan. 3.

Psal. 7.

Luc. 22.

vt de gloria corporis sit sermo, quam induit consumato passionis suę agone, tertia die è tumultu gloriosus resurgens. In hanc venulam palmam sacra Virgo ascendit, quando propriis oculis cruci affixum vnigenam filium suum inspexit. Equidem iisdem clauis mater benedicta confixa erat cruci per compassionem, quibus Christus suspensus tenebatur. Nam caro virginea Saluatoris caro virginis immaculatę erat. Quid quōd ferrei clauis, qui manus pedesq̄e Christi I E S V perforabant, cor tenerum Marię, & viscera eius atrociter fauciabant. Obmutescit lingua, hæret intellectus, profundē confiderans martyrium benedictę Virginis, quod perpeffa est in morte Christi. Sanē quis scire poterit ineffabilem amorem, quo Domina mundi I E S V M filium suum diligebat, is, & non alius, pensitare valebit, quanto mœrore, in nece Saluatoris illa affecta fuit. Hinc melius quā Gal. 3. Apostolus ipsa dicebat: Christo confixa sunt cruci. Ascēdamus obsecro & nos cum regina nostra in hęc pulcherrimam, & sempervirentem palmam, vt fructus saluberrimos illius apprehendamus, patientiam, humilitatem, charitatem, & benignitatem, ceterasq̄e virtutes, quę nimirum in mysterio crucis apprimē resplendent. Lignum vitę est, & in ipso pendet, qui est via, veritas, & vita. Qui mori tepidat, arborem vitę conscendat, & vita fruatur aeterna.

Gal. 3.

Ioan. 14.

QVAM

QVAM INGENTI AMORE
vicissim se dilexerint Virgo sancta
& Christus eius filius.

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.
Canticorum. 7.

Annotatio
trigesima se-
ptima.

SEMPER & vbique filius Dei Christus ma-
tri suæ benedictæ exhibuit, quod parētibus
omnibus præstandum legis edicto ipse præ-
ceperat. Potissimè autem migraturus ad pa-
trē, maiora signa dilectionis ei ostendit. Ita-
que sicut discipulos in fine magis dilexit, id est, potiora
symbola amoris indicauit: ita & matrem suam in clytam
tunc impensius amauit, honorauit, atq; commendauit.
Sed bone Deus, qualem obsecro in ipso amarissimæ pas-
sionis articulo fuisse putamus matrem tenerrimam, ma-
trē generosam vnigeniti, innocentissimi Christi I E S V,
cū vnigenitum suum prophetam eximium, Deum ve-
rum, sponsum & filium vnicum cōspiceret, sic ab impiis
tractari? Quid inquam in corde suo virgineo sentiret, dū
cerneret talem ac tantum, sanguineo sudore madidum,
captum, concussum, consputum, colaphizatū, illusum,
flagellatum, spinis coronatū, morte tā crudeli addictū,
sub crucis immenso pondere fatiscentem, & uti lepro-
sum, non habentem spem nec decorem, in cruce diū
agonizantem? Miror quidem, quòd inter tot agones con-
stituta non exhalauit animam. Verū hęc fortis mulier
est, quam delinuaui Salomon multis retrò seculis: cuius
pretio de vltimis finibus: cuius lucerna in nocte calami-
tatis huius non erat extingueda: sed fides quo magis ca-
lamia-

Prover. 31.

lamitatibus quatebatur, eo magis sp̄ledebat, coruscabat-
que. Vnde non perindè atque emortua iacebat, neq; ve-
luti exanimis sedebat, sed, Ioanne testante, in Caluario
infracto animo iuxta crucem stabat: & stans dicebat: Ego
dilecto meo, & ad me conuersio eius. Notandum, quòd trū-
catus & incompletus est sermo, nam reliqua surripuit do-
loris excellus. Ego (ait) dilecto meo. Mira res: inter tot ago-
nes de dilecto tantū cogitat, & de illo dumtaxat loqui-
tur. Sed quid tu illi mater prudentissima? Num cōtra læ-
dentes præsidio, aut contra insurgentes subsidio illi fui-
sti? Quid inquam tu illi Virgo benedicta? Sed iam Ioan-
nes loquatur, quod tu dolore immodico affecta races.
Filius subrogatus enarret nobis, quid tu dilecto filio tuo.
Stabat (inqui) iuxta crucem mater eius. Stabat igitur ma-
ter I E S V, & pendenti filio in cruce contristatissima as-
sistebat, Pendebat ille mœrens, & moribundus, ipsa verò
iuxta crucem stabat, nō modo corpore, sed mirabili mē-
tis constantia inter furentes Iudæos, tumultuantes carni-
fices, & inter pharisæos, ac sacerdotes insultantes. Stabat
præterea fidei integritate, charitatis igne succensa, morū
ac gestuum honestate, atque virtutum omnium culmi-
ne insignis, a fixo æquanimis gradu, ne digito quidē
emota. Stabat inquam, non uti discipuli fugiebat, non vo-
ciferabatur, aut capillos cum veste laniebat, nec aliquid
in disciplinatum, aut scœdum in se admittebat. Ego (ait)
dilecto meo, stabam pendenti, & compatiebar patienti, la-
chrymarū vnda circumdata, & dilectus meus mihi. Quid
ille tibi, o mater benedicta? Nempè Ad me conuersio eius.
Acerbissimus dolor patientis, acerbissimus & matris cō-
patientis. Emit enim ibi reciproca alternatio compas-
sionis, subindeque doloris concursus mutuus, talis ac tātus,
ut dolorem primarium vincere nonnunquam posset.

Gg At

At enim quando ad eam hæc Christi conuersio, nisi vbi vidit eam sub cruce stātem, & discipulum quem diligebat? Audite conuersionem dilecti ad dilectam matrem? Mulier ecce filius tuus, & rursus ad discipulum: Ecce mater tua. Ingenuè fateor, quòd quicquid mater in clyta in toto vitæ cursu asperum passā est, centuplatum filius cōpensione motus patiebatur. Perpendens ergo Iesus hæc suauissimæ matris pressuras, & cruciatus minime non vulgares, piissimus filius, quali putamus vicissim cōpensationis gladio percussus est? O Deus, quæ nam lingua exprimere? quæ mens concipere? aut quis intellectus capere potest? doloris illius magnitudinem, violentiam, & atrocitatem, quam de matre intacta dilectus filius pertulit? Nempe plus de calamitate matris, quàm de peculiari passione Christus cruciabatur. Benè conuersio dilecti ad matrem, quia quasi sui doloris oblitus, nititur dilectā matrem consolari. Ecce filius tuus mulier sancta, mulier immaculata. Nos almam Virginem imitantes, quanis calamitate aduentante, fide perfecta, & charitate ingēti stemus, nullatenus succumbentes. Non crucis probra timeamus, sed iuxta crucem Domini perseueremus, dicens: *Ego dilecto meo Christo IESV, & ad me conuerso eius.* Ille vti que, vt potè parens beneficus non deseret nos vquam, quin potius ad nos conuersus, misericordiam suā abundè nobis impendet. Fidelis est, & non permittet, nos tentari ultra id quod possumus, sed vt probè

ait Paulus faciet cum tentatione
prouentum.

VIRGO

VIRGO SANCTA IN
corde suo cuncta Christi opera seruat.

○ *Mnia poma noua & vetera seruaui tibi dilecte mi.* Cantic. 7.

IRGO benedicta, quæ cuncta verbi Christi in sacro ac mundo corde suo seruabat, inibi conferens opera mirifica, tum pastorum, tum regum puerum IESVM adorantium, solerti cura Saluatoris gelta custodiebat, adeò vt neque vnum obliuioni traderet. Ipsa ergo perindè atque gratulans filio suo benedicto nunc ait: *Omnia poma noua & vetera seruaui tibi dilecte mi.* Equidem pomis longè lateque fragrantibus pulchrè Christi illustria facinora comparatur: sunt quidem nedum visu pulchra, sed etiam gustu suauia, in sua per vchementer odorifera. Verùm quicquid in hæc calamitosa vita triginta tribus annis degēs Dominus patrauit quicquid ore suo sacro deprompsit, instar pomi pulcherrimi fuit. Nempe si altius incarnationis arcanum, circumcisionis mysterium, præsentationis suæ opus expēdamus, aliaque id genus opera fidei oculis inspiciamus, poma valdè decora sunt ex amœnissima paradiso, nō terrestri, sed cœlesti hortu allata. Hæc sanè poma tam pulchra, tamq; decora, prophetæ contemplantes, mirum in modum ea degustauerunt. Vndè quidam eorum spiritu Dei afflatus exclamauit: *Mirabilia opera tua Dñe, & anima mea cognosceret nimis.* Alius velut demiratus dixit: *Consideraui opera tua, & expani.* O rem mirabilem, poma istæ rantæ virtutis sunt, vt nunquam marcescant, nunquam fragrantiam, aut pulchritudinem suam amittant. Quin quandiu mūdus subsistet, Christi IESV magnalia cūctis

Gg 2 fidelibus

Ioh. 19.

Not. 4.

Dogm. 2.

Annotatio
trigesima
octaua.

Ps. 138.

fidelibus fauo ipso dulciora erūt, & sole pulchriora. Imò in cęlesti curia omnes cęli ciues decantabunt canticũ illud Moſi, vno ore, vno & corde dicētes: Canteimus Dño glorioſe, magnificatus eſt vehementer, equum & aſcenſore proiecit in mare. Sed ad rē: glorioſa Virgo tota ſui intellectus indagine geſta filij ſui expendens, hoc eſt, opera, quę patribus veteris teſtamenti tanquam dona prætioſa Dñs præſtitit, poma vetera ea appellat, pro quibus grates ingentes ei agit. Sanè omnes tranſeunt mare Rubrum baptizati ſunt, vt Paulus pulchrè exponit, nec non de petra aquam bibentes, petra illa typum Saluatoris gerebat, nam petra autē erat Chriſtus. Cęterũ præcellentia Chriſti opera, pro totius mundi patrata, inclyta mater contemplanſ, poma noua illa nuacupauit. Vndè nõ modo vetera poma, ſed etiã noua ſeruare aſſerit, ceu pro omnibus gratias inexhauſtas reddens dilecto filio ſuo. Vel ſi lubet, Gentiles denuò ad fidem Chriſti cõuerſos noua poma dicit, Iudeos autē, qui in Chriſtum verum Meſſiã crediderunt vetera nuncupat. Vel potiùs eos, qui ante paſſionē propter miracula, & cęleſtia Chriſti dõgmata mundum reliquerūt vetera poma, illos verò, qui ad agnitionē fidei poſt Chriſti necē deuenerūt, noua fore conteſtatur. Hos omnes Virgo ſancta Chriſto ſeruauit, verbis & exemplis eos roborã, ne fidem & charitatē, quam ſemel Dño opitulante acceperunt, perſecutione dira ingruente amitterēt. Nos ergo, ſi filij tantę matris, & non nothi ſumus, eius exẽplum imitemur oportet. Seruemus vetera & noua poma Saluatori noſtro, tũ pro impenſis beneficiis præſcis patribus à Deo impẽſis perperim gratias reddētes, tũ pro donis in opere redemptionis, quę noua poma ſunt pro virili noſtra Deũ optimũ laudãtes. Alioqui ingrati tudinis noxa nos inuoluet, quę lethalis peſtis eſt, miſerè animas enecã

E X

EX CAPITE OCTAVO
ANNOTATIONES.ALMA MARIA VINVM
amoris dare filio dilecto ſpondet.

I Bi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malorum granatorum meorum. Cantic. 8.

RDO pulcherrimus profeſſò, vt ſponſus doceat, ſponſa virgo operetur: ille beneficium, ipſa obſequium: ille gratiã largitur, illa meritis reſpondere contendat. *Ibi me docebis*, hoc eſt, dum te in cubiculum genitricis meę introduxero, ita vt iam ſuper omnes choroſ Angelorum ad dexteram Patris ſederis, emittens Spiritũ tuum in Apoſtoloſ, docebis me, iam completũ eſſe, quod ſcripturis ſanctis & verbis oris tui ante docueras. *Ibi me docebis*, non quaſi horum ignaram, ſed doceri me credo, quando per alumnos multa fidelibus reuelãſi. Itaque immaculata Virgo quod Spiritu ſancto plena didicerat, hoc ſperientia reipſa cognouit, Spiritu ſancto aduentante, & diſcipuloſ gratia ſua replente. Nunç ſequitur. *Dabo tibi poculum ex vino condito*, hoc eſt, aromate compoſitũ. Obſeruandum, quòd non dixit, dabo tibi vinum dumtaxat, ſed ad didit, ex vino condito, ne putaretur de vino ad legiſ acrimoniã inuiſſe ſpõſum dilectũ. Eſt autem vinum cõditum, vt ambroſia cor hominiſ lætificans, & pio labore cõtuantem, mirè confortans, legiſ Euangelij gratia. Cuiuſ pluſquam nectarea ſuauitate mater pia in pigmentaria

Ann. tatio
trigſmano
na

Nota

Gg 3 cuiuſdam

Exod. 15.

1. Cor. 10.

Dognia.

cuiusdam peritissimæ vocem, maximè suscitatum Saluatore, & festiuus apparente, potauit in membris suis, quædo ad eius laudē & gloriam nunc Apostolos, nunc Evangelistas, nunc discipulos, & reliquos omnes recēter conuersos, de legis austeritate per Christū passum exhausta, & de promissorū fide, & de prophetarum omniū adimplerone plenius imbuit. Deniq; quando de sacramentorū efficiacia, quando de legis Euangelicę mansuetissima vereq; mellissima erudiuit lenitate, clemētia, & facilitare, tūc poculum dilecto dedit ex vino condito. His ergo virgo pigmetaria alijsq; multis fidelium mētes inflāmauit, inebriauitq; & ad filij sui singulare solatium pertraxit. Quid multa non paucos maximè Ecclesię prælatos eatenus fouit Virgo immaculata, instruxit, roborauit, & in fide consumauit, vt morte propria Christi necem & resurrectionem asserere, & sui sanguinis effusione largissima patientis, ardētissimam charitatē imitando, recreare, nullatenus dubitauit. Eam ob causam, adiunxit: *Et mustum malorum granatorum meorum.* Verū (vt supra dictum est) malo granata splendentibus granis, & mirifico ordine digestis sunt plena, ideo sanctorū congregationes indicāt, & potissimè Martyres significant. Horum verò mustum odoriferum, & deuotionis magnitudine supra modum efferuens, mysterium adumbrat perfectę fidei illorum: quippe qui à diuino amore succenti gratanter ad martyrij palmam conuolabant. Hoc vel maximè prælati faciebant, quorum interest, nullis persecutionibus superari, sed pro ouibus animas ponere, vbi tempus exegerit: Dño dicente: Bonus pastor animā suam dat pro ouibus suis. Hoc itaque mustum Christo Deipara toties obtulit, quoties illos monitis suis & exemplis precibusq; ad amplectēdam martyrij coronam confortauit. Nos etiam beatissima Vir-

Nota.

Prælati.

Joan. 10.

mæ Virginis gestus sequuti, dilecto poculum ex vino condito præbeamus, fratres nostros inopes eleemosynis subleuant, afflictos verbis & monitis sanctis roborātes, ac fortē succumbant: certo certius scientes, quod ore suo Saluator testatus est: *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Ad hæc, mustum malorum granatorum Saluatori demus, corde cupientes pro amore eius sanguinem effundere, vitamq; in confessione sacre fidei exponere, quemadmodū Petrus, & Paulus, alijq; sancti nobis exemplum reliquerunt. Equidem non gladio, aut igne diuus Ioannes Christi dilectus obiit: verum tamen palmā martyrij obtinuit. O nos foelices, si diu noctūq; hoc mustū Christo IESV præbeamus, vehementer pro illius amore morti desiderantes. Equidem hoc feruēs desiderium magni meriti est apud sponsum beneficium IESVM.

Matth. 23.

VIRGO BENEDICTA
inter brachia dilecti filij sui in hoc
exilio quiescebat.

Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Cantic. 8.

EVTIQAM hinc delinatos corporis artus intelligamus, oportet, nam spirituale est omnino, quod geritur, nō corporale. Sanè ad læuam dura & immania pertinet: vnde aduerfantia omnia sinistra rectè appellamus: prosperitatē verò dexterę nomen sibi vëdicat. Hinc Saluatorē nostrum in cælis ascendentē in dextera Patris sedere, fide integra cōstemur, hoc est, in excellentioribus bonis Patris cælestis. Quā igitur Christi IESV læuā dix-

Annotatio
quadragesima.

rim, nisi frigus, estū, famē, sitim, frequētes vigilias, labores, anxietates plurimas, insectationes, maledicta, flagra, crucē, & vt semel dicā, atrocem & ignominiosam mortē: quæ omnia, & alia id genus, Saluatore resurgēte, Virgo sanctissima sub capite suo virginali substrata habebat, vt in illis indormire secura iā posset. Atqui, dilectus filius resurgēs & immortalī vita fruens, ad eō vt ampliūs, morsei nō dominabitur, vt probē ait Paulus, dextera sua matrē amplexabatur, lætitiā inenarrabilem cordi matris benedictæ perfundens. Quis obsecro verbis consequi valeat, quā ingenti gaudio alma Maria fuit affecta, vbi dilectum filiū vidit sole ipso fulgentiorem, stola immortalitatis indutū, fatana, & mortis victorem: Tunc incluta mater cum Propheta Regali cecini: Conuertisti filii mei plantum meum in gaudium mihi, concidisti faccum meum, & circunde disti me lætitia. Itidem cū Iacob, vidente Ioseph regnare in tota Ægypto, benedicta Virgo lætabunda clamauit: Iā læta moriat, quia vidi faciem tuam. Equidē Saluator totus festiuus, cum multiplici sanctorū agmine comitatus genitrici suæ primō apparuit, Sic enim decebat, eam, quæ viuētem ardentius dilexerat, præferri, & quæ prius & ampliūs passionis eius gladio medullitus transfixa morienti condoluerat, primam consolari. O nimium foelix anima, quæ in hoc exilio, carneo carcere inclusa, indefēsē ait: Læua sponsi mei vnicē dilecti Christi sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Inter brachia Saluatoris mei quiesco, & inibi obdormio temporaria bona paruipendens: austeritatem vitæ eius, probra, & cruciatus mortis illius, ceu cervical, sub capite meo habeo: frequenter crucem eius contemplans, imō cum Paulo aio: Christo confixa sum cruci: in qua pendēs, qui vitæ est autor, quasi in aurem meam loquitur: Recordare paupertatis meæ, trans-

Rom. 6.

Psal. 19.

Gen. 46.

Ier. 31.

transgressionis, & absynthij, & fellis: ad quem ego: Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. Hæc recolēs in corde meo, in Deo sperabo. Enimuerō si nos amoris vicem Christo impendentes, læuam eius sub capite habuerimus, labores omnes, quos pro nobis immeritis spōtē ille pertulit, triginta tribus annis mortalē vitam agēs, toto corde expenderimus, dextera illius amplexabitur nos. O quibus deliciis perfuitur, qui ob oculos semper, & vbiq; agones Domini contemplatur. Hunc libētē amplexatur Christus, solatur eum in quauis calamitate, tutaturque illum, ne fatanas, mundus, aut caro quicquā mali ei inferre queant, Nec non fabula vitæ præsentis peracta, quia læuam Domini sub capite habuit, dextera eius amplexabitur illum, inter Angelos collocans. Sicut scriptum est: In dextera eius longitududo dierum, & in sinistra eius diuitiæ & gloria. Not. 4.

PRO ASSUMPTIONE
almæ Virginis Mariæ.

Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, enixa super dilectum suū?
Canticorum. 8.

AM fuit alma Dei mater summi numinis gratia afflata, & amoris dilecti sui filij igne succensa, vt semper ascenderet cor eius sursum, toto nisu cælestem Hierusalem contēplans. Siquidem cum Danide ipsa iubilans frequenter concinebat: Stantes erāt pedes nostri, in atriis tuis Hierusalem. Non vtique de Hierosolyma terrestri hæc dicebat, sed de illa, quæ viuis lapidibus constructa Annotatio
quadragesima
ma prima.

Gg 3 sursum

furfum est, quam Apostolus pulchrè matrem nostrā vocat, à quois tributo liberā, cuius participatio in idipsum constat. Mirabantur itaque Angeli, videntes sanctam Virginem, ad huc mortali corpore circūdatam, nihilominus mente semper super cælos eleuatam. Eam ob causam inuicē interrogantes, aiunt: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa supra dilectum suum?* Verūm inter tot labores & propemodū inumeras calamitates beata Virgo magnis deliciis spiritalibus fruebatur. Nam si Apostolus amore Christi I E S V roboratus inquebat: Superabūdo gaudio in tribulationibus meis: quid de sacra Maria dicemus, cuius charitas longè prestantior erat. Dubio procul sic vitæ actiū operā dabat, vt nunquā contemplationē disereret: sic cōtemplationi vacabat, vt actiū vitæ officia minimè relinqueret. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto?* Ecce prima ratio ob quā Angeli obstupescunt, vbi desertū, mundum hunc tribulis & vepribus plenū, merito appellāt. Et vt summatim dicā, mundus hic desertum est bestiis frementibus plenum, feris immanissimis exuberans. De hoc ascēdebat Virgo incluta, indefessè orationi dedita. Secūdo mirantur Angeli, quod innixa super dilectū filium ascendat. En cuius virtute in oratione mens nostra ad superos volitat. Nimirū, à nobis aliquid cogitare, quasi ex nobis nō possumus, quin & sufficientia nostrā ex Deo est, testa Paulo: Huc atinet, quod ore suo sacro Saluator Apostolis dixit: Sine me nihil potestis facere. Satis superq; paulò ante de assumptione Virginis tractauimus, exponentes illud: *Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora confurgens, quæ omnia huic loco deseruiunt.* Ascendit ergo Maria nedum per contemplationē, quoad vixit, verūm etiam ascendit de deserto squalenti, hoc est, de hoc calamitoso mūdo, corpore glorificato, super

omnes

omnes Angelorum choros sedens. Ascendit in quā corusco omniū virtutum apparatu circumfulgens, ac plusquam regalibus affluens deliciis. Raptim fertur ad patriā, non cunctatur, nec retardatur, quia innititur super dilectum suum filium Dei Christum: à quo mirabiliter exaltatur, per quem triumphat, ac perpetim regnat. Cæterū, Angeli admirantur, quoties cuiusuis fidelis animā intuetur, ascendente de sacro baptismatis fonte, Spiritus sancti gratia lotā, mundam, ac firmā, nullam habentem maculā, nec rugam, sed sole ipso fulgentiorē. Deniq; quoties visibilibus rebus spretis orationi instamus, & pro virili nostra terrā illam videntiū fluentem lacte & melle fidei oculis lustramus, toties cælestes illę mētēs stupefactę dicunt. *Quæ est ista, quæ ascēdit de deserto, deliciis affluens?* Huc pertinet illud: Ego dixi in excessu meo, non mouebo in æternū. Itidem Apostolus ait: Conuersatio nostra in cælis est. Vtinam ipsi deliciis experiamur, quibus tūc pij homines potiri solēt. Enimvero, nos continere non potuissimus, quominus cū Regali propheta corde & ore diceremus: Quā magna est multitudo dulcedinis tuę, quā abscondisti timentibus te! Ascendamus ergo de hoc deserto, ascēdamus in quā corde cum Virgine benedicta semper orantes, vt in oprato resurrectionis die innixi super Christum I E S V M glorificato corpore conscendamus. Væ autem, quia nostrapte natura sic fragiles sumus, terrenis atq; caducis rebus obnoxij, & vndique versum impliciti, vt nec orantes mentē ad ætherea bona eleuemus: sed tanquam miserī statim ad ima labascimus, & per infirma infirmamur. Supernorum delibatio si forte aliquando eueniat, quamuis rara, hæc auis in terra, si quid tamen contingat, aut aspirare delectet, ascendentes instar fumi subindē euanesчимus, & heu in ipso conatu deficimus.

Quam

2. Corin. 1.

2. Corin. 3.

Ioan. 15.

Notā

psal. 36.
phili. 3.

psal. 39.

Psal. 102.

Quam ob causam Virginis inclytæ interuentu magnopere indigemus, quo miseris nobis Christus I E S V S, qui figmentum nostrum profus nouit, manum portigat, visitantisque nos ex alto, virtutem impendat suam: quatenus, & si à longè, vestigia matris suæ benedictæ sequamur.

DE MAGNA ET ADMIRANDA HUMILITATE VIRGINIS.

*S*oror nostra paruula est, & vbera non habet. Canticorum. 8.

Annotatio
quadragesima
secunda.

TRIADIS sanctissimæ vox hæc est, humilitatem sacræ Virginis vehementer commendantis Superius in commentariis nostris locum hunc de sancta Ecclesia exposuimus, quippe quæ paruula erat, dum Saluatore ascendente in cælum, Apostoli & discipuli congregati in cœnaculo Sion, vbi Dominus tot mytheria patrauit in vltima cœna, non audebant magnalia Christi I E S V loqui. Itaque vbera prædicationis, & miraculorum haud habebant. Imò clausis ianuis ob Iudæorum metum, orationi vacabant: sicuti fusiùs Lucas in Actis Apostolorum narrat. Atqui, Spiritu sancto aduentante, & illos gratiæ eius roborante, vbera Ecclesiæ sanctæ adeò creuerunt, & vsq; adeò foeliciter verbum Dei cum fiducia prædicare Apostoli cœperunt, vt ad vnus Apostoli Petri clasicū prius tria millia, deinde quinque millia conuerterentur, & saui Christi iugo ceruices, qui nuper rebelles fuerant, supponerēt: ij omnes vt Christum lucrifacerent, perindè quasi stercora cuncta reputantes, Christo ad hæserunt. Et quoniam Virgo sancta, nec palā docebat, nec egregia miracula operabatur, ideo

Acto. 2.

ideo paruula vocatur, vbera non habens. Loquitur ergo sanctissima Trinitas secundum vulgi æstimationem: nā apud vulgus imperitum parui æstimabatur, & vt vxorem fabri eam habebat populus. Quod humilima Virgo gaudenter ferebat, magnopere cupiens, soli Deo placere, cui à cunabulis profus se dicarat, ac deuouerat. Certè si de gratia, virtutibus, aut sublimioribus prerogatiuis esset sermo, nemo hominum nec Angelorum Christo propior, aut illa sublimior inuenitur: quæ charitate, & omniū charismatum donis, à primo suæ immaculatæ conceptionis instante, ita enituit, vt extra omnē controuersiam cōstet, nedum omnes sanctos, sed caelestes ipsas mentes excelleret. Nec abs re, quum omnes Regis summi Christi ferui sint, illa verò mater, atque Angelorum & hominum regina. *Soror nostra paruula est.* Magna, & qua nulla superior, Virginis commendatio, vt sancti Spiritus soror dicatur. Est quidem soror Filij, & soror Patris, non naturæ æquilibrium, sed singularis gratiæ operatione. Patris quidem & Spiritus sancti, solo gratiæ participatu, Filij verò gratiæ & peculiaris communionem naturæ. Quam quidem prerogatiuam, & mirabilem dignitatem pauci admodum norant. Rursus, parua erat Maria in suis oculis, ita vt nec in cælo, nec in terra vlla creatura ea humilior inueniri possit. Dicebatq; illa cum Propheta: Ludam, & vilior fiam ante eum qui legit me, & ero humilis in oculis meis. *2. Reg. 6.* Verba aurea, literis aureis inscribenda, pectoribus nostris diu ac noctu versanda: Vilior fiam, & ero humilis in oculis meis, hoc est, non voce submissa, non veste panno sa humilis apparebo, sed internè me ipsam despiciā: quia in re vestigia dilecti mei sectabor, qui ait: *Discite à me* *Matth. 23.* quia mitis sum & humilis corde. Sanè vt superbia omniū vitiorum radix est, sic humilitas quodammodo basis ac funda-

Nota.

2. Reg. 6.

Matth. 23.

fundamentum est omnium virtutum. Hinc perbellè dicitur Augustinus clamat: Magnam fabricam erigere vis, de fundamento, id est, de humilitate, priùs cogita. Summa, quantum Deus optimus superbiam horreat, quantumq; humilitatem diligat, ipse palàm facit, dicens: Omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Mira res, fatiq; miranda: quum alma Dei genitrix apprimè esset humilis, nihilosecius Angelo dixit: Fiat mihi secundum verbum tuum. Vbi humilitas, & magnanimitas non inuicem contradicunt, sed maximè conueniunt. Ratio, quia humilitas deprimat appetitum, ne tendat in magna præter rationem rectam: magnanimitas verò animum impellit ad magna secundum rationem rectam. Vnde liquèdè comprehenditur, quòd humilitas & magnanimitas in hoc conueniunt, quòd vtraque est secundum rectam rationem. S. Tho. 22. q. 161, art. 1. Quas virtutes, omnesq; alias Deipara habuit in gradu heroico. Omirabilem, ac votis ardentissimis desiderabilem virtutè humilitatis: De qua sanctus Augustinus libro de virginitate sic ait: Humilitas pendè tota disciplina Christiana est.

S. August.

Luc. 14.

Luc. 7.

S. Tho. 22. q. 161. art. 1.

S. August. li. de virgi.

PRO ANNUNCIATIONE Virginis Mariæ, & pro assumptione.

Qua habitas in hortis, amici auscultant,
fac me audire vocem tuam. Cantic. 8.

Amotatio
quadragesimæ
tertii.

I rectè sententiam hanc considerare volumus, verba sunt paranymphæ Gabrielis de celo venientis ad Nazareth, vbi sacram Virginem allocutus est, & de mysterio incarnationis quàm multa Virgini reuelauit. Ipsa verò

verò respondente: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Gabriel instabat, suadens illi, vt consentiret, & sic mater Dei summi fieret. Tunc tacitè Angelus dicebat: *Qua habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.* Vnde Augustinus: O Virgo, benedicta da verbum, & suscipe verbum: da consensum, & Spiritu sancto cooperante Verbum Patris in virginali vtero tuo fiet homo. Equidem Virgo sancta in hortis habitabat, prophetarum oracula de Messia venuro, vt mundum redimeret, ob oculos semper habens, atque altius in corde suo illa versans. Sanè, quicquid Patriarchæ & Prophetæ de aduentu Messie, tum in lege nature, tum etiam in lege scripta Spiritu Dei afflati vaticinati sunt, illis hominibus perspicacius intemerata Virgo intellexit. Hæc vaticinia indefessè illa legebat, meditabatur, & cum magna dulcedine contemplantur, cum Dauide dicens: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Domine super mel ori meo! Ecce in quibus hortis præclara Virgo morabatur, vernantes flores, & rubicundas rosas, liliaque candentia colligens. Amici auscultantes, tum sancti patres in limbo expectantes redemptorem mundi, qui eos liberaret, tum Angeli, qui sua ingenti charitate mundi salutem optabant, sunt. Dracho ille funestas tertiam stellarum partem sua cauda traxit, & in baratrum secum derulit. Idèdè muri Hierusalem restaurandi erant, ita vt homines sancti sedes desertas in celo possiderent: iuxta illud: Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem. Sonuit ergo vox Mariæ, omni mellita dulcedine suauior, in aures Gabrielis, vbi consensum præbens, dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. O rem dictu mirabilem: subindè Verbum caro factum est, & habitauit

Psalmis.

Nota.

Psalm. 50.

Luc. 1.

uis

uit in nobis. Rurſus, vox hæc filij dilecti ſui eſt: vocat
vtique eam, vt relicto hoc laborioſo exilio, cælos con-
ſcendat. Sanè quando ixit, Regina mundi, in duo-
bus hortis habitabat, poſt Chriſti Aſcēſionem: alter erat
Luc. 22.
hortus Gethſemani, in quo Saluator ter orauit Patrem, &
tandem in agonia poſitus, factus eſt ſudor eius, ſicut gur-
tæ ſanguinis cadentis in terram: inibi que, qui Angelorū
gloria eſt, comprehenſus, & funibus alligatus, ſolus reli-
ctus fuit, diſcipulis, hæc & illac diſperſi, fugam capienti-
bus. In hoc orto Dei genitrix moras trahebat: quã vti-
nam & nos fideles ſemper imitemur, gratias agentes ei,
qui tot agones pro nobis immeritis ſubire dignatus eſt.
Alter verò hortus ille fuit, in quo ſepultus iacuit tribus
diebus, Ioanne conteltante: Erat autem in loco vbi cru-
Jo. 19.
cifixus eſt I E S V S hortus, & in orto monumentū nouū,
in quo nondum quiſquam poſitus fuerat: ibi ergo, pro-
pter Paraſceuem Iudæorum, quia iuxta erat monumen-
tum, poſuerunt I E S V M. En in quibus hortis ſancta ma-
ter habitabat, cuncta, quæ dilectus filius perpeſſus fuerat
in paſſione ſua, ſigillatim contēplans. Quid quòd fide-
les omnes ceu horti florigeri ſunt, mandata Dei ſummo
conatu adimplentes: in quibus nil vanum, nil infructuo-
ſum, aut inamenum, reſidet. In hiſalma mater degebat,
deliciis que affluebat magnis, glificens ac inbilans, grateſque;
Deo reddens, quòd homines ad fidem conuerſi Chriſtū
I E S V M corde & ore verum redemptorem audacter pro-
fiterentur. Ex hiſ hortis Virgo ſancta vocatur à filio: nam
amici ſancti qui cum Saluatore aſcenderant, & omnes
Angeli magnopere deſiderabant Reginam ſuam in cælo
videre, corpore etiam glorificato. Itaque illa, que ad huc
uiuens habitabat mente in orto cæleſti, aſſumpta eſt, vt
inibi perpetuò habitet. Et quia de hæc mirabili, ac læta-
bunda

bunda feſtiuitate iam diximus nonnulla, ſuper illo ver-
bo, Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluēs.
Sit ſatis, hoc vnum ſcire, quòd ennixa aſcendit ſuper dile-
ctum filium ſuum: quem planè omnes cæli ciues comi-
tabantur ouantes, & dulcifona cantica cōcinentes, vt par-
erat, in tam fauſtiſſimo feſto decantare.

VIRGO SANCTA ROGAT
dilectum filium, vt cælos omnes ſcandat,
quò Spiritum paraclitum mittat.

*F*uge dilecte mi, aſſimilare caprea hinnu-
loque ceruorum ſuper montes aromatatum.
Canticorum. 8.

I Rex David tam ardenti affectu Spiritus
ſancti aduentum deſiderabat, vt inceſanter
clamaret: Emitte Spiritum tuum, & creabū-
tur, & renouabis faciem terre: multo magis
Domina mūdi Maria hoc ipſum cupiebat,
videns Apoſtoloſ ita pauidos ac inermes, vt magiſtro re-
licto in orto Gethſemani, omnes fugerent. Sed quia
optimè ipſa norat, non niſi aſcendēte Chriſto, & ad dex-
teram Patris ſedente Paraclitum aduentare, iuxta illud:
Si ego non abiero, Paraclitus non veniet ad vos, eam ob
cauſam, poſt eius glorioſam reſurrexionem, vbi iam iam
per quadraginta dies apparuit, & quàm multis argumen-
tis ſe verè ſurrexiſſe probauit, alma mater ea humilitate,
qua ſolebat, dilectum filium precatur, & ait: *Fuge dilecte*
mi, aſſimilare caprea hinnuloque ceruorū ſuper mōtes aromatātū.
Obſeruatione dignum eſt, quòd Apoſtoli tenerè dilige-
bant

Annotatio
quadrageſi-
ma quarta.
Psal. 103.

Ioan. 16.

Hh bant

S. Bern. super bñt Christum, nõ fortiter, vti sanctus Bernardus testatur, cam ob rē de abscessu Saluatoris plus nimio tristabatur.

1001.14.

Ad quos ille: Amen dico vobis, si diligeritis me, gaudere tis vtiq; quia vado ad Patrem. Et iterum: Expedi vobis, vt ego vadam. Sanē Apostoli Saluatorem amabant, alioqui de illius abitu mœstitia non afficerētur: nihilominus fortiter eum non diligebant: idēo eo comprehenso fugerunt timore mortis percussi. At benedicta mater, quippe quæ filium fortissimo diligebat amore, non æquē præsentiam corporalem eius quærēbat, sed fructum de illius ascensione: quate obnixē orabat Christum I E S V M, in-
quiens: *Fuge dilecte mi.* Haud dubiē eam nõ latebat illud, quod Dominus Apostolis spopōderat: Si autem abiero, mitram eum ad vos. Allusio est, quod nunc Deipara Virgo filio suo loquitur, ad illud Dauiticum: Exaltare Domine in virtute tua, cātābimus & psallemus virtutes tuas. Equidem Apostoli, omnesq; discipuli Domini, adēo pauidierant, vt virtutes Christi I E S V, eiusq; egregia miracula, minimē nunciare potuissent, donec Saluatore ad Patris dexteram sedente, Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit. Virtute ex alto roborati, vique adēo fortis facti sunt, vt etiam flagris cessi clamarent! Non possumus ea, quæ audiuimus, & vidimus non loqui. Ecce quā sancta, quāq; frugifera fuit oratio Virginis benedictę qua orāte Saluator in cælum ascendit, qui vnā cum Patre, post dies decem, Paraclitum miserunt. Quod verò sequitur, *asimilare capree, hinnuloque cervorum*, ad velocitatem expectat, qua Dominus nube lucida amictus ascendit. Tām caprea, quām hinnulus mira velocitate percurrunt, adēo, vt potius animalia hæc volare, quām currere dicantur. Cæterum super montes aromatum Saluator descendit, vbi omnes Angelorum chorostransiliens, in dexte-

Psal. 10.

Acto. 4.

dextera Patris sedit. Enimverò montes aromatum cælos ipsos subinducant: super quos nihil foetidum, nihil impurum, aut immundum residet, sed omnifariæ puritatis, quasi ingens quædam basilica, charitatis feruor, & virtutum omnium mira fragrantia viget: dicente beato Ioanne: Nihil inquinatum in illam ciuitatem intrabit. Nec quisquam excandescat, quod Virgo benedicta prius filij Dei aduentum totis nisibus postularat, dicens: Descendat, seu veniat dilectus in hortum suum, & comedat fructus pomorum suorum, nunc verò roget eundem, vt fugiat super mōtes aromatum: nam varietas temporum in causa fuit. Primò hominum redemptionem mirum in modum optabat, quæ per Messiam fieri oportebat. Qua per sanguinem, & mortem agni immaculati Christi I E S V affecta, necessum erat, vt ascendens super omnes cælos adimpleret omnia, quippe quæ ore suo sacro Apostolis promiserat. Nos autē fideles post hac supplices Dei summi parentem Virginem summo conatu venerantes, atq;

Apocd. 21.

Cant. 6.

Dogmā.

Deum in Virgine gloriosa toto corde, totaq; mente colentes, ac laudantes, & admirantes addeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, hoc est, ad Mariam, in qua Christus, qui fons gratiæ inexhaustus est requieuit, quatenus misericordiam, & gratiam consequamur, in auxilio oportuno,

Amen.

*Annotations in Cantica canticorum alma
Virginis Maria festis accommodata,
FINIVNT.*

Hh 2

INDEX

dexte-

INDEX RERVM.

quæ in his explanationibus
continentur, ordine alphabetico
digestus.

Braham princeps vocatur.	311
Adoleſcẽtule quid in arcano ſermone. 286.288.289.	
A ductum Chriſti magnũ cõmodum nobis attuliffe	
48.344. vſq; ad 346.	
Affectus cõpaffionis fraternæ quibus cõtingat. 271	
Affectus prauus ordinem peruertit.	306.
Amantium mores.	88.280.445.
Amanti nihil difficile.	47.358.
Amantium fortitudo.	359.
Amaritudo conſolationis eſt modus.	49.
Amici Chriſti.	211.212.479.
Aminadab duæ dictiones Hebraicæ.	305.
Aminadab quid in ſacro eloquio.	ibidem, & 306.
Amor ſpiritalis animam languere facit.	65.
Amor cor amantiſ ad amatum trahit.	171.
Amor Dei & vnit & inebriat.	216.
Amoris Saluatoris in Eccleſiam magnitudo.	72.159.170.175.
274.280.345.378.	
Amor mutuus inter Chriſtum & matrẽ.	19.464. vſq; ad 466.
Amor Eccleſiæ in Chriſtum.	12.64.240.
Amor noſter in Deum debitus.	173.
Amor eſt ſumma omnium rerum.	445.
Angelorum beatitudo in viſione Dei conſiſtit.	268.
Angeli penæ ventorum dicuntur.	72.
Angeli ante Chriſti aduentum ab hominibus ſe adorari ſinebãt,	
non autem ſi poſtea.	344.
Angeli reſcuſus à virgine legatione facta nõ caret myſterio. 422.	
Angelorum admiratio de Eccleſiæ in altũ aſcẽſu.	115.116.228.351.
Angelorum circa homines cuſtodia.	120.
Angeli animam dolore affectam ſolantur.	42.
Angelum Ioseph in ſomno apparuiſſe.	438.
Animam.	

Index

Animam præſentia ſponſi magis accendi.	6.224.227.
Animam piã in vberibus diuinæ miſericordiæ omne gaudiũ	
inuenire.	7.66.
Animam ſanctã ſpecioſã eſſe in oculis Chriſti.	27.285.
Animam ſanctã duplici factũ à Chriſto decorari.	283.
Animam diuerſos habere progreſſus in uirtute.	368.
Animæ oculi fides & charitas.	452.
Animã ſanctã, corpore ſublato, Deum in ſua eſſentia videbit.	
76.281.453.	
Anima perfectã, in quo ſe iam diu exercuit facile nõ amittit. 96	
Animam ſoli Deo vacante in ſalutem eſſe.	37.102.
Animã deuota amat in aliis, quod ſibi de eſſe agnoſcit.	105.
Animã minus ſola, cum ſoli ſponſo adheret.	117.
Animæ felicitas in Deo ſita eſt.	127.251.
Animã valde pulchra in oratione poſita.	163.
Animam diuerſis nominibus appellari.	37.173.187.195.
Animam ad verbum ſponſi liqueſcieri, quid ſit.	234.
Animam fidelem, quo plura de redẽptore ſuo audit, eo pro-	
priũ illi adherere.	170.
Animum inordinatum ſibi ipſi eſſe pœnam.	88.
Animalia non ruminantia immunda in lege habebantur.	211.
Antiochus figura peccatoris impenitentis.	9.
Apoſtolos non tantũ pedibus ſed affectu ſequutos Chriſtum	
15.367.	
Apoſtolorũ arma doctrina & miracula. 29.233. vſq; ad 235.297.300.	
Apoſtoli quarebant Saluatorem vbi non erat.	103.105.
Apoſtolos in facies, Iudam autem & ſequaces retrorſum ceci-	
diſſe.	222.
Apoſtoli, qua via Deus inueniri poſſet, indicabant.	72.
Apoſtolorum amor in Chriſtum ante aduentum ſpiritus ſancti	
qualis fuerit.	482.
Aquilo quid in arcano ſermone.	197. vſq; ad 199.
Arbores aromaticas ſeptem annũ numerari.	190. vſque ad 192.
Arbores parad. ſi ter eſtris pomiferas fuiſſe.	194.
Arcam tẽderis typum Mariæ geliſſe.	119.
Areola quid in arcano ſermone.	273.411.
Armatura quid.	155.
Aromata quis offerat.	119.
Aromata quid ſignificent.	205.

Index

Arrius diuinitatem Christi negauit.	153
Ascensio Domini natiuis coloribus depingitur.	384
Augustinus literarum calentiſſimus.	360
Auribus Dei & non hominum placeamus.	92
Auſter quid.	197.198
B eatitudinem ad modum charitatis conferri.	406
Bellum intestinum Ecclesiæ designatur.	30.31.55
Bellum accedenti ad Dei seruitutem immanere. 37. In quo continua militia, sed rara victoria.	288
Bethel, quod Hebraicè bether, quid.	99
C alceamenta quid in arcano sermone.	312.313
Calamitatis utilitas.	96.197.326
Canales quid in sacro eloquio.	323.324.461
Cantica canticorum cur dicantur.	2
Cantica à quo legenda.	ibidem
Cantica canticorum falsè a scribi filix Pharaonis.	119
Capilli eincinni & comæ, quid. 139.141.220.249. vsque ad 251. 282.322. vsque ad 324.	
Capræ & cerui quid.	71.72.114
Caprearum consuetudo.	139
Caprea & hinnulus ceruorum cur sæpiùs simul nominantur in libro canticorum.	75
Charitas perfecta maiestatem ignorat.	5
Charitatis progressus.	11
Charitatis perfectotum & imperfectorum discrimen.	12.13.18
Charitatis ordo.	62.63
Charitas omnia venustat & decorat.	64.145.178. 79
Charitatis vis & efficacia.	104.111.359. vsque ad 365
Charitas radix omnium virtutum.	179
Charitas distinguit inter filios Dei & gehennæ.	127
Charitas fide & spe præstantior.	406
Carmelus mons altissimus.	320
Carnis nouissima amara.	183
Cedar Ismaëlis filius.	24
Cella vinaria quid.	61.62
Cellaria quid.	18.19
Ceruum, cum serpentes occidit, plus solito sitire.	269
Circuncisio imago poenitentia.	86
Cognitio nostra à sensu pendet.	42
Cogni-	

Index

Cognitio Dei in hac vita arcta est.	216
Columba, qualis sacrificio apta.	49
Columba ab arca Noë missa Ecclesiæ typus fuit.	89
Columba spiritus sancti indicium.	292.411
Collum quid.	40
Columnæ argenteæ quid.	125.128
Comminatio sponſi in sponſam.	34
Concubinæ quid in arcano sermone.	286. vsq; ad 295
Contemplationis dulcedinem quis gustare valeat.	60
Contemplationis utilitas.	126.280.349
Conuersio Gentium & Sinagogæ excæcatio.	29
Cor sedes & thronus Dei.	32.46.62.112.128
Cor Ecclesiæ Deus.	214
Corona triumphantibus à Romanis data laurea erat.	169
Christum verbo Apostolos traxisse.	85
Christum in virtute propria, nos autem in odore eius currere.	16.116
Christum pauperem ad nos venisse.	46
Christum fidei iussorem nostrum fuisse.	356
Christum salientem in montibus venisse quid. 73.74.408	409
Christum in Cruce à Centurione cognitum.	77
Christus pax nostra.	84.58.408
Christus cur se abscondat. 77. 233. 235. vsque ad 237. 271. 276. 441.	
Christus sua dilectione decorauit quidquid in mundo dixit & fecit.	128
Christus, & si in carne cruciatus sentiret, intus tamen in corde iubilabat.	133
Christum omni peccato caruisse.	79
Christus suos electos ad coronam inuitat.	167
Christus in ripa Iordanis aquas sanctificauit.	193
Christus in sua ascensione triumphator exiit.	206
Christum suis amicis arcana sua reuelare.	211
Christum in cruce vinum felle mixtum gustasse non caret mysterio.	208
Christum fauam mellis cum discipulis comedisse mysterium habet.	ibidem
Christo dulcissimum fuisse pati.	207
Christo pulsanti apperire, vel ostium occludere quid sit.	218
Hh 4	Chi:

Index

Christum esse verum caput Ecclesie.	8.193.152.293.320.348. 371.460.
Christus nos multis titulis possidet.	220
Christum diuersis rebus comparari.	6.16.570.208.267.269.321.
Christum tres habere in Ecclesia status.	278
Christum soli Petro Ecclesiam commendasse.	290.308.379
Christum thesaurum sue passionis Ecclesie commendasse.	294
Christum triplicem matrem habuisse.	343
Christum ab Ecclesia gratitudinem postulare.	356
Christus mortem suam morte superauit.	360
Christus, ut doceat, interrogat.	368
Christus ab instanti fugae conceptionis & viator & comprehensor fuit.	391.462
Christus ubi querendus.	26.110.275.416.441
Christi pulchritudo.	245.446.447
Christus dilectus ex dilecto dicitur.	243.443.444
Christus candidus & rubicundus dicitur.	245. v. q; ad 247
Christum vniuersalem & plenariam potestatem summo pontifici tradidisse.	321
Christus venturus à patribus antiquis vocabatur.	342
Christus gloriam animæ absq; merito possedit.	462
Christus de suo horu maluit quam de matris pudore dubitari.	458.
Crucis utilitas.	133.162.316.327. vsque ad 329.354. vsque ad 356. 447.462.
Crux Christi cathedra & scola omnium virtutum.	329
Custodes quid in arcano sermone.	95.106. vsque ad 108.121. 122.374. vsque ad 376.
D Alad dictio Hebræa quid.	322
Dalida typus Mariæ.	421
Damascus metropolis Syriæ sathanæ regnum significat.	319
Daniel cur vir desideriorum dicatur.	285
Delectatio praua plus aloes quam mellis habet.	176
Dentes & si à carne procedant, carnis tamen infirmitatem nesciunt.	148
Dentes Mosi nunquam moti.	142
Dentes quid in arcano sermone.	ibidem.143.282.283
Deseruum quid.	116.117.350. vsque ad 353
Desiderium Christus adimplet.	59
	Deh:

Index

Desiderium dilatum crescit.	271
Deum vnicuiq; mandare de proximo suo.	17
Deus, nisi se ostenderit haud inueniri potest.	14.32.81.102. 352.
Deus ubi & quando & à quibus frustra vel cum fructu queratur	101. vsque 104.110.
Deum velut digito, dum afflictionem, manu verò extensa, dum mercedem tribuit, suos tangere.	205
Deus acceptor personarum non est.	168
Deum ad ostium cordis pulsare.	217
Deum non solum per creaturas, sed per seipsam ad sponsam loqui.	217.
Deus quo amplius videtur, eo magis inuisibilis esse cognoscitur.	281
Deum cum ministris facere, quod ipse solus potest.	335
Deum plus polliceri, quam postulamus.	353
Deo omnia opera nostra deberi.	417
Deum diuersis rebus comparari.	64.72.220.277
Diabolum cuncta laqueis impleuisse.	78
Diabolum ante Christi aduentum homines pro nihilo pendebat.	343
Dies & nox quid in arcano sermone.	98
Digiti quid.	229
Dilectio vera non potest latere.	363
Dilectio Dei quanti sit pretij.	366
Donec perpetuitatem denotat.	99
Donum mirabile in facie Dei abscondi, & quid.	20
Dona patrum antiquorum symbola eorum quæ Ecclesia in baptismo accipit.	41
E cclesiam Hierusalem terrestri successisse.	292
Ecclesiam aduentum Christi postulasse.	30 vsq; ad 5. 342. vsque ad 344.349.353.383.
Ecclesie vnitas.	29.69.146.279.288.290.307
Ecclesiam Romanam depictam in transitu maris rubri.	37
Ecclesiam varios status habere.	52.372
Ecclesie doctrina pura ac sincera.	180.330
Ecclesiam aduentu spiritus sancti creuisse.	194.368. vsq; ad 370
Ecclesia regnum celorum dicitur.	270
Ecclesie triumphantis & militantis discrimen.	277.292
	Hh 5 Eccle-

Index

Ecclesiæ fortitudo.	55.317.370. vsque ad 373
Ecclesiam Romanam Sinagogæ præferri.	286
Ecclesiam nullam habere maculam.	311.353
Ecclesia è quibus verè & propriè conficitur.	288. vsque ad 290. 342.
Ecclesia Romana est caput & mater omnium aliarum mundi Ecclesiarum.	113.293.307.381
Ecclesiæ autoritas.	294.295
Ecclesiæ fecunditas.	82.314.381
Ecclesia caput visibile & invisibile habet.	321
Ecclesia Romana vetus & novum testamentum recipit.	330.341
Ecclesia reginà dicitur.	10
Ecclesia & nigra & pulchra dicitur.	24
Ecclesiam diversis rebus comparari.	51.184. vsq; ad 186.192 vsque ad 196.296. vsque ad 302.325. vsque ad 328.
Edictio vulgata omnibus aliis præferenda.	62
Elatæ quid.	248
Eliezer typum spiritus sancti gessisse.	314
Engadi quid.	48
Episcopus superintendens dicitur.	238
Eucharistiæ sacramentum à Christo in cœna institutum.	196. 212.
Eucharistiæ sacramentum fauo mellis comparari.	209
Ad Eucharistiam qui digni vel indigni habeantur.	61.213
Exempla plus suadere quàm verba.	122.229.459
Exultatio interior augmentum ex opere capit.	191.203
F erculum Salomonis quid significet.	122. vsque ad 129
Ficulnea fructu carens quid.	203
Fidei apud Indos incrementum.	321
Fidem vsque ad finem mundi fore permanfuram.	26.91
Fides est fundamentum totius nostræ salutis.	382
Fides umbra Christi.	58
Fideles in baptismo omnium charismatum donus locupletari.	41.
Figura circularis omnium aliarum perfectissima.	448
Filius in divinis tantum homo factus.	15
Filium Dei triplici humanitatem decorasse.	391
Fons in radice montis libani scaturit.	193
Foramina petræ & caverna maceræ quid.	88. vsque ad 90
	Flo.

Index

Flores & poma quid.	65.84.
Flumina quid in arcano sermone.	365
G enæ quid in arcano sermone.	39.254.255.285
Germanorum & Anglorum antiquitas in fide quam tandè amiserunt.	29.34. Et quid mali eis acciderit. 70.124.
Gentes facilius ad fidem quàm Iudæos convulsisse.	302
Gladus quid in arcano sermone.	121.147.223
Gutræ noctis quid.	217
Guttur quid.	268.331. vsque ad 333.
Gratiæ divinæ necessitas.	56.143.
Gratiæ prævenientis & subsequenter largitor Deus.	12.20
Gratiæ augmentum esurienti excitat.	105
Gratia aqua dicitur.	61.195
Gratiam matris nomine appellari.	292
Gressus quid in arcano sermone.	312.313
H ebraicè surge tibi, veni tibi dicitur.	82
Hebræorum mos in sedendo.	45
Hebræis quid mali propter Christi mortem acciderit.	306. 315.
Hæreses esse oportere ad quid.	26
Hæreticos filiis viperæ similes.	29
Hæreticorum studium & ingenium.	94.95
Hæreticorum doctrina venenum.	6.181.193.300.307.330.332
Hiems & iuber iter agentibus molestissima.	73
Hiems & pluvia quid in arcano sermone.	83.85
Hierusalem visio pacis dicitur.	126.127
Hinnuli quid in arcano sermone.	156. vsque ad 158
Hypochritarum mores.	92.87
Hypochritarum penitentia.	230
Homo credit quod Angelus videt.	32
Homo anima & corpore Deo servare tenetur.	38.284.357
Homo terrena appetens nimio afficitur labore.	118
Hominem in hac vita absque peccato esse non posse.	374
Hortus quid in arcano sermone.	313.381.382.435.450.451.479. 480.
Humilitatis excellentiâ & vtilitas.	22.34.44.393.397. vsque ad 399.419.
Humilitas duplex.	45
Signum verè humilitatis.	45.155.190.241
	Humili.

Index

Humilitas rara avis in terra.	220
Humilis quis verè dicatur.	35
I acob figura Christi.	278
Iacobus confessionis prædicator.	92
Idolatria fornicatio appellatur.	214
Imperatio pro optatio sacra scripturæ vitur.	4
Imprecatio mortis in rebelles Ecclesiæ.	69.113.124
Impij sanctorum pretiosam mortem cupiunt, & vitam eorum cãdidam horrent.	16
Incarnationem filij Dei diffusè agi. 129 vsque ad 134.224.274 336.433.450.	134.224.274
Incidamenta virtutum nusquam contemnenda.	105
Inidorum conuersio.	337
Ingratitudinis descriptio.	68
Ingratitudo Sinagogæ.	28.383
Ingratissimus quis.	270
Intentio recta & sincera opus illustrant.	136
Intentionem spontæ à sponâ differri.	313
Inuidia fugienda.	20.50
Inuidiam Iudæorum in Christum inferno comparari.	363
Ioannis Baptistæ fidelitas & humilitas.	409
Ioannes Baptista vox Domini.	49
Ioannes Evangelista palmam martyrij obtinuit.	471
Iudæorum vocatio priusquam Gentilium facta.	166
Iudæi literam sacre scripturæ mordicus tenent.	220.304
Iudicium extremum in oratione dominica postulari.	100
Iugum Christi leue.	47.128.152
L ibia quid in arcano sermone. 146. vsque ad 148.182.256 257.332.	146. vsque ad 148.182.256
Laboris & lætitiæ mira confectio.	191
Lampades ignis quid in arcano sermone.	362
Latro in cruce Christum vicit.	171
Latronem cum patribus in limbo diuinitatem Christi vidisse. 275.	171
Laudis geminatio.	324
Leones tyranos significant.	169
Lex vetus Christo gratuita.	304
Legis veteris & nouæ distinctio.	436
Libanus de albauro dicitur.	266
Liba:	Liba:

Index

Libanum montem inter omnes alios præminere.	265
Libanus quid in arcano sermone.	166.435
Libaniligna sanctorum imaginem gerunt.	128
Liberrimum arbitrium cooperari gratiæ. 102.218.219.224. vsque ad 226.301.352.375.	102.218.219.224. vsque ad 226.301.352.375.
Lilia quid in arcano sermone.	97.158.315.413.451
M ala punica quid in sacro eloquio.	303
Mandragore quid.	338. vsque ad 340
Manna typum Eucharistiæ habuisse.	61.267
Mannus quid in arcano sermone. 4. 67.68.258. vsque ad 260.471 vsque ad 473.	4. 67.68.258. vsque ad 260.471 vsque ad 473.
In manibus Christi omnes fideles conscriptos	7
Mariam diuersis rebus comparari. 53.203.420.434.436.456.457	53.203.420.434.436.456.457
Mariam in Ægyptum lucem portasse.	438
Mariæ dolor de filij sui absentia. 399. vsque ad 401.414. vsq; ad 416.442.	399. vsque ad 401.414. vsq; ad 416.442.
Maria omnibus canon disciplinæ.	459
Maria necem filij diu, noctuq; meditabatur. 461. vsque ad 463	461. vsque ad 463
Maria experientia cognouit, quod plena spiritu sancto didice- rat.	469
Mariæ assumptio.	418.430.473. vsque ad 475.481
Mariæ humilitas.	476. vsque ad 478
Mariæ desiderium de filij ascensione.	481
Maria ab omni peccati lepra immunis. 388.390.394. vsque ad 399.402. vsque ad.429.	388.390.394. vsque ad 399.402. vsque ad.429.
Mariæ inter omnes sanctos excellentia. 59.389. vsque ad 421. 478.	59.389. vsque ad 421. 478.
Maria virginitatis fundatrix.	393
Mariæ in templo præsentatio.	392
Mariam ceremonias legis impleuisse.	413.414
Mariam prophetarum oracula optimè caluisse.	438.479
Mariæ conceptionem non ab omnibus celebrari.	424
Mariæ venustas carnis petulantiam se intuentium extinguebat. 425.	424
Mariæ fortitudo.	426. vsq; ad 428
Mariæ verborum dulcedo.	432.433
Mariam multis nominibus decorari.	439.458
Mariæ Magdalene opus laudatur.	44
Martyrium absque sanguine.	236
Mar:	Mar:

Index

Martyrum intortentis gaudium.	226
Martyrum constantia.	340
Meridies & mane quid in arcano sermone.	30. vsque ad 33
Mirra quid.	45. 47. 117. 205. 206. 227. vsque ad 231. 236. 257
Monilia quid.	40
Mortem, ubi non est Christus, esse.	78
Mos ægrotantium.	63
Moses ducendo Etiopissam imaginem Christi habuit.	23
Mundum ante Christi aduentum velut agrum incultum fuisse.	335
Murenulæ quid in arcano sermone.	41. vsque ad 43
Mustum quid.	346. 347
N ardus quid in arcano sermone.	44. 45. 398
Nasus quid.	319. 320
Nemo repente fit summus.	326
Noë typus Christi.	345
No men Christi oleo effuso comparari.	12
Numerum determinatum pro indeterminato poni.	376
Numerus millenarius perfectionem significat.	ibidem.
O culi quid in arcano sermone.	50. 139. 251. vsque ad 253. 317
Odor quid.	8. 44
Opera trinitatis ad extra sunt in diuina.	15
Oratione rectam & assiduam Deo placere.	90. 117. 236. 291. 419
Osculum quid.	5
P acis efficacia & necessitas.	71. 190. 278. 279. 301
Pag. vox Hebraica quid.	86
Pallium quid in arcano sermone.	239
Papa idem quod patrum pater.	321
Paradisum primam, in qua homo vidit diuinam essentiam, virginem Mariam fuisse.	450
Pardi quid in arcano sermone.	169
Paries quid.	76. vsque ad 79
Passio Christi scala cæli.	128
Pauli doctrinam omni hominum conditioni conuenire.	194
Peccatum spinæ simile.	303. 404
Peccatorum confessio Deo maxime placet.	80
Poenitentia pretiosa in diuinis oculis.	228. 252. 418
Petra & maceria quid.	88. vsque ad 90
Petrum post resurrectionem primatum Ecclesiæ accepisse.	321
Pigmenta quid.	118
Philo-	

Index

Philosophos hominum consortia spreuisse.	211
Poma quid in arcano sermone.	340. vsque ad 341. 467. 468
Potestas demonis in gentes.	168
Prædicatores Christi coadiutores.	43
Prædicator officio prædicationis incumbat oportet.	318. 371. 381
Prælati onera subditorum portant.	383
Prælati culpa vacare debent.	449
Præterito profuturo sacra pagina vitur.	85. 204. 273. 293. 301. 354. 355.
Prærium redemptionis nostræ in cruce solum.	333
Principiis obstare oportet.	94
Prudentia auriga virtutum.	149. 229
Pulchritudo faciei in oculis fulget.	251
Quam energiam habet in sacris literis.	215. 21. 267
Religio triplex bonum habet.	150
S acerdotes mundi & eruditi esse debent.	314
Sacerdotum munus.	318
Sacramenta nouæ legis à Christo fuisse instituta.	436
Sacram scripturam diuinitus inspiratam.	193. 252
Sacræ scripturæ arcana cui liceat rimari.	18
Sacrificia veteris legis Christi aduentu abolita.	200
Salomonem dilectum Dei interpretari.	1
Salomonem typum Christi fuisse.	38. 119
Salomonem in sui perniciem filiam Pharaonis duxisse.	319
Salus ex Iudæis prodit.	111
Sanctitas simulata duplex iniquitas.	230
Sanctorum humilitas.	22. vsque ad 25. 117. 168. 250
Sanctorum suffragia.	241
Sathanas Ecclesiam persequi non cessat.	90
Scandalum fugiendum.	145
Securitas in Christiano timenda.	34. 116
Simplicitas veritati amica.	137
Sinagoga Christum negando & morti tradendo subiecit se populo Romano.	306
Sinagoga nouerca Christi.	132
Sol quid in arcano sermone.	25. 395
Solitudinis utilitas.	39. 117
Spei in Deo collatæ fructus.	164
Superbia radix omnium vitiorum.	477
Super-	

Index

Superbia Angelos dæmones effecit.	137.399
T empus gratiæ à Christo initium habuisse.	196
Terræ pulchritudo ex Christi aduentu.	188.189
Testamentum morte testatoris confirmari.	436
Thisa ciuitas munita.	276
Tyrannorum dementia.	364
Thomæ conuersio & prædicatio.	231
Translatio Ecclesiæ ab Hebræis ad Gentes.	334
Tribulationis utilitas.	364.440
Trinitatis mysterium insinuat.	41
Trinitatis imago anima rationalis.	91
V enter quid in arcano sermone. 260. vsque ad 263.315	316
Verbum æternum os Patris.	390
Verba scurrilia vitanda.	177
Verecundia mulieris magna est pulchritudo.	39
Vigilia prælatis necessaria.	107.108
Vinum quid in arcano sermone.	7.331. vsque ad 347
Vinum quot damna afferat.	7
Vir à virtute dicitur.	376
Virtus laudata crescit.	311
Virginitas laudatur.	434.394
Vita nostra amaritudo.	47
Vitæ actiue & contemplatiue viua imago in Marta & Maria.	
71.83.114.	
Vita contemplatiua excellit & adiuvat actiuam.	222.224
Vulnus à charitate acceptum quam decorû & pulchrû esse.	64.
Vmbra quid in arcano sermone.	31. vsque ad 38.59
Vulpes quid.	93. vsque ad 95.
Vulpium variæ species inueniuntur.	56
Vbera quid in sacro eloquio.	7.47.156. vsq; ad 177.316.
vsque ad 394.	

B V R G I S.
Apud Philippum Iuntam.

1581.